

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КОЗИР СЕРГІЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

УДК 351.77:332.1(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПОЛІТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІЙ
У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

052 «Політологія»
05 « Соціальні та поведінкові науки»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю
052 «Політологія»

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ С. В. Козир

Науковий керівник: Нагорняк Тетяна Леонтіївна, доктор політичних наук,
професор, Заслужений працівник освіти України

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Козир С. В. Політика конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» (05 «Соціальні та поведінкові науки»). – Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, 2026.

Кваліфікаційна наукова праця є дослідженням політики конкурентоспроможності України та її регіонів в контексті відновлення та розвитку. Автор мав на меті вдосконалити теоретико-методологічні засади дослідження політики формування і розвитку конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України з використанням міждисциплінарного інструментарію та запропонувати науково-практичні рекомендації щодо їх використання у державній регіональній політиці. Методологічною основою вивчення політики конкурентоспроможності автором обрано синергію таких міждисциплінарних підходів, як брендинг територій, теорія політичної суб'єктності, інституціоналізм, мережеве врядування (корпоративізм), теорії конкурентоспроможності регіонального розвитку, ком'юнітарний підхід та фреймовий вимір відновлення. Це дозволило виявити кореляцію між показниками суб'єктності території та її конкурентоспроможністю, здійснити аналіз регіонів України в періоди до війни і під час воєнних дій (2013-2014, 2021, 2022-2023рр.), запропонувати шляхи розвитку, вважаючи ключовими характеристиками рівень готовності країни до відновлення, рівень конкурентоспроможності регіонів і набуття ними суб'єктності в умовах війни.

Використовуючи широку джерельно-інформаційну базу дослідження – праці українських та іноземних науковців, законодавчі, нормативні акти, офіційні матеріали та статистичні бази Державної служби статистики України, Світового банку, Міжнародного валютного фонду (IMF),

міжнародних рейтингів (Індексу глобальної конкурентоспроможності GCI (Global Competitiveness Index); Міжнародного рейтингу глобальних міст GCI (Kerney; Global Cities Index), Індексу ділової конкурентоспроможності BCI (Business Competitiveness Index); Рейтингу конкурентоспроможності IMD (Institute of Management Development); Індексу економічної свободи IEF (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal); Індексу людського розвитку (The Human Development Index); Світових індикаторів державного управління WGI (Worldwide Governance Indicators), офіційні відповіді обласних військових адміністрацій (Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Кіровоградської, Одеської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської) на запит щодо показників регіональної статистики, автор зміг продемонструвати використання міждисциплінарного інструментарію та запропонувати науково-практичні рекомендації щодо коригування державної регіональної політики відновлення регіонів України.

У дисертації вдосконалено теоретико-методологічні засади дослідження політики формування і розвитку конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України шляхом пропозицій авторського потрактування категорій: «політика конкурентоспроможності територій» і «суб'єктність території» та узагальнення підходів до визначення поняття «конкурентоспроможність території». Встановлено, що асинхронність імплементації політики конкурентоспроможності територій має стати стратегічним підходом у процесах відновлення України в 2026-2027рр.

У роботі надані концептуальні обґрунтування кореляції індикаторів суб'єктності території та її конкурентоспроможності; доведено, що суб'єктність території здатна бути ресурсом її конкурентоздатності.

Експериментальна частина дисертації базується на узагальненні переліку 11 індикаторів оцінки готовності країн до відновлення на основі методик Всесвітнього економічного форуму за пріоритетами та на авторській розробці оцінки конкурентоспроможності територій в умовах відновлення

України, що охоплює визначення методики алгоритму розрахунку Інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності територій як зваженої середньої п'яти синтетичних показників – індексів: рівня економічного розвитку території, рівня соціального розвитку території; стану демографічної ситуації; доступності публічних послуг та екологічної безпеки та збалансованого природокористування. Також автором побудований Рейтинг конкурентоспроможності територій та запропоновані типології територій відповідно до їх стану та рівня конкурентоспроможності в умовах війни (тилові, деокуповані, прифронтові та тимчасово окуповані (релоковані)).

У дисертації доведено, що збройна агресія РФ проти України спричинила суттєвий вплив на рівень добробуту населення в країні, що свідчить про вразливість державної регіональної політики України і необхідність формування стійких механізмів відновлення та підтримки внутрішнього попиту. Зроблено висновок про те, що міжнародна фінансова допомога у 2023 - 2024 рр. залишалася ключовим джерелом підтримки державного бюджету України. Основну роль у бюджетній підтримці відіграють Європейський Союз, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та окремі уряди партнерських країн, що підтверджується отриманням значних пільгових кредитів, грантів і позик.

Автором проведено порівняльний аналіз показників конкурентоспроможності регіонів України за 2021 і 2023 рр., що продемонстрував збереження лідируючих позицій Дніпропетровської області та покращення показників Тернопільської, Волинської й Полтавської областей. Водночас у прифронтових регіонах відзначено істотне зниження конкурентоспроможності через посилення соціального напруження та руйнування інфраструктури. На тлі перерозподілу позицій в рейтингу, на перші сходинки лідерів вийшли тиллові регіони – Тернопільська та Волинська область, що пояснюється не тільки перерозподілом відносних показників, а і також покращенням рівня регіонального управління – значним зростанням кількості проєктів розвитку та обсягами фінансування, залученим для їхньої

реалізації. Покращилася ситуація на ринку праці в цих областях – на тлі переміщення бізнесу зросла кількість робочих місць, які забезпечили зниження показника кількості безробітних на 1 вакансію. У результаті повномасштабного вторгнення погіршилися показники конкурентоспроможності Одеської, Житомирської та Черкаської областей. Покращилися відносні позиції в рейтингу Тернопільської, Волинської та Полтавської областей. Найгірші позиції рейтингу конкурентоспроможності у Чернігівській області. Зроблено висновок про необхідність диференційованого підходу до політики відновлення та залучення фінансових ресурсів із урахуванням рівня конкурентоспроможності регіонів.

У третьому розділі дисертації автором сформований перелік науково-практичних рекомендацій щодо напрямів відновлення України з урахуванням необхідності асинхронного підходу до механізмів забезпечення їх впровадження. Доведено гіпотезу, що асинхронність результатів відновлення регіонів України може бути зумовлена не лише масштабами воєнних втрат, а різним рівнем інституційної та громадянської самоорганізації територій, що є визначальною в кореляції впливу втрат і конкурентоспроможності територій. Авторська логіка припущення містить такі тези та індикатори дослідження: 1) обсяг воєнних втрат і збитків не є визначальним чинником гальмування розвитку території; 2) самоорганізація території зумовлює кореляцію між втратами та результатами відновлення; 3) конкурентоспроможність локальних територій формується не «після» відновлення, а в процесі реагування на втрати; 4) асинхронність може бути результатом імплементації державних програм відновлення та посилюватися за умов продовження війни; 5) ключовими суб'єктами політики конкурентоспроможності територій є держава, донори і громада (органи місцевого самоврядування, бізнес, інституції громадянського суспільства). Їх ролі, функції та суб'єктність змінюються на різних етапах реалізації політики, як і типи та форми прояву Лідерства – від формального до трансформаційного, здатного створювати нові системи конкурентоспроможних відносин.

Ключові слова: політика відновлення України, нерівномірність розвитку регіонів, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність територій, компаративний (порівняльний) аналіз, соціально-економічні наслідки Війни за Незалежність України, російська збройна агресія.

ABSTRACT

Kozyr S.V. Policy of territorial competitiveness in the process of Ukraine's recovery. – Qualification scientific work submitted as a manuscript.

PhD thesis to obtain the degree of Doctor of Philosophy in the Programme Subject Area 052 “Political Science” (05 «Social and Behavioral Sciences»). – National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, 2026.

This qualifying scientific work is devoted to the research of the competitiveness policy of Ukraine and its regions in the context of recovery and development. The author aimed to advance the theoretical and methodological foundations for research policies to form and develop the competitiveness of territories in the process of Ukraine's recovery using interdisciplinary tools and to offer scientific and practical recommendations for their implementation in state regional policy. The methodological framework has been chosen by the author as the synergy of such interdisciplinary approaches as territorial branding, the theory of political subjectivity, institutionalism, network governance (corporatism), theories of regional development competitiveness, the communitarian approach, and the frame dimension of recovery. This framework enabled the identification of the correlation between the indicators of territorial subjectivity and its competitiveness, the analysis of Ukrainian regions in the pre-war and wartime periods (2013-2014, 2021, 2022-2023), and the formulation of ways of development, considering the key characteristics to be the country's level of recovery readiness, the level of competitiveness of the regions and their acquisition of subjectivity under wartime conditions.

Using a broad source and information base for research – works by Ukrainian and foreign scholars, legislative and regulatory acts, official materials and statistical databases of the State Statistics Service of Ukraine, the World Bank, the International Monetary Fund (IMF), international ratings (Global Competitiveness Index GCI (Global Competitiveness Index); the GCI International Ranking of Global Cities (Kerney; Global Cities Index), the BCI Business Competitiveness

Index; IMD Competitiveness Ranking (Institute of Management Development); IEF Economic Freedom Index (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal); Human Development Index; Worldwide Governance Indicators (WGI), as well as official responses from regional military administrations (Volyn, Dnipropetrovsk, Zhytomyr, Kirovohrad, Odesa, Poltava, Sumy, Ternopil, Kherson, Khmelnytskyi, Cherkasy, Chernivtsi, Chernihiv) to requests for regional statistics, the author was able to demonstrate the use of interdisciplinary tools and to offer scientific and practical recommendations for adjusting state regional policy for the restoration of Ukraine's regions.

The dissertation has refined the theoretical and methodological foundations for the study of policies of formation and development of the territories competitiveness in the process of Ukraine's recovery by offering the author's interpretation of the categories: 'territorial competitiveness policy' and 'territorial subjectivity' and generalising approaches to defining the concept of 'territorial competitiveness'. It has been established that the asynchrony of implementation of territories competitiveness policy should constitute a strategic approach to Ukraine's recovery in 2026–2027.

The author has conducted a comparative analysis of the competitiveness indicators of Ukrainian regions for 2021 and 2023, which reveals that Dnipropetrovsk region has maintained its leading position, while Ternopil, Volyn, and Poltava regions have improved their indicators. At the same time, a significant decline in competitiveness has been observed in the frontline regions due to increased social tensions and the destruction of infrastructure. Following the full-scale invasion, the competitiveness indicators of Odesa, Zhytomyr and Cherkasy regions have deteriorated. The relative positions of Ternopil, Volyn and Poltava regions in the ranking have improved. Chernihiv region has the worst position in the competitiveness ranking. It has been concluded that a differentiated approach to the policy of recovery and attraction of financial resources are required, taking into account the level of competitiveness of the regions. As a result of the redistribution of positions in the ranking, the rear regions – Ternopil and Volyn regions – took the

lead, which is explained not only by the redistribution of relative indicators, but also by the improvement in the level of regional management – a significant increase in the number of development projects and the amount of funding allocated for their implementation. The situation on the labour market in these regions has improved – due to business relocation, the number of jobs has increased, which has led to a decrease in the number of unemployed by 1 vacancy. The position of Poltava region in the Integral Rating has become better, primarily due to improved environmental safety indicators – a reduction in emissions of pollutants and greenhouse gases from stationary sources per capita.

In the third chapter of the dissertation, the author has compiled a list of scientific and practical recommendations for the restoration of Ukraine, taking into account the need for an asynchronous approach to the mechanisms for ensuring their implementation. The study proves the hypothesis that the asynchrony of the results of the recovery of Ukraine's regions may be caused not only by the scale of military losses, but also by different levels of institutional and civic self-organisation of the territories, which is decisive in correlating the impact of losses and the competitiveness of the territories. The logical framework of the author's hypothesis comprises the following theses and research indicators: 1) the scale of military losses is not a determining factor in slowing down the development of a territory; 2) the self-organisation of a territory determines the correlation between losses and recovery results; 3) the competitiveness of local territories is formed not 'after' recovery, but in the process of responding to losses; 4) asynchrony may be the result of the implementation of state recovery programmes and may intensify if the war continues; 5) the key actors in the policy of territorial competitiveness are the state, donors and the community (local authorities, business and civil society institutions). Their roles, functions and agency evolve at different stages of policy implementation, as well as the types and forms of leadership, ranging from formal to transformational, capable of creating new systems of competitive relations.

Keywords: Ukraine's recovery policy, uneven regional development, competitiveness, territorial competitiveness, comparative analysis, socio-economic consequences of the War for Ukraine's Independence, Russian armed aggression.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Козир, С. В. (2025). Соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України. *Empirio*. Том 2, № Special Issue (2025). С. 3–17. DOI: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.3-17>
2. Козир, С. В. (2025). Конкурентоспроможність регіонів у політиці відновлення України. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, 22(38). С. 126–137. DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.38.12>
3. Козир, С. В. (2024). Програми комплексного відновлення територій в умовах російсько-української війни: політико-правовий вимір. *Політикус*. № 5. С. 59–66. http://politicus.od.ua/5_2024/11.pdf. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-5.9>
4. Козир, С. В. (2024). Інституційні засади реалізації державної політики відновлення України під час війни. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Випуск 56. Р. 210–222. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/56_2024/26.pdf. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.24>
5. Козир, С. В. (2024). Формування системи індикаторів оцінки потенціалу майбутнього відновлення України. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Т. 16. Спецвипуск (34). С. 43–49. <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1192>. DOI: <https://doi.org/10.15421/352406>
6. Козир, С. В. (2023). Території як суб'єкт глобальної конкуренції. *Політичне життя*. №3. С. 10–20. <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14289>. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3.2>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Козир, С. В. (2025). Модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України. *Праці XXV міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: Глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання»* (27.11.2025 р., м. Вінниця). Том II. Ред. Кол. Орехова Т. В. та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. С. 225–228.

2. Козир, С. В., Нагорняк, Т. Л. (2024). Галузеві та інтегральні показники у формуванні стратегії конкурентоспроможності територіальних громад та регіонів. *Перспективи розвитку територій: теорія і практика. Поствоєнне відновлення* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14-15 листопада 2024 р.). Харків. С.24–27.

3. Козир С. В., Гайду С. В. (2023). Політичні та економічні чинники відновлення України. *Праці XXIII Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих учених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці»* (21 квітня 2023 р., м. Вінниця). Ред. кол. Т.1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, С. 75–79.

4. Козир, С. В. (2022). Концептуалізація системи виміру конкурентоспроможності територій. *Праці XXII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання»* (2 грудня 2022 р., м. Вінниця). Том 1. Ред. кол. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. С. 129–133.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕРИТОРІЯ ЯК СУБ'ЄКТ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ	28
1.1. Суб'єктна природа території в політиці	28
1.2. Світова політика як поле конкурентоспроможності територій	42
1.3. Політика конкурентоспроможності території	61
Висновки до 1 розділу	78
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ : ФОРМУВАННЯ, ПРІОРИТЕТИ, РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	82
2.1. Державні програми відновлення України та інституційний вимір державної політики відновлення	82
2.2. Державна регіональна політика відновлення територій	101
2.3. Соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України	112
Висновки до 2 розділу	129
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПОЛІТИКАХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЇЇ ТЕРИТОРІЙ	132
3.1. Модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України	132
3.2. Інтегральний показник конкурентоспроможності територій України за регіонами	144
3.3. Асинхронність напрямів відновлення України в політиках конкурентоспроможності її територій	167
Висновки до 3 розділу	180
ВИСНОВКИ	183
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
ДОДАТКИ	212

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Політика конкурентоспроможності територій, як система цілеспрямованих дій органів державної влади та місцевого самоврядування, інституцій громадянського суспільства, бізнесу та міжнародних організацій, спрямована на підвищення суб'єктності міста, регіону, громади в процесах перерозподілу ресурсів, залучення інвестицій, повернення й утримання людського капіталу (в т.ч. інтелектуального), розвитку потенціалу й отримання нових можливостей. У широкому сенсі така політика – це асинхронний, але послідовний алгоритм того, як території стати місцем, де люди хочуть жити, працювати, народжувати ідеї та інвестувати в майбутнє. Політика конкурентоспроможності територій має втілюватися як функціональна стратегія розвитку території та містити концептуальні кроки зі: створення стійких інституцій врядування та надійних мереж партнерства; актуалізації брендингу та комерціалізації бренду території; формування привабливих умов для бізнесу та інвесторів; розвитку інфраструктури та зміцнення людського капіталу (в частині освіти та культури, якості життя, соціально-економічної підтримки та політико-правового захисту).

У контексті відновлення України політика конкурентоспроможності територій набуває додаткової актуальності та особливого змісту. Така політика за своїм сенсом – не лише про залучення інвестицій і покращення привабливості регіонів, а про переосмислення та перебудову природи суб'єктності територій і формування нових моделей розвитку. За умов глобальної невизначеності, 11 років Війни за Незалежність України, що триває, систематизація теоретико-методологічного знання з вивчення політики конкурентоспроможності територій та напрацювання науково-практичних рекомендацій щодо використання її механізмів та інструментів у державній регіональній політиці України набуває особливої академічної та

практичної ваги з огляду на розвиток міждисциплінарного академічного дискурсу, прикладної політології та реальних практик відновлення регіонів України.

Відновленню України та його напрямів присвячена значна кількість досліджень політологів і міжнародників, економістів і маркетологів, фінансистів і правників, соціологів і соціальних філософів. Світові та українські кейси брендингу та конкурентоспроможності міст, регіонів і громад містяться у працях таких вчених, як С. Анхольт, Л. Гринів, К. Дінні, П. Друкер, Ф. Котлер, М. Кизим, Р. Мейсон, Т. Нагорняк, О. Романко, М. Портер, С. Хамініч, Й. Шумпетер та ін. Значний внесок в дослідження конкурентоспроможності територій в контексті відновлення України був зроблений такими українськими вченими і практиками як Т. Нагорняк, В. Храпкіна, В. Кобильник, О. Волянюк, С. Наумкіна, Т. Орехова та ін. Міждисциплінарні інструменти формування і провадження політики конкурентоспроможності територій містяться в наукових і прикладних розвідках таких вчених, як Р. Каманьї, Р. Чешіра та Р. Гордона, М. Портера, М. Шотаа, П. Кругмана, Д. МакФетріджа, Дж. Яп, В. Куценко, І. Лукінова. Не дивлячись на актуальність теми і наявність широкого кола науковців і практиків, які досліджують відновлення територій і шляхи набуття їхньої конкурентної привабливості в умовах невизначеності, відсутнє комплексне політологічне дослідження та систематизація міждисциплінарних інструментів для ефективною політики конкурентоспроможності територій в умовах дії дестабілізуючих чинників, воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Мета дисертації – вдосконалити теоретико-методологічні засади та міждисциплінарний інструментарій дослідження політики конкурентоспроможності територій і запропонувати напрями коригування державної регіональної політики відновлення України.

Для досягнення поставленої мети було сформовано та вирішено такі **завдання:**

- систематизувати та вдосконалити теоретико-методологічні засади дослідження політики формування та розвитку конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України;
- уточнити зміст ключових категорій дослідження шляхом вивчення та узагальнення попередніх науково-практичних розвідок і авторського розуміння;
- з'ясувати пріоритети, особливості інституціоналізації та ресурсне забезпечення процесу відновлення України через дослідження відповідних дій Уряду, державних програм і векторів державної регіональної політики в зазначеному контексті;
- окреслити соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України;
- залучити та довести доцільність використання міждисциплінарного інструментарію в дослідженні конкурентоспроможності територій та напрацюванні відповідної політики;
- на основі використання міждисциплінарних інструментів аналізу показників розвитку регіонів України, запропонувати типологію територій відповідно до їх рівня конкурентоспроможності та напрацювати науково-практичні рекомендації щодо напрямів відновлення територій як складника державної регіональної політики України;
- розробити модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України та обґрунтувати асинхронність її реалізації.

Об'єктом дослідження є політика відновлення України в умовах Війни за Незалежність України проти російської агресії.

Предметом – теоретико-методологічні засади дослідження політики формування і розвитку конкурентоспроможності територій та міждисциплінарні механізми її впровадження у процесі відновлення України.

Методи дослідження. Однією зі складових політики відновлення та розвитку України є політика конкурентоспроможності її регіонів. В основу методології дослідження покладений синтез політологічних та економічних

концепцій державної регіональної політики (інституційної спроможності та врядування, мережевої взаємодії, територіальної ідентичності та суб'єктності, економічних можливостей для розвитку) та авторське розуміння нелінійності процесів, що досліджуються, асинхронності реалізації політики відновлення в регіонах України з урахуванням їх стану та спроможностей. Одиницею аналізу в дослідженні обрана територія (місто, громада, регіон), що може набувати суб'єктності та конкурентоспроможності в процесах відновлення та розвитку України, долаючи наслідки російської агресії – від незначних руйнувань інфраструктури та забезпечення умов для ВПО й релокованих підприємств до деокупації територій і встановлення державного контролю. Нелінійність і самоорганізація систем є фундаментальними категоріями синергетики, що дозволяє автору робити припущення та формулювати **наукову гіпотезу**:

Асинхронність результатів відновлення регіонів України може бути зумовлена не лише масштабами воєнних втрат, а різним рівнем інституційної та громадянської самоорганізації територій, що є визначальною в кореляції впливу втрат і конкурентоспроможності територій.

Авторська логіка припущення містить такі тези та індикатори дослідження:

1. Обсяг воєнних втрат і збитків не є визначальним чинником гальмування розвитку території.
2. Самоорганізація території – ключова (антецедентна) змінна гіпотези, що є модератором між втратами та результатами відновлення.
3. Конкурентоспроможність локальних територій – похідний ефект політики відновлення України, що формується не «після» відновлення, а в процесі реагування на втрати.
4. Асинхронність може бути результатом імплементації державних програм відновлення та посилюватися за умов продовження війни.

Виконання поставлених у дисертаційній роботі завдань зумовило використання загальнонаукових і спеціальних кількісних, якісних і кількісно-якісних методів проведення дослідження, зокрема:

1) *методи системного аналізу, узагальнення, синтезу та класифікації* допомогли автору систематизувати та вдосконалити теоретико-методологічні засади дослідження, уточнити категоріально-понятійний апарат дисертації;

2) *метод нормативно-інституціонального аналізу* дав можливість вивчити національний дискурс відновлення України через декларовані та реалізовані державні програми та вектори державної регіональної політики, створені інституції з відповідним функціоналом;

3) *методики оцінювання політик (policy evaluation) і аналіз мереж управління (governance network analysis)* процесами відновлення територій в Україні дали можливість автору з'ясувати державні пріоритети, особливості інституціоналізації та ресурсного забезпечення територій в контексті їхнього відновлення;

4) *метод порівняльного (компаративного) асинхронного аналізу* дозволив виявити й оцінити соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України та динаміку соціально-економічного розвитку регіонів в умовах Війни за Незалежність України (на прикладі Волинської, Дніпропетровської, Одеської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської та Чернігівської області за період 2021–2023 рр.);

5) *статистичні методи* були використані для ґрунтовного аналізу динаміки аналітичних і синтетичних показників рівнів економічного та соціального розвитку територій, стану демографічної ситуації, доступності публічних послуг, екологічної безпеки та природокористування;

6) *методи економетрики та кластерного аналізу* дозволили запропонувати типологію територій відповідно до їх рівня конкурентоспроможності та напрацювати науково-практичні рекомендації щодо напрямів державної регіональної політики;

7) *методи математичного моделювання, розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій, визначення вагових коефіцієнтів його складових – синтетичних та аналітичних показників, а також рейтингування регіонів, дозволили автору розробити модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України та обґрунтувати асинхронність її реалізації.*

Джерельно-інформаційна база дисертації містить праці українських та іноземних науковців, законодавчі, нормативні акти, офіційні матеріали та статистичні бази Державної служби статистики України, Світового банку, Міжнародного валютного фонду (IMF), міжнародних рейтингів (Індексу глобальної конкурентоспроможності GCI (Global Competitiveness Index); Міжнародний рейтинг глобальних міст GCI (Kerney; Global Cities Index), Індексу ділової конкурентоспроможності BCI (Business Competitiveness Index); Рейтингу конкурентоспроможності IMD (Institute of Management Development); Індексу економічної свободи IEF (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal); Індексу людського розвитку (The Human Development Index); Світових індикаторів державного управління WGI (Worldwide Governance Indicators), офіційних відповідей обласних військових адміністрацій (Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Кіровоградської, Одеської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської) на запит щодо показників регіональної статистики.

Для аналізу динаміки розвитку та самоорганізації регіонів України розглянуті показники регіональної статистики за 2021 і 2023 роки (рік до і рік після початку повномасштабного вторгнення з урахуванням вимог Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» № 2115-IX від 03.03.2022 р.), досліджується реалізація потенціалу конкурентоспроможності регіонів-лідерів за рахунок залучення іноземних та внутрішніх інвестицій. Глобальні виклики і тренди розвитку міст базуються на динаміці показників

останніх 5 років і отримані з відкритих джерел, що вказані вище. Обробка первинної статистичної інформації, а також економіко-математичне моделювання здійснювалось у програмних пакетах MS Excel та STATISTICA.

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертації вдосконалено теоретико-методологічні засади дослідження політики формування і розвитку конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України з використанням політологічного та міждисциплінарного інструментарію та запропоновано науково-практичні рекомендації щодо їх використання у державній регіональній політиці.

Вперше:

- розроблено концептуальні теоретико-методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності територій в умовах відновлення України з використанням міждисциплінарного інструментарію на основі авторського комплексу взаємодоповнюючих політологічних та економічних підходів, зокрема визначення методики алгоритму розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій (далі – ІІІТ), що дозволяє довести наукову гіпотезу дослідження, побудувати Рейтинг конкурентоспроможності територій, визначити кластери розподілу територій за значенням ІІІТ, запропонувати типологію територій відповідно до їх рівня конкурентоспроможності та напрацювати науково-практичні рекомендації щодо напрямів державної регіональної політики;

- запропоновано авторський зміст категорій: «політика конкурентоспроможності територій» і «суб'єктність території». Термін «політика конкурентоспроможності територій» автор пропонує розуміти як сукупність цілеспрямованих рішень і дій органів державної влади та місцевого самоврядування, що мають на меті: зміцнення суб'єктності міста, регіону, громади в процесах створення стійких інституцій врядування та мережі надійних партнерств; залучення інвестицій і формування привабливих умов для бізнесу; зміцнення людського капіталу та комерціалізацію бренду території. Термін «суб'єктність території» автор інтерпретує як інтегральну

характеристику міста, регіону, громади, держави, що відображає здатність і можливість самостійно визначати пріоритети та цілі розвитку, приймати та реалізовувати управлінські рішення, забезпечувати мобілізацію ресурсів і представляти інтереси у взаємодії з іншими акторами на різних рівнях глобальної, національної та регіональної політики. Запропоновані *показники суб'єктності території*: інституційна спроможність; здатність самостійно визначати пріоритети розвитку та наявність стратегії розвитку/відновлення; громадська активність (високий % залучених людей до процесів прийняття рішень); мережі взаємодії (governance) і партнерства для розвитку/відновлення; проявлена ідентичність і виразна репутація (reputational salience);

- *сформовано науково-практичні рекомендації щодо напрямів відновлення України з урахуванням необхідності асинхронного підходу до механізмів забезпечення їх впровадження в залежності від рівня конкурентоспроможності території та її типу (тилові, деокуповані, прифронтові та тимчасово окуповані (релоковані)); доведено, що асинхронність може бути як характеристикою політики відновлення України, так і її системним результатом, що зумовить подальший розвиток територій.*

Удосконалено:

- *систематизацію підходів до визначення поняття «конкурентоспроможність території» за такими ознаками як здатність території забезпечувати: виробництво висококонкурентоспроможних товарів; високий рівень життя населення та конкурентоспроможність вироблених продуктів на висококонкурентних ринках; ефективне використання конкурентних переваг задля досягнення економічного зростання, що вимірюється валовим регіональним продуктом на душу населення; комплексний результат територіальної політики у сфері вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем, спрямованої на забезпечення комфортних умов для життя населення та ведення бізнесу;*

- обґрунтування кореляції індикаторів суб'єктності території та її конкурентоспроможності та доведення, що суб'єктність території здатна бути ресурсом її конкурентоздатності. Також запропонована класифікація територій України на 4 типи (тилові, прифронтові, деокуповані та тимчасово окуповані/релоковані) та продемонстровано, що кожен тип має специфіку фокусу управління та врядування, а також ключові ресурси конкурентоздатності в умовах реалізації політики відновлення під час війни.

Набули подальшого розвитку:

- методологічна синергія міждисциплінарних підходів (брендинг територій, теорія політичної суб'єктності, інституціоналізм, мережеве врядування (корпоративізм), теорії конкурентоспроможності регіонального розвитку, ком'юнітарний підхід та фреймовий вимір відновлення) до вивчення предмету дослідження, що дозволило виявити кореляцію між показниками суб'єктності території та її конкурентоспроможністю, здійснити аналіз регіонів України в періоди до війни та під час воєнних дій (2013-2014, 2021, 2022-2023рр.) та запропонувати шляхи розвитку, вважаючи ключовими характеристиками рівень готовності країни до відновлення, рівень конкурентоспроможності регіонів і набуття ними суб'єктності в умовах війни;

- зміст категоріально-понятійного апарату дослідження політики конкурентоспроможності територій на основі міждисциплінарного підходу, а саме: *конкурентоспроможність території* осмислюється як здатність і можливість шляхом конкретних цілеспрямованих політичних рішень і дій, з урахуванням факторів війни, продукувати показники інституційної спроможності, привабливого інвестиційного клімату, конкурентоспроможні товарів і послуг, високий рівень соціального захисту з одночасним підвищенням рівня життя резидентів території, її ефективним соціально-економічним розвитком

та просуванням позитивного іміджу у внутрішньому та зовнішньому комунікативному просторах; *напрями політики конкурентоспроможності територій в контексті відновлення* запропоновано розглядати через: інституційну спроможність громад, відновлення базової інфраструктури території, створення нових економічних ніш замість втрачених, зміцнення якості життя та людського капіталу території, активну промоцію територій на внутрішніх і міжнародних ринках;

- *узагальнений перелік 11 індикаторів оцінки готовності країн до відновлення на основі методик Всесвітнього економічного форуму за пріоритетами:* забезпечити створення громадських установ на принципі ефективного врядування та довгострокового бачення, будувати довіру, обслуговуючи громадян; оновити інфраструктуру для прискорення енергетичного переходу та розширення доступу до електрики та ІКТ; перейти до більш прогресивного оподаткування, переосмислення того, як багатство і праця оподатковується, в національних рамках та рамках міжнародної кооперації; оновити зміст освіти та розширити інвестиції в необхідні навички для робочих місць і «ринки майбутнього»; переосмислити закони про працю і соціальний захист для нової економіки та нових потреб робочої сили; розгорнути догляд за літніми людьми, дітьми та інфраструктуру охорони здоров'я, доступ та інновації задля користі людей і економіки; збільшити стимули для прямих фінансових ресурсів, що спрямовуються у довгострокові інвестиції, посилити стабільність і розширити інклюзію; переосмислити конкуренцію та антимонопольні рамки, необхідні для Четвертої промислової революції, забезпечення доступу до ринків як на локальному, так і на міжнародному рівні; сприяти створенню «завтрашніх ринків», особливо в областях, що вимагають державно-приватного партнерства; стимулювати та розгорнути інвестиції в дослідження, інновації та винаходи, що може створювати нові «завтрашні ринки»; стимулювати бізнес сприяти різноманітності, справедливості та інклюзії задля підвищення креативності;

- методика розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій як зваженої середньої п'яти синтетичних показників – індексів Рівня економічного розвитку території (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизований середній Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, Стандартизований середній обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в економіку території, Стандартизована середня кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення, Стандартизована середня кількість проєктів розвитку, що реалізуються на території, Стандартизований середній обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ, Стандартизована середня частки інноваційно активних підприємств); Рівня соціального розвитку території (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизований середній рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, Стандартизований середній рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, Стандартизована середня кількості безробітних на 1 вакансію, Стандартизована середня кількості внутрішньо переміщених осіб); Стану демографічної ситуації (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизована середня співвідношення прибулих та вибулих, Стандартизоване середнє демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років); Доступності публічних послуг (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизована середня кількості ЦНАП, Стандартизована середня забезпеченості домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств), Стандартизована середня кількості лікарів загальної практики - сімейних лікарів) та Екологічної безпеки та збалансованого природокористування (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизована середня темпів зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу, Стандартизована середня викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел).

Методика визначення Інтегрального індексу конкурентоспроможності регіонів передбачає обґрунтоване визначення значимості (ваг) індикаторів і субіндексів за методом Фішберна. Авторська методика розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності регіонів була адаптована до умов воєнного стану, що дозволяє виявити й оцінити соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України та динаміку соціально-економічного розвитку регіонів в умовах Війни за Незалежність України, а також визначити напрями ресурсного забезпечення реалізації політики відновлення та розвитку конкурентоспроможності регіонів України.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота – самостійна завершена наукова праця автора, є оригінальною та раніше не оприлюднювалась. Наукові твердження, висновки, основні результати та положення у ході проведення дослідження отримані автором особисто. Із наукових публікацій, які були здійснені у співавторстві з Т. Нагорняк та С. Гайду, в дисертації використовуються лише ті положення, які автор здобув самостійно, зокрема фактичний доробок, практичні гіпотези і висновки стосовно інтегральних показників у формуванні стратегії конкурентоспроможності регіонів і громад, а також щодо економічних чинників відновлення України.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати, висновки та наукові припущення розкриті в 10 публікаціях (6 статтях у фахових наукових виданнях України та 4 тезах виступів на міжнародних науково-практичних конференціях). Апробація результатів дослідження відбувалась на засіданнях кафедри міждисциплінарної освіти. Результати дослідження доповідалися на звітних семінарах аспірантів, наукових конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів: XXII міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (Вінниця, 02.12.2022 р.); XXIII всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих учених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в

національній та глобальній економіці» (Вінниця, 21.04.2023 р.); VIII міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку територій: теорія і практика. Поствоєнне відновлення» (Харків, 14–15.11.2024 р.); XXV міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: Глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (Вінниця, 27.11.2025 р.).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі міждисциплінарної освіти Національного університету «Кієво-Могилянська академія» у рамках комплексної науково-дослідної теми: «Міждисциплінарність у дослідженні сучасних світових політичних процесів і практик кризового управління для відновлення України» Державний реєстраційний номер: 0124U001900 (2024 – 2029 рр.).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання теоретично-методологічних напрацювань і розробленого комплексу взаємодоповнюючих політологічних та економічних підходів, зокрема обґрунтування того, що суб'єктність території є її ресурсом конкурентоздатності; визначення методики алгоритму розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій, що дозволяє територіям (містам, регіонам, громадам) України запровадити політику відновлення через конкурентоспроможність за запропонованими напрямками.

Основні положення, висновки і практичні результати дослідження були впроваджені (Додаток А):

- у діяльності Комітету Верховної ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування;

- в політиках відновлення та розвитку регіонів. Відповідні довідки про впровадження результатів дослідження надані департаментом міжнародного

співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної військової адміністрації та Золотінською міською радою Черкаської області;

- в освітньому процесі під час розробки міждисциплінарної освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня «Політика врядування в місті», що реалізується з 2023 року на факультеті «Києво-Могилівська школа професійної та неперервної освіти» Національного університету «Києво-Могилянська академія», що є поєднаною, тобто створеною на основі двох стандартів: 052 «Політологія» та 073 «Менеджмент». Першою спеціальністю є політологія. Програма реалізується кафедрою міждисциплінарної освіти з 2024 р. (Наказ від 26.04.2024 р. № 225). ОПП була розроблена на запит діючих керівників громад, лідерів думок, експертів-практиків спільно з Асоціацією міст України, а також на основі співпраці з громадами України, зокрема в рамках проєкту «Школа відновлення громад 1.0 і 2.0». В ОПП встановлено нормативний зміст підготовки політолога-менеджера в сфері врядування в місті, здатного створювати умови для формування дієвої «політики знизу» через ефективний діалог між владою, громадою та бізнесом, створення кращих практик врядування та відновлення в Україні. Крім того, запропоновані в дослідженні висновки і припущення стали корисними під час розробки та викладання окремих дисциплін цієї програми («Стратегічне управління розвитком міста» та «Управління брендом»).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота містить анотацію, вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 282 сторінки, основний текст – 182 сторінки. У роботі наявні ілюстративні матеріали, а саме 30 рисунків сумарно в трьох розділах дисертації, 17 таблиць в тексті роботи, а також 10 додатків. Список використаних джерел становить 166 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕРИТОРІЯ ЯК СУБ'ЄКТ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Суб'єктна природа території в політиці

Світова політика сьогодні є полем конкуренції територій за володіння, використання та перерозподіл ресурсів. Держави світу – політичні суверенітети – все менш стають цілісними та інституційними акторами світової конкуренції майже в усіх сферах розвитку. «Поряд з об'єднаними політичними територіями на штатт ЄС, у світову конкуренцію за ресурси включаються міста, курортні зони та регіональні утворення. Назви "Голівуд", "Шенгенська зона", "Ніцца", "Венеція" і "Західний Тібет" вже вийшли за межі державних кордонів, набувши статусу територій із власним іміджем і репутацією, а відповідно і можливостями та капіталами. Закріплення цього тренду у масовій свідомості, у політичному полі та бізнес-просторі спонукає політичні інститути (міжурядові, державні та регіональні) шукати стратегії використання їх ресурсів у національному контексті і відповідно важелі контролю цих ресурсів задля власного прибутку. Виходячи з зазначеного, слід зауважити на тому, що саме владні інститути частіш за все, виступають комунікаторами між ресурсами території та споживачами (зовнішніми та внутрішніми), які презентують території своїми діями та затверджують напрямки державної зовнішньої та регіональної політики у різних їх сферах (інформаційної, інвестиційної, соціокультурної, молодіжної)» [Нагорняк, 2013].

Концепція територіальності в політичній науці і політичній географії сформувалась у другій половині ХХ століття завдяки Р. Саку (R. Sack). У науковий вжиток категорія «територія» запропонована як спосіб/інструмент впливу певних індивідів і груп над іншими шляхом делімітації та контролю географічного простору [Sack, 1983].

Академічний тлумачний словник пропонує трактування поняття «територія» як частини земної кулі, що належить певній державі або входить до складу якої-небудь частини світу; частина якої-небудь країни (область, район і

т. ін.). Дослідники світової економіки та публічних фінансів у території вбачають окремо взятую частину земної поверхні з визначеними кордонами [Кубах, 2013]. Найчастіше в юридичній літературі цей термін пов'язується з юрисдикцією держави або адміністративної одиниці у складі держави, тобто територія може розглядатися в природних, державних, адміністративних або умовних межах, та визначатися певною протяжністю, «просторовим» ресурсом, площею, географічним розташуванням, природними умовами, господарською діяльністю [Козир, 2024a]. За місцем у системі адміністративно-територіального устрою України території можуть розглядатися як територіальні одиниці первинного рівня (міські, селищні та сільські територіальні громади), середнього рівня (райони) та вищого рівня (області, міста Київ і Севастополь, АР Крим) [Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад, 2020].

Вагомий внесок у формування теоретико-методологічних засад дослідження конкурентоспроможності територій внесли такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як С. Анхольт [Anholt, 2007], Л. Гринів [Hryniv, Khodyko, 2013], К. Дінні [Dinnie, 2008], П. Друкер [2020], О. Волянчук [2025], Ф. Котлер [Kotler, Haider, Rein, 1993], В. Кобильник [2024], М. Кизим [2017], Р. Мейсон [2000], С. Наумкіна [2024], Т. Нагорняк [1], Т. Орехова [Oriekhova, 2024], О. Романко [2019], М. Портер [Porter, 1999], С. Хамініч [2006], В. Храпкіна [Стратегії сталого розвитку територій, 2021], Й. Шумпетер [2011] та інші.

Кожна *територія*, за результатами вказаних науковців і практиків міждисциплінарних досліджень і матеріалів, є *неоднорідним, ієрархічним простором, що еволюціонує в часі*. Політичні процеси фіксації державних кордонів, управління містом і регіоном, етапи державотворення, формування наддержавних утворень, просування бренду міста є проявом територіальності. Суб'єктами вказаних процесів є території. Результати прояву цієї суб'єктності є наслідками нав'язування чи/та волевиявлення, а також політичних рішень, імплементації міжнародних норм і суспільних домовленостей.

Територія є обов'язковим атрибутом існування міждержавних утворень, держав світу, регіонів, територіальних громад, міст. Політичний дизайн сучасного світу формується за територіальним принципом. У межах цих територій і кордонів діє влада, законодавство, право на використання сили і певний офіційний дискурс, що мають принциповий вплив та інституціоналізацію лише в межах своїх кордонів. Більш того, ці політичні території можуть бути політичними інститутами та зумовлювати характер сучасної світової політики та економічної конкуренції. Теорії міжнародних відносин мають безліч класифікацій суб'єктів світової політики. За *географічним критерієм* український дослідник І.Артёмов виокремлює чотири види територій: англосаксонські, радянські, китайські та теоретичні побудови учених-представників країн «третього світу» [Артёмов, 2018]. Географічні параметри держави: її територія, кількість населення, обсяги природних ресурсів є найбільш простими і зрозумілими. Дослідники стверджують, що географічна близькість і геополітична взаємозалежність держав лежить в основі їх стратегічного партнерства [Перепелиця, 2002]. Географічний (територіальний) критерій відіграє важливу роль у прагненні держави стати регіональним чи світовим лідером. Українські дослідниці Т.Нагорняк та Е.Мамонтова сформулювали *ключові характеристики території, що роблять її політичним суб'єктом*:

- політико-адміністративні кордони території як межі її юрисдикції;
- влада як територіальна бюрократія, що має інституційний вимір та монополію на керівництво суспільними процесами тільки в своїх кордонах;
- законодавчі та нормативно-правові підстави функціонування території як політичного інституту, що визначають її суверенітет (чи інший політичний статус у межах територіальної ієрархії) та відповідно регламентують процеси артикуляції політичних інтересів у контексті її внутрішньої ієрархії та зовнішніх стосунків (Розділ IX Конституції України «Територіальний устрій України»);

- резиденти - територіальна громада, яка залучена до суб'єктно-об'єктних політичних взаємовідносин, має політичну ідентичність та право самостійно вирішувати питання місцевого значення [Мамонтова, 2007; Нагорняк, 2013];

- електоральні практики та локальний дискурс, тобто набір зрозумілих у межах території комунікаційних практик і форматів суспільного діалогу, електоральних та інших груп інтересів з певними політичними мотиваціями, моделями політичної поведінки і цілями, на які спрямовані стратегії і тактики виборчого процесу.

За рівнями впливу території розрізняють:

- *території мега рівня* (наднаціональні утворення – ЄС, ШОС; держави світу та регіони, що визначають глобальні тренди);
- *макрорівня* (національні суверенітети);
- *мікрорівня* (субрегіони, територіально-адміністративні складові держав – територіальні громади, етнокультурні й автентичні території, міста, райони).

Структурованість територій в світовій політиці зумовлена їх статусом і впливом на процес прийняття політичних рішень [Нагорняк, 2013а] (Табл.1.1).

Таблиця 1.1.

Території у світовому політичному процесі

ТЕРИТОРІЯ		
- простір, що в наслідок цілеспрямованої діяльності політичних акторів, має інституційний статус та офіційно визнані атрибути функціонування		
ПОЛІТИЧНА ТЕРИТОРІЯ		
- суб'єкт політики, що презентує, просуває, захищає інтереси громади та відтворює колективні смисли у внутрішній і зовнішній політиці		
РІВНІ ПОЛІТИКИ:		
ГЛОБАЛЬНИЙ До нього залучені території, які прагнуть впливати на світові процеси (наднаціональні утворення, впливові регіони, провідні держави-нації, глобальні міста та культові території)	НАЦІОНАЛЬНИЙ Відтворюється на рівні країни, стратегія розвитку якої спрямована на просування свого бренду	РЕГІОНАЛЬНИЙ Реалізується на рівні локальних територій (структурних одиниць держав, автентичних зон, етнокультурних регіонів, прикордоння).

Джерело: доопрацьовано автором за матеріалами [Нагорняк, 2013]

Таким чином, базовою категорією наукового пошуку в контексті конкурентоспроможності територій, автор тлумачить категорію «*територія*» як *простір з інституційним статусом, офіційно визнаними атрибутами функціонування та цілеспрямованою діяльністю політичних акторів* [Козир, 2023]. Такими атрибутами можуть бути назва території та її кордони, сформовані за законом владні інститути, адміністративний, ідеологічний і громадський устрій тощо. Неполітичні території мають статус природних територіальних одиниць (водний, повітряний простір, надра землі) та не є предметом політичного аналізу. Вивчаючи конкурентоспроможність територій, важливо узагальнити наукові розвідки дослідників територіального брендингу, які розуміють територію як простір, що інституціоналізується політичними суб'єктами з метою використання його ресурсів та утримання контролю над ними [Нагорняк, 2013а]. Тому доцільно використовувати територію як одиницю аналізу дисертаційної роботи з огляду на її конкурентоспроможність і суб'єктність в процесах відновлення.

Концепція територіального брендингу з'явилася одразу після бізнес-брендингу та сьогодні є ключовою категорією в теорії маркетингу територій (місць). У 1970-х роках Джек Траут вказував на можливість і необхідність створення бренду не лише товарів, послуг і корпорацій, а й країн, регіонів, міст. У 1993 році вийшло перше видання знакової книги Ф. Котлера, Д. Хайдера та І. Рейну «Маркетинг територій: залучення інвестицій, промисловості та туризму в міста, штати і країни» [Kotler, Haider, Rein, 1993].

Ця робота вперше чітко обґрунтувала використання маркетингу в якості механізму всебічного просування територій. Сьогодні погляди Ф. Котлера мають безліч послідовників, а теорія маркетингу територій набула полідисциплінарності. Серед послідовників – К. Асплунд (США), С. Анхольт (Великобританія), К. Дінні (США), Т. Міхан (Великобританія), Т. Ахеліс (Німеччина) [Dinnie, 2001].

Перші фахівці територіального брендингу були переконані, що території мало чим відрізняються від товару чи послуги, немає принципової різниці між

тим що продавати, бо мета одна – прибуток. Один з провідних фахівців світового рівня – С. Анхольт (S. Anholt) – вперше ввів до наукового обігу «брендинг місць». С. Анхольт став основним розробником комплексного, диверсифікованого підходу до брендингу територій, на противагу спеціалізованому, сфокусованому на якомусь одному аспекті (наприклад, туризмі). С. Анхольт створив *концепцію конкурентної ідентичності*, представивши її у вигляді шестикутника, який показує шість елементів сучасного бренду території: туризм, експортні бренди, політика, бізнес та інвестиції, культура, люди [Anholt, 2007].

Швидкоплинність світових процесів призвела до того, що категорія «брендинг місць (територій)» залишилась ключовою у міждисциплінарному полі, що вивчає вказані процеси, але анхольтівський шестикутник не став панацеєю. Сьогодні, фахівці-практики брендингу території усе більш виходять із позиції, що розробляти бренд держави-нації потрібно, але краще це робити знизу, активізуючи територіальні громади і модернізуючи автентичність міст та інших невеличких територій у контексті державної стратегії національних інтересів. За таких мов, територіальна ідентичність набуває нових форм, а території стають на шлях можливостей щодо відтворення їх функцій у ролі політичних суб'єктів.

У класичній політичній науці прийнято вважати, що суб'єктом політики може бути кожен, хто так або інакше, прямо чи опосередковано бере участь у політичному житті [Шляхтун, 2002].

Територія набуває певних форм, щоб бути суб'єктом політики. Територіальні інтереси, у першу чергу, презентують *мегаактори політики* – держава (органи влади – центральні та на місцях), політичні партії, політичні ЗМК, політичні об'єднання – до складу яких входять представники територій; *макроактори* – бізнес та інші групи інтересів (суб'єкти публічної дипломатії, наприклад) і територіальна громада та *мікроактори* – окремі символічні персони, з якими асоціюється територія, парціальні актори. У процес формування, корекції та впровадження бренду території залучені органи державної та місцевої влади,

бізнес і громада. Без гармонізації усіх трьох суб'єктів брендингу результат неможливий. Цей принцип визнано на усіх рівнях і покладено до основи брендингу держави [Нагорняк, 2013].

Для формування стратегій набуття конкурентоспроможності території потрібно вивчити свій потенціал і вже задіяні активи для чіткого усвідомлення своєї неповторності унікальності. Серед них можуть бути чинники, що склалися історично, набуті під час існування та трансформацій, ті, що стали цінними під час війни та можуть зумовити перспективний розвиток території.

З огляду на траєкторії конкуренції між територіями в різні історичні періоди, слід виокремити типові кейси. Серед них: *формування міст як центрів культури*, цивілізаційні осередки (Вавилон, Фіви, Мілет, Афіни, Рим, Лондон, Константинополь і Ахен, Венеція і Генуя, Кельн і Прага); *просування як релігійних і просвітницьких центрів* (Єрусалим, Тібет, Оксфорд, Стамбул, Лурд, Сан-Себастьян-де-Гарабандал); *становлення зон торгівлі* (Мілан, Неаполь, Париж, Ліон, Бонн, Гамбург, Любек, Лейпциг, Магдебург, Флоренція); *започаткування центрів міжнародного фінансового обігу та фінансових послуг* (Ломбард, Нью-Йорк, Цюрих, Люксембург, Франкфурт-на-Майні, Сінгапур, Гонконг, Багамські Острови, Панама, Бахрейн); *створення унікальних мономіст як центрів унікальних товарів, окремих секторів економіки, профільного виробництва* (Голівуд, Барселона Мейсен, Веджвуд, Венеція, Генуя, Піза, Богема); *поява категорії – містичні території з унікальними легендами та природними явищами* (Антарктида, Бермудський трикутник, Троя, Гіза, Ватикан, Салем, Долина Джатінга).

Розуміючи свою унікальність і цілеспрямовано розширюючи соціальний капітал [Штомпка, 2022], територія набуватиме конкурентоспроможності та суб'єктності.

Поняття суб'єктності території розглядається дослідниками як здатність територіальної спільноти та її інституцій самостійно формулювати цілі розвитку, ухвалювати та реалізовувати управлінські рішення, мобілізувати ресурси та представляти свої інтереси у взаємодії з іншими акторами.

Дослідження суб'єктності територій відбувається на перетині кількох методологічних підходів, ключові з яких подано в Таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

**Методологічні міждисциплінарні підходи до розуміння категорії
«суб'єктність територій»**

Методологічний підхід	Ключові ідеї	Як пояснює суб'єктність територій	Представники / автори	Коментар для використання
Інституціональний	Політика формується через правила та інститути	Суб'єктність залежить від повноважень і управлінських структур	Е. Остром; Д. Норт; А. Ткачук	Доцільний для аналізу децентралізації та інституційної спроможності
Governance / мережевий	Влада реалізується через партнерства та взаємодію акторів	Суб'єктність залежить від здатності будувати коаліції та мережі	R. A. W. Rhodes; Jon Pierre & B. Guy Peters; І. Коліушко	Корисний для аналізу участі територій у виробленні політик відновлення
Територіально-просторовий	Простір трактується як соціально-політична конструкція	Суб'єктність пов'язана з осмисленням територіальної ідентичності та ролі простору	А. Лефевр; Ж. Готтман; Д. Харві	Пояснює, чому територія може бути актором у політичних процесах
Ком'юнітарний / конструктивістський	Спільнота формується через ідентичність та солідарність	Суб'єктність проявляється через бренд і колективні смисли	Д. Траут; К. Дінні; С. Анхольт; Ф. Котлер; Б. Андерсон; Ч. Тейлор; О. Гриценко;	Підходить для аналізу громадянської участі, локальної мобілізації та комерціалізації бренду
Регіонального розвитку	Територія має власні ресурси та модель розвитку	Суб'єктність залежить від здатності формувати та реалізувати стратегію	З. Зіолковський; А. Святек; В. Куценко; І. Лукінов	Корисний у дослідженні стратегій відновлення та економічного розвитку територій

Джерело: складено автором на основі аналізу зазначених джерел.

Отже, суб'єктність територій постає як комплексне явище, що формується на перетині інституційної спроможності, мережевої взаємодії, територіальної ідентичності та економічних можливостей розвитку. Для комплексного аналізу важливо враховувати взаємодоповнення цих підходів, оскільки кожний із них висвітлює різні аспекти здатності територій бути активним учасником політичних і соціально-економічних процесів.

Суб'єктність як категорія політичної науки набуває нових потрактувань в умовах гібридності процесів та безсуб'єктності трендів формування нового світопорядку. *Територія як суб'єкт політики* розуміється автором як актор сучасних політичних процесів, агент ефективних політичних рішень і дій, який здатний змінювати простір, формувати колективні смисли цінності, інституціоналізувати процеси, конструювати соціальну реальність *на принципах конкурентоспроможності*. Дослідження суб'єктності та безсуб'єктності в політиці мають місце в різних наукових школах. Представники системного підходу (Д. Істон, Г. Алмонд, К. Дойч, Н. Луман) бачать функцію суб'єкта як координатора, що регулює політичні ролі та моделі поведінки. Представники синергетичного напрямку (І. Стенгерс, Г. Хакен, А. Тойнбі) досліджують територію як суб'єкт, що здатний до саморозвитку через послідовність фаз рівноваги (порядку) і нерівноваги (хаосу) крізь біфуркаційні періоди [Польовий, Нагорняк, Наталіна, 2021]. Територія – простір смислів і капіталів, що конвертуються в умовах мінливої реальності (М. Кастельс, З. Бауман) та «світу, що утікає» (Е. Гідденс). Траєкторії конвертації капіталів суб'єкту підпорядковано конкретній меті. Серед таких цілей може бути зміцнення ресурсів конкурентоздатності та розширення соціального капіталу як мережі інтеракцій з іншими суб'єктами (П. Бурдьє, П. Штомка).

Автор вважає, що суб'єктність території має вивчатися через конкретні індикатори, серед яких: показники ефективності реалізованих прийнятих рішень, рівень інституційної довіри та перспектив динаміки показників конкурентоздатності. Термін «*суб'єктність території*» пропонуємо розуміти як інтегральну характеристику міста, регіону, громади, держави, що відображає здатність і можливість самостійно визначати пріоритети та цілі розвитку, приймати та реалізовувати управлінські рішення, забезпечувати мобілізацію ресурсів і представляти свої інтереси у взаємодії з іншими акторами на різних рівнях глобальної, національної та регіональної політики. Суб'єктність території – це про автономію політичної волі і спроможність діяти проактивно.

Показниками суб'єктності території можуть бути:

- інституційна спроможність;
- стратегія розвитку (здатність самостійно визначати пріоритети розвитку, формувати та реалізовувати стратегію, підтримувати в активному стані профіль);
- громадська активність (% залучених людей до прийняття стратегічно важливих рішень);
- мережі взаємодії (governance) і партнерств;
- ідентичність і репутація (впізнаваність території, виразність репутації та спікерів-інфлюенсерів, які адвокатують територію).

Умовами артикуляції та реалізації суб'єктності часто є політичні режими. Гібридні режими, зокрема і Україна, в більшій мірі рухаються в бік авторитаризму. Нестабільність гібридних режимів та зростання їх кількості у світі є одним із факторів хаотизації нового світового порядку та посилення трендів безсуб'єктності [Natalina, 2022].

Суб'єктність, на погляд автора, здатна бути ресурсом конкурентоспроможності території в умовах невизначеності, глобальних викликів і процесів відновлення. Аналіз публікацій щодо конкурентоспроможності територій в умовах невизначеності дозволив систематизувати різні трактування категорії наукового пошуку «конкурентоспроможність території» (Табл. 1.3) та вивести авторське розуміння змісту.

Таким чином, «конкурентоспроможність території» в цій роботі буде розглядатися як її здатність і можливість шляхом конкретних цілеспрямованих політичних рішень і дій, з урахуванням факторів війни, продукувати показники інституційної спроможності, привабливого інвестиційного клімату, конкурентоспроможні товарів і послуг, високий рівень соціального захисту з одночасним підвищенням рівня життя резидентів території, її ефективним соціально-економічним розвитком і просуванням позитивного іміджу у внутрішньому та зовнішньому комунікативному просторах.

Таблиця 1.3.

**Систематизація існуючих підходів до визначення поняття
«конкурентоспроможність території»**

Сутність категорії	Автор
Конкурентоспроможність території як здатність території забезпечувати виробництво високо конкурентоспроможних товарів	
Конкурентоспроможність регіону – це регіональна здатність продавати свої товари, які відповідають міжнародним стандартам за результатами діагностичної оцінки	Р. Мейсон
Конкурентоспроможність території як здатність території забезпечувати високий рівень життя населення та конкурентоспроможність вироблених продуктів на високо конкурентних ринках	
Під конкурентоспроможністю території слід розуміти здатність збільшувати або принаймні зберігати за собою частку ринків, достатніх для розширення та вдосконалення виробництва, для зростання рівня життя, для підтримки сильного й ефективного управління.	О. Нечай
Конкурентоспроможність території є динамічним індикатором, який характеризує стан і перспективи території щодо фінансових можливостей забезпечувати та підтримувати темпи економічного зростання, комфортні життєві й екологічні умови, стабільність соціально-економічної системи.	Л. Є. Клець
Конкурентоспроможність регіону – це здатність забезпечити високий рівень життя населення і доходу власникам капіталу, а також ефективно використовувати наявний в регіоні економічний потенціал при виробництві товарів і послуг	І. Данилов
Конкурентоспроможність території – це спроможність адміністративної одиниці або держави під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів продукувати конкурентоспроможні товари та послуги, з одночасним підвищенням рівня життя населення та економічним розвитком території.	Т. Кубах
Конкурентоспроможність території як здатність території забезпечувати ефективне використання її конкурентних переваг задля досягнення економічного зростання, що вимірюється валовим регіональним продуктом на душу населення	
Конкурентоспроможність регіону – продуктивність використання регіональних продуктів, і в першу чергу, робочої сили і капіталу, порівняно з іншими регіонами, яка реалізується у величині валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення, а також в його динаміці	М. Портер
Інтегральний підхід, який розглядає конкурентоспроможність територій як комплексний результат територіальної політики у сфері вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем, спрямованої на забезпечення комфортних умов для життя населення та ведення бізнесу.	
Територіальна конкурентоспроможність – це інтегрований та проактивний підхід до формування майбутнього територій, регіонів і великих географічних регіонів – певною мірою це також можна назвати просторовим плануванням. Вона виходить за рамки традиційної регіональної політики, оскільки об'єднує економічні, соціальні та екологічні можливості та проблеми, а також інші фактори, які впливають на те, де відбувається діяльність, як різні місця функціонують і пов'язані між собою та які умови пропонуються для життя та ведення бізнесу.	К. Філло

Джерело: складено автором на основі аналізу зазначених джерел [Козир, 2023].

Війна за Незалежність України з 2014 року актуалізувала дослідження територіальної цілісності, захисту національних інтересів, реалізації державою своїх функцій, процесу повоєнного відновлення. Гібридність цієї війни полягає в асиметричності поєднання збройного конфлікту на території України з економічною, інформаційною, технологічною, політичною та екологічною кампаніями регіонального та світового рівнів. Відновлення України за сучасних

умов в публічних джерелах формує думку про повільне стратегування процесу, наявність декількох центрів прийняття рішень, закритість або відсутність узгодженого всіма інституціями цілеспрямованого плану відновлення та численність інвестиційних інфраструктурних проєктів. За таких умов спостерігаються риси соціально-економічного ризику відбудови, зокрема це ймовірності: настання надзвичайних ситуацій техногенного характеру з наслідками для природного середовища країни; «втрачене покоління» підлітків, які набували знань і навичок дистанційно; неповернення значної кількості людського ресурсу нації та адаптація їх в межах національних економік інших держав; зростання конфліктогенності в суспільстві через втому від війни, незахищеність (фізичну, соціальну, правову) та розпалювання ворожнечі групами інтересів в очікуванні президентських і парламентських виборів. Такий стан справ потребує мобілізації всіх активів і ресурсів держави та країн-партнерів, нових управлінських якостей керівників всіх рівнів і свідчить про зміну традиційного змісту політичної функції держави.

Територія в умовах відновлення України осмислюється як простір – суб'єкт політичних відносин, що має політико-правовий статус, є носієм ресурсів (аутентичних і симулякрів), використання яких, за умов цілеспрямованої стратегії та корекційних політичних практик, можуть комерціалізувати територію, зробивши її брендом і відповідно підвищити її активи, привабливість, рейтинг у світі та в очах її мешканців [Нагорняк, 2013].

З огляду на зазначене, слід акцентувати увагу на низку досліджень, що стали з'являтися під час Війни за Незалежність України та мають наукову цінність для розвідок автора. Серед них колективні та одноосібні дослідження юристів і фахівців поведінкових і природничих наук [Гайду, 2022; Дембіцький, Злобіна, Костенко, 2022]. Сукупність висновків вказаних дослідників щодо вивчення напрямів відновлення України та програм розвитку конкурентоспроможності її територій є міждисциплінарними, проте загальною думкою є доцільність цілеспрямованої діяльності політичних суб'єктів по створенню, корекції та просуванню позитивного образу територій України у

зовнішньополітичному та внутрішньополітичному полі вже сьогодні – під час війни, відновлення, деокупації, релокації.

У період відновлення території перебувають в умовах конкуренції за:

- державні інвестиції та субвенції,
- міжнародну допомогу та донорські програми,
- бізнес і робочі місця,
- людський капітал (утримання та повернення),
- вплив на політичні рішення щодо пріоритетів відбудови.

Тобто процес відновлення територій – це політичне і ресурсне змагання за повноцінне функціонування сьогодні та майбутнє громад. Аналіз стану громад України в довоєнні періоди (2013р.) та періоди війни (2014, 2021, 2022-2023рр.) дозволив встановити кореляцію між суб'єктністю та конкурентоспроможністю територій, яку показано в Таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Кореляція індикаторів суб'єктності території та її конкурентоспроможності

Показники суб'єктності території	Як він проявляється у конкурентоспроможності	Приклад
Інституційна спроможність	Територія здатна розробляти якісні проекти та управляти ними	Громада має команду, яка системно пише гранти, управляє проектами, маю приклади їх успішної реалізації
Стратегія розвитку	Здатність самостійно визначати пріоритети розвитку. Чітке бачення майбутнього робить територію привабливою	Є затверджена стратегія відновлення з пріоритетами та активний профіль
Громадська активність	Довіра та участь людей створюють легітимність рішень та енергію для змін	Активні громадські ради, волонтерство, спільні ініціативи, високий % залученості людей до прийняття рішень
Мережі взаємодії (governance)	Територія має партнерів: донорів, бізнес, університети	Громада входить у міжнародні мережі міст або програму URBACT [24]
Ідентичність і репутація	Впізнаваний образ території і промоція її особами з публічним позитивним іміджем підвищує шанс отримати підтримку	Громада має власний бренд, комунікаційну стратегію і спікерів - інфлюенсерів.

Джерело: складено автором

Таблиця 1.4 демонструє, що суб'єктність території здатна бути ресурсом її конкурентоздатності. Території фактично конкурують за відновлення, й ті,

що мають суб'єктність, мають більше шансів побудувати мережу стратегічних партнерств і стати більш привабливими для повернення українців, які перебувають за кордоном, релокації унікальних фахівців та утримання своїх резидентів. *Суб'єктність території у контексті відновлення* – це здатність територіальної спільноти формулювати власну стратегію відбудови, мобілізувати внутрішні ресурси та встановлювати зовнішні партнерства, що можуть забезпечити конкурентоспроможність території у залученні фінансової, експертної, політичної та соціально-економічної підтримки.

Таблиця 1.5.

Класифікація територій за просторово-безпековим статусом у контексті відновлення України

Індикатори порівняння	Області України	Фокус в управлінні та врядуванні	Ключовий ресурс
Тилові Території (ТТ)			
- віддалені від зони бойових дій, з відносно стабільною інфраструктурою та економікою. Мають більший потенціал стратегування та розвитку.			
1) Львівська 2) Івано-Франківська 3) Тернопільська 4) Закарпатська 5) Чернівецька 6) Волинська 7) Рівненська 8) Хмельницька 9) Вінницька 10) Полтавська 11) Кіровоградська		Стратегічне планування	Інституційна спроможність
Прифронтові території –			
території, де бойові дії йдуть поблизу або періодично відбуваються обстріли. Характерні демографічні втрати, руйнування та адаптивне управління.			
1) Дніпропетровська 2) Запорізька (території, не окуповані та не деокуповані) 3) Миколаївська (переважна частина) 4) Одеська (загроза ударів, але не лінія фронту) 5) Чернігівська (після боїв — повернулась до прифронтового статусу) 6) Сумська (регулярні обстріли та ДРГ)		Адаптація та швидка реакція на виклики	Мережеві партнерства + мобілізація
Деокуповані території (частково або повністю)			
- території, що були під окупацією і повернуті Україною.			
1) Київська (північні громади) 2) Житомирська (північні території) 3) Чернігівська (частково — північ) 4) Харківська (значні території звільнено) 5) Херсонська (правобережна частина)		Відновлення базових функцій	Ком'юнітарна солідарність, брендинг
Тимчасово окуповані території (ТОТ)			
- території під контролем РФ.			
1) Донецька (значні частини) 2) Луганська (майже повністю) 3) Запорізька (південні райони)		Збереження ідентичності,	Горизонтальні зв'язки спротиву і репутаційна виразність

4) Херсонська (лівобережжя)	Інтеграція в умовах релокації	
5) Крим (АРК) і м. Севастополь		

Джерело: Складено автором відповідно до Наказу міністерства розвитку громад та територій «Про затвердження Змін до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 16.12.2025. № 1782.

Аналізуючи стан громад за обсягом їх втрат і розташування відносно лінії фронту, можна запропонувати класифікацію територій, об'єднавши їх у тиллові, деокуповані, прифронтові та тимчасово окуповані (релоковані) – таблиця 1.5.

Умовна класифікація всіх громад України на 4 типи дозволяє систематизувати підхід до відновлення та розвитку:

1. Тиллові – стабільні громади, орієнтовані на розвиток. Їх ключовий ресурс – інституційна спроможність.
2. Прифронтові – громади поруч із фронтом, адаптуються до ризиків і руйнувань, повинні мати backup plan (альтернативний план розвитку) та зміцнювати мережеву кооперацію та ресурси мобілізації.
3. Деокуповані – нещодавно звільнені території, що мають фокус на відновлення базової інфраструктури, зміцнення свого бренду для привабливості інвесторів та унікальних фахівців для відкриття нових економічних напрямів.
4. Тимчасово окуповані (релоковані) – ці території мають обмежену суб'єктність, їх фокус розвитку має бути спрямований на збереження ідентичності, зміцнення горизонтальних зв'язків та інтеграцію в громади, куди тимчасово релоковані.

1.2. Світова політика як поле конкурентоспроможності територій

З 90-х років ХХ століття спостерігалось зростання кількості досліджень на перетині теорій просторової економіки, державного управління та

політичних наук, що були присвячені феномену територіальної конкуренції – явища, яке відбувається між територіальними одиницями (штатами, регіонами чи містами) з метою залучення більших обсягів фінансових ресурсів, підвищення прибутків (показників соціально-економічного розвитку), зростання добробуту населення територій [Козир, 2023].

Серед авторів західної наукової школи, які досліджують територіальну конкуренцію, слід відзначити: Р. Каманьї [Camagni, 1991], Р. Чешіра та Р. Гордона [Cheshire, Gordon, 1998], М. Портера [Porter, 1999], М. Шотара [Shotar, 2005]. В той же час П. Кругман [Krugman, 1994], Д. МакФетрідж [McFetridge, 1995] та Дж. Яп [Yap, 2004] спростовували суб'єктність територій у глобальній конкурентній боротьбі за розподіл ресурсів.

Розуміння відомим американським економістом, професором Гарвардської бізнес-школи М. Портером [Porter, 1999] конкуренції, як однієї з найпотужніших сил вдосконалення, сьогодні виправдовується як ніколи раніше через реальні прояви конкуренції територій у кожному аспекті нашого життя, зокрема в освіті, охороні здоров'я, мистецтві, добробуті, політиці тощо.

Відповідно до підходу Дж. Ловерінжа, територія розглядається як просторово локалізована соціальна спільнота, що характеризується власними економічними та політичними параметрами [Lovering, 1999]. Іншими словами, вважається, що території є суб'єктами господарювання, колективними органами, які пов'язують економічні умови з місцем локалізації.

На переконання англо-американського географа-дослідника Д. Харві, концепт територіальної конкуренції набув активного поширення у політичному та науковому дискурсах періоду глобалізації, що характеризується зростанням складності та щільності глобальних ланцюгів постачання, інтернаціоналізацією фінансів, ринків та торгівлі внаслідок лібералізації міжкраїнної взаємодії, а також концентрацією багатства у великих багатонаціональних корпораціях та елітних групах, які отримують від цього основні вигоди [Harvey, 2001]. Ці важливі зміни були впроваджені політиками, які підтримують і пропагують неолібералізм.

Протягом еволюції економічної географії, особливо протягом останніх 20 років, такий підхід закріпив у економічній теорії поняття «територіальної конкуренції», тобто конкуренції між територіями (державами, регіонами, містами) [Козир, 2023]. Відповідно до підходу Ф. Левера та І. Турока, територіальна конкуренція трактується як сукупність цілеспрямованих дій регіонів і держав, спрямованих на виробництво товарів і послуг, що відповідають вимогам ширших регіональних, національних і міжнародних ринків і, у такий спосіб, забезпечують передумови для сталого розвитку [Lever, Turok, 1999].

У дослідженні Р. Чешіра та Р. Гордона територіальна конкуренція з позиції управління розглядається як процес, у межах якого різні актори, діючи в інтересах територіальної економіки, здійснюють її просування як привабливого простору для економічної діяльності, вступаючи при цьому в явну або приховану конкуренцію з іншими територіями [Cheshire, Gordon, 1998]. Відповідно до підходу відомого норвезького економіста Е. Рейнерта, наведеного в його праці «Конкурентоспроможність та її передумови – 500-річна міжнаціональна перспектива», територіальна конкуренція розглядається як процес формування умов, спрямованих на підвищення рівня життя населення відповідної території [Reinert, 1995].

Класик просторої економіки М. Сторпер у працях підкреслює, що конкурентоспроможність території визначається її здатністю залучати та утримувати економічну активність за умови збереження або підвищення рівня життя населення [Storper, 1997]. Крім того, через територіальну конкуренцію економіка території може забезпечити зростання рівня життя для своїх мешканців [Malecki, 2000]. Це не тільки маркетинг чи спроби продажу територій, це й покращення факторів, що роблять територію інвестиційно привабливою та привабливою для мігрантів [Malecki, 2004].

М. Портер вперше представив цю концепцію в 1990 році, зосередивши увагу на конкуренції, яка відбувається між націями та державами [Porter, 1990]. Він стверджував, що регіони конкурують за найкращі умови для бізнесу. Крім

того, підкреслював роль кластерів та їх позитивний вплив на конкурентну перевагу місць [Porter, 2000]. М. Портер співвідносить конкурентну перевагу однієї країни (штату, території) у вимірах конкуренції за чотирма напрямками, відомими як «Модель національного «діаманту» Портера» (рис. 1.1).

І Я. Фагерберг [Fagerberg, 1996], і М. Портер у дослідженнях виходять із відсутності загальноприйнятого визначення національної конкурентоспроможності, вказавши на плутанину і різні погляди на значення макроекономічних змінних, дешевої робочої сили, доступу до ресурсів, державної політики та практики управління. У підході, який багато в чому узгоджувався з ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) [1996], він звернувся до дослідження відносин між фірмами та їх середовищем. Концепція М. Портера ґрунтується на фундаментальній тезі: ключовим виміром національної конкурентоспроможності є продуктивність, що, зокрема, відображається у здатності компаній досягти високих рівнів продуктивності та забезпечувати зростання в динаміці [Porter, 2000]. Це забезпечує чітку основу для аналізу факторів, що визначають продуктивність територіальних фірм, при чому як прибутковості фірми, так і територіального доходу [Козир, 2023].

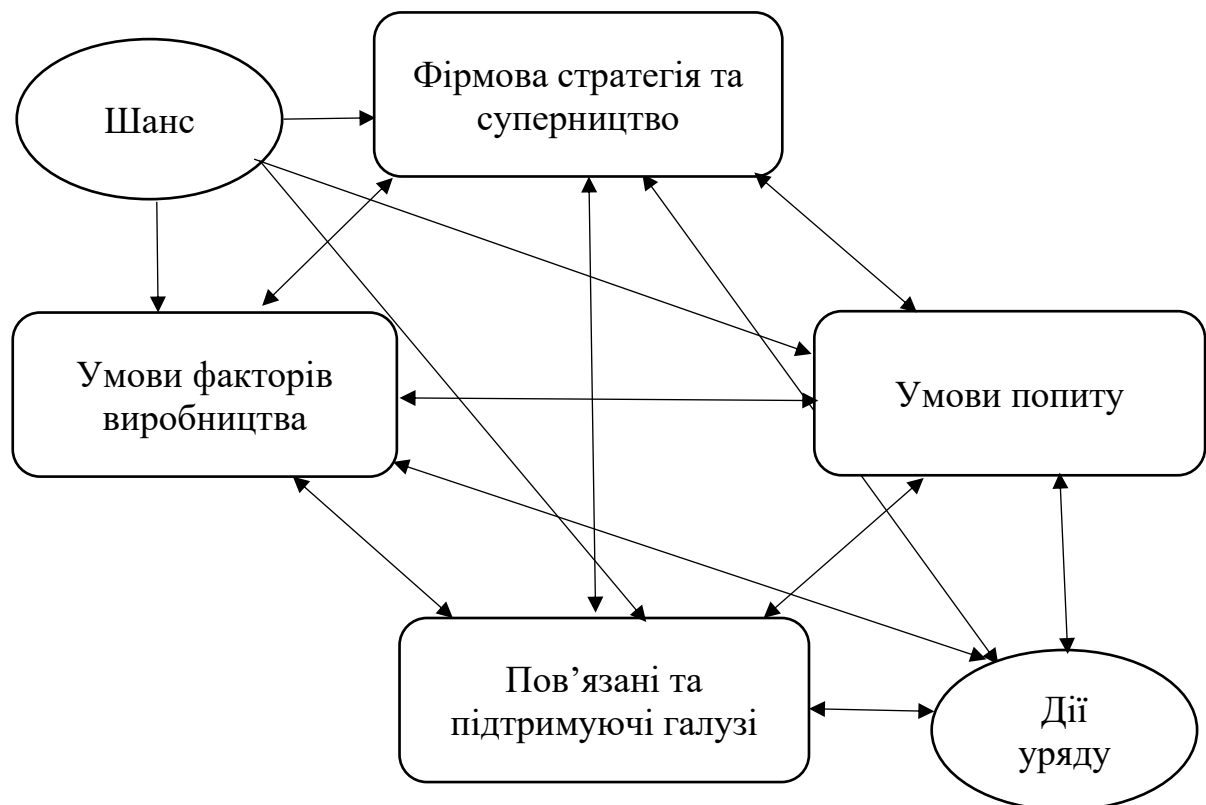

Рис.1.1. Модель національного «діаманту» М. Портера [Porter, 1990, p. 78].

Портеріанський аналіз, як правило, зосереджується на мікроекономічних факторах, які згруповані в чотири категорії: факторні умови; умови попиту; контекст для стратегії фірми та суперництва; суміжні та допоміжні галузі. Їх поєднання в «ромбі» дає аналітичний інструмент, який уможливив практичне використання підходу М. Портера агентствами розвитку та урядами багатьох країн світу. Використання концепції конкурентоспроможності в колах економічної політики згодом, завдяки М. Портеру, була поширено на менші географічні одиниці аналізу, зокрема міста та регіони [Porter, 1995]. Крім того, зважаючи на своє походження, дискурс про конкурентоспроможність наголошував на прямому суперництві між територіями в процесах економічного розвитку [Malecki, 2004].

Дослідник Я. Фагерберг припускає, що «консенсус визначення міжнародної конкурентоспроможності мав би полягати в тому, що вона відображає здатність країни забезпечувати високий рівень життя для своїх громадян, порівняно з громадянами інших країн, зараз і в майбутньому» [Fagerberg, 1996, p. 96].

Крім того, професор Кардіфського університету Дж. Брістоу в роботі «Кожен – "переможець": проблематизація дискурсу регіональної конкурентоспроможності» зазначає, що поряд з іншими провідними науковцями, зокрема Р. Райхом і Л. Туроу, М. Портер зробив вагомий внесок у формування концепції, відповідно до якої міста розглядаються як аналоги корпорацій, що конкурують за частку ринку в умовах дедалі більш взаємопов'язаної та висококонкурентної глобальної економіки [Bristow, 2005]. Загалом цей підхід є тісно пов'язаним із дискусією в роботах Х. Радіса [Radice, 2000], Р. Сугдена та Дж. Вілсона [Sudgen, Wilson, 2005] навколо зміни ролі держави в міру прискорення процесів глобалізації. Такі автори, як К. Омае [Ohmae, 1995], М. Сторпер [Storper, 1997] та А. Скотт [Scott, 1998] також підкреслювали роль регіонів як основних економічних одиниць у

глобалізованому світі. У цих дебатах концепція територіальної конкурентоспроможності набувала особливого значення [Козир, 2023].

Не дивлячись на значний інтерес до неї серед багатьох політичних аналітиків та практиків, підхід, заснований на концепції М. Портера, викликав критику в різних наукових школах. Аргументи критиків полягали у такому:

- британський дослідник сер Г. Дж. Девіс та глобальний керівник напряму сталої міської інфраструктури й послуг Світового банку П. Елліс висловлюють критичні зауваження щодо підходів до ідентифікації слабких сторін територій, наголошуючи, що зведення економічної політики до спрощеного SWOT-аналізу своїх економік не може слугувати надійною основою для формування ефективної державної стратегії [Davies, Ellis, 2000];

- професор Оксфордського університету, відомий дослідник проблем соціально-економічного розвитку С. Лалл висловлює узагальнену позицію щодо підходів бізнес-шкіл, які екстраполюють корпоративні стратегії на національний рівень, зауважуючи, що вони здебільшого обмежуються описом, на їхню думку, раціональних складових конкурентоспроможності (інновацій, навичок, кластерів) без належного теоретичного обґрунтування з позиції теорії ринків, ринкових провалів та інституційної спроможності держави щодо їх подолання [Lall, 2001];

- значна частина критики виникає через сумніви щодо обґрунтованості розширення або агрегування концепції, заснованої на фірмі, до рівня території [Козир, 2023]. Так, наприклад, американський економіст, лауреат премії з економіки пам'яті Альфреда Нобеля, П. Кругман стверджує, що «коли ми говоримо, що корпорація є неконкурентоспроможною, ми маємо на увазі, що її ринкова позиція є нестійкою – що, якщо вона не покращить свою продуктивність, вона припинить своє існування. З іншого боку, країни не припиняють своє існування. Вони можуть бути задоволені чи незадоволені своїми економічними показниками, але у них немає чітко визначеного результату. Як наслідок, концепція національної конкурентоспроможності є невловимою» [Krugman, 1994, p. 31]. Таким чином, застосування мови ринку

вважається невідповідним аналізу націй і регіонів загалом. Нації та регіони існують у системі відносин, яка охоплює ринки, але в якій сам по собі ринковий успіх не визначає їх подальше існування чи зникнення.

Австрійський економіст К. Айгінгер, утім, наголошує, що оцінювання конкурентоспроможності не може зводитися до спрощеної дихотомії: з одного боку, фірма, яка систематично зазнає збитків, безумовно є неконкурентоспроможною; з іншого – існують підприємства з низьким рівнем прибутковості в галузях, де інші фірми демонструють високі фінансові результати, відтак, навіть визнаючи, що території, на відміну від фірм, не припиняють свого існування в разі втрати конкурентоспроможності, доцільним є аналіз і порівняння здатності різних територій формувати добробут, а не лише прибуток [Aiginger, 2006]. Зазначене підтверджується висновками професора Я. Фагерберга щодо концепції національної конкурентоспроможності, який наголошує, що її базова ідея є логічною та концептуально виваженою: індивіди та спільноти приділяють увагу власним результатам діяльності в порівнянні з досягненнями інших як на індивідуальному, так і на колективному рівнях [Fagerberg, 1996].

Рамки аналізу К. Айгінгера з точки зору добробуту висвітлюють таке ключове питання: який показник продуктивності слід аналізувати за допомогою поняття конкурентоспроможності. Стосовно фірми як суб'єкта, що максимізує прибуток, прибуток є очевидною відповіддю. Економічна наука традиційно зосереджується на економічному зростанні як меті територіального розвитку, що відповідає визначенням конкурентоспроможності на основі доходів ОЕСР [OECD, 1992] та Я. Фагерберга. Наголос на доходах або процвітанні також є очевидним у концепції М. Портера, орієнтованій на фірму; враховуючи загальне економічне розуміння продуктивності як результату, створеного на одиницю ресурсу, зрозуміло, що його визначення конкурентоспроможності нерозривно пов'язане з доходом як кінцевим показником ефективності.

У політичному дискурсі щодо конкурентоспроможності є три центральні взаємопов'язані проблеми [Козир, 2023]. Перш за все, багато вчених

схиляються до дискусійності поняття «виграшу» або «програшу» територій, пов'язаного з мовою конкурентоспроможності; по-друге, виникає фундаментальне питання щодо того, яких цілей насправді намагаються досягти «території» у прагненні бути конкурентоспроможними; по-третє, не існує чіткого розуміння, як і ким ці цілі визначаються.

Професор Інженерної школи Уайтинга Е. Шoenбергер визначає концептуальну відправну позицію для розв'язання окресленої проблеми, стверджуючи, що дискурс конкурентоспроможності має два джерела інтелектуальної сили. По-перше, він ґрунтується на положеннях ортодоксальної економічної теорії, згідно з якою ринок остаточно оцінює поведінку; таким чином, конкурентоспроможність просто описує результат правильного реагування на ринкові сигнали та неминуче асоціюється з уявленнями про економічну «придатність» та «непридатності» суб'єктів господарювання. По-друге, дискурс формується у межах бізнес-середовища, де конкурентоспроможність розглядається як суттєва цінність та водночас обґрунтування стратегічних рішень, відсутність яких може призвести у кінцевому рахунку до втрати позицій на ринку, а зрештою, до виходу з нього. У підсумку конкурентоспроможність постає як категорія, глибоко вкорінена в бінарній логіці успіху та поразки, а отже – у парадигмі прямої конкуренції типу «виграш-програш» [Schoenberger, 1998].

Професор регіональної та міської економіки Р. Каманьї, аналізуючи сучасні дискусії у середовищі регіоналістів, наголошує, що принциповою відмінністю є те, що міста та регіони вступають у конкурентну взаємодію, спираючись передусім на абсолютні, а не порівняльні переваги [Camagni, 2002]. Відсутність дієвих автоматичних механізмів коригування у вигляді гнучкості ціни, заробітної плати та обмінних курсів, разом із наявністю більш ефективного та жорсткого механізму міжрегіональної міграції капіталу та робочої сили, зумовлює ситуацію, з якої регіон може фактично бути витіснений з економічної діяльності у разі, якщо ефективність усіх його секторів буде поступатися аналогічним показникам в інших регіонах [Camagni, 2002]. Хоча

фізичне припинення існування, очевидно, неможливе, ці особливості регіональної економічної взаємодії означають, що регіонам фактично загрожує довгостроковий занепад і економічне виключення, якщо вони не можуть «конкурувати» безпосередньо з іншими [Козир, 2023].

Дискусія щодо доцільності прямої конкуренції значно складніша на регіональному, ніж на національному рівні. Професор географії Університету Штату Огайо Е. Малецький пропонує дискусію, яка досліджує шляхи досягнення регіональної конкурентоспроможності та підкреслює як негативні, так і позитивні елементи конкуренції між регіонами [Malecki, 2004]. З позитивного, він вказує на зміцнення технології та підвищення здатності до поглинання, збільшення обсягу інформації, створеної веб-сайтами та іншими інформаційними ресурсами, створеними в процесі змагання, а також на можливості, що виникають завдяки залученості місцевих стейкхолдерів і створенню синергії від їх взаємодії.

Якщо місцева синергія, мережі та співпраця є важливими для збалансування конкурентних відносин між суб'єктами в регіонах, як наголошують дослідження щодо «кластерів» та «територій» фірм, то мережевий підхід у розвитку регіонів також може працювати на їх користь [Beccatini, Bellandi, et al., 2003].

Серед недоліків прямої конкуренції між регіонами Е. Малецький називає імітацію ідей, ресурсів, що спрямовуються на рекламу та маркетинг, тенденцію до задоволення короткострокових потреб глобального капіталу, концентрацію вигод серед небагатьох акторів, які «заробляють ренту», та нерозуміння аспектів якості життя. Цілком ймовірно, що належний баланс конкуренції та співпраці може дозволити регіонам знайти рішення для деяких із цих важливих питань, зокрема з огляду на неоднакову відправну точку регіонів; це означає, що насправді вони конкурують досить різними способами.

Таким чином, хоча все очевиднішим стає те, що регіони знаходяться в прямій конкуренції з аналогічними регіонами в певних аспектах, – привабливість конкретної фірми, групи фірм, привабливість певних типів

робочої сили – небезпечно припускати, що процес конкуренції «виграш-програш» є домінуючою характеристикою взаємовідносин між регіонами. Такий односторонній підхід може зашкодити спроможності територій розробляти стратегії та ціннісні пропозиції, які створюють основу для відповідної співпраці. Однак, використовуючи мову конкурентоспроможності, потенційно можна націлити її на стимулювання позитивних процесів взаємодії, дій і рефлексії між соціально-економічними агентами – коопетішн («кооперація-конкуренція»), що означає бізнес-стратегію, яка використовує знання, отримані з теорії ігор, щоб зрозуміти, коли конкурентам краще працювати разом [Козир, 2023].

В авторських попередніх дослідження вазано, що підходи до конкурентоспроможності, орієнтовані на продуктивність, неявно припускають, що основною метою економічного розвитку території є збільшення виробництва, а отже, доходу [Козир, 2023]. Це припущення стало домінуючим у дискурсі про конкурентоспроможність, так само як воно домінує в аналізі економічного розвитку. У Звіті Світового Банку про світовий розвиток представлено детальний масив статистичних даних, але чітко зазначено, що «основним критерієм, який використовується... для класифікації економік і широкого розрізнення стадій економічного розвитку, є ВВП на душу населення» [World Bank, 1999].

Ще у 1969 році британсько-новозеландський дослідник Д. Сірс критикував вузьке трактування цілей економічного розвитку, наголошуючи, що з огляду на зростаючу складність і багатовимірність проблем розвитку, тривала орієнтація на використання єдиного сукупного показника може свідчити про прагнення уникнути реальних викликів соціально-економічного поступу [Seers, 1969].

Хоча зростання доходу часто вважають логічним результатом, який легко виміряти, існують дослідження, які ставлять під сумнів, чи є він відповідним показником бажаних цілей суспільства. Останніми роками це занепокоєння посилюється, зокрема з огляду на дедалі більше визнання важливості екологічної

стійкості [World Commission on Environment and Development, 1987] і визнання складності взаємозв'язків між доходом та іншими вимірами соціально-економічного прогресу [Di, MacCulloch, 2008]. Тому подібні занепокоєння щодо пасток аналізу економічного розвитку, орієнтованого на доходи, також виникли у відповідь на зростання використання концепції конкурентоспроможності у політичних колах.

Натомість професор Бізнес-школи Університету Лідса К. Пітеліс обґрунтовує доцільність ширшого трактування конкурентоспроможності, визначаючи її як спроможність країни покращувати суб'єктивно вимірюваний індекс добробуту в порівнянні з іншими державами [Pitelis, 2003].

Асоційований професор Університету Басу Р. Бренстон наголошує: продуктивнішою є перспектива, яка трактує конкурентоспроможність крізь призму демократично сформульованих цілей розвитку певної території. Конкурентоспроможність означає здатність ефективно досягати зазначених цілей у порівнянні з іншими територіями [Branston et al., 2006]. «Побудувати концепцію конкурентоспроможності без ендогенних демократичних процесів для визначення бажаних результатів означало б шукати "наукової" зручності за рахунок визнання того, що є найбільш фундаментальним для економічного розвитку народу» [Branston et al., 2006, p. 309].

Схожий аргумент навів англійський економіст, лорд П. Р. Г. Лейард, стосовно викликів, які ставлять перед економікою та державною політикою впливові дослідження про психологічне благополуччя [Layard, 2006]. Обговорюючи політичні наслідки доказів того, що люди в США, Японії та Європі не збільшили своє «щастя» зі зростанням доходів за останні 50 років, автор обґрунтовує позицію, згідно з якою традиційна економічна теорія, зосереджуючись на створенні добробуту, недооцінює значущість соціальних взаємодій між людьми, зокрема їхній вплив на формування норм, цінностей, прагнень, сприйняття соціального середовища як комфортного, безпечного або загрозливого. Ці аспекти якості життя людини досліджують інші соціальні науки. Автор наголошує на необхідності міждисциплінарної співпраці

економістів з соціологами та психологами, а також на тому, що оцінювання добробуту населення у сфері економічної політики має здійснюватися у ширшому контексті, ніж передбачає традиційна економічна теорія, що є особливо актуальним для вимірювання та інтерпретації конкурентоспроможності територій – як через призму доступу до економічних благ, так і широкого контексту якості життя населення [Layard, 2006].

Крім того, серед досліджень з економічного аналізу, пов'язаних із категорією «щастя» слід відзначити внесок професора політичної економії Базельського університету, А. Штутцера, та швейцарського економіста, запрошеного професора політичної економії Базельського університету, Б. Фрея, які встановили, що інституційні чинники, зокрема механізми прямої демократії та децентралізована автономія у прийнятті рішень на місцевому рівні, мають позитивний вплив на зростання індивідуального добробуту [Frey, Stutzer, 2002]. Такий підхід вказує на потенційну важливість ендогенних демократичних процесів для визначення бажаних результатів в аналізі конкурентоспроможності.

Професор Університету Варвіку, К. Коулінг, пропонує альтернативну інтерпретацію того факту, що виробництво на душу населення в США значно вище, ніж у Європі, незважаючи на аналогічну продуктивність на робочу годину [Cowling, 2006]. Це твердження суперечить висновку відомих американських економістів, лауреатів премії імені Альфреда Нобеля Е. Прескотта [Prescott, 2004] та Р. Лукаса [Lucas, 2003], які припускають, що менша тривалість робочого часу в Європі пов'язана з викривленням у виборі працівників між роботою та відпочинком у розподілі свого часу, спричиненим оподаткуванням. К. Коулінг припускає, що європейські переваги принципово відрізняються від уподобань працівників у США «через глибокі, історичні та культурні причини, але частково через те, що споживання є іншим» [Cowling, 2006, р. 379]. Таким чином, «неможливо зробити остаточний висновок щодо відносної суті процвітання: ринкові інвестиції сучасного капіталізму, з американським капіталізмом як його крайньою формою, можуть відштовхнути

людей від їхніх метауподобань до більшої тривалості робочого часу (і менших заощаджень)» [Cowling, 2006, с. 379]. Якщо певні суспільства за певних обставин можуть віддати перевагу працювати менше за рахунок надмірного споживання, тоді можна припускати, що їхні переваги щодо результатів конкурентоспроможності відображаються виключно на зростанні доходу.

Узагальнюючі ці аргументи, автор у своїх публікаціях припускав, що недоцільно встановлювати будь-які жорсткі екзогенні рамки визнання результатів конкурентоспроможної територіальної політики без урахування уподобань людей, що живуть у регіоні [Козир, 2023]. Територіальна конкуренція значною мірою сприяла створенню таких установ і організацій як ЄС (Європейський Союз) і ОЕСР. ЄС створив комісії та ради, які аналізують, вивчають, представляють і пропонують принципи та політику щодо конкуренції територіальних одиниць. ЄС визначає територіальну конкурентоспроможність (одна з цілей Лісабонської угоди) таким чином: «ступінь, до якої країна може, за вільних і справедливих ринкових умов, виробляти товари та послуги, які відповідають вимогам міжнародних ринків одночасно зберігаючи та збільшуючи реальні доходи свого народу протягом тривалого часу» [European Commission, 1999]. ОЕСР визначив конкурентоспроможність (на загальному рівні) як «спроможність фірм, регіону, місця для отримання високого рівня доходу та зайнятості» [OECD, 1999].

Таким чином, наведений вище аналіз показує, що вирішення проблем дослідження конкурентоспроможності територій передбачає необхідність:

- уникнення надмірного акценту на прямій конкуренції між територіями, наголошуючи на балансі між конкуренцією та співробітництвом;
- визнання того, що зростання продуктивності та, як наслідок, зростання доходу є важливою складовою ймовірних цілей розвитку території, але не є відповідним відображенням соціально-економічних цілей розвитку загалом;
- визначення того, що досягнення соціально-економічних цілей території потребує розвитку внутрішніх демократичних механізмів, необхідних для політичного процесу [Козир, 2023].

Поступово в генезисі теорії конкурентоспроможності територій питання конкуренції та конкурентоспроможності переходять до концепції привабливості, особливо на рівні субнаціональних територій (регіони, повіти, міста тощо). Привабливість стосується подвійної здатності: по-перше, залучати та підтримувати кількість населення території, запропонувавши йому відповідний рівень життя, та, по-друге, залучити або створити конкурентоспроможну діяльність. Це є результатом ефективної комбінації між стратегіями та траєкторіями діяльності місцевих акторів і здатністю території визначити свою конкретну пропозицію, яка відрізнятиме її від інших. Порівняно з територіальною конкурентоспроможністю, привабливість належить до глобальнішої стратегії, яка має за мету не тільки економічну стійкість, але й екологічну та соціокультурну стійкість, засновану на принципі «територіального капіталу» [Козир, 2023].

Таким чином, підсумовуючи існуючі підходи до визначення складових конкурентоспроможності територій до них слід віднести здатність міст/регіонів/держав: залучати і продовжувати економічну діяльність, виробляти товари та послуги, які відповідають вимогам ширших регіональних, національних і міжнародних ринків, забезпечувати високий рівень життя для своїх громадян, порівняно з громадянами інших країн, продукувати та поглинати інновації, утворювати конкурентоспроможні кластери, забезпечувати високу продуктивність праці, а також забезпечувати інституційні умови для прямої демократії та місцевої автономії прийняття рішень.

Прикладом практичної імплементації теорії конкурентоспроможності територій є конкуренція між глобальними містами, яка широко досліджується міжнародною консалтинговою компанією Kearney та Global Fortune 500 з 2017 року. На думку експертів Kearney, глобальні міста за своєю природою – великі мегаполіси, унікальні міжнародні за своїм зв'язком і характером. Вони є потужними двигунами динамізму та інновацій. Незважаючи на те, що вони є унікальними за своїм характером та ідентичністю – відрізняються від сільських районів і невеликих муніципалітетів, які їх оточують, – ці міста служать мікрокосмом динаміки, яка формує світ, від ланцюгів постачання та імміграційних мереж до тенденцій у

популярній культурі [Kearney, 2025]. Така оцінка ролі міських центрів є поштовхом для щорічних досліджень Kearney про глобальні міста, які розробляються цією консалтинговою компанією спільно з провідними науковими та бізнес-консультантами з усього світу.

Міжнародний рейтинг глобальних міст, розроблений Kearney (GCI), – це показник, що кількісно визначає ступінь, за яким місто може залучати, утримувати та генерувати глобальні потоки капіталу, людей, ідей. Ці глобальні міста служать центрами соціальної, політичної та економічної активності, що відображає динамічне глобальне середовище [Козир, 2024с].

У щорічному дослідженні Global Cities Report компанія Kearney оцінює ефективність 156 міст у всьому світі за стандартними п'ятьма параметрами: *ділова активність* (30%): рух капіталу, динаміка ринку, присутність великих компаній; *людський капітал* (30%): рівні освіти; *обмін інформацією* (15%): доступ до інформації через Інтернет та інші медіа; *культурний досвід* (15%): доступ до великих спортивних заходів, музеїв та інших виставок; *політична участь* (10%): політичні заходи, аналітичні центри та посольства. Майбутній потенціал міст (Global Cities Outlook: future potential) оцінюється за 13 метриками чотирьох напрямків виміру: *особисте благополуччя* (25%): безпека, охорона здоров'я, нерівність та стан навколишнього середовища; *економіка* (25%) – довгострокові інвестиції та ВВП; *інновації* (25%) – інноваційне підприємництво, приватні інвестиції та бізнес-інкубатори; *врядування* (25%) – проксі/передумови для довгострокової стабільності через прозорість, якість бюрократії, простота ведення бізнесу [Kearney, 2025].

Таблиця 1.6.

Топ-10 Global Cities Index

Міста	Рейтинг 2025	Рейтинг 2024	2024-2025
Нью Йорк	1	1	0
Лондон	2	2	0
Париж	3	3	0
Токіо	4	4	0
Сінгапур	5	5	0
Пекін	6	6	0
Гонг Конг	7	9	+2
Шанхай	8	8	0
Лос Анджелес	9	7	-2
Чикаго	10	10	0

Джерело: [Kearney, 2025].

Рейтинги найкращих міст у 2025 році за GCI відображають конкурентоспроможність провідних глобальних міст світу. Чотири найкращі міста в списку – Нью-Йорк, Лондон, Париж і Токіо – не змінилися з 2021 року (Табл. 1.6).

Нью-Йорк дев'ятий рік поспіль посів перше місце в GCI, продовжуючи лідирувати за діловою активністю, людським капіталом та обміном інформацією. Як фінансовий центр, його стійкість в умовах зростання глобального боргу підкріплюється лідерством у регуляторних інноваціях і цифрових фінансах у різних сферах, від фінтех до цифрових валют центральних банків. Помірне зростання показників людського капіталу відображає зусилля Великого Яблука, спрямовані на залучення покоління, яке все більше мотивується екологічною відповідальністю та технологічними можливостями. Нью-Йорк також інвестує в зелену інфраструктуру та прогнозне міське планування, узгоджуючи це зі світовими тенденціями у сфері розумного управління та стійкості до зміни клімату [Kearney, 2025].

Лондон також зберіг свою другу позицію в рейтингу дев'ятий рік поспіль. Британська столиця продовжувала лідирувати в сфері культури та продемонструвала помірне зростання у сфері ділової активності. Це покращення було зумовлене реформами фінансового сектору, зокрема спрощені правила лістингу та послаблення вимог до акцій подвійного класу, що сприяло зростанню залученого капіталу на 34 відсотки в річному обчисленні. Запуск Стратегії зростання та конкурентоспроможності фінансових послуг Великої Британії ще більше посилив роль Лондона як глобального фінансового центру. Лондон також розширив свою цифрову інфраструктуру, піднявши рейтинг центрів обробки даних завдяки розширеному покриттю 5G та розгортанню платформи «розумного міста», зміцнивши свою конкурентоспроможність як у сфері технологій, так і у сфері фінансів [Kearney, 2025].

Париж залишається на третьому місці 11-й рік поспіль, утримуючи високі показники обміну інформацією та культурного досвіду, водночас зазнаючи

незначного зниження ділової активності та показників оцінки людського капіталу. Прагнучи вирішити проблеми міграції, місто просуває інклюзивні міські стратегії для залучення талантів та інвестицій, зокрема розгортання адаптованої до клімату інфраструктури. Влада міста також приділяє значну увагу проблемам забезпеченості та якості житла, мобільності для підтримки населення похилого віку та громад іммігрантів. Місто працює над зміцненням довіри та згуртованості у віддалених районах, виконуючи зобов'язання щодо комфортного проживання та сталості [Kearney, 2025].

Токіо стабільно посідає четверте місце вже 11-й рік поспіль, зберігаючи сильну сторону в людському капіталі та демонструючи помірний прогрес у діловій активності, культурному досвіді та обміні інформацією. Столиця Японії залишається світовим лідером у міському дизайні та залученні людей похилого віку, що підтримується безбар'єрною інфраструктурою та цільовими соціальними послугами. Токіо також розширює свій глобальний вплив завдяки таким ініціативам, як саміт SusHi Tech, та партнерству з іншими метрополіями по всій Східній Азії, позиціонуючи себе як головного експортера моделей розумних міст [Kearney, 2025].

Сінгапур у 2025 році посів п'яте місце, що відповідає його рейтингу 2024 року. Ця стабільність останніми роками відображає зростання показників оцінки політичної активності та людського капіталу, зумовлене покращенням легкості входу, що компенсується незначним зниженням показників культурного досвіду та ділової активності. Місто продовжує позиціонувати себе як провідний міжнародний освітній центр, розвиваючи систему навчання протягом усього життя через такі ініціативи, як SkillsFuture та глобальні партнерства з талантами [Kearney, 2025].

Хоча найвищий рівень рейтингу GCI практично не змінився, у списку відбулися деякі зміни варті уваги. Показники за виміром людського капіталу залишаються стабільними на найвищому рівні, при цьому регіональне зниження в Європі, Північній Америці та Латинській Америці компенсується зростанням інвестицій у таланти в Африці та на Близькому Сході, що свідчить

про формування глобального ринку талантів, на якому можливості, засновані на послугах, та інклюзивний розвиток стають центральними для конкурентоспроможності міст.

Міста в зонах конфліктів, зокрема Москва (знизилося на 13 позицій за показником людського капіталу), Санкт-Петербург (-19), Київ (-3), Хартум (-2), продемонстрували стагнацію або продовження спаду, що підкреслює вплив збройного конфлікту на системи освіти, міграційні потоки та стійкість ринку праці. Відновлення людського капіталу може бути проблемою, яка потребуватиме довгострокових стратегій її вирішення [Kearney, 2025].

У той же час міста Перської затоки, зокрема Дубай (+5), Ер-Ріяд (+9), Абу-Дабі (+14) та Манама (+16), продовжують зростати у вимірі людського капіталу, що зумовлено програмами гостинної імміграції разом із цілеспрямованими інвестиціями в освіту, розвиток робочої сили та інклюзивні можливості. Дубай, зокрема, зміцнив свою позицію регіонального лідера в галузі людського капіталу, використовуючи репутацію безпеки, дружнього ставлення до бізнесу та глобальної взаємодії [Kearney, 2025].

Друга частина Global Cities Report – це Global Cities Outlook (GCO). GCO покликаний привернути увагу не лише до відомих лідерів, але й до тих міст, які можуть мати найкращі позиції у майбутньому. Традиційно агентство Kearney застосовує чотири широкі індикатори вимірювання міських перспектив: особистий добробут, економіка, інновації, управління. Ці критерії призначені для визначення розвитку та тенденцій, що, як очікується, сформуєть майбутнє міське середовище. Вони також мають на меті вказати на чинники, які можуть інформувати про найближчі рішення щодо державних і приватних інвестицій у великих містах [Козир, 2024с].

У 2025 році GCO визначає нові важливі чинники прогресивного розвитку міст. Глобальні міста долають фрагментацію, економічну нестабільність, екологічний стрес, що робить довгострокову стійкість важливішою, ніж будь-коли. Міста, що поєднують сильне управління з інноваціями та економічною адаптивністю, зростають, тоді як ті, що стримуються слабкими системами

охорони здоров'я, інфраструктури чи соціальної згуртованості, знижують показники [Козир, 2024с]. Результати 2025 року підкреслюють реальність того, що довгострокова конкурентоспроможність залежить не лише від економічної сили, а й від здатності міста забезпечувати стабільність, можливості та адаптивність у всіх вимірах (Табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Топ-10 Global Cities Outlook, 2021-2025 рік

Міста	Рейтинг 2025	Рейтинг 2024	Рейтинг 2023	Рейтинг 2022	Рейтинг 2021	2024-2025
Мюнхен	1	2	9	4	3	1
Сеул	2	5	14	36	31	3
Сінгапур	3	20	10	20	10	+17
Сан-Франциско	4	1	1	13	25	-3
Копенгаген	5	3	2	8	21	-2
Токіо	6	11	23	25	7	+5
Нью-Йорк	7	18	17	6	18	+11
Дублін	8	8	6	7	5	0
Хельсінкі	9	9	7	17	43	0
Цюрих	10	17	18	19	13	+7

Джерело: [Kearney, 2025].

Перші сходинки рейтингу з 2023 року залишили такі традиційні лідери, як Лондон, Париж і Люксембург. Мюнхен піднявся на перше місце в GCO, обігнавши Сан-Франциско, завдяки стрімкому зростанню показників ефективності управління, особливо в легкості ведення бізнесу. Сеул піднявся на друге місце, спираючись на стабільний прогрес у показниках із інновацій та ефективності управління. Хоча особистий добробут в цьому місті дещо знизився, перетворення південнокорейської столиці на світового технологічного гіганта продовжує прискорюватися. Сінгапур вперше за п'ять років повернувся до п'ятірки лідерів, піднявшись з 20-го на третє місце. Це різке зростання відображає успіхи у розвитку інфраструктури, зростання ВВП на душу населення та іноземних інвестицій, що підкреслює стійкість міст-держави та його глобальну привабливість. Сан-Франциско опустився на четверте місце, завершивши своє дворічне перебування на вершині. Хоча рівень злочинності в місті досяг найнижчої позначки за понад два десятиліття,

постійне відчуття небезпеки погіршило показник особистого добробуту мешканців міста. Копенгаген опустився на п'яте місце, продовжуючи поступове зниження, порівнюючи з попередніми роками. Незначне падіння в економіці та інноваціях вплинуло на його загальний рейтинг, проте місто продовжує лідирувати за показниками ефективності управління та особистого добробуту [Kearney, 2025].

Таким чином, якщо GCI спрямований на кількісне визначення ступеня, відповідно до якого провідні міста кваліфікуються як глобальні, GCO є показником того, як ці самі міста гарантують, що вони можуть зберегти або підвищити цей статус у майбутньому. Це спосіб прогнозування рейтингу міст, які, швидше за все, візьмуть на себе лідерські ролі у світовій політиці в найближчі роки.

1.3. Політика конкурентоспроможності території

Термін *«політика конкурентоспроможності території»* пропонуємо розуміти як сукупність цілеспрямованих рішень і дій органів державної влади та місцевого самоврядування, що мають на меті – зміцнення суб'єктності міста, регіону, громади в процесах створення стійких інституцій врядування та мережі надійних партнерств; залучення інвестицій і формування привабливих умов для бізнесу; зміцнення людського капіталу та комерціалізацію бренду території.

Конкурентоспроможність територій як категорія характеризується такими ознаками: порівнянність (оцінка рівня конкурентоспроможності має значення лише у форматі порівняння з іншими суб'єктами того ж рівня економічної системи), комплексність (узагальнюючи існуючі підходи до визначення конкурентоспроможності територій, можна стверджувати про необхідність врахування комплексу факторів, що зумовлюють привабливість територій для ведення бізнесу та комфортність життя населення на даній території), інтегрованість (загальний рівень конкурентоспроможності, потребує інтеграції аналітичних показників, що характеризують сфери її формування),

відносність (різноманіття одиниць виміру аналітичних показників, що характеризують сфери формування загальної конкурентоспроможності, потребує їх унормування та приведення до стану відносних одиниць, що в кінцевому рахунку формує відносність загального індексу конкурентоспроможності) [Козир, 2024с].

Найпопулярнішими моделями оцінки конкурентоспроможності національної економіки, що ґрунтуються на теорії конкурентоспроможності територій є Індекс глобальної конкурентоспроможності GCI (Global Competitiveness Index); Міжнародний рейтинг глобальних міст GCI (Kerney; Global Cities Index), Індекс ділової конкурентоспроможності BCI (Business Competitiveness Index); Рейтинг конкурентоспроможності IMD (Institute of Management Development); Індекс економічної свободи IEF (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal); Індекс людського розвитку HDI (ООН); Світові індикатори державного управління WGI (Група Світового банку) тощо.

З 1979 року серія звітів Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) про глобальну конкурентоспроможність має на меті розширити погляди політиків, бізнесу та громадськості на те, щоб вимірювати її не тільки через зростання ВВП, але й через підвищення економічної продуктивності та ширшої стійкості країн. Традиційна методологія оцінки GCI охоплює 113 показників, поєднаних у 12 груп за такими сферами аналізу: якість інститутів; інфраструктура; макроекономічна стабільність; здоров'я і початкова освіта; вища освіта і професійна підготовка; ефективність на ринку товарів і послуг; ефективність на ринку праці; розвиненість фінансового ринку; рівень технологічного розвитку; розмір внутрішнього ринку; конкурентоспроможність компаній; інноваційний потенціал. Динаміка рейтингових позицій України за Індексом глобальної конкурентоспроможності представлена на рисунку 1.2.

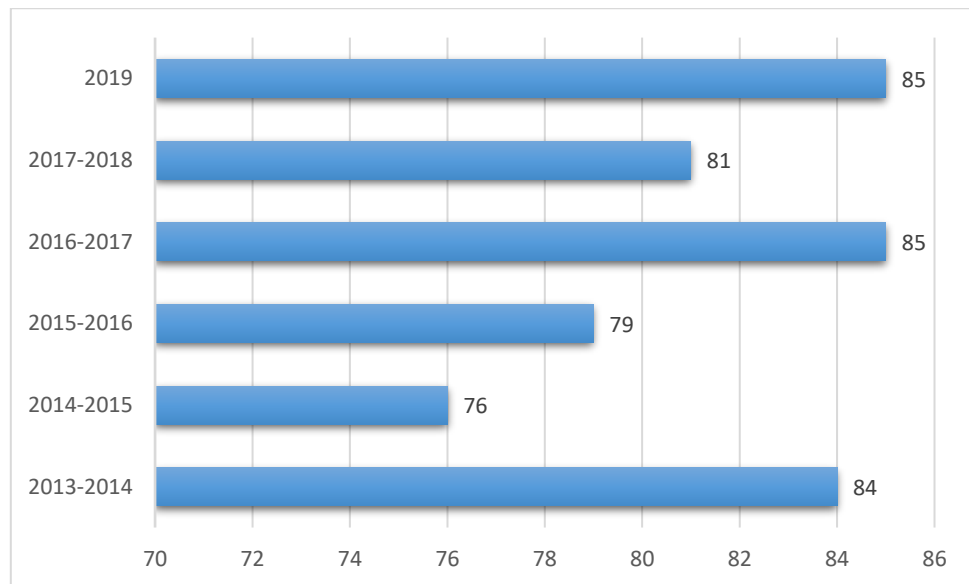

Рис. 1.2. Динаміка рейтингових позицій України за Індексом глобальної конкурентоспроможності, 2013-2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [World Economic Forum, 2014–2020]

Як показано на рисунку 1.2, Україна у вказаний період займала від 85 до 76 позицій у рейтингу. Найкращою була позиція країни у 2014–2015 рр. за показниками розміру ринку (38-а позиція зі 144 позицій рейтингу), системи вищої освіти та навчання (40-а позиція зі 144 позицій рейтингу), системи охорони здоров'я та початкової освіти (43-я позиція зі 144 позицій рейтингу), розвитку інфраструктури (68-а позиція зі 144 позицій рейтингу), ефективності ринку праці (80-а позиція зі 144 позицій рейтингу) та готовності до інновацій (85-а позиція зі 144 позицій рейтингу).

У 2019 році, порівняно із попереднім роком, покращилися позиції України по показниках розвитку інфраструктури, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, макроекономічної стабільності, формуванню навичок, товарних ринків, ринку праці, розміру ринку, динамізму бізнесу, інноваційної спроможності. В той же час зазнали зниження такі показники країни у рейтингу GCI, як очікувана тривалість здорового життя та показники стабільності фінансової системи.

Одна третина показників, що формують Інтегральний показник GCI представляє статистичні дані країн, дві третини показників формувалося на основі експертних оцінок [Козир, 2024с].

У 2020 році на тлі спалаху пандемії COVID-19, що призвела до глобальної кризи охорони здоров'я та глибокої економічної рецесії, Всесвітній економічний форум вперше поставив питання про зміну методики оцінок у бік відродження та трансформації країн у часи, коли вони відновлюються після криз та перепроєктують свої економічні системи для підвищення людського розвитку та сумісності з навколишнім середовищем. Понад 200 лідерів з урядів, бізнесу та громадянського суспільства були залучені до процесу формування Глобального рейтингу конкурентоспроможності країн (GCI) – 2020, щоб сформувати нове бачення, розробити нові стандарти та стимулювати масштабовані спільні дії в чотирьох взаємопов'язаних сферах: 1) відродження та трансформація сприятливого середовища, 2) відродження та трансформація людського капіталу, 3) відродження та трансформація ринків, 4) відродження та трансформація інноваційної екосистеми [World Economic Forum, 2020].

Новою методологією оцінки рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн надається початкова оцінка готовності країн до трансформації, яка перетворює ключові пріоритети на кількісні показники для 37 економік (Україна не входила до переліку країн, по яких проводилася оцінка) [World Economic Forum, 2020].

Тож, *ключові висновки спеціального випуску Звіту про глобальну конкурентоспроможність – 2020*, присвяченого проблемі відродження країн після кризи узагальнюють висновки за напрямками, наведеними вище:

- *Відродження та трансформація сприятливого середовища.* До кризи COVID-19 давньою проблемою була постійна та послідовна ерозія інституцій, про що свідчить зниження або зрив системи індикаторів соціального розвитку, а також індикаторів прозорості [World Economic Forum, 2020].

– Другою проблемою перед пандемією 2020 року були високий *рівень боргу окремих країн світу, а також зростання нерівності*. Надзвичайні та стимулюючі заходи підштовхнули і без того високий державний борг до безпрецедентного рівня, натомість бази оподаткування продовжували розвиватися або змищуватися. У відповідь на ці проблеми ВЕФ рекомендує на етапі відродження міжнародним інститутам визначити у якості пріоритету заходи підтримки для країн із високим боргом і низьким рівнем доходу задля планування майбутнього скорочення державного боргу. У довгостроковій перспективі (фаза трансформації) країни повинні зосередитися на переході до прогресивнішого оподаткування, переосмисленні способів оподаткування корпорацій, багатства та праці. Це вимагатиме як національних реформ, так і створення міжнародної структури співпраці. До кризи COVID-19, доступність і використання ІКТ залишалися далеко не рівномірним. Криза COVID-19 прискорила цифровізацію в розвинутих економіках і ускладнила наздоганяння для країн або регіонів, які відставали до кризи. Для того, щоб вирішити цю проблему на етапі відродження, на думку ВЕФ, країни повинні модернізувати комунальні послуги та іншу інфраструктуру, а також усунути цифровий розрив усередині та між країнами як для компаній, так і для домашніх господарств. На етапі трансформації пріоритетом має бути модернізація інфраструктури для розширення доступу до електроенергії та ІКТ, водночас прискорюючи енергетичний перехід до зеленої енергії.

- *Відродження та трансформація людського капіталу*. Протягом кількох років до кризи невідповідність навичок, брак талантів і зростаюча невідповідність між стимулами та винагородами для працівників вважалися проблемними для підвищення продуктивності, процвітання та залучення. Через пандемію та подальше прискорення впровадження технологій ці виклики стали ще більш помітними та ускладнилися постійною та тимчасовою втратою роботи та доходу. На думку ВЕФ держави і громади повинні зосередитися на викликах ринків праці майбутнього, активізуючи освіту протягом життя і гнучкі форми освіти дорослих (програми рескілінгу та підвищення

кваліфікації). Відповідно державні програми оновлення і розвитку територій України мають корелюватися з диверсифікацією змісту освіти, джерел фінансування та трудового законодавства для нової економіки, ринків майбутнього, європейської України. Пандемія ковіду висвітлила іншу проблему: як потенціал систем охорони здоров'я відстає від зростання населення в країнах, що розвиваються, і старіння населення в розвинутих країнах. Для того, щоб відповісти на цю тенденцію, країни, за оцінками ВЕФ, повинні на етапі відродження розширити спроможність системи охорони здоров'я справлятися з подвійним тягарем поточної пандемії та майбутніми потребами в охороні здоров'я. У довгостроковій перспективі (трансформації) слід докладати зусиль для розширення інфраструктури та інновацій догляду за літніми людьми, догляду за дітьми та охорони здоров'я [World Economic Forum, 2020].

- *Відродження та трансформація ринків.* Протягом останнього десятиліття, хоча фінансові системи стали міцнішими порівняно з ситуацією до фінансової кризи, вони продовжували демонструвати певну нестабільність, зокрема збільшення корпоративних боргових ризиків і невідповідності ліквідності. Крім того, доступ до фінансування, незважаючи на зусилля щодо збільшення інклюзії в останні роки (зокрема через фінтех-додатки), не є достатньо поширеним. На цьому тлі країни, за рекомендацією ВЕФ, повинні на етапі відродження віддавати пріоритет зміцненню стабільності фінансових ринків, одночасно починаючи запроваджувати фінансові стимули для компаній, щоб брати участь у сталих та інклюзивних інвестиціях. На етапі трансформації увага має бути зосереджена на створенні заохочень інвестування для зміцнення стабільності, продовжуючи розширення інклюзії. До кризи концентрація ринку зростала з великим розривом у продуктивності та прибутковості між провідними компаніями в кожному секторі та в усіх інших; а наслідки пандемії та пов'язаної з нею рецесії, ймовірно, посилять ці тенденції. Для того, щоб вирішити цю проблему, на етапі відродження країни повинні знайти баланс між постійними заходами для підтримки фірм і запобіганням

надмірній консолідації галузі з достатньою гнучкістю. На етапі трансформації країни повинні переосмислити конкуренцію та антимонопольні рамки, необхідні для Четвертої промислової революції, забезпечивши доступ до ринків як на місцевому, так і на міжнародному рівнях [Козир, 2024с]. Як додаткову політику, країни повинні провадити створення «ринків завтрашнього дня», особливо в сферах, які вимагають співпраці між державним і приватним секторами. Третя тенденція, яка виникла в цій сфері, – це постійне скорочення відкритості торгівлі. Як на етапі відродження, так і на етапі трансформації країни повинні закласти основи для кращого балансу між міжнародним рухом товарів і людей із місцевим процвітанням і стратегічною місцевою стійкістю в ланцюгах постачання [World Economic Forum, 2020].

- *Відродження та трансформація інноваційної екосистеми.* Позитивна еволюція культури підприємництва за останнє десятиліття, супроводжується гальмуванням впровадження проривних технологій. Технології особливо відстають у сфері здатності надання рішень щодо споживання енергії, викидів і задоволення попиту на інклюзивні соціальні послуги. Країни на етапі відродження мають розширювати державні інвестиції в дослідження та розробки, стимулювати венчурний капітал і дослідження та розробки в приватному секторі та сприяти поширенню існуючих технологій, які підтримують створення нових фірм і працевлаштування на «ринках завтрашнього дня» [World Economic Forum, 2020].

У Звіті ВЕФ 2020 зведено 11 пріоритетів, які формують «готовність країн до економічних перетворень». До 5 основних сфер, які зазнали найбільшого падіння в розвинутих економіках, належать конкуренція в мережевих послугах, співпраця між компаніями, конкуренція в професійних послугах, конкуренція в роздрібних послугах і легкість пошуку кваліфікованих працівників; у той час як у країнах з економікою, що розвивається, це були втрати бізнесу через злочинність і насильство, неналежний рівень незалежності судової системи, організована злочинність, ступінь домінування на ринку та низька громадська довіра до політиків.

До п'яти основних сфер, які зазнали найбільшого висхідного руху, належать реагування уряду на зміни, співпраця всередині компанії, доступність венчурного капіталу, захист мережі соціального захисту та надійність банків у розвинутих економіках; співпраця всередині компанії, реагування уряду на зміни, ефективність залізничних послуг, доступність венчурного капіталу та спроможність країни залучати таланти в економіці, що розвивається [Козир, 2024с].

Таблиця 1.8

**Узагальнений перелік індикаторів оцінки готовності
країн до відновлення (за методикою ВЕФ)**

Пріоритет	Концепція	Індикатори
Забезпечити створення/трансформацію громадських установ на принципах ефективного врядування та довгострокового бачення, будувати довіру, надаючи якісні публічні послуги	Зробити інститути більш доступними і справедливими, підвищити довіру	Судова незалежність Індекс сприйняття корупції Цифрові медіа мають суспільну довіру та забезпечують конфіденційність Егалітарний індекс демократії
	Зміцнити передбачуваність і надійність майбутніх рамкових законів та нормативних актів	Чутливість уряду до змін Довгострокове бачення уряду Юридичні рамки пристосованості до цифрової бізнес-моделі
	Перезавантаження фреймів навколо ролі і значення нематеріальних активів і технологій	Міцність стандартів аудиту й обліку Сприйняття компаніями витрат на людський капітал
Оновити інфраструктуру для прискорення енергетичного переходу і розширення доступу до електрики та ІКТ	Зміцнити законодавчу базу задля пом'якшення втрат для природи та від зміни клімату	Регулювання енергоефективності Регулювання відновлюваної енергетики Діючі договори, пов'язані із навколишнім середовищем
	Розширити доступ до базових послуг	Активні політики до збільшення цифрового доступу Базові цифрові підключення Гендерні відмінності у цифровому підключенні Доступ до електрики Електронна участь (використання онлайн-сервісів для сприяння наданню інформації урядів громадянам)
Перейти до більш прогресивного оподаткування, в національних рамках та рамках міжнародної кооперації	Збільшити прогресивність оподаткування	Прогресивність податку і структури податків Податкова продуктивність Податок на спадщину Податковий вплив на нерівність
Оновити зміст освіти та розширити інвестиції в необхідні навички для робочих місць і «ринки майбутнього»	Оновити зміст навчання і освіти для майбутнього ринку праці, освіти дорослих у т.ч.	Відсоток ЗВО, що пропонують формальне навчання Обсяги навчання персоналу Набір навичок. Лідерство. Цифрові навички серед активного населення Критичне мислення у навчанні
		Гарантований мінімум виплати доходів Доступність послуг охорони здоров'я

Переосмислити закони про працю і соціальний захист для нової економіки та нових потреб робочої сили	Забезпечити базовий соціальний захист	Витрати уряду на житлові субсидії Нерівність встановленого доступу до освіти
	Зміцнити захист праці для нової економіки	Активна політика на ринку праці Примусове забезпечення виплати мінімальної заробітної плати Адекватне регулювання понаднормового часу роботи Вплив онлайн економіки на умови праці Права трудящих Можливість працевлаштування для тих, хто здобуває базову освіту
Розгорнути догляд за літніми людьми, догляд за дітьми та інфраструктуру охорони здоров'я, доступ та інновації задля користі людей і економіки	Зробити послуги догляду універсально доступними	Державні витрати на догляд за дітьми, допочаткову освіту та освіту в ранньому дитинстві Державні витрати на охорону здоров'я Використання онлайн економіки для забезпечення послуг догляду Кількість робітників, як забезпечують догляд за інвалідами, людьми старшого віку та інший догляд
Збільшити стимули для прямих фінансових ресурсів, що спрямовуються у довгострокові інвестиції, розширити інклюзію	Збільшити фінансові ринки з довгостроковою орієнтацією та фінансовою інклюзію	Викуп акцій Сприйняття бізнесом етичних стандартів Використання цифрових фінансових послуг серед бідного населення
Переосмислити конкуренцію і антимонопольні рамки, необхідних для забезпечення доступу до локальних і міжнародних ринків	Оновлення конкуренції і антимонопольних рамок, та сприяння входження нових акторів	Ефективне оподаткування транснаціональних компаній Бізнесу в умовах нової економіки Обсяг ринкового домінування Зростання інноваційних компаній Фінансування МСП Наявність венчурного капіталу
	Баланс ринкової конкуренції з місцевими розвитком	Стан розвитку кластерів Співвідношення безробіття між сільським та міським населенням
Сприяти створенню «завтрашніх ринків», особливо в областях, що вимагають державно-приватного партнерства	Стимулювати попит для більш сталих та інклюзивних продуктів і технологій	Вишуканість покупців Роль державного сектору у вихованні попиту на нові технології
	Пілотні IP фрейми, що прискорюють і поширюють сталі технологічні стандарти	Регулювання технологій, що виникають Патентні застави приватного сектору
Стимулювати інвестиції в дослідження, інновації та винаходи для створення нових «завтрашніх ринків»	Збільшити інвестиції в дослідження та розвиток для «завтрашніх ринків»	Стан інвестицій у дослідження та інновації (R&D) та нові технології Ініціативи державного сектору в R&D задля нових технологій
Стимулювати бізнес сприяти різноманітності, справедливості та інклюзії задля підвищення креативності	Поліпшити різноманітність, власний капітал, інклюзивність у бізнесі задля зростання справедливої інноваційності	Різнманітність робочої сили Опора на професійний менеджмент Гендерний паритет в технічних ролях Частка бізнесу з жінками (спів)власниками

Джерело: побудовано автором за матеріалами [World Economic Forum, 2020].

На основі оцінки бізнес-лідерів ВЕФ було визначено, що сприяли стійкості країн: економічна цифровізація та цифрові навички; системи безпеки та фінансова надійність; управління та планування; система охорони здоров'я

та науково-дослідний потенціал. Узагальнений перелік індикаторів, за якими за методологією ВЕФ проводилася оцінка готовності країн до трансформацій представлено у таблиці 1.8.

Вже наведений у п. 1.2. Міжнародний рейтинг Global Cities Report у 2025 році шостий рік поспіль включив місто Київ до рейтингів «Глобальний індекс міст» (GCI) та «Глобальний прогноз міст» (GCO). У рейтингу GCI 2025 року столиця України посіла 93 позицію зі 158 міст світу. Нажаль, суттєво погіршився рейтинг Києва у Глобальному прогнозі міст на тлі війни росії проти України – рейтинг столиці впав з 75 позиції у 2022 році до 156 позиції. Динаміка рейтингової позиції Києва у Глобальному індексі міст представлена на рисунку 1.3.

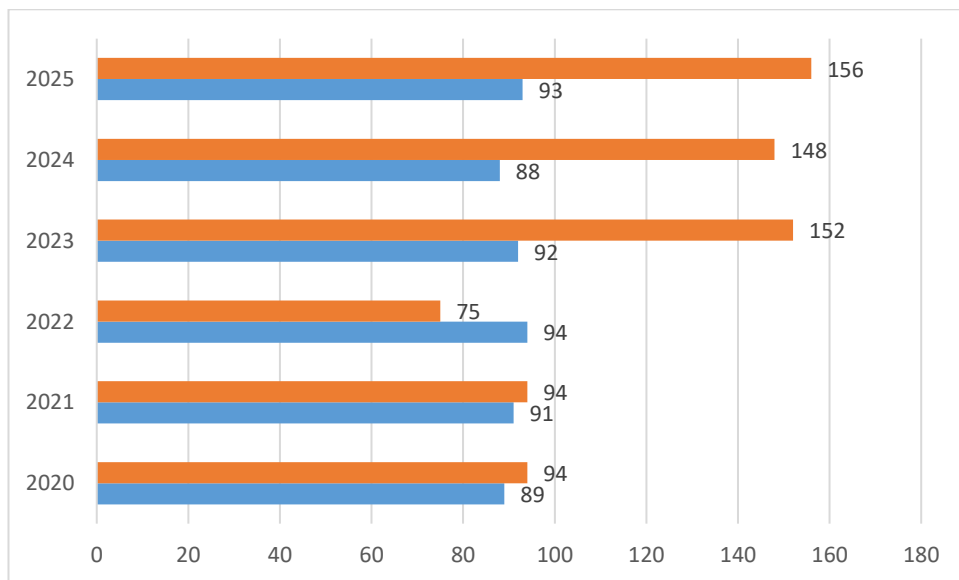

Рис. 1.3. Динаміка рейтингової позиції Києва у рейтингах «Глобальний індекс міст» (GCI) та «Глобальний прогноз міст» (GCO), 2020-2025 рр. Джерело: побудовано автором за даними [Kearney, 2024]

Індекс економічної свободи зосереджується на чотирьох ключових аспектах економічного та підприємницького середовища, які зазвичай контролюють уряди: верховенство права, розмір уряду, ефективність регулювання та відкритість ринку.

Оцінюючи умови в цих чотирьох категоріях, Індекс вимірює 12 конкретних компонентів економічної свободи, оцінки за якими обчислюються за рядом підзмінних, а саме: *право власності* (ризик експропріації; дотримання прав інтелектуальної власності; якість забезпечення виконання контрактів, прав власності та правозастосування); *судова ефективність* (судова незалежність, якість судового процесу; уявлення про якість державних послуг та незалежність державної служби); *чесність уряду* (сприйняття корупції, ризик підкупу; контроль корупції, включаючи «захоплення» держави елітами та приватними інтересами); *податковий тягар* (найвища гранична ставка податку на доходи фізичних осіб; найвища гранична ставка податку на прибуток підприємств; загальний податковий тягар у відсотках до ВВП); *державні витрати*; *фіскальне здоров'я* (середній дефіцит у відсотках від ВВП за останні три роки та борг у відсотках від ВВП); *свобода бізнесу* (доступ до електроенергії, ризик бізнес-середовища, нормативна якість і економічна інтеграція жінок); *свобода праці* (мінімальна заробітна плата; право на асоціації; оплачувана щорічна відпустка; строк попередження про звільнення за скороченням штату, вихідна допомога при звільненні за скороченням штатів, продуктивність праці, рівень участі в робочій силі, обмеження щодо понаднормової роботи та звільнення за скороченням штату); *монетарна свобода*; *свобода торгівлі* (середньозважена ставка торгового тарифу, якісна оцінка нетарифних бар'єрів); *свобода інвестицій*; *фінансова свобода* [Козир, 2024с].

Динаміку позицій України у Рейтингу економічної свободи представлено на рисунку 1.4.

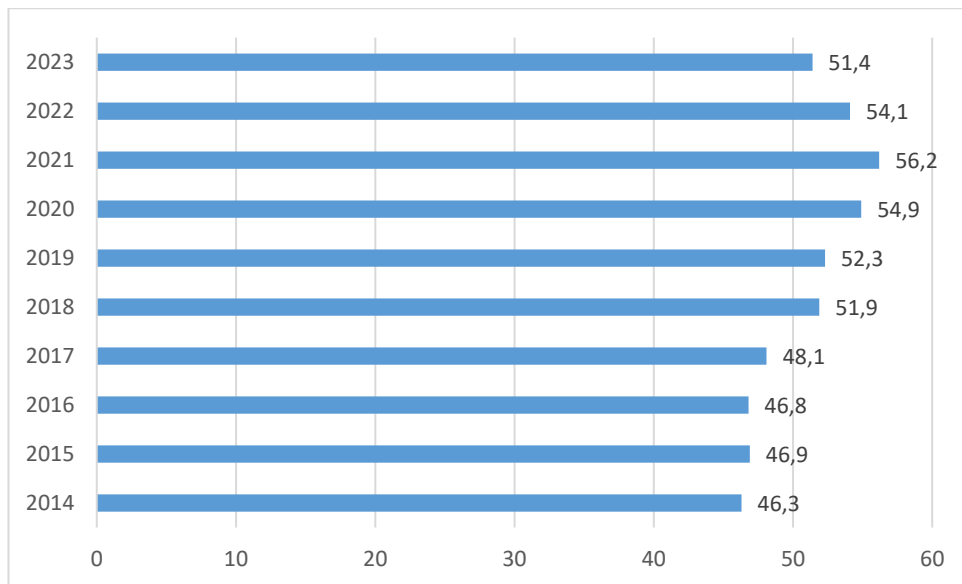

Рис. 1.4. Динаміка позицій України у Рейтингу економічної свободи, 2014-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [The Heritage Foundation, 2023]

Наведена на рисунку 1.4 динаміка свідчить про погіршення показників економічної свободи в країні за останні 10 років.

Індекс людського розвитку (HDI) застосовується для порівняльної характеристики досягнень різних країн у наділенні своїх громадян можливостями прожити довге і здорове життя, отримати добру освіту та забезпечити належний рівень доходів для себе та своєї родини. HDI – це комплексний показник, основними складовими якого є індекс бажаної тривалості життя (тривалість життя від народження), індекс освіти, ВВП (на душу населення). Методологія вимірювання індексу заснована на об'єктивних статистичних показниках і представлена в попередніх публікаціях автора [Козир, 2024с]. У центрі вивчення знаходиться людина в кожній окремій країні. Динаміку позицій України за даним показником з урахуванням результатів Звіту про людський розвиток 2023-2024 [UNDP, 2024] представлено на рисунку 1.5.

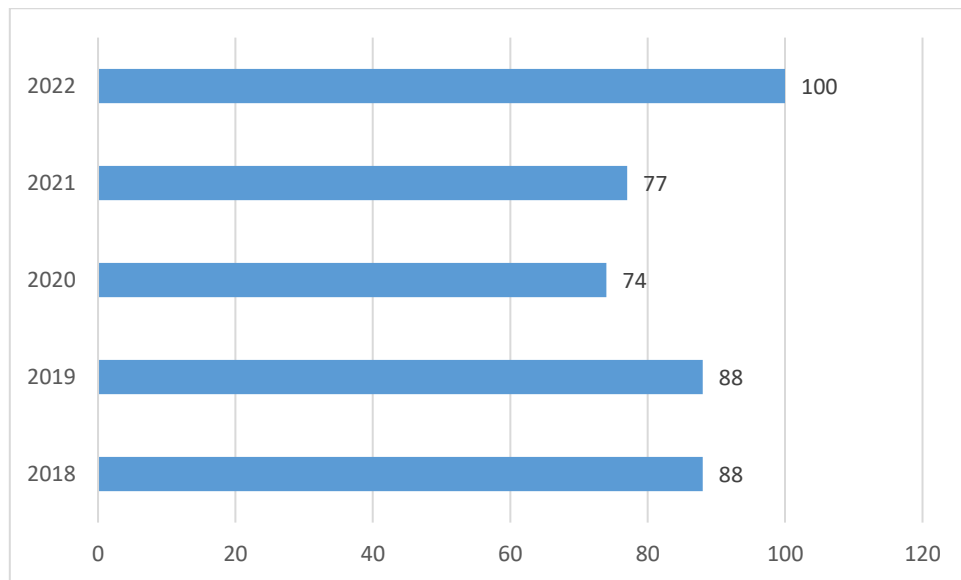

Рис. 1.5. Динаміка позицій України за рейтингом Індексу людського розвитку, 2018-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [UNDP, 2018– 2024]

Позиції України у рейтингу Індексу людського розвитку з 2018 року по 2022 рік свідчить про різку негативну динаміку, в першу чергу, за рахунок падіння такого компонента Індексу, як очікувана тривалість життя.

Проведений порівняльний аналіз найбільш поширених інтегральних індексів оцінки конкурентоспроможності країн/міст/територій дає можливість визначити спільні для методології їх вимірювання сфери аналізу базових показників, що характеризують стан чинників формування конкурентоспроможності – це показники якості інститутів врядування; макроекономічної стабільності; розвитку людського потенціалу; ефективності ринків; фінансового та інноваційного потенціалу. В той же час новітні підходи міжнародних організацій та рейтингових агентств до оцінки майбутнього потенціалу країн, готовності їх до відродження після криз, трансформацій до нової економіки, прогнозу майбутнього потенціалу місту враховують показники довіри громадян до інститутів врядування, довгострокове бачення і готовність інститутів врядування до гнучких змін в умовах Четвертої промислової революції; оновлення змісту освіти та довгострокові інвестиції в освіту і науку, готовність до впровадження цифрових технологій, циркулярної

економіки, альтернативної енергетики, забезпечення гендерної рівності, різноманіття та інклюзивної [Козир, 2024с].

Безумовно, як показав проведений аналіз, позиції України в міжнародних рейтингах оцінки конкурентоспроможності країн та міст значно знизилися на тлі війни. В той же час, розуміння необхідності виокремлення у загальній системі індикаторів оцінки конкурентоспроможності тих, які дають можливість сформувати потенціал майбутнього відновлення України на основі принципів сталого розвитку та забезпечення конкурентного лідерства в Індустрії 4.0. та 5.0., зумовлює узагальнення такої *системи показників базового та прискореного відновлення*:

- соціально-економічна ефективність управління територією/регіоном (індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту);
- обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в економіку території;
- кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1000 осіб наявного населення;
- кількість проєктів розвитку, що реалізуються на території об'єднаної громади;
- обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізуються на території об'єднаної громади;
- рівень участі населення в робочій силі;
- рівень безробіття за методологією МОП;
- навантаження на 1 вільне робоче місце;
- коефіцієнт співвідношення між кількістю випадків вибуття та прибуття населення;
- питома вага інноваційно активних підприємств;
- демографічна ситуація (демографічне навантаження на 1000 осіб працездатного віку);
- контингент, який потребує соціальної підтримки;
- кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб;

- якість та доступність публічних послуг (частка ЦНАП, які запровадили надання адміністративних послуг в електронному вигляді);
- частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет, у загальній кількості домогосподарств об'єднаної територіальної громади;
- кількість лікарів загальної практики (сімейних лікарів на 1000 осіб наявного населення на кінець року);
- кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету;
- усунення руйнувань, отриманих внаслідок бойових дій;
- створення комфортних умов для життя;
- рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов, % від чисельності населення, що перебуває на квартирному обліку;
- питома вага відновлених об'єктів водопостачання та водовідведення, % від загальної кількості зруйнованих (пошкоджених) внаслідок бойових дій об'єктів водопостачання та водовідведення;
- питома вага відновлених об'єктів електро- та газопостачання, % від загальної кількості зруйнованих (пошкоджених) внаслідок бойових дій об'єктів електро- та газопостачання;
- екологічна безпека та збалансоване природокористування (територія, охоплена дією автоматизованої системи моніторингу довкілля);
- темп росту (скорочення) викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення [Козир, 2024с].

З урахуванням системи показників *базового та прискореного відновлення* на основі принципів сталого розвитку та забезпечення конкурентного лідерства в Індустрії 4.0. та 5.0, видається доцільним провести реальний аудит соціально-економічних наслідків російської збройної агресії проти України, адже відновлення економіки потребуватиме диференційованого підходу до

залучення джерел фінансування: найбільш постраждали території будуть потребувати більших коштів із джерел міжнародної фінансової та технічної допомоги, коштів державного бюджету; найменш постраждали та найбільш конкурентоспроможні території зможуть залучити як кошти іноземних інвесторів, так і кошти внутрішніх інвесторів, які в тому числі будуть керуватися мотивами релокації бізнесу. В останньому випадку важливим чинником є ресурсна забезпеченість, технологічна та інноваційна спроможність території прийняти релокований бізнес [Козир, 2024с].

Проведений аналіз соціально-економічних наслідків російської збройної агресії проти України дозволить виокремити комплекс синтетичних та аналітичних показників, які у сукупності здатні сформувати авторський Інтегральний індекс конкурентоспроможності територій, що має стати універсальним для порівняння територій будь-якого рівня (міст, регіонів, громад). Цей Інтегральний показник оцінки конкурентоспроможності моделюватиметься за такими показниками/індексами:

- *рівень економічного розвитку території* (Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, відсотки; Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в економіку території, грн.; Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення; Кількість проєктів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ; Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ, млн. грн.; Питома вага інноваційно активних підприємств, відсотки);

- *рівень соціального розвитку території* (Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, відсотки; Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, відсотки; Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб; Кількість ВПО, тис. осіб);

- *стан демографічної ситуації* (Співвідношення прибулих і вибулих; Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років);

- *доступність публічних послуг* (Кількість ЦНАП; Забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств, Кількість лікарів загальної практики – сімейний лікар);

- *екологічна безпека та збалансоване природокористування* (Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу; Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т; Витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн) [Козир, 2024с].

Головними передумовами порівняльних оцінок має стати співставність рівнів територій, а також наявність статистичних даних у динаміці.

Інтегральний індекс конкурентоспроможності територій пропонується визначати через зважену середню п'яти синтетичних показників/індексів:

- рівня економічного розвитку території;
- рівня соціального розвитку території;
- стану демографічної ситуації;
- доступності публічних послуг;
- екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

У контексті повоєнного відновлення України суб'єктність території набуває прикладного виміру, пов'язаного з її конкурентоспроможністю у боротьбі за ресурси, інвестиції, людський потенціал та політичну увагу. В умовах обмеженості фінансових та організаційних можливостей держави, території стають активними учасниками процесів відбудови, визначаючи власні пріоритети та конкуруючи за їх реалізацію. Саме тому суб'єктність розглядається не лише як здатність формулювати цілі, але і як можливість забезпечувати їхню реалізацію у порівнянні з іншими територіями [Козир, 2024с].

Конкурентоспроможність території в процесах відновлення визначається поєднанням інституційної спроможності, стратегічного бачення, рівня громадської мобілізації та розвиненості мережевих взаємодій.

Інституційна спроможність дозволяє забезпечити ефективне управління та підготовку якісних проєктів відбудови. Стратегічне бачення створює узгодженість дій і слугує дорогою карти розвитку. Громадська мобілізація забезпечує легітимність і підтримку змін, а мережеві взаємодії відкривають доступ до ресурсів, партнерства і міжнародної допомоги.

Таким чином, суб'єктність стає внутрішнім ресурсом конкурентоспроможності. Території, що здатні артикулювати власні інтереси, мобілізувати спільноту та вибудовувати партнерства, мають більше шансів залучити фінансування, експертизу та людські ресурси. У цьому сенсі відновлення не є лише технічним процесом будівництва інфраструктури, а передусім політичним процесом визначення пріоритетів і відстоювання інтересів на різних рівнях врядування. Суб'єктність території є ключовою передумовою того, що відбудова буде не лише відтворювальною, а й розвитковою, спрямованою на створення нових можливостей і покращення якості життя населення.

Висновки до першого розділу

Розкриваючи суб'єктну природу території, ґрунтуємося на ключових її характеристиках, що роблять територію (місто, регіон, громаду) політичним суб'єктом:

- політико-адміністративні кордони території як межі її юрисдикції;
- інституційна організація, що здійснює управління і врядування в своїх кордонах;
- законодавчі та нормативно-правові підстави функціонування території як політичного інституту, що визначають її суверенітет (чи інший політичний статус у межах територіальної ієрархії) та відповідно регламентують процеси артикуляції політичних інтересів у контексті її внутрішньої ієрархії та зовнішніх відносин;

- резиденти – територіальна громада, наділена конституційним правом управління територією та має певну ідентичність (першочергово політичну);
- електоральні практики та локальний дискурс як набір зрозумілих у межах території комунікаційних практик і форматів суспільного діалогу, електоральних та інших груп інтересів з певними політичними мотиваціями, моделями політичної поведінки і цілями, на які спрямовані стратегії і тактики виборчого процесу.

Запропоновані показники суб'єктності території, що матимуть важливе значення в процесах конкуренції за ресурси відновлення: інституційна спроможність; стратегія розвитку (здатність самостійно визначати пріоритети розвитку, формувати та реалізовувати стратегію, підтримувати в активному стані профіль); громадська активність (% залучених людей до прийняття стратегічно важливих рішень); мережі взаємодії (governance) та партнерств; ідентичність і репутація (впізнаваність території, виразність репутації та потужність спікерів-інфлюенсерів, які адвокатують територію).

Доведено, що територія в умовах відновлення України як простір – це суб'єкт політичних і неполітичних відносин, що має політико-правовий статус, є носієм ресурсів (аутентичних та симулякрів), використання яких, за умов цілеспрямованої стратегії відновлення та корекційних політичних практик, можуть комерціалізувати територію, зробивши її брендом і відповідно зміцнити її активи, привабливість та інституційну спроможність. Автор розуміє процес відновлення територій як політичне і ресурсне змагання за: державні інвестиції та субвенції, міжнародну допомогу та донорські програми, бізнес і робочі місця, людський капітал (утримання й повернення), вплив на політичні рішення щодо пріоритетів відбудови. Одним із важливих висновків розділу є обґрунтування кореляції індикаторів суб'єктності території та її конкурентоспроможності, доведення, що суб'єктність території здатна бути ресурсом її конкурентоздатності.

Запропонована класифікація територій України на 4 типи (тилові, прифронтові, деокуповані, тимчасово окуповані/релоковані) та

продемонстровано, що кожний тип має специфіку фокусу управління та врядування, ключові ресурси конкурентоздатності в умовах війни. Для подальшого аналізу та напрацювання науково-практичних рекомендацій коригування державної регіональної політики, ця умовна типологія територій України укладена на підставі Наказу Міністерства розвитку громад та територій «Про затвердження Змін до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 16.12.2025 № 1782, адже специфіка територій динамічно змінюється:

- 1) *Тилові* – стабільні громади, орієнтовані на розвиток. Їх ключовий ресурс – інституційна спроможність.
- 2) *Прифронтові* – громади поруч із фронтом, адаптуються до ризиків та руйнувань, повинні мати backup plan (альтернативний план розвитку) і зміцнювати мережеву кооперацію та ресурси мобілізації.
- 3) *Деокуповані* – нещодавно звільнені території, що мають фокус на відновлення базової інфраструктури, зміцнення свого бренду для привабливості інвесторів та унікальних фахівців для відкриття нових економічних напрямів.
- 4) *Тимчасово окуповані (релоковані)* – ці території мають обмежену суб'єктність, їх фокус розвитку має бути спрямований на збереження ідентичності, зміцнення горизонтальних зв'язків та інтеграцію в громади, куди тимчасово релоковані.

На основі вивчення методологічних підходів Світового економічного форуму та інших інституцій і рейтингових індикаторів конкурентоспроможності територій у світі, узагальнено перелік 11 індикаторів готовності країн до відновлювальної політики доведена необхідність створення національної моделі політики конкурентоспроможності територій в умовах відновлення України.

Проведений аналіз позицій України в міжнародних рейтингах оцінки конкурентоспроможності країн і міст демонструє суттєве зниження позицій на тлі війни. В той же час, розуміння необхідності виокремлення у загальній

системі індикаторів оцінки конкурентоспроможності тих, які дають можливість сформувавши потенціал майбутнього відновлення України на основі принципів сталого розвитку та забезпечення конкурентного лідерства в Індустрії 4.0. та 5.0., зумовлює узагальнення системи показників базового та прискореного відновлення, що подані в розділі.

З урахуванням системи показників базового та прискореного відновлення на основі принципів сталого розвитку та забезпечення конкурентного лідерства в Індустрії 4.0. та 5.0, видається доцільним провести реальний аудит соціально-економічних наслідків російської збройної агресії проти України, адже відновлення економіки України потребуватиме диференційованого підходу до залучення джерел фінансування: найбільш постраждалі території будуть потребувати більших коштів із джерел міжнародної фінансової та технічної допомоги, коштів державного бюджету; найменш постраждалі та найбільш конкурентоспроможні території зможуть залучити як кошти іноземних інвесторів, так і кошти внутрішніх інвесторів, які в тому числі будуть керуватися мотивами релокації бізнесу. В останньому випадку важливим чинником є ресурсна забезпеченість, технологічна та інноваційна спроможність території прийняти релокований бізнес.

Обґрунтовано авторську методику аналізу соціально-економічних наслідків російської збройної агресії проти України, що дозволить виокремити комплекс синтетичних та аналітичних показників, які у сукупності здатні сформувавши Інтегральний індекс конкурентоспроможності територій, який має стати універсальним для порівняння територій будь-якого рівня (міст, регіонів, громад). Такий Інтегральний індекс конкурентоспроможності територій моделюватиметься за показниками / індексами: рівень економічного розвитку території; рівень соціального розвитку території; стан демографічної ситуації; доступність публічних послуг; екологічна безпека та збалансоване природокористування.

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ : ФОРМУВАННЯ, ПРІОРИТЕТИ, РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.1. Державні програми відновлення України та інституційний вимір державної політики відновлення

Програми комплексного відновлення територій України стають критично важливими у контексті наслідків збройної агресії росії, яка спричинила руйнування інфраструктури та соціально-економічні проблеми в регіонах. Відновлення територій залишається надзвичайно важливим для забезпечення належних умов життя та повернення українських громадян. У цьому процесі важливу роль відіграють територіальні громади. Відновлення та забезпечення конкурентоспроможності держави, громад і регіонів має базуватися на інтегральних показниках розвитку, які були б сформовані в результаті синергії галузевих індикаторів конкурентоспроможності територій у світі та національного контексту відновлення в умовах війни. Тому програми комплексного відновлення територій в умовах Війни за Незалежність України вимагають детального міждисциплінарного аналізу, вдосконалення їх нормативно-правового забезпечення та створення ефективного планування дій із урахуванням фінансових, ресурсних та інших обмежень [Козир, 2024а].

У ранішніх публікаціях автор вже зазначав – аналіз нормативно-правових актів, що забезпечують процес відновлення територіальних громад, та узагальнення даних про ефективність реалізації програм відновлення в різних регіонах України показують, що існуюча нормативно-правова база потребує суттєвого вдосконалення, адже чинні норми не завжди відповідають реальним потребам громад. Важливим є забезпечення інклюзивності та адаптації процесу відновлення до місцевих умов, а також гнучкість механізмів оцінки потреб територіальних громад. Запровадження таких підходів

допоможе зберегти позитивну динаміку розвитку та забезпечити стійкість відновлювальних процесів у постраждалих регіонах, посилюючи політичну суб'єктність території. Для забезпечення конкурентоспроможності територій у процесі відновлення Україні необхідно розробити адаптивну нормативно-правову базу, що враховує різноманітні виклики та можливості, які постають перед територіальними громадами в умовах післявоєнного відновлення [Козир, 2024a].

Російська агресія спричинила значні руйнування і вплинула на розвиток регіонів по-різному. Незважаючи на продовження обстрілів і руйнувань, відновлення регіонів залишається доцільним для забезпечення належних умов для життя. У цьому процесі важливу роль відіграють місцеві органи влади (територіальні громади). Відновлення конкурентоспроможності громад і регіонів має базуватися на стратегії щодо політико-правових аспектів програм комплексного відновлення територій в умовах Війни за Незалежність України. Для успішної реалізації такої стратегії необхідно ретельно планувати дії з урахуванням фінансових та ресурсних обмежень, що визначають можливості громади [Подзізей, Шматковська, 2023]. Будь-який варіант управління розвитком в умовах збройної агресії РФ проти України невідривно пов'язаний з вирішенням проблем відновлення постраждалих територіальних громад, що робить це питання вкрай актуальним для сучасної України.

Аналіз публікацій та досліджень щодо відновлення України в умовах війни демонструють важливість системного підходу при розробці нормативно-правових основ для відбудови територій, зокрема через програми комплексного відновлення [Подзізей, Шматковська, 2023; Євсюкова, 2023; Методика розроблення Програми комплексного відновлення, 2023; Тетяк, 2024; Ткачук, Третяк, 2022; Шуляк, 2024; Шуляк, 2024a]. Однак, відсутні комплексні дослідження, які б всебічно оцінювали впровадження таких програм у всіх регіонах, що значно обмежує розуміння їхньої ефективності. Переважна увага дослідників зосереджена на поодиноких випадках реалізації

програм і співпраці з міжнародними донорами, зокрема в рамках програм USAID.

Процес відновлення України надає унікальну можливість для модернізації країни та забезпечення її майбутньої безпеки. Незважаючи на тривалу російську інтервенцію, керівники публічної влади, громадські активісти, бізнес, міжнародні організації та фонди продовжують активно працювати над великим проектом, спрямованим на відновлення та розвиток територіальних громад, які постраждали від рф [Дорожня карта децентралізації, 2024, с. 110].

На Міжнародній конференції «Реформа децентралізації: дорожня карта» (7 листопада 2023 року) Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України представило Дорожню карту реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [Реформа децентралізації: дорожня карта, 2023]. Основним акцентом цієї Дорожньої карти є створення умов для розвитку спроможних, багатих, інклюзивних, прозорих та інтегрованих територіальних громад [Дорожня карта децентралізації, 2024]. 12 травня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності». Цей Закон запровадив нове поняття – «програма комплексного відновлення області або території територіальної громади (її частини)» [Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності, 2022].

Відзначимо, що в Україні існує розгалужена система нормативно-правового регулювання, що забезпечує підготовку та реалізацію стратегічних документів, спрямованих на відновлення країни (наприклад, Закон України «Про засади державної регіональної політики»; Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки; Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України «Про утворення комісії для оцінки і віднесення територій до функціональних типів»; Перелік

територіальних громад, що віднесені до територій відновлення за рішенням Комісії для оцінки і віднесення територій до функціональних типів; Постанова «Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів»; Постанова «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів»; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» [Стратегічне планування, розвиток регіонів та місцеве самоврядування, 2024]). Ці нормативні акти охоплюють різні аспекти процесу відновлення, зокрема просторове планування, містобудівні заходи, соціально-економічні програми та відновлення інфраструктури і т.п. Законодавство передбачає, що державні органи та місцеві громади повинні розробляти та затверджувати програми комплексного відновлення, які враховують пріоритети відновлення відповідних територій.

Відповідно до п. п. 3, 4 Постанови КМУ № 1159 програма комплексного відновлення області чи території територіальної громади встановлює основні пріоритети в просторовому, містобудівному та соціально-економічному розвитку [Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території, 2022]. Вона охоплює заходи для відновлення територій, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України або мають ознаки соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних чи інших криз. Програма також спрямована на впровадження сучасних підходів: людиноцентризм та соціальна справедливість; раціональне просторове планування; баланс між розселенням і робочими місцями; стала міська мобільність; інклюзивність та енергоефективність; екологічність; збереження культурного різноманіття і національної пам'яті. Також будь-яка програма повинна відповідати Цілям сталого розвитку України до 2030 року,

визначеним в Указі Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 [Про Цілі сталого розвитку України, 2019]. Крім того, в Україні вже презентовано методику розробки програми комплексного відновлення для громад, яка забезпечує єдиний підхід до відновлення на різних рівнях [Методика розроблення Програми комплексного відновлення території територіальної громади, 2023].

Як справедливо зазначає О. Шуляк, Програма комплексного відновлення, яку передусім мають розробити найбільш постраждалі регіони та громади, є ключовим інструментом для системного підходу до відбудови держави. Це основний документ, що дає можливість детально оцінити всі ресурси та виклики, зумовлені війною. Розробка цієї програми є першим і необхідним кроком для подальшого планування відновлення, який надає низку переваг для регіонів і громад. Однією з важливих функцій програми є перегляд старих підходів та переосмислення наявних даних про територію (build back better). Програма комплексного відновлення спрямована на впровадження сучасних підходів, таких як раціональне просторове планування, стала міська мобільність, безбар'єрність, інклюзивність, енергоефективність та екологічність [Шуляк, 2024].

З огляду на це, розробка Програми комплексного відновлення постраждалих регіонів і громад має низку ключових переваг, які підвищують її ефективність і стійкість: системний аналіз ресурсів і узагальнення даних; розробка містобудівної документації та стратегій розвитку; відбудова за новими стандартами; залучення громадськості [Шуляк, 2024a]. Вважаємо, що ці переваги допоможуть постраждалим регіонам відновитися з урахуванням довгострокової перспективи.

Стан реалізації програм відновлення постраждалих територіальних громад та областей України в рамках співпраці з організацією USAID та іншими міжнародними партнерами демонструє, що станом на червень 2024 року активно триває робота над програмами

комплексного відновлення територіальних громад та областей, які реалізуються в декілька етапів. Зокрема, у межах першої хвилі розроблено 18 проєктів програм для двох територіальних громад Кіровоградської області, трьох територіальних громад Миколаївської області, шести громад Харківської області та семи громад Херсонської області. Ці проєкти вже фіналізовані та передані на погодження обласним військовим адміністраціям [Розробка ПКВ, 2024, с. 3]. Проаналізувавши наведений перелік Програма USAID DOBRE на порталі «Децентралізація» [Програма «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність», 2024], наприклад, жодна зі семи громад Херсонської області не розмістили на своїх офіційних сайтах Програм комплексного відновлення, лише звіт про пропозиції громадськості. Вірогідно з урахуванням безпекових аспектів.

У рамках другої хвилі розпочато роботу над програмами для 13 територіальних громад, з яких 4 належать до Харківської області, а 9 – до Херсонської області. На цьому етапі проводиться уточнення складу робочих груп, здійснюється збір вихідних даних, проводяться громадські обговорення. Паралельно триває робота над програмами для 3 областей: Миколаївської, Харківської, Херсонської. Узгоджено структуру розділів цих програм (рис. 2.1).

Крім того, підготовлено драфти технічних завдань для комплексних планів просторового розвитку та генеральних планів, а також формується картографічна основа, проте цей процес ускладнений через безпекові аспекти. Незважаючи на ці виклики, фахівці готуються до стратегічних сесій для подальшого обговорення та затвердження вже планів. Важливо відзначити, що робота над планами відновлення територій ведеться у тісній координації з Проєктом SURGe та ініціативою SURGe CLIR, яка передбачає інклюзивне відновлення територіальних громад під їхнім безпосереднім лідерством [Розробка ПКВ, 2024, с. 3]. Така співпраця сприяє ефективнішому плануванню та реалізації відновлювальних заходів на місцевому рівні, враховуючи соціально-економічні та інфраструктурні виклики, що виникли внаслідок збройної агресії проти України [Програма «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність», 2024].

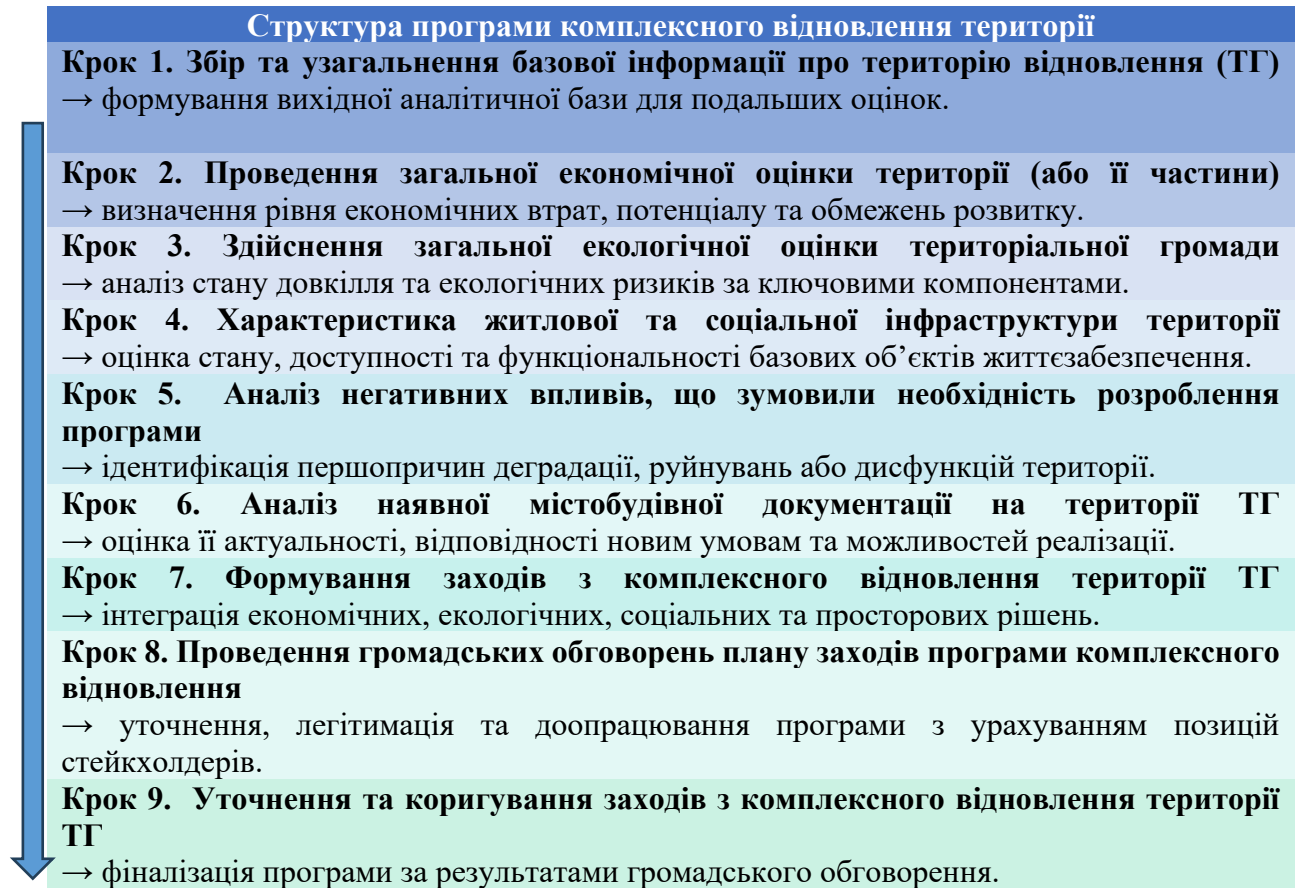

Рис. 2.1. Структура програми комплексного відновлення.

Джерело: розроблено автором на основі [Розробка ПКВ, 2024].

Однак, наразі існує низка проблем і недоліків, які можуть стати суттєвою перешкодою для успішного відновлення територій територіальних громад. Так, Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» запроваджує планувальні документи, такі як програми комплексного відновлення території територіальної громади або регіону (ПКВ), які не належать ні до документів регіональної політики, ні до документів містобудівної діяльності. Більше того, ці програми дублюють плани відновлення та розвитку, передбачені базовим Законом «Про засади державної регіональної політики». Міністерство інфраструктури активно закликала всі територіальні громади та регіони (незалежно від того, чи зазнали вони пошкоджень) розробляти програми комплексного відновлення, хоча ці програми не є обов'язковими, на відміну від планів відновлення громад і регіонів. Зокрема, за ініціативою Міністерства інфраструктури, до розробки ПКВ було залучено різні програми міжнародної

технічної допомоги, що потребувало значних зусиль, однак подальша реалізація цих документів не відбувається [Тетяк, 2024].

Основною проблемою при розробці та реалізації програми комплексного відновлення територіальної громади є питання координації та нормативного регулювання. У нормативній частині політики відновлення існують конкуруючі нормативно-правові, що створюють правову невизначеність. Відсутність належної координації між установами та відомствами на рівні центральної влади уповільнює процеси відновлення в громадах і затримує прийняття необхідних рішень. Крім того, виникають ризики щодо вчасності, комплексності та реалістичності підготовлених програм відновлення через військові виклики, які суттєво послаблюють спроможність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування ефективно виконувати свої функції [Лукеря, 2023].

Щодо програми комплексного відновлення територій територіальної громади (її частин), то відповідно до Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них, така програма комплексного відновлення «розробляється за рішенням виконавчого органу сільської, селищної, міської ради, яке оприлюднюється на веб-сайті та на офіційній сторінці у соціальних мережах (за наявності) сільської, селищної, міської ради, через місцеві засоби масової інформації (крім інформації, яка відповідно до закону належить до інформації з обмеженим доступом), а також надсилається до облдержадміністрації» [Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, 2022]. Критичний аналіз та рекомендації щодо норм (п.п. 23-27) порядку розроблення програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) дозволив нам виокремити такі проблемні аспекти: часові рамки та прозорість процесу (10 календарних днів для подання пропозицій громадськості після публікації рішення може бути недостатнім для громад, особливо в умовах віддаленості чи обмеженого доступу до інформації);

координація між органами влади (рекомендується передбачити механізм продовження термінів за наявності обґрунтованих причин); участь громадськості та зацікавлених сторін (оприлюднення інформації про розробку програми надає можливість громадськості впливати на процес, але варто додати положення про обов'язкові громадські слухання. Вважаємо, що це забезпечить не лише пасивний збір пропозицій, але й активний діалог з громадою та зацікавленими сторонами, що підвищить довіру до процесу впровадження заходів, спрямованих на відновлення) [Козир, 2024а].

Далі, згідно п. 3 ст 11-2 Закону України «Про засади державної регіональної політики», Для планування відновлення та стимулювання розвитку регіонів та територій, а також з метою запровадження органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування спеціальних механізмів та інструментів визначаються такі функціональні типи територій:

- 1) території відновлення;
- 2) регіональні полюси зростання;
- 3) території з особливими умовами для розвитку;
- 4) території сталого розвитку [Про засади державної регіональної політики, 2015].

Постанова Кабінету Міністрів України № 731 визначає порядок визначення територій відновлення. Зокрема, відповідно до п. 4. До «територій відновлення належать територіальні громади, які відповідають хоча б одному з таких критеріїв:

- 1) на території територіальної громади велися бойові дії;
- 2) територія територіальної громади або її частина була тимчасово окупована;
- 3) на території територіальної громади наявні руйнування об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, об'єктів житлового фонду внаслідок ведення бойових дій та/або обстрілів;
- 4) територія територіальної громади характеризується значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав та

різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку за такими показниками:

4.1) чисельність населення зменшилася порівняно із станом на 1 січня 2022 р. не менше ніж на 15 відсотків;

4.2) рівень безробіття порівняно із станом на 1 січня 2022 р. збільшився не менше ніж на 15 відсотків;

4.3) кількість внутрішньо переміщених осіб становить понад 10 відсотків загальної чисельності населення територіальної громади станом на 1 січня 2022 р.;

4.4) зменшення обсягу надходжень від сплати податків та зборів до загального фонду місцевого бюджету з березня по грудень 2022 р. порівняно з відповідним періодом 2021 року (без урахування міжбюджетних трансфертів та податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами до місцевих бюджетів) становить не менше 15 відсотків [Про затвердження порядків з питань відновлення, 2023].

Вважаємо, що п.п. 4 цієї норми, що стосується критеріїв для визначення територій відновлення, заслуговує на кілька важливих аспектів критики в контексті забезпечення конкурентоспроможності відновлення територій в контексті відбору територіальних громад: ригідність критерію 10% внутрішньо переміщених осіб. Це надто жорсткий критерій, оскільки є регіони, які, можливо, не досягли 10% позначки, але все ж мають серйозні соціально-економічні проблеми та зниження якості життя через наслідки війни. Наприклад, міста, які не піддалися активним бойовим діям, але відчули значний відтік населення, можуть не відповідати цим критеріям, але все ж потребують активних програм відновлення. Тому замість встановлення фіксованого порогу у 10%, можна передбачити гнучкіший підхід, що враховуватиме як відносні, так і абсолютні показники переміщень, а також рівень руйнувань критичної інфраструктури; другий критерій пов'язаний із

зменшенням податкових надходжень на 30% порівняно з 2021 роком. Такий підхід має свої недоліки. Економічні наслідки війни різняться в залежності від галузевої структури економіки та у залежності регіону від різних джерел доходів. Наприклад, промислово розвинені громади можуть втратити значний обсяг податків через зупинку підприємств або руйнування інфраструктури. Однак ті громади, економіка яких базується на малому та середньому бізнесі, також можуть зіткнутися зі значними труднощами, навіть якщо зменшення податкових надходжень не перевищить 30%. Тому варто враховувати інші економічні показники, такі як рівень безробіття, скорочення обсягів виробництва, втрату малих підприємств та інших важливих для економіки громади елементів, щоб забезпечити об'єктивнішу оцінку потреб у відновленні [Козир, 2024b].

Критерій значного переміщення населення відображає короткостроковий ефект міграції. Однак важливо враховувати і довготривалі наслідки міграційних процесів. Переміщені особи можуть не повернутися до своїх громад, що створює додаткові виклики для відновлення економіки, соціальної інфраструктури та місцевої демографічної ситуації. Якщо громади не враховуватимуть ці довготривалі наслідки, вони можуть зіткнутися з проблемами дефіциту робочої сили та зменшення спроможності до відновлення. Тому слід додати в оцінку також перспективи повернення внутрішньо переміщених осіб або залучення нових мешканців, щоб громади могли оцінювати можливості для відновлення людського капіталу. Слід також переглянути критерії щодо податкових надходжень, щоб вони краще відповідали реальним умовам післявоєнного відновлення та не базувалися на непрямо пов'язаних із війною джерелах доходу, адже порівняння з 2021 роком може бути недоцільним через суттєві відмінності в економічній ситуації до та після повномасштабного вторгнення [Козир, 2024a].

Отже, важливість розробки і реалізації програм комплексного відновлення територіальних громад в Україні не можна недооцінювати, особливо в контексті викликів, які постали внаслідок збройної агресії.

Актуальність цього процесу зумовлена не лише необхідністю відновлення інфраструктури, а й потребою забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. Системний підхід до відновлення, що включає оцінку ресурсів та викликів, є ключовим для ефективного впровадження програм. Однак існуюча нормативно-правова база потребує вдосконалення, оскільки чинні нормативно-правові акти не завжди відповідають реальним потребам громад. Важливо, щоб процес відновлення ґрунтувався на інклюзивності, адаптації до місцевих умов та врахуванні соціально-економічних реалій. Наявні механізми оцінки потреб територіальних громад повинні бути гнучкішими, враховуючи широкий спектр показників, які відображають динаміку соціально-економічного стану. Запровадження таких підходів дозволить не лише зберегти позитивну динаміку розвитку, а й забезпечити стійкість відновлювальних процесів у постраждалих регіонах. Таким чином, для забезпечення конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України необхідно розробити адаптивну нормативно-правову базу, що враховує різноманітні виклики та можливості, які постають перед територіальними громадами в умовах післявоєнного відновлення [Козир, 2024b].

Серйозні руйнування, спричинені збройною агресією РФ, ставлять перед Україною не лише необхідність відновлення інфраструктури, але й розроблення нової стратегії державної політики відновлення, яка б враховувала міжнародні показники конкурентоспроможності територій, національний контекст в частині Війни за Незалежність України, що триває, ресурсні обмеження України, конфлікт держави та суспільства, інституційні зміни в державному управлінні. Інституційний вимір відновлення передбачає зміни в механізмах управління, які повинні забезпечити ефективність, прозорість і підзвітність на всіх рівнях. Також на сьогодні система управління відновленням України потребує чіткої координації між державними органами, місцевими адміністраціями та громадянським суспільством, що зможе максимально ефективно залучати ресурси та забезпечувати реалізацію

запланованих заходів. У цьому контексті, дослідження інституційного виміру державної політики відновлення є надзвичайно актуальним, оскільки воно дозволяє окреслити ключові проблеми, виклики та можливості для успішної реалізації державної політики у воєнний і післявоєнний періоди [Козир, 2024a].

Аналіз останніх джерел, проведений автором, свідчить, що значна увага сучасних досліджень приділяється темам децентралізації, відновлення інфраструктури, цифровізації процесів, а також впливу міжнародної допомоги та координації між різними рівнями влади в Україні. Попри значну кількість публікацій на тему відновлення України та наслідків Війни за Незалежність України, відсутні комплексні дослідження, які б давали оцінку саме інституційним засадам реалізації державної політики відновлення України в умовах війни та післявоєнний період. Це вказує на необхідність подальшого розвитку цієї теми з огляду на актуальні виклики та нові інституційні механізми, які виникають у процесі відновлення країни [Козир, 2024b].

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [2020] органами, що відповідають за реалізацію Стратегії, є міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, районні та військові (військово-цивільні) адміністрації, а також військові адміністрації населених пунктів, міські, селищні та сільські ради. Крім того, до реалізації державної регіональної політики можуть залучатися відповідні проекти міжнародної технічної допомоги, всеукраїнські асоціації органів місцевого самоврядування, а також громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи [Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, 2020]. Це свідчить про комплексний підхід до регіонального розвитку в Україні, який вимагає злагодженої роботи на всіх рівнях управління. Залучення різних стейкхолдерів, зокрема громадських об'єднань, забезпечує

більш ефективну реалізацію політики, спрямованої на відновлення та розвиток регіонів країни.

У грудні 2022 року було прийнято рішення про ліквідацію Міністерства розвитку громад та територій України. На його місці відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2022 року № 1343 [Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, 2022] в січні 2023 року було створено нове міністерство – Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, яке є діючим центральним органом виконавчої влади України, діяльність якого координується Кабінетом Міністрів України. З середини грудня 2022 року його неофіційно почали називати «міністерством відновлення» [Азархіна, 2022].

Для критичного аналізу ролі Міністерства інфраструктури в контексті нормативного акту, зокрема постанови Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 року № 817 (табл. 2.1), можна виокремити кілька ключових аспектів: недостатня чіткість у визначенні повноважень є однією з основних проблем; обмежена інтеграція з іншими відомствами; кадрове забезпечення; відсутність механізмів оцінки результатів; недостатня увага до місцевого рівня.

Постанова, хоча і визначає роль Міністерства, але недостатньо акцентує увагу на важливості взаємодії з місцевими органами влади, що може призвести до відриву стратегії від реальних потреб регіонів, наприклад, процес утворення комісії для оцінки та віднесення територій до функціональних типів може недостатньо враховувати локальні особливості, а також система функціональних типів може не враховувати динамічні обставини змін під час війни та післявоєнного періоду, відсутність у складі цієї комісії представників від органів місцевого самоврядування. Ефективна реалізація стратегії потребує більшої участі територіальних громад у розробці та впровадженні заходів. Нарешті, слід зазначити, що Міністерство інфраструктури може опинитися у ситуації, коли зовнішні економічні та політичні фактори (як,

наприклад, міжнародна допомога або інвестиції) сильно впливають на можливості реалізації запланованих заходів [Козир, 2024a].

Відповідно до встановленого Положення, Міністерство було провідним органом у системі центральних органів виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної політики в сфері відновлення регіонів, територій та інфраструктури, які постраждали внаслідок збройної агресії рф проти України [Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади, 2022]. Міністерство здійснює збір і оцінку потреб усіх регіонів та секторів від місцевої влади, визначаючи пріоритетні проєкти відповідно до стратегічних пріоритетів Уряду. Це свідчить про формування державної монополії на базі об'єднаного міністерства, яка акумулює не лише основні ресурси донорів та бюджету, а й повноваження, забираючи частину з них у місцевих органів влади. Основою діяльності цього міністерства є закон № 5655, який має очевидні корупційні ризики, оскільки наділяє міністерство повноваженнями з планування, реалізації та контролю відновлення [Ведернікова, 2023].

Для того, щоб підвищити ефективність, необхідно також спрощувати процедури для пришвидшення ухвалення рішень і впровадити механізми гнучкої адаптації функціональних типів до актуальних викликів. Оскільки велика увага приділена процедурним аспектам, це може затримати ухвалення рішень, тому слід посилити участь місцевих органів влади та громад у всіх етапах розробки стратегії. Спрощення процесу громадського обговорення допоможе створити ефективніший механізм подання пропозицій. Моніторинг варто здійснювати частіше, наприклад, щоквартально або кожні пів року, а також впровадити проміжні оцінки та коригування стратегічних планів за необхідністю [Козир, 2024b].

Також Європейська Комісія, 8 листопада 2023 року, опублікувала Звіт «Україна 2023», у якому проведено аналіз готовності України до інтеграції в Європейський Союз та прогресу, досягнутого в рамках 33 глав *Acquis* ЄС. Серед них особливу увагу приділено Главі 22 – Регіональна політика та

координація структурних інструментів [Звіт про виконання Угоди про асоціацію, 2023].

Звіт містить оцінку стану виконання умов і стандартів, необхідних для набуття членства в ЄС, а також рекомендації щодо подальших кроків для України на шляху до європейської інтеграції, зокрема значну увагу було зосереджено на Мінвідновлення.

Зокрема, була відзначена потреба в створенні нового Міністерства регіональної політики, яке продовжить реформування державної регіональної політики та, має бути сформоване на новій основі з належним кадровим забезпеченням, до складу якого входили б фахівці з регіонального розвитку з необхідним досвідом і знаннями для реалізації політики [Державна регіональна політика: стан справ, 2024].

Постанова КМУ від 31.12.2024 р. №1545 внесла зміни до Положення про Мінрегіон, офіційно розширивши його повноваження в частині захисту прав примусово переміщених осіб, реінтеграції та відновлення тимчасово окупованих територій. Офіційний дискурс КМУ в 2025 році доводить практику, що Мінрегіон координує політику відновлення у широкому сенсі (соціальна реінтеграція, права ВПО), тоді як ДАВРІ (Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України) фокусується на інфраструктурній реалізації; посилено координацію через зміни 2024 р. На практиці ДАВРІ публікує плани, антикорупційні програми та фінансові звіти (зокрема фінзвітність за 2024 рік). Проте, відповідно до Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України, моніторинг реалізації Стратегії проводиться щороку Міністерством інфраструктури. Це включає план заходів з реалізації Стратегії, а також моніторинг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України ще від 4 серпня 2023 року № 817.

Також 21 квітня 2022 року, Президент України заснував Національну раду з питань відновлення України від наслідків війни та ініціював підготовку проєкту Плану відновлення України [Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни, 2022]. Національна рада з відновлення України

від наслідків війни – це консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

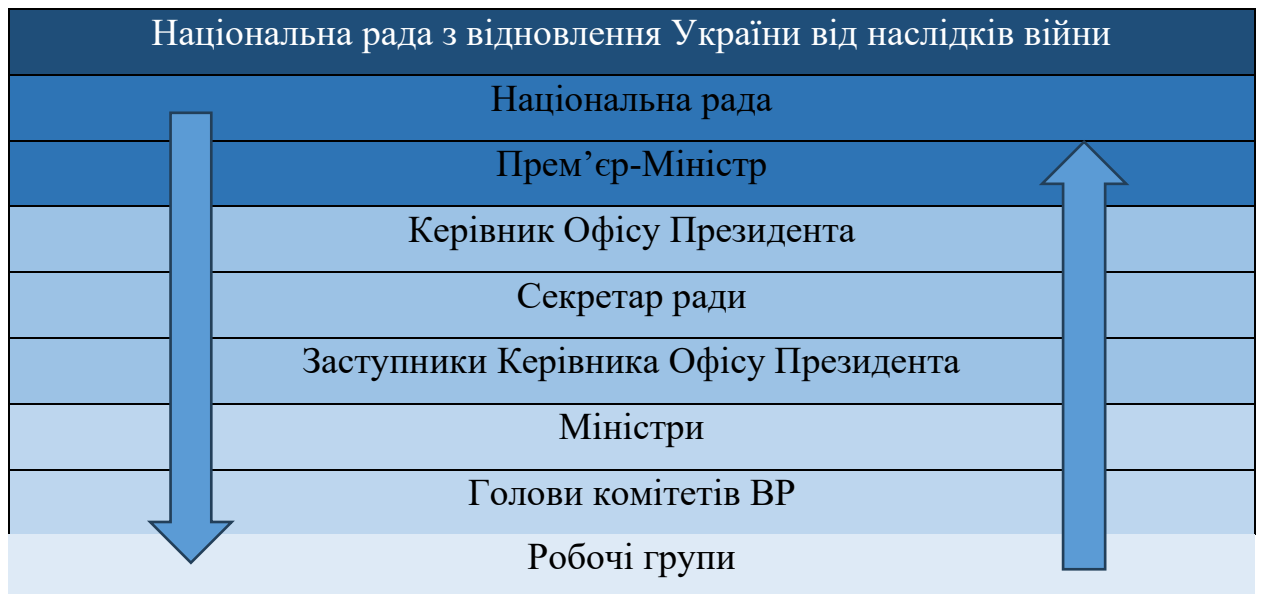

Рис. 2.3. Інституційна структура Національної ради з відновлення України від наслідків війни

Джерело: розроблено автором на основі [Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни, 2022]

Національна рада з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу «в рамках 24 робочих груп розробила план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, перелік пропозицій щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди» [Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни, 2022]. Однак, у публічному доступі не вдалося знайти інформацію про діяльність робочих груп Національної ради з питань відновлення України від наслідків війни, що може свідчити про те, що Рада більше не виконує покладених на неї функцій.

23 грудня 2022 року Кабінет Міністрів створив новий Урядовий комітет з питань відновлення України. До складу новоствореного комітету також увійшли міністр Кабінету Міністрів, міністр охорони довкілля і природних ресурсів, заступники міністрів аграрної політики, економіки, енергетики,

фінансів, юстиції, цифрової трансформації, а також заступник міністра з питань реінтеграції та заступник міністра з питань стратегічних галузей промисловості. Проте, інформації про діяльність цього комітету в публічному доступі також знайти не вдалося [Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення, 2023, с. 134]. Відзначають, що вагому роль у плануванні та координації процесів відновлення відіграє Офіс Президента України, оскільки фактично створення Національної ради є намаганням легітимізувати вплив Офісу Президента на виконавчу владу і парламент [Коліушко, 2022].

Державне агентство відновлення та інфраструктурних проєктів було засноване на початку 2023 року шляхом об'єднання Держагентства інфраструктурних проєктів та Держагентства автомобільних доріг, і підпорядковується Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури. Основними структурними одиницями Агентства є регіональні Служби відновлення. Агентство є ключовим партнером органів місцевого самоврядування у процесі відновлення країни [Налагодження співпраці між Агентством відновлення та місцевим самоврядуванням має критичне значення, 2023].

Крім згаданих, інші міністерства та підпорядковані їм державні установи також беруть участь у проєктах, що стосуються їх сфери відповідальності, зазвичай – як партнери, а не ініціатори. Зокрема, до таких міністерств належать Міністерство фінансів (Державний фонд регіонального розвитку), Міністерство енергетики, Міністерство економіки, Міністерство аграрної політики, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Міністерство цифрової трансформації, Міністерство оборони, Міністерство освіти і науки, а також Міністерство охорони здоров'я.

Установче засідання Наглядової ради Координаційної платформи донорів, започаткованої для координації існуючих і нових механізмів підтримки бюджету України, а також для швидкого відновлення та реконструкції, відбулося 26 січня 2023 року. У роботі Платформи беруть участь високопосадовці з України, Європейського Союзу, представники країн G7, Європейської Комісії, а також міжнародних фінансових організацій, таких як Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд і Світовий банк [Українська Платформа Донорів, н.д.]. Координаційна платформа донорів мала б стати ключовим учасником у процесі відновлення

України.

Проте в останні 3 роки відбулися зміни в інституційній політиці відновлення та функціоналі відповідальних осіб (Рис.2.2.)

Документ, що закріпив зміни	Структура	Зміни
Постанова КМУ від 21.02.2023р. №193 «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади»	Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України (ДАВРІ)	Затверджено Положення про ДАВРІ, визначено як центральний орган влади для реалізації заходів з відновлення інфраструктури (будівництво, реконструкція, ремонт, моніторинг, координація проєктів).
Постанова КМУ від 31.12.2024р. №1545 «Про внесення змін до Положення про Міністерство розвитку громад та територій України»	Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон)	Внесено зміни до Положення Мінрегіону: офіційно додано формування та реалізацію політики у сфері захисту прав примусово переміщених осіб, реінтеграції громадян з тимчасово окупованих територій, підтримки ВПО та відновлення тимчасово окупованих територій після реінтеграції.
Постанова КМУ від 30 червня 2015 р. № 460 «Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України»	Мінрегіон	Прийняте базове Положення, яке визначає функції Мінрегіону з питань містобудування, ЖКГ, розвитку місцевого самоврядування та (в редакціях) повноваження щодо відновлення регіонів.
Звіти та документи ДАВРІ (плани, антикорупційні програми, фінзвітність) за 2023 і 2024рр.	ДАВРІ	Практична реалізація: планування та реалізація проєктів відновлення; фінансова звітність за 2024 рік; антикорупційні програми; моніторинг і звітування про прогрес відбудови інфраструктури.
Офіційні повідомлення Мінрегіону та КМУ 2025р.	Мінвідновлення / Агентство відновлення	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінвідновлення): Формує політику, спрямовує координацію процесів відновлення та відповідає за соціально-економічний розвиток громад. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України (Агентство відновлення): Працює безпосередньо над відновленням зруйнованої інфраструктури та майна, координуючи проєкти.
20.01.2025 р.	Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури	Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури в структурі Міністерства розвитку громад та територій України

Рис. 2.2. Динаміка інституційний та функціональних змін щодо відновлення України

Джерело: складено автором за вказаними документами і офіційним сайтом Мінрегіонів <https://mindev.gov.ua/news/kompleksne-vidnovlennia-kliuchovi-rezultaty-ta-priorytety-na-nastupnyi-rik>)

Можна констатувати еволюцію назв: Мінрегіон: Міністерство розвитку громад та територій України. Об'єднання (2022): Мінрегіон приєднали до

Мінінфраструктури, утворивши Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (фактично Мінвідновлення). Перейменування (2024): це об'єднане міністерство перейменували знову на Міністерство розвитку громад та територій України, але з функціями відновлення та інфраструктури. Мінвідновлення (2025) – це загальнодержавна назва для міністерства, що відповідає за регіональний розвиток, громади та інфраструктуру, особливо в контексті повоєнної відбудови, і зараз це Міністерство розвитку громад та територій України. Мінрегіон – це історична назва, що зараз є частиною функціоналу сучасного Мінвідновлення, а не окремим відомством. Сьогодні Мінвідновлення (Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України), до якого у 2022 році приєднали Мінрегіон (Міністерство розвитку громад та територій) є ключовим політичним актором процесів відновлення та розвитку територій України, а Мінрегіон припинив діяльність як окремий орган, його функції перейшли до новоствореного відомства, що тепер опікується відновленням та інфраструктурою.

2.2. Державна регіональна політика відновлення територій

Державна регіональна політика відновлення територій в Україні формувалась і змінюється під впливом війни. Її головна логіка – не просто відбудувати зруйновану інфраструктуру, а відновити життєздатність територій, їх економічну, соціальну й управлінську спроможність.

Аналіз національного законодавства в частині засад державної регіональної політики, стратегії регіонального розвитку 2021–2027рр., компонентів відновлення та стійкості після 2022р. доводить, що регіональна політика перестала бути тільки про вирівнювання розвитку, тепер вона про управління наслідками війни, реінтеграцію та стійкість. Основні цілі державної регіональної політики відновлення:

- 1) Відновлення базової інфраструктури території.

- 2) Житло, теплопостачання, енергетика, транспорт, комунальні послуги.
- 3) Повернення населення та відновлення соціального середовища.
- 4) Школи, лікарні, робочі місця, доступ до послуг, психологічна та соціальна інтеграція ВПО.
- 5) Відновлення економіки територій.
- 6) Підтримка МСП, перезапуск промисловості, стимулювання інвестицій.
- 7) Посилення місцевого самоврядування та інституційної спроможності громад.
- 8) Навчання управлінських команд, формування стратегій відновлення, управління проектами.
- 9) Стійкість і безпека. Захисна інфраструктура, мінімізація ризиків повторної руйнації, адаптація.

Використовуючи власний досвід автора, аналізуючи стратегії розвитку та профілі громад із відкритих джерел, можна зробити висновок про асинхронність політики відновлення територій залежно від їх типів (Таблиця 2.2):

Таблиця 2.2

Фокуси та інструменти відновлення територій відповідно до їх типу

Тип території	Фокус відновлення	Інструменти
Тилові громади	Економічний розвиток, розширення послуг, інтеграція ВПО.	Стратегії розвитку громад розвитку громад, Проекти міжнародних партнерів (EU, USAID, Світовий банк, ЛІСА тощо)
Прифронтові	Мінімальна інфраструктурна стабілізація + план мобілізації.	Субвенції місцевим бюджетам на відновлення, Проекти міжнародних партнерів (EU, USAID, Світовий банк, ЛІСА тощо)
Деокуповані	Від гуманітарного забезпечення до системного відновлення.	Державний фонд ліквідації наслідків збройної агресії Субвенції місцевим бюджетам на відновлення Регіональні та місцеві плани відновлення
Тимчасово окуповані (релоковані)	Підготовка до реінтеграції (кадри, управління, безпека, інвентаризація).	Проекти міжнародних партнерів (EU, USAID, Світовий банк, ЛІСА тощо) Регіональні та місцеві плани відновлення

Джерело: складено автором

Політика відновлення територій – це коаліція держави, громад і донорів. Центр формує політику та стандарти. Громади – реалізують, проте суб’єктність громад дозволяє їм вийти на міжнародний рівень самостійно. Для цього дуже важливим є:

- Сильне місцеве лідерство, проєктне управління і мережа стратегічного партнерства.
- Командна взаємодія «громада – область – центр».
- Публічна комунікація та залучення мешканців → підтримка довіри мешканців і впізнавані спікери-інфлюенсери території.

У процесі відбудови України важливу роль відіграють громади, особливо в контексті децентралізації та необхідності забезпечення відчуття «власності» результатів цієї відбудови. Прийняття закону № 2259-IX від 12 травня 2022 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» суттєво розширило повноваження голів громад. Замість того, щоб нав’язувати конкретні завдання громадам зверху, влада, за підтримки міжнародних партнерів, вирішила запропонувати методологію планування майбутнього відновлення, наприклад, через Програму USAID DOBRE. Територіальні громади перебувають у центрі як процесів планування, так і реалізації. Їхня роль є вирішальною у формулюванні потреб громадян і розробці проєктів відбудови, що відповідають цим запитам.

Згідно з Постановою №1159 від 14 жовтня 2022 року, яка визначає порядок формування програми комплексного відновлення області, територіальної громади або її частини, рішення про розробку програми має бути прийняте головою обласної адміністрації або виконавчим органом (сільської, селищної чи міської ради). Працювати над програмою має спеціально створений консультативно-дорадчий орган [Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади,

2022]. Вважаємо, що відсутність взаємоузгодженості між програмами комплексного відновлення та планами розвитку регіонів створює значні труднощі для регіональної виконавчої влади. Це пов'язано з тим, що такі програми мають враховувати не тільки поточні потреби відновлення інфраструктури, але й довгострокові плани розвитку регіонів. Відсутність чіткого синхронізованого підходу може призвести до того, що проекти, які спрямовані на відновлення, не відповідають стратегічним цілям розвитку регіонів або не враховують їхні специфічні потреби. Це ускладнює управління ресурсами, координацію дій різних інституцій та використання фінансових і матеріальних ресурсів, що може затримувати виконання заходів або призводити до їхньої неефективності. Крім того, таке відставання може спричинити недовіру громад до органів влади, оскільки відсутність єдиного підходу до планування й реалізації проектів відновлення часто негативно впливає на місцевий розвиток [Козир, 2024a].

Представники регіональної виконавчої влади та місцевого самоврядування найчастіше співпрацюють з такими програмами: Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародна організація міграції ООН, ЮНІСЕФ, Управління у справах біженців ООН, Програма розвитку ООН, «Лікарі без кордонів», Міжнародна організація червоного хреста, USAID, GIZ, U-LEAD (проект GIZ), Save the Children, ZOA і т.п. [Working together, н.д.].

Асоціації, що об'єднують громади України, зокрема Всеукраїнська асоціація ОТГ, активно беруть участь у процесі відновлення країни. Серед видів їх діяльності можна виокремити допомогу українським громадам у встановленні партнерських стосунків та отриманні допомоги від іноземних муніципалітетів [Стратегічна зустріч членів Правління Всеукраїнської Асоціації ОТГ, 2023].

Належна організація та активне залучення громадян і громадянського суспільства можуть зміцнити соціальний капітал України, що, відтак позитивно вплине на державне та місцеве врядування, підвищить рівень соціальної довіри, а також поліпшить здоров'я та добробут населення [Field,

2017]. Збереження зв'язків, які утворилися між громадянами під час війни, зокрема ті, що долають соціальні, етнічні, релігійні та інші розбіжності, а також спрямування цих зв'язків на нову мету, можуть стати потужним поштовхом для відновлення. Це забезпечить швидше та більш інклюзивне відновлення країни [Social Capital: A Discussion Paper, 2002]. Досвід інших країн показує, що громадські зв'язки є важливими не лише для місцевого економічного зростання, але й для формування почуття оптимізму в громадах [About Knight Soul of the Community, 2023].

Участь громадянського суспільства у повоєнному відновленні може перетворити Україну на глобальний полігон для поживлення демократії та розбудови інституцій громадянської участі, а також відіграти важливу роль у відновленні території держави.

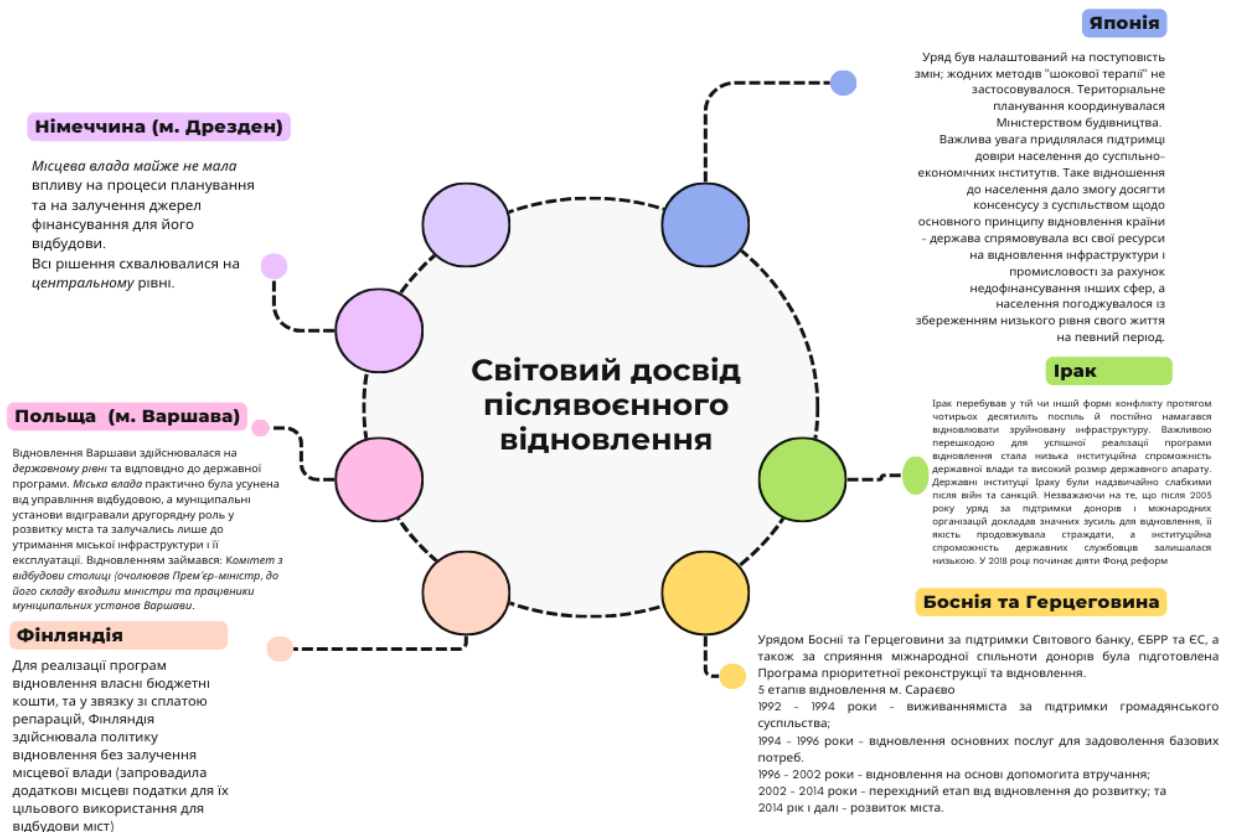

Рис. 2.5. Світовий досвід післявоєнного відновлення: інституційний вимір

Джерело: складено автором на основі [Запатріна, Шатковська, 2023].

Також окремо розглянемо світовий досвід післявоєнного відновлення (для аналізу обрано країни, які здійснювали політику відновлення за Планом Маршалла: Німеччина, Польща, Фінляндія, Японія, Ірак, Боснія та Герцеговина) (Рисунок 2.5.).

Світовий досвід післявоєнного відновлення демонструє, що процеси відбудови різних країн і міст відрізнялися підходами та механізмами, оскільки кожен із них був ефективним лише тоді, коли враховував особливості конкретної країни, її стартові умови та інституційну спроможність. Водночас існують спільні складові відновлення (рис. 2.6), притаманні більшості успішних прикладів, які сприяли позитивним результатам післявоєнного відновлення цих країн.

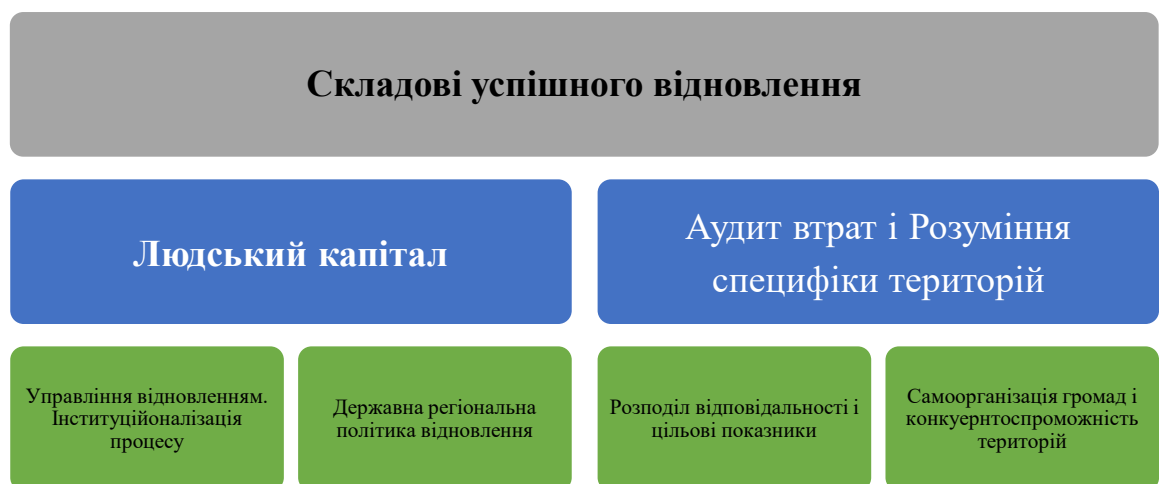

Рис. 2.6. Основні компоненти успішного відновлення

Джерело: складено автором на основі [Запатріна, Шатковська, 2023].

Пропонуємо рекомендації для вдалої державної політики відновлення України на основі кожного зі структурних компонентів (рис. 2.6):

- *людський капітал*: для відновлення України необхідно зміцнити державні інститути та підвищити довіру суспільства до влади; у процесі відновлення важливо залучати професіоналів, приватний сектор і громадянське суспільство; створення сприятливих умов для повернення

українців з-за кордону дасть потужний імпульс для економічного зростання та сприятиме інтеграції України в ЄС;

- *управління відновленням*: використання прозорих і зрозумілих процедур витрачання коштів донорів; створення дієвих консультаційних рад за участю громадськості та бізнесу; залучення приватного бізнесу з урахуванням публічного інтересу та конкурентного середовища;

- *державна політика відновлення*: іміджеві заходи, які можуть привернути увагу міжнародної спільноти та сприяти швидшому відновленню; вирішення однієї з головних проблем після війни – нестачі житла для населення. Ефективним рішенням є надання пільгових кредитів для купівлі чи будівництва нового житла, як це практикувалося в Японії; відбудова інфраструктури має бути спільним завданням центральної та місцевої влади, проте підтримка держави буде ефективною лише за наявності реалістичних програм та планів;

- *фінансове забезпечення*: країни, які успішно відновилися після війни, такі як Фінляндія та Японія, мали невеликий і ефективний державний апарат з чітко визначеними функціями та відповідальністю; обсяг фінансової допомоги, яку донори готові надати, залежить від реалістичної оцінки потреб; приватні інвестиції, включно з проєктами державно-приватного партнерства, можуть стати важливим джерелом для відновлення країни чи міста після війни, доповнюючи ресурси, що надходять від міжнародних донорів;

- *розподіл відповідальності*: у більшості досліджуваних країн, крім Фінляндії, донори активно брали участь в управлінні відновленням і розробці відповідних програм; передача відповідальності за відновлення міст виключно на державний рівень послаблює місцеве самоврядування та може ігнорувати специфіку регіону, територіальної громади та бажання його мешканців. Це також відволікає центральну владу від ширших завдань відновлення країни; в умовах децентралізації України природно, що саме місцеві керівники беруть на себе розробку та реалізацію програм відновлення з підтримкою донорів і громадянського суспільства;

- *увага до столиць та інших міст*: зосередження на розвитку лише одного міста, навіть столиці, не забезпечить відродження регіонів і не сприятиме консолідації населення для економічного зростання; післявоєнна програма відновлення повинна бути комплексною й охоплювати всю країну. Для її успішної реалізації необхідні спроможні інститути публічної влади, які враховують рекомендації громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування[Козир, 2024a].

Отже, державна політика відновлення, яка буде враховувати інституційні зміни зможе забезпечити координацію, ефективність, прозорість та підзвітність на всіх рівнях. Державна стратегія регіонального розвитку 2021–2027 роки чітко визначила перелік інститутів, що відповідають за її реалізацію. Розглянувши структуру та нормативно-правові основи діяльності Мінвідновлення, визначено кілька проблемних аспектів: недостатня чіткість у визначенні повноважень; обмежена інтеграція з іншими відомствами; кадрове забезпечення; відсутність механізмів оцінки результатів; недостатня увага до місцевого рівня. Постанова № 817 хоча і визначає роль Міністерства як провідного органу в системі центральних органів виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної політики в сфері відновлення регіонів, територій та інфраструктури, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України, але недостатньо акцентує увагу на специфіці взаємодії з місцевими органами влади, що може призвести до відриву стратегії від реальних потреб регіонів. Адже таким чином Мінвідновлення свого роду формує «державну монополію» на основі об'єднаного міністерства, яка акумулює не лише основні ресурси донорів та бюджету, а й повноваження, забираючи частину з них у місцевих органів влади, оскільки існуюча нормативно-правова база (та присутні колізії в ній) наділяє міністерство повноваженнями з планування, реалізації та контролю відновлення. Тому вважаємо, що вкрай важливо забезпечити ширше залучення місцевих органів влади та громадянського суспільства до процесів планування та реалізації відновлювальних заходів, що сприятиме більшій прозорості та

адаптації до місцевих потреб [Козир, 2024a]. У процесі відбудови України важливу роль відіграють громади, особливо в контексті децентралізації. Їхня роль є вирішальною у формулюванні потреб громадян та розробці проєктів відбудови, що відповідають цим запитам. Світовий досвід відновлення після війни показує, що інститути та механізми відбудови в різних країнах були ефективними лише тоді, коли враховували специфічні умови країни, її початкові ресурси та інституційну спроможність.

Конкурентоспроможність території як її здатність забезпечувати високий рівень життя населення та якість вироблених продуктів і послуг (у тому числі й політичних) на висококонкурентних ринках світу – запорука набуття суб'єктності держави, її регіонів і територіальних громад. Сучасні тенденції забезпечення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад мають критичне значення для розвитку та відновлення України [Кльоба, 2019]. В умовах Війни за Незалежність України та асинхронного відновлення територій, внаслідок різних втрат і мінливості лінії фронту, формування стратегії розвитку напряду залежить від стану громади. Стратегія відновлення в Бучі, Херсоні, Гостомелі та інших деокупованих територіях; стратегія інтеграції, збереження людського капіталу громади та української ідентичності для окупованих громад Запорізької, Херсонської, Донецької Луганської областей і Криму; стратегія сталого розвитку для громад, які розташовані подалі від бойових дій – різні типи стратегування розвитком, різні стратегічні пріоритети, різне розуміння конкурентоспроможності.

Рівень конкурентоспроможності територіальних громад можна оцінити кількісно, використовуючи різні групи показників. Зокрема йдеться про *економічні показники*: зростання ВВП, рівень зайнятості, інвестиційний клімат, кількість малих та середніх підприємств, наявність соціальних підприємств, показники фінансової стабільності (у т.ч. й стабільність національної валюти); *соціальні*: якість життя, рівень освіти, доступність охорони здоров'я, рівень доходів населення, сальдо міграції; *політико-правові*: рівень довіри до чинної влади (у т.ч. оцінка публічності її дій та рішень),

ставлення громадян до державної мови, державної політики (за напрямками), стан корумпованості системи, оцінка свобод і захищеність персональних даних, наявність ув'язнених за політичними статтями, прояви громадянської культури, правова захищеність громадян, верховенство права, прозорість виборів; *інфраструктурні*: стан екологічної, транспортної та комунікаційної інфраструктур, рівень розвитку цифрових технологій; *інформаційно-іміджеві*: інформаційна присутність території в зовнішньому медіапросторі (ключові меседжі та образи), розвинутість каналів публічної дипломатії, імідж державної влади та безпосередньо лідера; імідж унікальності; імідж оборонної здатності армії та партнери держави у стані війни; імідж стратегічних комунікацій, стан національної безпеки тощо [Нагорняк, 2022, с. 80]; *інноваційні*: рівень досліджень та інновацій, підтримка стартапів, доступність високотехнологічної інфраструктури. Соціально-економічні показники, показники розвитку інфраструктури та фінансові показники відіграють ключову роль у визначенні продуктивності та перспектив довгострокового розвитку територіальної громади.

Загальну оцінку конкурентоспроможності територіальних громад доцільно проводити шляхом розрахунку інтегрального показника та порівняння його значень між різними громадами. *Інтегральна оцінка конкурентоспроможності* дозволяє виявити потенційні сильні та слабкі сторони кожної громади, що відтак сприятиме розробці стратегій їх подальшого розвитку. Наприклад, якщо одна громада демонструє високий рівень розвитку інфраструктури, але має низький рівень соціально-економічного розвитку, це може стати основою для створення нових підприємств та залучення інвестицій [Подзізей, 2023]. Водночас громада з високим соціально-економічним розвитком, але з недостатньо розвиненою інфраструктурою, може стати сприятливим середовищем для розвитку туризму та інших видів господарської діяльності, які не потребують значних інвестицій у технічну інфраструктуру.

Використання інтегрального показника для аналізу

конкурентоспроможності громад, а в подальшому й регіонів, дозволяє отримати більш детальну картину ситуації, виявляючи їхні сильні та слабкі сторони. Це також допомагає встановити зв'язок між рівнем конкурентоспроможності громад та регіональним розвитком. Успішні та конкурентоспроможні громади стають основою для стійкого розвитку регіонів, сприяючи економічному зростанню, залученню інвестицій та покращенню якості життя мешканців [Подзізей, 2023]. Оцінка конкурентоспроможності громад є важливим інструментом у процесі післявоєнного відновлення, сприяючи стійкому та інклюзивному розвитку регіонів України. Громади є основним каркасом регіональної структури, їх успіх у забезпеченні конкурентоспроможності безпосередньо впливає на економічний розвиток і якість життя населення. Слід також зазначити, що важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності територіальних громад відіграє державна регіональна політика, цільові державні програми, загальнонаціональна стратегія (план) відновлення України, що мають формувати відповідні політико-правові, дипломатичні та фінансові умови для розвитку підприємництва та інвестиційної діяльності територій.

Успішне відновлення конкурентоспроможності громад є також важливим етапом у формуванні загальної конкурентоспроможності держави і повернення українців, які опинилися за кордоном в наслідок війни. У жовтні 2025 року, на Форумі з розвитку людського капіталу України прем'єр-міністр Ю. Свириденко заявила, що, за даними Міністерства економіки України, близько 6,2 мільйона українців нині перебувають за кордоном і «для повернення українців з-за кордону є ключові фактори – безпековий фактор, можливість бути працевлаштованим після повернення, доступ до навчання, у разі бажання перекваліфікації та можливість мати власне житло» [Свириденко назвала головні фактори, 2025]. Ключовими факторами повернення українців є соціально-економічні та безпекові. Для напрацювання цілісної політики конкурентоспроможності територій в умовах відновлення, варто провести аудит соціально-економічних наслідків збройної агресії проти України.

2.3. Соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України

Російська збройна агресія проти України спричинила масштабні соціально-економічні втрати, що проявляються у демографічній кризі, зростанні вимушеної міграції, руйнуванні інфраструктури та падінні рівня життя населення. Війна призвела до значного скорочення ВВП, втрати промислового й аграрного потенціалу, дестабілізації фінансової системи та посилення залежності від міжнародної допомоги. Водночас сформувалися нові виклики та завдання, пов'язані з відновленням економіки, інтеграцією до європейського простору й адаптацією соціальної сфери до умов тривалої воєнної загрози.

Дослідженню проблем нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України та наслідків, спричинених російською збройною агресією РФ проти України, для їх поточного та майбутнього соціального, економічного та демографічного стану, присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених, як О. Задої, І. Іванової, В. Кічора, Л. Лібанової, А. Магдич, Т. Нагорняк, Н. Селюченко, І. Семигуліної, О. Толстанової, І. Турського, Д. Шушпанова, І. Ярошенко та інших.

У праці І. Ярошенко та І. Семигуліної [2016] на основі проведеного аналізу соціально-економічної ситуації в регіонах України у 2014-2015 рр. зроблено висновок про «подальше поглиблення нерівномірності розвитку регіонів, збільшення територій, що мають ознаки депресивного стану, та відсутність дієвих механізмів щодо їх подолання; зосередження економічної діяльності на обмеженій кількості територій; відсутність належної доступності мешканців сільських територій до центрів надання соціальних та адміністративних послуг; зменшення темпів зростання економічних показників регіонів-лідерів і практично незмінний економічний стан решти регіонів; незадовільний рівень інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності; посилення тенденції до моноспеціалізації у

переважній більшості регіонів; маргіналізація територій, що спричинена низькою інтегрованістю простору та відсутністю можливостей розвитку для населення регіонів, віддалених від економічних центрів; невідповідність рівня соціального розвитку та якості життя населення регіону його економічному потенціалу» [Ярошенко, Семигуліна, 2016, с. 37]. Н. Іванова на основі кластерного аналізу сформулила групи регіонів за їхнім економічним зростанням та визначила диспропорції економічного розвитку кластерів регіонів у 2015 р. [Іванова, 2017].

У роботі І. Турського зроблено висновок, що економічний розвиток регіонів значною мірою залежить від показників розвитку підприємництва і, відповідно, структури зайнятості населення за видами економічної діяльності. Проведена кластеризація регіонів за значеннями ВРП і ІЛР дала можливість автору зробити висновок, що регіони України суттєво відрізняються між собою як за рівнем соціально-економічного розвитку, так і за мірою просування розвитку підприємництва, що підтверджується різними аналітичними виглядами дискримінуючих функцій [Турський, 2017].

Вчені НУ «Львівська політехніка» Н. Селюченко, В. Кічор, на основі застосування методу кластерного аналізу для групування регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку за період з 2015 року по 2020 рік та проведеного багатовимірного порівняння кластерів і регіонів у межах сформованих кластерів на основі таксономічного показника рівня розвитку, визначили диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів України [2021].

Проведенні нами порівняльні розрахунки структури розподілу валового внутрішнього продукту за регіонами у 2013, 2014, 2021 роках (до початку вторгнення РФ в Україну (статистичні дані за 2013-2014 рр.) та до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну (статистичні дані за 2021 р.) свідчать про зміни, які відбулися на тлі початку збройної агресії РФ проти України та окупації частин Донецької та Луганської областей (табл. 2.3):

- домінуюча частка міста Києва у формуванні ВВП України у всіх контрольних роках залишалася незмінною, що пояснюється традиційною реєстрацією великих платників податків у столиці. Після початку збройної агресії на сході України частка міста Києва зросла на 2%, ймовірно через перереєстрацію тут великих платників податків з окупованих частин Донецької та Луганської областей;

- значно зменшилася частка у регіональному розподіл ВВП України Донецької (-6%) та Луганської областей (-3%);

- незначні зміни у бік збільшення часток на 1% відбулися у Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Львівської та Херсонської областей;

- частка Закарпатської області у контрольних роках мала коливання в межах 1% без усталеного тренду динаміки;

- частки інших регіонів залишилися без змін.

Проведений аналіз змін у рівнях співвідношення наявного доходу населення в регіонах України у розрахунку на одну особу до середньо національного рівня у 2013, 2014 та 2021 рр. показав (табл. 2.4):

- збереження високого рівня стратифікації регіонів України за рівнем доходів на душу населення;

- збереження в Дніпропетровській, Запорізькій, київській областях та міста Київ рівня доходів населення, вищого за середньо національний;

- значне падіння коефіцієнту співвідношення наявного доходу населення в регіонах України у розрахунку на одну особу до середньо національного рівня в Донецькій та Луганській областях;

- підвищення понад середньо національний рівень рівня доходів населення в Одеській, Полтавській та Харківській областях;

- доходи населення в інших регіонах України залишались всі контрольні роки нижчим за середньо національний рівень.

Динаміка структурних змін у розподілі валового внутрішнього продукту за регіонами, 2013, 2014, 2021 рр.*

Область	2013	2014	2021
1	2	3	4
Вінницька	0,02	0,03	0,03
Волинська	0,01	0,02	0,02
Дніпропетровська	0,10	0,11	0,11
Донецька	0,11	0,08	0,05
Житомирська	0,02	0,02	0,02
Закарпатська	0,01	0,02	0,01
Запорізька	0,04	0,04	0,04
Івано-Франківська	0,02	0,02	0,02
Київська	0,05	0,05	0,05
Кіровоградська	0,02	0,02	0,02
Луганська	0,04	0,02	0,01
Львівська	0,04	0,05	0,05
Миколаївська	0,02	0,02	0,02
Одеська	0,05	0,05	0,05
Полтавська	0,04	0,04	0,05
Рівненська	0,01	0,02	0,02
Сумська	0,02	0,02	0,02
Тернопільська	0,01	0,01	0,01
Харківська	0,06	0,06	0,06
Херсонська	0,01	0,01	0,02
Хмельницька	0,02	0,02	0,02
Черкаська	0,02	0,02	0,02
Чернівецька	0,01	0,01	0,01
Чернігівська	0,02	0,02	0,02
м.Київ	0,21	0,23	0,23

**статистичні дані по АР Крим не були враховані у 2013 році через їх відсутність і можливість порівняння в наступні роки*

Джерело: розраховано автором за даними [Валовий регіональний продукт. Офіційний сайт Державної служби статистики України]

У праці І. Іванової та О. Толстанова встановлено, що «економічний потенціал регіону характеризує можливості економіки виробляти матеріальні блага, надавати послуги, задовольняти економічні потреби суспільства», що «пов'язано із використанням всіх наявних ресурсів — природних, виробничих, матеріальних, трудових, фінансових, науково-технічних, інформаційних тощо» [2021, с. 104]. «Рівень соціально-економічного розвитку будь якого регіону є наслідком реалізації його економічного потенціалу» [там само, с. 104]. І.М. Івановою та О.К. Толстановою

встановлено, що «конфігурація соціально-економічного середовища України відрізняється неоднорідністю і незбалансованістю, що стримує рух у напрямі сталого розвитку, призводить до посилення міжрегіональних контрастів» [там само, с. 105].

Таблиця 2.4.

Зміни у рівнях співвідношення наявного доходу населення в регіонах України у розрахунку на одну особу до середньо національного рівня у 2013, 2014 та 2021 рр.

Область	Співвідношення до середньонаціонального рівня у 2013 р.	Співвідношення до середньонаціонального рівня у 2014 р.	Співвідношення до середньонаціонального рівня у 2021 р.
1	2	3	4
Вінницька	0,86	0,87	0,96
Волинська	0,74	0,75	0,78
Дніпропетровська	1,13	1,20	1,26
Донецька	1,16	0,98	0,55
Житомирська	0,81	0,83	0,88
Закарпатська	0,67	0,65	0,67
Запорізька	1,06	1,13	1,09
Івано-Франківська	0,79	0,76	0,80
Київська	1,03	1,06	1,10
Кіровоградська	0,81	0,82	0,85
Луганська	0,96	0,74	0,36
Львівська	0,87	0,88	0,99
Миколаївська	0,89	0,88	0,95
Одеська	0,96	0,91	1,08
Полтавська	0,95	0,98	1,06
Рівненська	0,79	0,81	0,79
Сумська	0,88	0,89	0,97
Тернопільська	0,71	0,69	0,75
Харківська	0,98	0,98	1,03
Херсонська	0,81	0,77	0,85
Хмельницька	0,85	0,85	0,87
Черкаська	0,81	0,81	0,88
Чернівецька	0,73	0,69	0,71
Чернігівська	0,88	0,86	0,85
м.Київ	2,09	2,34	2,50

Джерело: розраховано автором за даними [Доходи населення по регіонах України. Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Дослідники О. Задоя, А. Магдич, А. Новіков, аналізуючи стан конкурентоспроможності України вже на тлі повномасштабного вторгнення рф в Україну та фактори, що впливають на продуктивність праці, роблять висновки, що перепонами на шляху до підвищення конкурентоспроможності економіки України є низька операційна стабільність бізнесу, проблеми з верховенством права, відстала інфраструктура, проблеми з доступом до кредитних ресурсів для бізнесу, монополізація товарних ринків в країні, загострення проблем з соціальним капіталом (соціальної згуртованістю та залученням, довірою до державних органів влади тощо). Також проведений аналіз авторів показав достатньо низькі позиції України у світових рейтингах по таким індексам, як індекс сприйняття корупції, індекс економічної свободи, індекс політичної свободи, індекс легкості ведення бізнесу [Задоя, Магдич, Новіков, 2024].

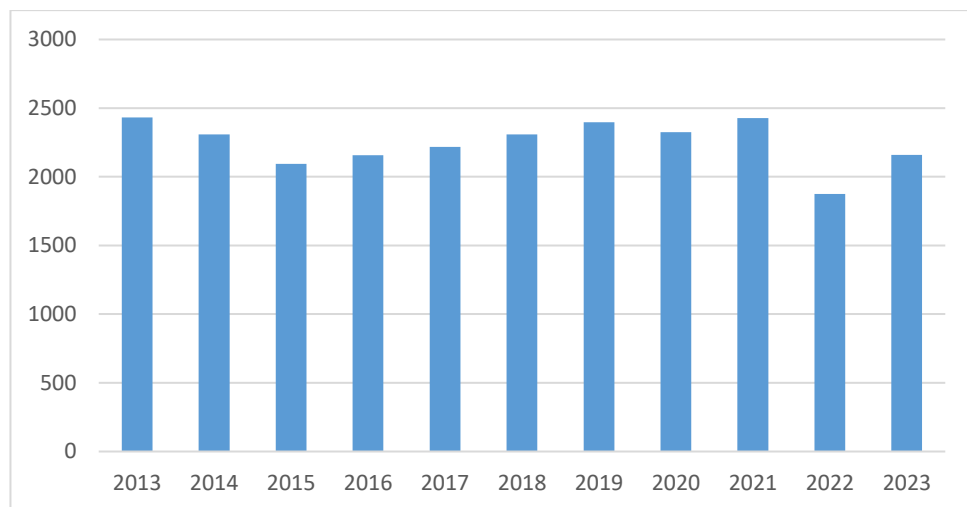

Рис. 2.7. Динаміка ВВП на душу населення в Україні (виражений у постійних доларах США 2015 року), 2013-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [World Bank Open Data]

Відповідно до даних Світового банку, ВВП на душу населення, виражений у постійних доларах США 2015 року за підсумками 2022 року порівняно з 2013 роком впав на 11%. Це найбільше падіння за останні 20 років. На тлі початку збройної агресії рф проти України у 2014 році на початку 2015 року фіксувалося падіння ВВП на душу населення на рівні 5%. На

початок 2023 року спостерігалось відновлення цього показника на 15%, але він все ще знаходиться на рівні нижче довоєнного періоду (рис. 2.7).

Часта ВВП, яка спрямовується на формування капітальних інвестицій, у 2022 році порівняно з 2013 роком впала на 4%. Найбільшого падіння цей показник зазнав у 2020 році на тлі пандемії COVID-19 – 7%.

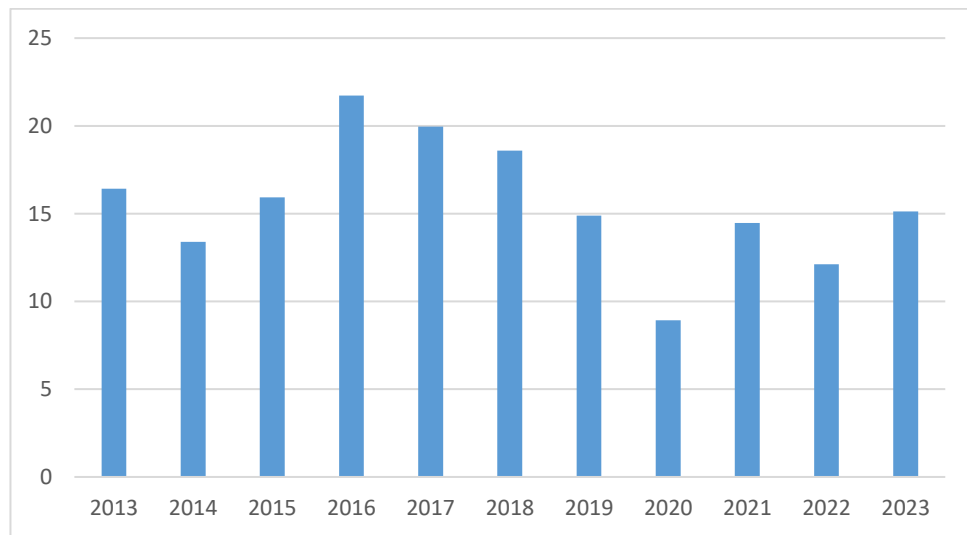

Рис. 2.8. Валове нагромадження основного капіталу (% від ВВП), 2013-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [World Bank Open Data]

З початку збройної агресії у 2014 році та окупацією частини східних регіонів України, промислові підприємства яких грали значну роль в експортному потенціалі України, спостерігається тренд стрімкого падіння експорту товарів і послуг. Слід зазначити, що за всі роки незалежності нашої держави тільки 4 роки на початку 2000-х років та у 2015 році Україна мала позитивне сальдо зовнішньої торгівлі, що спричиняє постійний дисбаланс на внутрішньому валютному ринку та загрозу підтримці стабільності національної валюти. Цей від'ємний баланс дещо перекривався позитивним сальдо по торгівлі послугами, проте з початком повномасштабного вторгнення знизилися обсяги транзиту газу через українську ГТС, що також стало джерелом загрози для стабільності валютного курсу на внутрішньому ринку (рис. 2.9).

Падіння експорту товарів і послуг за останні 10 років (з 2013 року по 2023 рік) становить 63%.

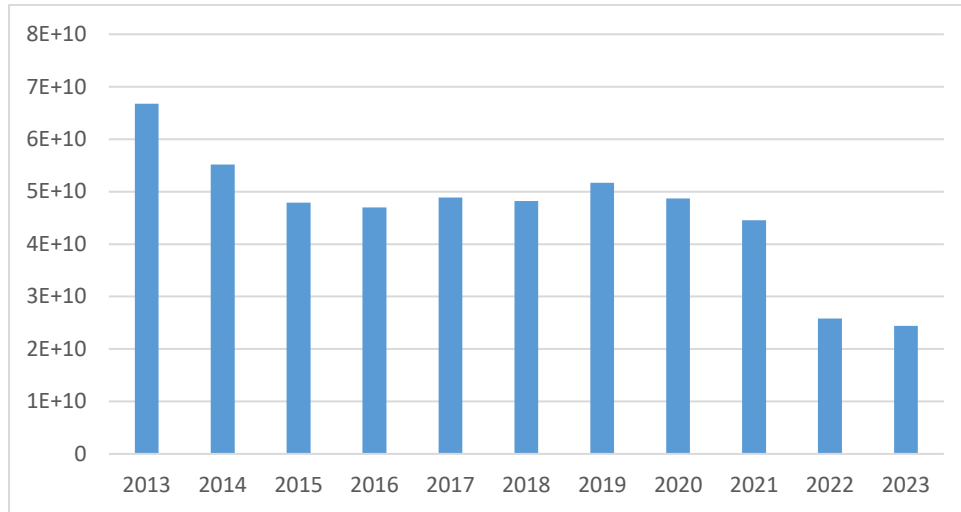

Рис. 2.9. Динаміка експорту товарів і послуг України (постійний долар США за 2015 рік), 2013-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за матеріалами [Товарна структура зовнішньої торгівлі України]

Витрати на кінцеве споживання, тобто сума витрат на кінцеве споживання домогосподарств і видатки державного бюджету на кінцеве споживання, що виражені у постійних цінах 2015 року та свідчать про динаміку добробуту населення, мали значну волатильність в період з 2014 по 2018 рік, та у період 2022-2023 рр.

Найбільше падіння спостерігалось у 2015 році (на – 24,2% по відношенню показника довоєнного часу), та у 2022 році (– 15%) (рис. 2.10). Відповідно до даних Світового банку, загальний рівень падіння кінцевого споживання за період 2013-2023 рр. становить 8%.

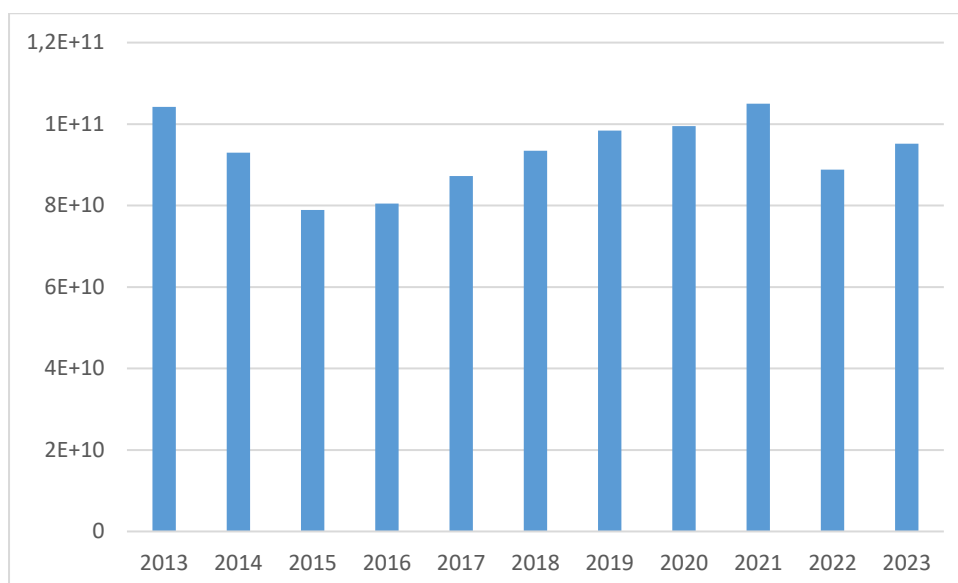

Рис. 2.10. Витрати на кінцеве споживання (постійний долар США 2015 р.), 2013-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [World Bank Open Data]

У той же час слід відзначити глибоке падіння рівня реальної заробітної плати населення України, за даними Держстату, Національного банку України та Мінекономіки (рис. 2.11) – на рівні – 12%.

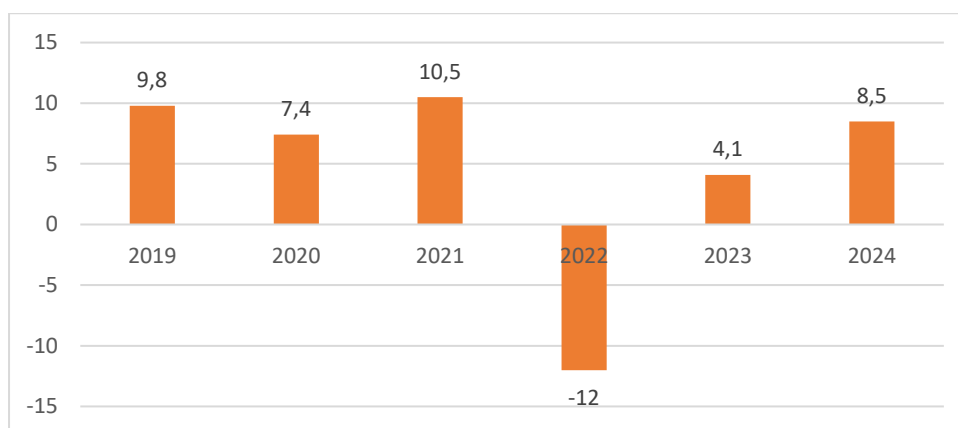

Рис. 2.11. Зміна реальної заробітної плати, %

Джерело: побудовано автором за даними [Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України, 2023; 2024]

В умовах значних соціальних, гуманітарних, економічних втрат України внаслідок збройної агресії рф проти України необхідність одночасного забезпечення потреб у соціальному забезпечення і соціальному захисті, та

збільшення витрат воєнного бюджету країни стало викликом для формування доходної частини державного бюджету (рис. 2.12).

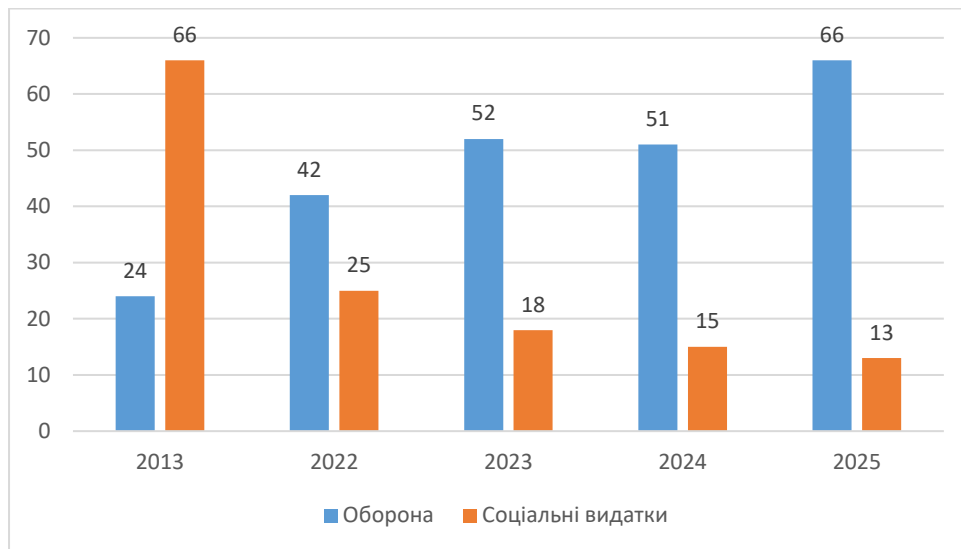

Рис. 2.12. Динаміка частки соціальних видатків та видатків на оборону у державному бюджеті України, 2013 р. та 2022-2025 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України, 2023; 2024]

В умовах воєнного стану та складної економічної ситуації в Україні Уряду вдалося закумуляувати достатній обсяг ресурсу задля забезпечення фінансування пріоритетних соціальних і гуманітарних видатків і видатків на національну безпеку та оборону, а також на ліквідацію наслідків збройної агресії [Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України, 2023].

За останніми даними КСЕ на листопад 2024 року, внаслідок бойових дій Російської Федерації, понад 50% житлового фонду у значній кількості міст і містечок було пошкоджено чи зруйновано. Найбільших руйнувань зазнав житловий фонд Донецької та Луганської областей. Через продовження активних бойових дій кількість пошкоджених житлових будівель збільшується на територіях Харківської, Запорізької, Херсонської областей і тимчасової окупованих територіях України [Звіт про прямі збитки інфраструктури, 2025].

Станом на листопад 2024 року, загальна кількість зруйнованих або пошкоджених об'єктів житлового фонду становить близько 236 тис. будівель, з них 209 тис. – приватних (індивідуальних) будинків; 27 тис. – багатоквартирних будинків; 0,6 тис. – гуртожитків. У результаті підриву Каховської ГЕС під ризик затоплення потрапили ще майже 36 тисяч житлових будинків, більшість з яких знаходяться і Херсонській області (різного ступеня затоплення – повністю затоплені, частково затоплені та можливо затоплені). Близько 1000 будинків під ризиком – це багатоповерхові будинки, а решта – приватні [Звіт про прямі збитки інфраструктури, 2025].

Це вимагає не тільки відновлення окремих будівель, але й комплексного відновлення міст, розробки нової містобудівної документації та інших заходів.

Загалом внаслідок бойових дій було пошкоджено 4 тис. освітніх закладів, крім того, у багатьох регіонах навчальний процес у школах та інших закладах був зупинений тривалий час. Для відновлення навчального процесу в школах урядом виділялись кошти на облаштування укриттів [Звіт про прямі збитки інфраструктури, 2025].

Найбільші збитки від руйнувань та пошкоджень закладів освіти у Донецькій, Харківській, Херсонській, Миколаївській, Дніпропетровській та Запорізькій областях. Прямі збитки від руйнувань закладів освіти становлять 7,3 млрд. дол. США [Звіт про прямі збитки інфраструктури, 2025].

За інформацією ОЕСР «Оцінка впливу війни Росії проти України для країн Східного партнерства» потреби у реконструкції та відновленні України станом на 1 червня 2023 р. приблизно становили 349 мільярдів доларів США, що більше ніж в 1,6 рази більше ВВП України у 2021 році [OECD, 2023]. Поточні оцінки свідчать, що для українців знадобиться щонайменше десять років, щоб економіка відновиться до довоєнного рівня [Economist Intelligence Unit, 2022]. Виробництво на Сході повністю зупинено або різко скорочено, сільськогосподарське виробництво було серйозно скорочено через знищення сільськогосподарських угідь, обмежену доступність добрив і перерозподіл робочої сили зі сільського господарства у зв'язку з мобілізацією.

Показник безробіття за методологією МОП з 2014 року по 2021 рік спостерігався на стабільному рівні – в межах 9,14 – 9,83%, виключенням були 2018-2019 рр., коли рівень безробіття впав на 1%. Зростання до середнього рівня 9% відбулось після початку збройної агресії на тлі початку масштабного процесу внутрішнього переміщення мешканців окупованих територій (рис. 2.13) [Демографічна та соціальна статистика: Ринок праці].

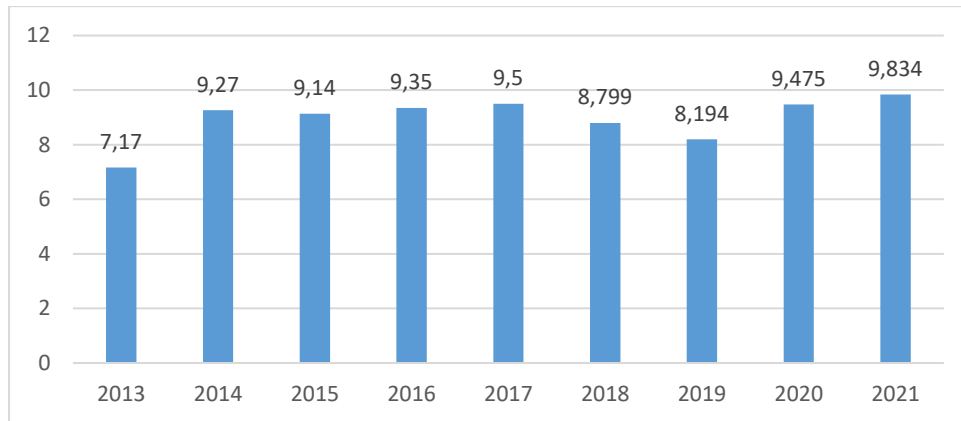

Рисунок 2.13. Загальний рівень безробіття (% від загальної кількості робочої сили) (змодельована оцінка МОП)

Джерело: побудовано автором за даними [Демографічна та соціальна статистика: Ринок праці]

Суттєвим наслідком війни стали значні гуманітарні втрати України та, відповідно, втрати її соціального капіталу. За даними Управління Генерального прокурора України, станом на лютий 2023 року вторгнення призвело до загибелі 9655 осіб цивільного населення, з них 461 дитина; поранено 12 829 осіб цивільного населення [ООН: В Україні торік загинула найбільша кількість цивільних від початку повномасштабної війни, 2026]. За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні у 2025 році було зафіксовано кількість жертв серед цивільних осіб від початку повномасштабного вторгнення РФ. Загальна кількість загиблих і поранених цивільних у 2025 році була на 31% вищою, ніж у 2024 році (2 088 загиблих; 9 138 поранених), і на 70% вищою, ніж у 2023 році (1 974 загиблих; 6 651

поранений) [ООН: В Україні торік загинула найбільша кількість цивільних від початку повномасштабної війни, 2026].

За оцінками Організації охорони здоров'я (ВООЗ), до 10 мільйонів українців (або чверть населення) піддаються ризику певної форми психічного розладу, починаючи від хвилювання та стресу до більш важкого стану [В Україні близько 10 мільйонів людей мають ризик психічних розладів, 2024].

За оцінками Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на кінець лютого 2023 р. 8,1 мільйона українців є переміщеними по всій Європі [У країнах Європи наразі перебуває майже 8 млн українських біженців, 2023].

За даними Інститут демографії та проблем якості життя НАН України, у складі українських воєнних мігрантів закономірно переважають жінки та діти. Частка дорослих чоловіків (18+ років) становить лише 20,7 %. Натомість питома вага дітей і підлітків (0–17 років) сягає 33,2 %, молодих жінок (18–34 років) – 16,4 %, а загалом жінок економічно активного віку (18–64 роки) – 41,7 % [Лібанова, 2024]. Поширення статево-вікової структури воєнних мігрантів, зареєстрованих в країнах ЄС, на всю сукупність (з урахуванням інших країн) дає оцінку загальної чисельності мігрантів економічно активного віку в 4,0 млн осіб, а дітей та підлітків – у 2,2. Таким чином, можна констатувати, як мінімум, дворазове зростання міграційних втрат населення економічно активного віку. За цей же час з України виїхало понад 2,1 млн дітей та підлітків, а всього на контрольованій українською легітимною владою території проживає менше 5,5 млн. За висновками Е. Лібанової, такі зміни вікової структури населення важко переоцінити, особливо з огляду на перспективи репродуктивної й економічної активності, а отже, впливу на демографічний і трудовий баланс України [Лібанова, 2024].

За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), станом на кінець січня 2023 року 5,4 млн осіб були внутрішньо переміщеними особами в межах України. Орієнтовна кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні неухильно знижувався з серпня 2022 р. Проте, кількість фізичних осіб,

офіційно зареєстрованих як ВПО в Мінсоцполітики зростає з лютого 2022 року, досягнувши піку трохи менше 4,9 млн у грудні 2022 року. Тривале переміщення стає більш поширеним, і 58 % усіх ВПО були такими, що залишалися в країні притулку протягом шести місяців і більше відповідно до Звіту МОМ за січень 2023 р [Лібанова, 2024].

75 % ВПО потребують грошової підтримки порівняно з 62 % населення загалом та 59 % тих, хто повернувся. Згідно з дослідженням Світового банку [World Bank Group, 2023], приблизно кожен четвертий респондент-ВПО (24 відсотки) заявляли про те, що щомісячна грошова допомога для ВПО була основним джерелом доходу домогосподарства. Тоді як частка домогосподарства з недостатнім споживанням їжі зростає як серед переміщених, так і серед непереміщених осіб після 2022 року,

Загальне опитування населення МОМ за 2023 рік показало, що 17 % ВПО потребували житла, порівняно з 4 % загального населення та 3 відсотки репатріантів [World Bank Group, 2023].

Враховуючи те, що ВПО переважно орендують житло або залишаються у родичів і друзів, лише 18 % ВПО потребують будівельних матеріалів порівняно з 26 % загального населення та 23 % репатріантів [World Bank Group, 2023].

За даними Національного інформаційного бюро, станом на лютий 2023 року загальна кількість депортованих і незаконно переміщених громадян України становила 143239, з них 16221 дитина [World Bank Group, 2023].

У 2022 році Мінреінтеграції та тимчасово окупованих територій передано понад 190 млн грн тим, хто перебуває в полоні чи колись був у полоні, ще 46,2 млн грн надійшли сім'ям незаконно утримуваних громадян України [World Bank Group, 2023].

Кількість центрів колективного проживання по Україні зростає зі 160 у 2021 році до 7200, вони можуть прийняти майже 500 000 людей [World Bank Group, 2023].

У квітні 2022 року Комітет ООН з прав людей з інвалідністю повідомив, що 2,7 млн людей з інвалідністю в Україні опинилися під загрозою бути покинутими у своїх домівках або в житлових приміщеннях «без доступу до життєво необхідних ліків, запасів кисню, їжі, води, санітарії, підтримки для повсякденного проживання та інших основних зручностей» [World Bank Group, 2023].

Станом на січень 2023 року приблизно 1,3 мільйона ВПО (25 % від загальної кількості 5,4 мільйона ВПО) повідомили про наявність в одного або більше членів домогосподарства інвалідності [World Bank Group, 2023].

Очевидно, що глибина падіння кінцевого споживання, загострення проблем соціального забезпечення не мали критичної величини через зростання державної підтримки вразливим категоріям населення, яка переважно забезпечувалася міжнародною допомогою.

З 24 лютого до кінця 2022 року від міжнародних партнерів у бюджет України надійшло 28,1 мільярдів доларів. «Значні обсяги зовнішньої допомоги від ... міжнародних партнерів допомогли профінансувати всі пріоритетні видатки державного бюджету вчасно та у повному обсязі: пенсії та соціальні виплати, зарплати медиків і вчителів, видатки на безпеку й оборону, на охорону здоров'я, освіту тощо [Інформація Міністерства фінансів України про виконання, 2022]. 26,9% (481,1 млрд. грн.) усіх доходів державного бюджету України за 2022 рік становили гранти від міжнародних партнерів (МФО, ЄС та окремих країн), які надійшли після початку повномасштабної війни [Інформація Міністерства фінансів України, 2022].

У 2023 році було здійснено державних зовнішніх запозичень до державного бюджету у сумі 1 151,6 млрд грн, із яких 20,3 млрд грн надійшло від міжнародних фінансових організацій і країн-партнерів до спеціального фонду на впровадження спільних проєктів. У 2023 році Європейський Союз став найбільшим донором прямої бюджетної підтримки. У рамках нової Програми макрофінансової допомоги на 2023 рік Україна отримала пільговий кредит на загальну суму 18 млрд євро (у гривневому еквіваленті – 714,9 млрд

гривень). Міжнародний валютний фонд у березні 2023 року затвердив нову чотирирічну програму – Механізм розширеного фінансування (EFF) для України в умовах війни зі загальним фінансуванням у розмірі 15,6 млрд дол. США (11,6 млрд СПЗ) [137].

За підсумками 2023 року Україна успішно пройшла два перегляди програми з виконання відповідних кількісних критеріїв ефективності та отримала три транші на суму 3,3 млрд СПЗ (у гривневому еквіваленті – 164,0 млрд гривень). Від Міжнародного банку реконструкції та розвитку, зокрема у співфінансуванні з Міжнародною асоціацією розвитку, надійшли кошти позик у сумі 4,6 млрд дол. США та 451,3 млн євро (у гривневому еквіваленті – 188,1 млрд гривень) [Інформація Міністерства фінансів України, 2023].

Уряд Канади надав кредит у сумі 2,4 млрд канадських доларів (у гривневому еквіваленті – 64,2 млрд гривень) [Інформація Міністерства фінансів України, 2023].

У 2024 році міжнародна допомога продовжувала бути основним джерелом у підтримці фінансової системи та забезпеченні фінансування нагальних пріоритетних напрямів соціального, гуманітарного характеру та інших першочергових невійськових видатків державного бюджету. Пріоритетом залишається залучення пільгового фінансування від міжнародних донорів у формі кредитів та грантів. Загальна сума надходжень зовнішніх запозичень на фінансування загального фонду державного бюджету становила 1 248,5 млрд гривень. При цьому ЄС залишається найбільшим донором прямої бюджетної підтримки [Інформація Міністерства фінансів України, 2024].

Офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ за підсумками 2022–2024 рр. становили 1 388 млрд. грн. (рис. 2.14).

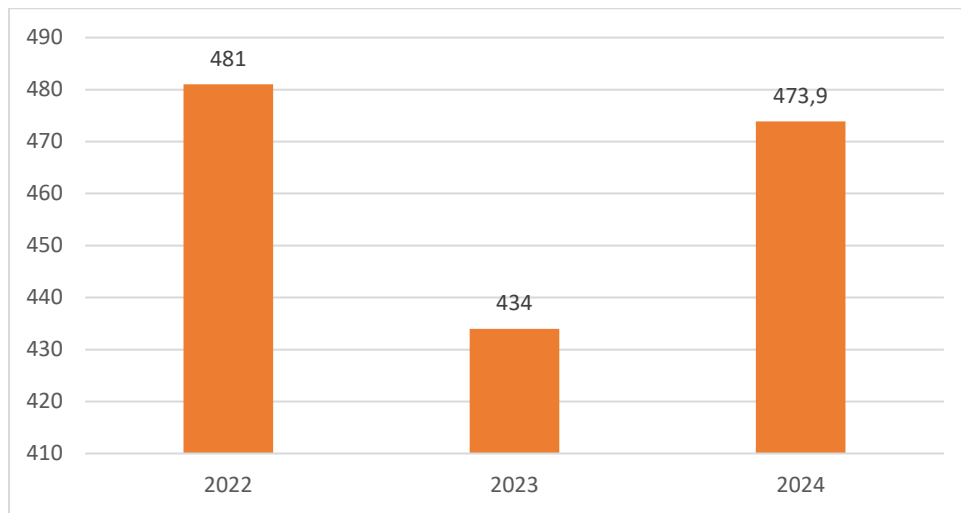

Рисунок 2.14. Офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, млрд. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [Інформація Міністерства фінансів України, 2022; 2023; 2024]

У 2024 році ЄС започаткував інструмент для надання макрофінансової підтримки Україні Ukraine Facility, що передбачає можливість отримання протягом 2024–2027 років прямої бюджетної та технічної допомоги. У рамках цього Інструменту було розроблено і схвалено План України, у червні 2024 року підписано Угоду з ЄС щодо залучення 27 млрд євро на період 2024–2027 років. План України, який визначає конкретний перелік структурних реформ та заходів, виконання яких, з одного боку, сприятимуть стійкому економічному відновленню країни, а з іншого – забезпечуватимуть регулярною та прогнозованою фінансовою підтримкою з боку ЄС. Загалом у 2024 році в межах Інструменту Ukraine Facility прямого бюджетного фінансування до загального фонду державного бюджету надійшло 13,1 млрд євро (що у гривневому еквіваленті дорівнює 567,8 млрд гривень) [Інформація Міністерства фінансів України, 2024; Інструмент «Ukraine Facility», 2025]. Надходження до загального фонду державного бюджету в рамках співпраці з Міжнародним валютним фондом у 2024 році становили 5,3 млрд дол. США (що у гривневому еквіваленті дорівнює 215,6 млрд грн), а з початку функціонування Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility

– EFF) загальна сума залучених коштів дорівнює 9,8 млрд дол. США [Інформація Міністерства фінансів України, 2024].

Світовий банк від початку повномасштабного вторгнення впроваджує проєкти та механізми, кошти від яких повністю (проєкти PEACE, DPL, INSPIRE, LEARN, RISE, SURGE, THRIVE) або частково (рамкові проєкти відновлення HOPE, HEAL, ARISE) спрямовуються на підтримку державного бюджету. У зазначених проєктах напрями витрачання коштів мають цільовий узгоджений характер. Загалом у 2024 році через проєкти та механізми Світового банку (в тому числі і додаткові фінансові ресурси від партнерів на умовах спільного фінансування) залучено пільгового фінансування на підтримку державного бюджету в сумі 395,4 млрд грн (у гривневому еквіваленті) [Інформація Міністерства фінансів України, 2024].

Надходження до спеціального фонду державного бюджету на фінансування інвестиційних та інфраструктурних проєктів від міжнародних фінансових організацій та країн-партнерів впродовж 2024 року становили 25,3 млрд гривень [Інформація Міністерства фінансів України, 2024].

Висновки до другого розділу

Таким чином, проведена компаративна оцінка соціально-економічних наслідків збройної агресії РФ проти України дає можливість зробити висновки про спричинені ними глибокі структурні зміни, які відбулися у розподілі валового внутрішнього продукту за регіонами (суттєве зменшення часток східних регіонів України, особливо Донецької та Луганської областей через окупацію їх значних територій; суттєве збільшення частки міста Києва, що скоріше за все пояснюється не стільки збільшення виробничих потужностей у столиці, скільки перереєстрацією материнських компаній промислових холдингів зі Сходу України; зростання часток Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Львівської та Херсонської областей).

Проведений порівняльний аналіз змін у рівнях співвідношення наявного доходу населення в регіонах України у розрахунку на одну особу до середньо національного рівня у довоєнний та повоенний періоди дає можливість зробити висновок про збереження високого рівня стратифікації регіонів України за рівнем доходів на душу населення.

Від початку збройної агресії Росії у 2014 році та внаслідок окупації частини східних регіонів України, де зосереджувалися ключові промислові підприємства, що формували значну частку експортного потенціалу держави, простежується тенденція різкого скорочення експорту товарів і послуг.

Аналіз динаміки витрат на кінцеве споживання свідчить про суттєвий вплив збройної агресії на рівень добробуту населення. Найглибші падіння зафіксовані у 2015 та 2022 роках, що безпосередньо корелює з ескалацією військових дій та економічною нестабільністю. Хоча у довгостроковій перспективі (2013–2023 рр.) скорочення кінцевого споживання становило 8%, така динаміка підтверджує вразливість соціально-економічної системи України до воєнних ризиків і необхідність формування стійких механізмів відновлення та підтримки внутрішнього попиту.

Російська збройна агресія призвела до значних гуманітарних втрат і критичних змін у соціальному капіталі України. Війна спричинила численні людські жертви серед цивільного населення, масову внутрішню та зовнішню міграцію, значне скорочення економічно активного населення та зміну віково-статевої структури населення, що негативно впливає на демографічний і трудовий потенціал держави. Внутрішньо переміщені особи, значна частина яких потребує фінансової та житлової підтримки, стають соціально вразливими, що підкреслює необхідність комплексної гуманітарної допомоги та системної політики щодо реінтеграції та підтримки постраждалих верств населення.

Міжнародна фінансова допомога у 2023–2024 роках залишалася ключовим джерелом підтримки державного бюджету України, забезпечуючи фінансування першочергових соціальних, гуманітарних та інших

невійськових видатків. Основну роль у бюджетній підтримці відіграють Європейський Союз, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та окремі уряди партнерських країн, що підтверджується отриманням значних пільгових кредитів, грантів і позик. Загальна сума зовнішніх запозичень та офіційних трансфертів протягом 2022–2024 років демонструє високу залежність державного фінансування від міжнародної підтримки та підкреслює стратегічну важливість подальшого залучення пільгового фінансування для стабілізації економіки та забезпечення функціонування соціально значущих сфер.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПОЛІТИКАХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЇЇ ТЕРИТОРІЙ

3.1. Модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України

Як показав проведений у першому розділі дисертації аналіз, позиції України в міжнародних рейтингах оцінки конкурентоспроможності країн і міст значно знизилися на тлі війни. Ключовими індикаторами методик оцінки є соціально-економічні показники розвитку територій.

Аудит соціально-економічних наслідків російської збройної агресії проти України, результати якого представлено другому розділі, свідчить про необхідність розробки нових підходів до методики оцінки конкурентоспроможності регіонів України з урахуванням системи показників *базового та прискореного відновлення* на основі принципів сталого розвитку та забезпечення конкурентного лідерства в Індустрії 4.0. та 5.0, адже відновлення економіки України потребуватиме диференційованого підходу до залучення джерел фінансування: найбільш постраждалі території будуть потребувати більших коштів із джерел міжнародної фінансової та технічної допомоги, коштів державного бюджету; найменш постраждалі та найбільш конкурентоспроможні території зможуть залучити як кошти іноземних інвесторів, так і кошти внутрішніх інвесторів, які в тому числі будуть керуватися мотивами релокації бізнесу. В останньому випадку важливим чинником є ресурсна забезпеченість, технологічна та інноваційна спроможність території прийняти релокований бізнес [Козир, 2024с].

Проведений аналіз дозволив автору виокремити комплекс синтетичних та аналітичних показників, які у сукупності формують авторський Інтегральний індекс конкурентоспроможності територій, який є універсальним для порівняння територій будь-якого рівня (регіонів/міст/ОТГ):

- *Рівень економічного розвитку території* (Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, відсотки; Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в економіку території, грн.; Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення; Кількість проєктів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ; Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ, млн. грн.; Питома вага інноваційно активних підприємств, відсотки);

- *Рівень соціального розвитку території* (Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, відсотки; Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, відсотки; Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб; Кількість внутрішньо переміщених осіб, тис. осіб);

- *Стан демографічної ситуації* (Співвідношення прибулих та вибулих; Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років);

- *Доступність публічних послуг* (Кількість ЦНАП; Забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств, Кількість лікарів загальної практики – сімейний лікар);

- *Екологічна безпека та збалансоване природокористування* (Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу; Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т; Витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн) [Козир, 2025b].

Головними передумовами порівняльних оцінок є співставність рівнів об'єктів аналізу – суб'єктів адміністративно-територіального устрою, а також наявність статистичних даних.

Інтегральний індекс конкурентоспроможності територій (ІКТ) пропонується визначати через зважену середню п'яти синтетичних показників – індексів [Козир, 2025b]. А саме індексів *рівня економічного розвитку території, рівня соціального розвитку території, стану демографічної ситуації, доступності публічних послуг, екологічної безпеки та збалансованого природокористування:*

$$ITCI = w_1 * EDTR + w_2 * SDTR + w_3 * DR + w_4 * APS + w_5 * ESBUN \quad (3.1),$$

де ІТСІ – Інтегральний індекс конкурентоспроможності територій, *Integral Territorial Competitiveness Index*;

EDTR – Рівень економічного розвитку території, *Economic Development Territory Rate*;

SDTR – Рівень соціального розвитку території, *Social Development Territory Rate*;

DR – Стан демографічної ситуації, *Demographic Rate*;

APS – Доступність публічних послуг, *Accessibility of Public Services*;

ESBUN – Екологічна безпека та збалансоване природокористування, *Environmental Safety and Balanced Use of Nature*.

Кожен із наведених синтетичних показників пропонується розраховувати як середньозважену стандартизованих значень відповідних, наведених вище, аналітичних показників:

1. *Рівень економічного розвитку території:*

$$EDTR = \overline{PVGRPI} * w_{1i} + \overline{FCIV} * w_{2i} + \overline{SMB} * w_{3i} + \overline{TDP} * w_{4i} + \overline{VFDP} * w_{5i} + \overline{SIAE} * w_{6i} \quad (3.2)$$

\overline{PVGRPI} – Стандартизований середній Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, *Physical Volume of Gross Regional Product Index*;

\overline{FCIV} – Стандартизований середній обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в економіку території, *Standardized Average of Fixed Capital Investments Volume Per Person in the Economy of the Territory*;

\overline{SMB} – Стандартизована середня кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення, *Standardized Average Number of Small and Medium-sized Businesses per 10,000 People of the Current Population*;

\overline{TDP} – Стандартизована середня кількість проектів розвитку, що реалізуються на території, *Standardized Average Number of Development Projects Implemented on the Territory*;

\overline{VFDP} – Стандартизований середній обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ, *Standardized Average of the Volume of Financing of Development Projects Implemented on the Territory*;

\overline{SIAE} – Стандартизована середня частки інноваційно активних підприємств, *Standardized Average of the Share of Innovatively Active Enterprises*.

2. Рівень соціального розвитку території:

$$SDTR = \overline{LFPR} w_{2i} + \overline{PUR} * w_{2i} + \overline{UNV} * w_{2i} + \overline{IDPN} w_{2i} \quad (3.3)$$

\overline{LFPR} – Стандартизований середній рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, *Standardized Average of Labor Force Participation Rate of the Population Aged 15 and Over*;

\overline{PUR} – Стандартизований середній рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, *Standardized Average of Unemployment Rate of the Population (According to ILO Methodology) Aged 15 and Over*;

\overline{UNV} – Стандартизована середня кількості безробітних на 1 вакансію, *Standardized Average of Number of Unemployed per 1 Vacancy*

\overline{IDPN} – Стандартизована середня кількості внутрішньо переміщених осіб, *Standardized Average of Internally Displaced Persons Number*.

3. Стан демографічної ситуації:

$$DR = \overline{ADR} w_{3i} + \overline{DBP} * w_{3i} \quad (3.4)$$

\overline{ADR} – Стандартизована середня співвідношення прибулих та вибулих, *Standardized Average of Arrivals to Departures Ratio*;

\overline{DBP} – Стандартизоване середнє демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років, *Standardized Average of Demographic Burden on the Population Aged 16–59 Year*.

4. **Доступність публічних послуг:**

$$APS = \overline{NCPAS} w_{4i} + \overline{NHAIN} * w_{4i} + \overline{ND} * w_{4i} \quad (3.4)$$

\overline{NCPAS} – Стандартизована середня кількості ЦНАП, *Standardized Average of Number of Centers for the Provision of Administrative Services*;

\overline{NHAIN} – Стандартизована середня забезпеченості домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств), *Standardized Average of the Number of Households with Access to a Fixed Broadband Internet Network in the Total Number of Households of the Combined Territorial Community*;

\overline{ND} – Стандартизована середня кількості лікарів загальної практики - сімейних лікарів, *Standardized Average of the Number of Doctors*.

5. **Екологічна безпека та збалансоване природокористування**

$$ESBUN = \overline{EPGGR} w_{5i} + \overline{EPASS} * w_{5i} + \overline{CEP} * w_{5i} \quad (3.5)$$

\overline{EPGGR} – Стандартизована середня темпів зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу, *Standardized Average of Growth/Decrease in Emissions of Pollutants and Greenhouse Gases from Stationary Emission Sources per Capita Rate*;

\overline{EPASS} – Стандартизована середня викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, *Standardized Average Emissions of Pollutants into the Atmosphere from Stationary Sources*;

\overline{CEP} – Стандартизовані середні витрати на охорону навколишнього природного середовища, *Standardized Average of the Costs for Environmental Protection*;

W_{ij} – вагові коефіцієнти і-синтетичного показника та j-аналітичного показника;

i – порядковий номер синтетичного показника;

j – порядковий номер аналітичного показника.

Для розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій пропонується алгоритм, який представлено на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Алгоритм розрахунку та аналізу Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій (розроблено автором [Козир, 2025b]).

Алгоритм охоплює 9 кроків:

- 1) збір статистичних даних для розрахунку аналітичних показників відповідно до запропонованої авторської методики;
- 2) розрахунок вагових коефіцієнтів для кожного синтетичного показника/суб'індекса;
- 3) розрахунок вагових коефіцієнтів в межах кожної групи аналітичних показників;
- 4) визначення напряму впливу аналітичних показників на інтегральний індекс конкурентоспроможності територій (стимулятор/дестимулятор);
- 5) стандартизація аналітичних змінних;
- 6) розрахунок суб'індексів;
- 7) розрахунок інтегрального індексу конкурентоспроможності територій;
- 8) побудова рейтингу конкурентоспроможності територій,
- 9) визначення кластерів розподілу територій за значенням інтегрального індексу конкурентоспроможності територій, інтерпретація результатів [Козир, 2025b].

Результати збору статистичних даних для розрахунку аналітичних показників (*крок 1*) представлені у таблиці 1 Додатку Б.

Методика визначення Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій передбачає обґрунтоване визначення значимості (ваг) індикаторів та субіндексів, які його формують (*кроки 2-3*). Для об'єктивізації суб'єктивних оцінок і перетворення рангу значущості на числовий ваговий коефіцієнт пропонується використати формулу Фішберна.

$$W_i = \frac{2(m-k+1)}{m(m+1)},$$

де m – кількість часткових показників у інтегральному оцінюванні об'єкта; k – порядковий номер часткового показника за рівнем важливості.

Формула Фішберна є елементом методу трансформації рангів у ваги та використовується для уникнення суб'єктивізму, притаманного прямому призначенню числових ваг експертами.

Першочергово необхідно скласти рейтинг значимості субіндексів (групи показників), які будуть формувати інтегральну оцінку. Нами запропоноване таке ранжування субіндексів[Козир, 2025b].

Найвищий ранг відведено субіндексу «Рівень економічного розвитку території». Економічний розвиток є первинною детермінантою регіональної конкурентоспроможності. Обсяг валового регіонального продукту та, особливо, капітальні інвестиції формують матеріально-технічну базу та ресурсну спроможність території. Без потужної економічної бази регіон нездатний фінансувати соціальні, інфраструктурні та екологічні програми.

Другий ранг відведено субіндексу «Рівень соціального розвитку території». Показники активності населення на ринку праці, рівня безробіття та соціальної захищеності прямо відображають потенціал людського капіталу.

Субіндекс «Стан демографічної ситуації» отримав третій ранг. Демографічні процеси, зокрема міграційний баланс, є агрегованим індикатором привабливості території та визначають її ресурсну спроможність.

Ранги 4 та 5 надано, відповідно, субіндексам «Доступність публічних послуг» та «Екологічна безпека та збалансоване природокористування». Якість послуг є фактором інституційної ефективності та якості життя. Екологічна безпека є невід'ємним елементом концепції сталого розвитку.

При побудові моделі інтегральної оцінки, в якій первинні індикатори об'єднані в групи (субіндекси), після визначення ваг кожного субіндексу необхідно визначити ваги показників в середині груп та розрахувати остаточні ваги первинних індикаторів, які формують інтегральну оцінку.

Найвищий ранг показників цієї групи визначено для індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту, у цінах попереднього року. Саме такий індикатор є агрегованим показником економічного результату і темпів відтворення. Згідно з макроекономічною теорією, динаміка ВРП виступає як

індикатор-аутком (outcome indicator), що інтегрально відображає ефективність використання всіх наявних факторів виробництва та ресурсів. Жоден інший індикатор у групі не може забезпечити такої всеосяжної оцінки економічної потужності регіону та його здатності до зростання. Вищий темп зростання ВРП прямо корелює з підвищенням загальної конкурентоспроможності регіону. Обсягу капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу визначено другий ранг значимості. Це індикатор майбутнього потенціалу. Це найбільш прямий показник модернізаційного потенціалу території та її інвестиційної привабливості[Козир, 2025b].

Третім рангом було наділено індикатор – питома вага інноваційно активних підприємств 2020–2022рр. Цей показник відображає здатність економіки до структурної адаптації та створення доданої вартості через впровадження нових технологій та процесів.

Четвертий ранг віддано індикатору – кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10 000 осіб. Вважаємо, що цей показник є важливим індикатором економічної стійкості та диверсифікації. Проте, на відміну від попередніх показників, він є лише фактором-умовою для економічного розвитку, а не прямим вимірником його результату, що пояснює його середній ранг.

Індикаторами процесу є показники, які пов'язані з проєктами розвитку. Фінансування проєктів отримав п'ятий ранг значимості, оскільки він відображає грошовий обсяг ресурсу. Кількість проєктів отримав шостий ранг тому, що цей показник не враховує економічний масштаб, якість, тривалість і вплив ініціатив.

Ранжування показників субіндексу рівня соціального розвитку території проведено таким чином. Найвищий ранг визначено для показника – рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, оскільки він є фундаментальним показником мобілізації людського капіталу[Козир, 2025b]. Високий рівень участі свідчить про широку залученість населення до економічної діяльності, високу трудову мотивацію та оптимістичні очікування

щодо майбутнього працевлаштування. Це є первинною умовою для забезпечення високої продуктивності та конкурентоспроможності.

Другий ранг визначено для показника рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше. Саме такий показник може свідчити про напругу та структурні дисбаланси на ринку праці. Цей показник прямо відображає ступінь неефективності використання трудових ресурсів. Хоча він є дестимулятором, його високий ранг виправданий, оскільки він має прямий негативний вплив на соціальну стабільність, доходи населення та фіскальне навантаження на регіональні бюджети. Ранг третій отримав показник кількість безробітних на 1 вакансію. Такий індикатор використовується в діагностиці ефективності посередництва на ринку праці. Він показує, наскільки швидко та легко може бути задоволений попит на робочу силу [Козир, 2025b].

Показник кількість внутрішньо переміщених осіб отримав найнижчий ранг, оскільки він є індикатором зовнішнього соціального навантаження та ризиків, а не внутрішньої ефективності системи. Наявність великої кількості ВПО, безумовно, посилює соціальну вразливість та навантаження на інфраструктуру, але цей показник не вимірює спроможність регіонального ринку праці чи якість людського капіталу. Його значущість є високою у контексті планування соціальної політики, але менш ваговою у контексті оцінки економічної конкурентоспроможності, порівняно з іншими показниками.

У групі показників, які характеризують демографічну ситуацію, найвище значення має індикатор міграційної привабливості. Тому показник співвідношення прибулих та вибулих отримав перший ранг значимості. Структурне навантаження відображає показник демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років, який, хоча і є фундаментальним в оцінці конкурентоспроможності регіонів, посідає другий ранг, оскільки він показником динаміки процесів.

У субіндексі доступності публічних послуг найвище значення має показник забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет. Цей індикатор є базовою передумовою цифрової конкурентоспроможності та ключовим фактором реалізації людського капіталу в сучасній економіці.

Показник кількість лікарів загальної практики – сімейний лікар отримав другий ранг, оскільки він є показником якості життя. Найнижчий ранг такого субіндексу отримав показник кількість ЦНАП, оскільки він є лише кількісним показником інфраструктури.

Найвищий ранг значимості групи показників щодо екологічної безпеки отримав показник темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу. Саме цей індикатор є найбільш діагностичним показником екологічного навантаження та динаміки змін.

Показник викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, відображає абсолютний масштаб екологічних проблем та фіксує поточну екологічну шкоду. Саме тому йому надано другий ранг.

Найнижчий ранг цієї групи показників отримав індикатор витрати на охорону навколишнього природного середовища. Цей індикатор відображає вкладені ресурси, а не досягнутий результат.

Проведення багатовимірного аналізу також передбачає визначення стимуляторів і дестимуляторів. Стимуляторами називають показники, зростання яких є позитивним для об'єкту дослідження, оскільки покращує інтегральну оцінку. Натомість зростання показників-дестимуляторів, навпаки, є негативним явищем, погіршує інтегральну оцінку об'єкту порівняння та його рейтинг. Результати кроків 3-4 представлені у Таблиці 2 Додатку Б.

Диференціація показників на стимулятори та дестимулятори необхідна для проведення стандартизації (нормалізації показників).

У таблиці 1 Додатку В представлено напрями впливу кожного аналітичного показника на підсумковий результат – Інтегральний показник

оцінки конкурентоспроможності територій – Стимулятор або Дестимулятор - в залежності від того, чи має зростання аналітичного показники прямий вплив на результат, чи зворотній (крок 4).

Процедура стандартизації показників необхідна для забезпечення зіставлення різнорідних даних (крок 5). Така процедура забезпечує порівняність та адитивність індикаторів, усуває ефект різного масштабу та одиниць виміру, готує дані для коректного зважування.

Із багатьох існуючих методів стандартизації було використано нормування Min-Max, яке ще називають лінійною стандартизацією:

$$p_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{i \min}}{x_{i \max} - x_{i \min}} \quad \text{– для показників-стимуляторів} \quad (3.6)$$

$$p_{ij} = \frac{x_{i \max} - x_{ij}}{x_{i \max} - x_{i \min}} \quad \text{– для показників-дестимуляторів} \quad (3.7)$$

де $x_{i \min}$ ($x_{i \max}$) – мінімальне (максимальне) значення часткового показника і у сукупності об'єктів порівняння.

Застосування методу лінійної стандартизації (нормування) забезпечує наукову коректність та прозорість процесу, переводячи різнорідні показники в єдиний, порівнянний вимір. Переваги лінійного нормування ґрунтуються на його здатності об'єктивізувати дані, мінімізувати методологічні спотворення та спростити інтерпретацію. Такий метод дозволяє чітко визначати лідерів та аутсайдерів по кожному індикатору, що створює коректні можливості для порівняння. Крім того, лінійна стандартизація є пропорційним перетворенням. Це гарантує, що відносні співвідношення між регіонами, які існують у вихідній шкалі, повністю зберігаються у нормованій шкалі. Це означає, що метод не спотворює первинний розподіл даних і дозволяє уникнути суб'єктивних припущень щодо характеру залежностей між показниками та їхнього розподілу.

Також лінійне нормування має чітко розроблені, логічно інвертовані формули для індикаторів-стимуляторів і індикаторів-дестимуляторів. Ця

диференціація дозволяє уніфікувати економічний вплив показників: незалежно від їхньої природи, після нормування високе значення (близьке до 1) завжди означає позитивний внесок у інтегральне значення.

3.2. Інтегральний показник конкурентоспроможності територій України за регіонами

Виходячи з попередньо представленої алгоритму розрахунку та аналізу Інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності територій, наступним кроком аналізу стали розрахунки субіндексів Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій України та відповідних рейтингів регіонів (крок 6 – Додаток Г). Для розрахунку субіндексів використані показники регіональної статистики за 2021 і 2023 роки (рік до і рік після початку повномасштабного вторгнення з урахуванням вимог Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» № 2115-IX від 03.03.2022 р.).

Узагальнені результати цього кроку представлені на рисунках 3.2 – 3.6.

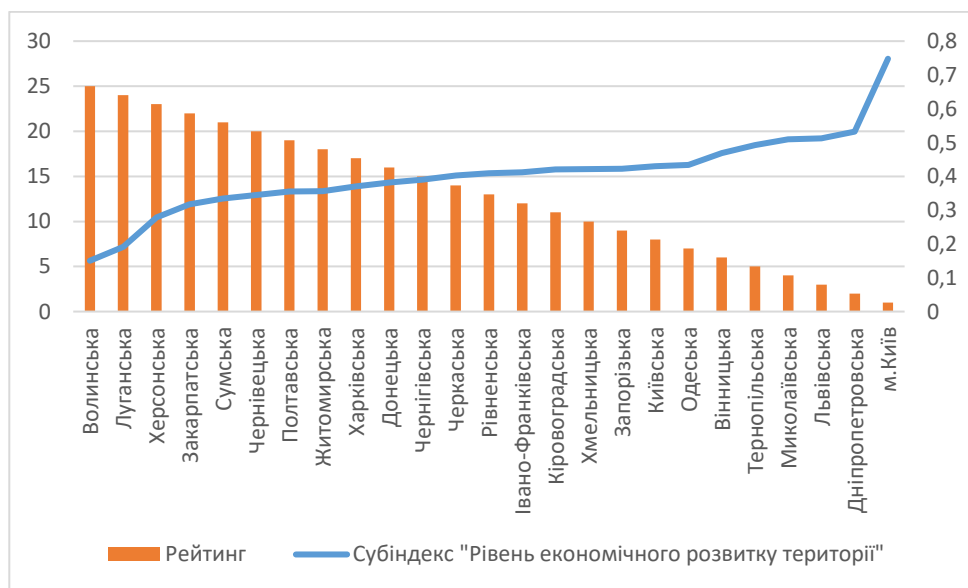

Рис. 3.2. Результати розрахунків Субіндексу «Рівень економічного розвитку території» та рейтинги регіонів, 2021 р.

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

Кластеризація за показником субіндексу «Рівень економічного розвитку території» дала можливість отримати групи, які представлено у таблиці 3.1.

Визначення оптимальної кількості груп при проведенні кластеризації було здійснено за формулою Стерджеса:

$$m = 1 + 2,233 \lg n - \text{для малих сукупностей } (n \leq 30)$$

$$m = 1 + 3,322 \lg n - \text{для сукупностей більше 30 одиниць } (n \geq 30),$$

де m – кількість груп; n – кількість одиниць, які групуються.

Після визначення кількості груп ключовим завданням є встановлення об'єктивних меж інтервалів. Використання методу рівних інтервалів або рівної частотності може призвести до штучного поділу регіонів, що мають схожий рівень конкурентоспроможності. Для уникнення цієї методологічної вади було застосовано графічний метод Гальтона[Козир, 2025b].

Підхід передбачав ранжування регіонів за зростанням значень нормованого субіндексу або інтегральної оцінки. Подальшу побудову графіку, де по осі абсцис відкладаються порядковий номер в ранжирі, а по осі ординат – значення субіндекса чи інтегральної оцінки.

Подальший аналіз кривої Гальтона дозволяє ідентифікувати природні точки перегину (зміни крутизни) в розподілі даних. Ці точки свідчать про місця, де концентрація регіонів зі схожими показниками змінюється, і, відповідно, є найбільш об'єктивними межами для поділу на групи.

Аналіз візуалізації ранжиру Гальтона дозволив визначити, що суттєві відмінності у значеннях властиві лише одиничним крайнім значенням. Тому, нами за основу групування було прийнято рівноінтервальний розподіл з адаптацією до таких «викидів».

Результати кластеризації регіонів України за субіндексом «Рівень економічного розвитку території», 2021 р.

Субіндекс	Рейтинги	Регіони	Кількість регіонів	Частка, %	Кластери
До 0,30	23-25	Волинська, Луганська, Херсонська	3	12	Кластер 1
0,30-0,36	18-22	Закарпатська, Сумська, Чернівецька, Полтавська, Житомирська	5	20	Кластер 2
0,36-0,45	7-17	Харківська, Донецька, Чернігівська, Черкаська, Рівненська, Івано- Франківська, Кіровоградська, Хмельницька, Запорізька, Київська, Одеська	11	44	Кластер 3
0,45 і більше	1-6	Вінницька, Тернопільська, Миколаївська, Львівська, Дніпропетровська, м.Київ	6	24	Кластер 4
Разом	х	х	25	100	

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

Кластер 1 – це група регіонів з найнижчими показниками рівня економічного розвитку території (значення показників субіндексу $< 0,3$). До Кластеру 1 потрапила Луганська область, що пояснюється бойовими діями на території області, які велись на момент 2021 року вже 7 років та окупацією окремих районів області. Нижчими серед аналітичних показників цього субіндексу *Луганської області* у 2021 році були «Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу», «Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення» та «Фінансування проектів розвитку, млн. грн.» – стандартизовані показники близькі до нуля. Причиною нижчих показників економічного розвитку *Волинської області*

були найнижчі стандартизовані значення показників *Індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту* та *Кількості проектів розвитку*. Для *Херсонської області* з точки зору цього субіндексу критичним показником виявилася *Питома вага інноваційно активних підприємств у 2020-2022 рр.* [Козир, 2025b].

До *Кластеру 2* з нижчим середнім рівнем показника рівня економічного розвитку потрапили *Закарпатська, Сумська, Чернівецька, Полтавська та Житомирська області*. Значення показника субіндексу для цієї групи знаходиться у діапазоні від 0,3 до 0,36 відносних одиниць. Причиною такого результату слугували: для *Закарпатської області* – низькі значення показників *Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу та Кількість проектів розвитку*; для *Сумської області* – *кількість та обсяги фінансування, залучені у реалізацію проектів розвитку* (що загалом можна пояснити прикордонним до рф географічним положенням області); для *Чернівецької області* – *Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу та Обсяги фінансування, залученого у проекти розвитку*; для *Полтавської* – також *Обсяги фінансування, залученого у проекти розвитку*; для *Житомирської* – відносно низькі показники *Обсягів капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, Кількості підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення, Кількості проектів розвитку та Обсяги фінансування, залученого в їх реалізацію*. Ці показники свідчать про низький рівень управління територією [Козир, 2025b].

У *Кластер 3* з вищим середнім рівнем економічного розвитку потрапили: *Харківська, Донецька, Чернігівська, Черкаська, Рівненська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Хмельницька, Запорізька, Київська та Одеська області*. Діапазон цієї групи – від 0,36 до 0,45. Показник *Обсягу капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу у 2021 році* був відносно низьким у всіх регіонах цієї групи, за виключенням *Рівненської та Київської областей*. Показник *Кількості підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення* був відносно низьким в *Донецькій, Івано-Франківській,*

Рівненській, Хмельницькій та Чернігівській областях. Показник *Кількості проєктів розвитку* був відносно низьким у Кіровоградській, Рівненській, Київській, Хмельницькій, Чернігівській та Одеській областях. Відповідно *обсяги фінансування, залученого в їх реалізацію*, були відносно низькими в Рівненській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській та Кіровоградській областях. Донецька область на період 2021 року мала відносно високі показники Індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту, Кількості проєктів розвитку та Обсягу фінансування, залученого в їх реалізацію. Всі регіони цієї групи мали високі значення показника *Питома вага інноваційно активних підприємств у 2020-2022 рр.* [Козир, 2025b].

У Кластер 4 з найвищими показниками субіндексу економічного розвитку потрапили Вінницька, Тернопільська, Миколаївська, Львівська, Дніпропетровська області та місто Київ.

Результати розрахунку субіндексу Рівня соціального розвитку території та рейтингу регіонів за його значеннями представлено на рисунку 3.3.

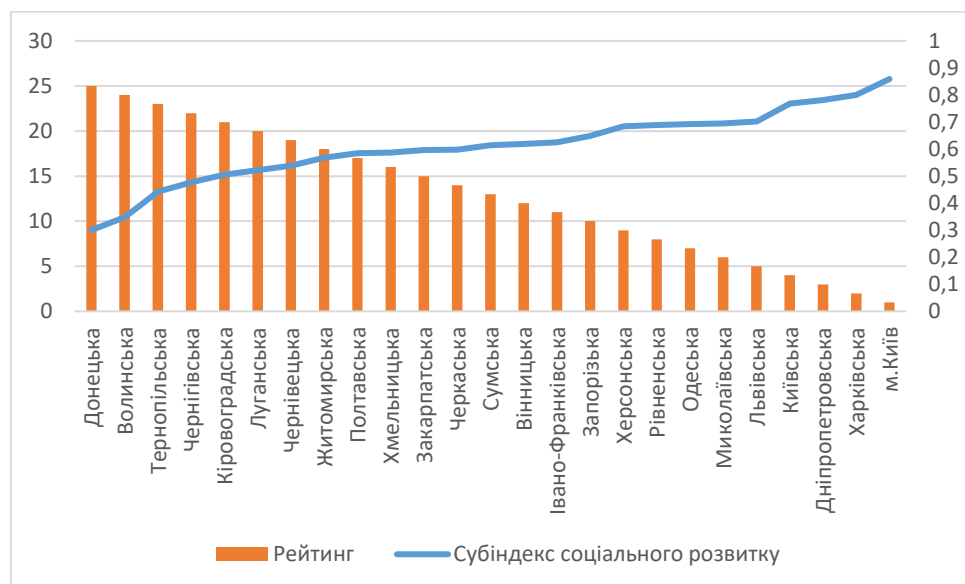

Рис. 3.3. Результати розрахунків Субіндексу «Рівень соціального розвитку території» та рейтинги регіонів, 2021 р.

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

Кластеризація за показником Субіндексу «Рівень соціального розвитку території» дала можливість отримати групи, які представлено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Результати кластеризації регіонів України за субіндексом «Рівень соціального розвитку території», 2021 р.

Субіндекс	Рейтинги	Регіони	Кількість регіонів	Частка, %	Кластери
До 0,45	23-25	Донецька, Волинська, Тернопільська	3	12	Кластер 1
0,45-0,58	18-22	Чернігівська, Кіровоградська, Луганська, Чернівецька, Житомирська	5	20	Кластер 2
0,58-0,72	5-9	Полтавська, Хмельницька, Закарпатська, Черкаська, Сумська, Вінницька, Івано-Франківська, Запорізька, Херсонська, Рівненська, Одеська, Миколаївська, Львівська	13	52	Кластер 3
0,72 і більше	1-4	Київська, Дніпропетровська, Харківська, м. Київ	4	16	Кластер 4
Разом	х	х	25	100	

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

У Кластер 1 з найнижчим рівнем цього субіндексу потрапили Донецька, Волинська та Тернопільська області, в першу чергу, через вкрай низькі показники Рівня участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше та високі показники Рівня безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше (діапазон субіндексу - від 0 до 0,45).

У Кластер 2 з нижчим середнім значенням показника потрапили Чернігівська, Кіровоградська, Луганська, Чернівецька та Житомирська області. Ці області станом на 2021 рік мали критично нереалізований потенціал по окремих показниках - Луганська (високий рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше), Чернівецька (велика кількість безробітних на 1 вакансію) та Чернігівська область – високе

соціальне навантаження за рахунок великої кількості ВПО. Діапазон цієї групи - від 0,45 до 0,58 [Козир, 2025b].

У Кластер 3 з вищим середнім значенням соціального розвитку потрапила найбільша кількість областей – 13 регіонів – це Полтавська, Хмельницька, Закарпатська, Черкаська, Сумська, Вінницька, Івано-Франківська, Запорізька, Херсонська, Рівненська, Одеська, Миколаївська та Львівська області. Це області, які мали найнижчий рівень соціального навантаження, через відносно низьку кількість зареєстрованих у них ВПО та найкращі показники по кількості безробітних на 1 вакансію.

Київська, Дніпропетровська, Харківська області та місто Київ у 2021 році мали найкращі показники соціального розвитку.

Результати розрахунку субіндексу «Стан демографічної ситуації» та рейтингу регіонів за його значеннями представлено на рисунку 3.4.

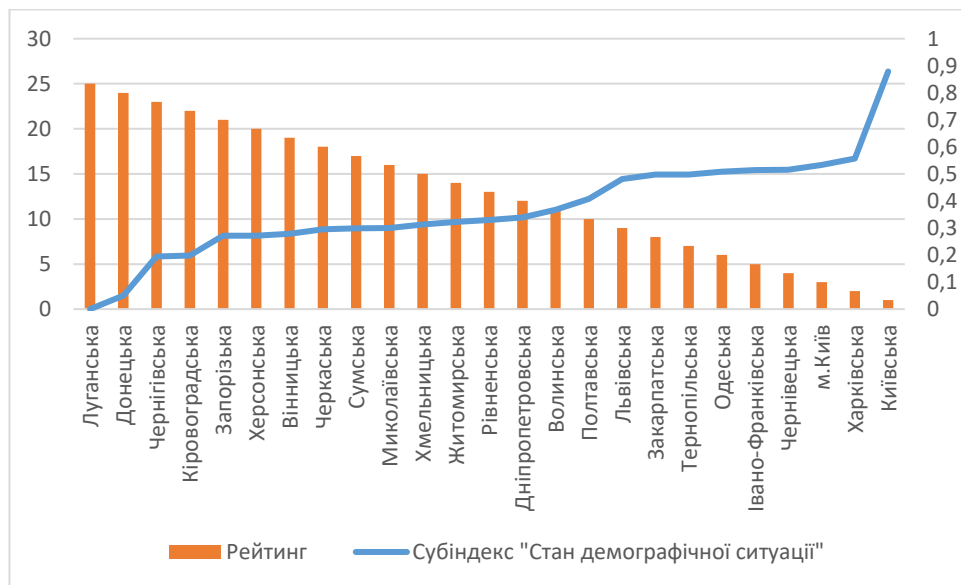

Рис. 3.4. Результати розрахунків Субіндексу «Стан демографічної ситуації» та рейтинги регіонів, 2021 р.

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

Кластеризація за показником Субіндексу «Стан демографічної ситуації» дала можливість отримати такі групи (Табл. 3.3):

Таблиця 3.3

Результати кластеризації регіонів України за субіндексом «Стан демографічної ситуації», 2021 р.

Субіндекс	Рейтинги	Регіони	Кількість регіонів	Частка, %	Кластери
До 0,20	22-25	Луганська, Донецька, Чернігівська, Кіровоградська	4	16	Кластер 1
0,20-0,33	9-21	Запорізька, Херсонська, Вінницька, Черкаська, Сумська, Миколаївська, Хмельницька, Житомирська, Рівненська	9	36	Кластер 2
0,33-0,47	10-12	Дніпропетровська, Волинська, Полтавська	3	12	Кластер 3
0,47 і більше	1-9	Львівська, Закарпатська, Тернопільська, Одеська, Івано-Франківська, Чернівецька, м.Київ, Харківська, Київська	9	36	Кластер 4
Разом	x	x	25	100	

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

У Кластер 1 із найгіршими показниками демографічної ситуації потрапили Луганська, Донецька, Чернігівська та Кіровоградська області. Критично високі показники рівня демографічного навантаження на населення у віці 16–59 років в цій групі мали Луганська та Донецька області. Низькій рівень співвідношення прибулих та вибулих мали Луганська, Донецька та Кіровоградська області.

Найбільшими за кількістю областей були Кластер 2 – з нижчим середнім рівнем стану демографічної ситуації (9 областей) та Кластер 4 – з найкращими демографічними показниками (9 областей).

У Кластер 2 потрапили Запорізька, Херсонська, Вінницька, Черкаська, Сумська, Миколаївська, Хмельницька, Житомирська та Рівненська області – через низький рівень співвідношення прибулих та вибулих.

У Кластер 3 потрапила найменша кількість регіонів – Дніпропетровська, Волинська та Полтавська області – через відносно низький рівень демографічного навантаження на населення у віці 16–59 років.

У Кластер 4 потрапили Львівська, Закарпатська, Тернопільська, Одеська, Івано-Франківська, Чернівецька, Харківська, Київська області та місто Київ – через відносно високу кількість людей у працездатному віці.

Результати розрахунку субіндексу «Доступність публічних послуг» і рейтингу регіонів за його значеннями представлено на рисунку 3.5.

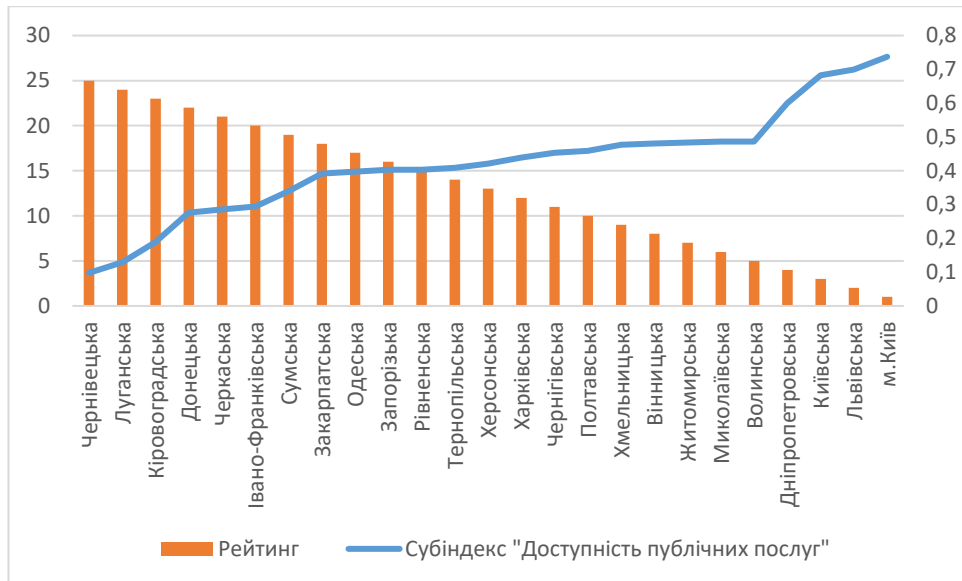

Рис. 3.5. Результати розрахунків Субіндексу «Доступність публічних послуг» та рейтинги регіонів, 2021 р.

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

Кластеризація за показником Субіндексу «Доступність публічних послуг» дала можливість отримати групи, які представлено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Результати кластеризації регіонів України за субіндексом
«Доступність публічних послуг», 2021 р.**

Субіндекс	Рейтинги	Регіони	Кількість регіонів	Частка, %	Кластери
До 0,30	20-25	Чернівецька, Луганська, Кіровоградська, Донецька, Черкаська, Івано-Франківська	6	24	Кластер 1
0,30-0,45	12-19	Сумська, Закарпатська, Одеська, Запорізька, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Харківська	8	32	Кластер 2
0,45-0,50	5-11	Чернігівська, Полтавська, Хмельницька, Вінницька, Житомирська, Миколаївська, Волинська	7	28	Кластер 3
0,50 і більше	1-4	Дніпропетровська, Київська, Львівська, м.Київ	4	16	Кластер 4
Разом	х	х	25	100	

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

До Кластеру 1 з найгіршими показниками Доступності публічних послуг потрапили Чернівецька, Луганська, Кіровоградська, Донецька, Черкаська та Івано-Франківська області. В Чернівецькій, Луганській та Кіровоградській областях складові цього субіндексу були на критично низькому рівні [Козир, 2025b].

До Кластеру 2 з нижчим середнім рівнем цього субіндексу потрапили Сумська, Закарпатська, Одеська, Запорізька, Рівненська, Тернопільська, Херсонська та Харківська області. В цьому кластері найбільш проблемною зоною виявився показник кількості лікарів загальної практики (Сумська та Херсонська область). На низькому рівні був показник кількості ЦНАП у Закарпатській області. Показник забезпеченості домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет був на низькому рівні в Одеській області [Козир, 2025b].

До Кластеру 3 з вищим середнім рівнем субіндексу увійшли Чернігівська, Полтавська, Хмельницька, Вінницька, Житомирська, Миколаївська та Волинська області.

На найвищому рівні був показник субіндексу доступу до публічних послуг у Дніпропетровській, Київській, Львівській областях та у міст Київ.

Результати розрахунку субіндексу «Екологічна безпека та збалансоване природокористування» та рейтингу регіонів за його значеннями представлено на рисунку 3.6. Результати угруповання регіонів за показником Субіндексу «Екологічна безпека та збалансоване природокористування» по кластерах представлені у таблиці 3.5. Найгірша ситуація за цим субіндексом у 2021 році спостерігалась у місті Київ та Донецькій області (Кластер 1).

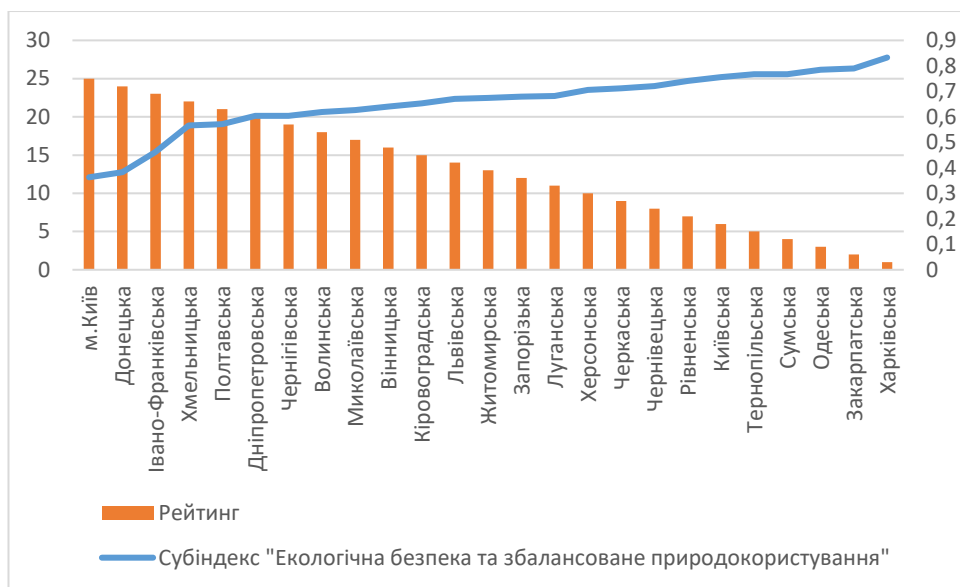

Рис. 3.6. Результати розрахунків Субіндексу «Екологічна безпека та збалансоване природокористування» та рейтинги регіонів, 2021 р.

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

На нижчому середньому рівні були показники екологічної безпеки та збалансованого природокористування в Івано-Франківській, Хмельницькій та Полтавській областях (Кластер 2) через низький рівень витрат на охорону навколишнього природного середовища.

Таблиця 3.5

**Результати кластеризації регіонів України за субіндексом
«Екологічна безпека та збалансоване природокористування», 2021 р.**

Субіндекс	Рейтинги	Регіони	Кількість регіонів	Частка, %	Кластери
До 0,40	21-25	м.Київ, Донецька	2	8	Кластер 1
0,40-0,60	11-20	Івано-Франківська, Хмельницька, Полтавська	3	12	Кластер 2
0,20-0,35	5-10	Дніпропетровська, Чернігівська, Волинська, Миколаївська, Вінницька, Кіровоградська, Львівська, Житомирська, Запорізька, Луганська, Херсонська, Черкаська	12	48	Кластер 3
0,35 і більше	1-4	Чернівецька, Рівненська, Київська, Тернопільська, Сумська, Одеська, Закарпатська, Харківська	8	32	Кластер 4
Разом	х	х	25	100	

Джерело: розраховано автором за даними [Державна служба статистики України]

На вищому середньому рівні показники екологічної безпеки та збалансованого природокористування були у найбільш чисельному кластері за кількістю регіонів (Кластер 3), в який увійшли Дніпропетровська, Чернігівська, Волинська, Миколаївська, Вінницька, Кіровоградська, Львівська, Житомирська, Запорізька, Луганська, Херсонська та Черкаська області [Козир, 2025b].

На кращому рівні показники екологічної безпеки та збалансованого природокористування у 2021 році були в Чернівецькій, Рівненській, Київській, Тернопільській, Сумській, Одеській, Закарпатській та Харківській областях. Результати розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій України у 2021 році на прикладі областей України та м. Київ та відповідного Рейтингу регіонів за запропонованою авторською методикою та алгоритмом представлено на рисунку 3.7 (кроки 7-8 - проміжні розрахунки представлено у додатках Б-Г).

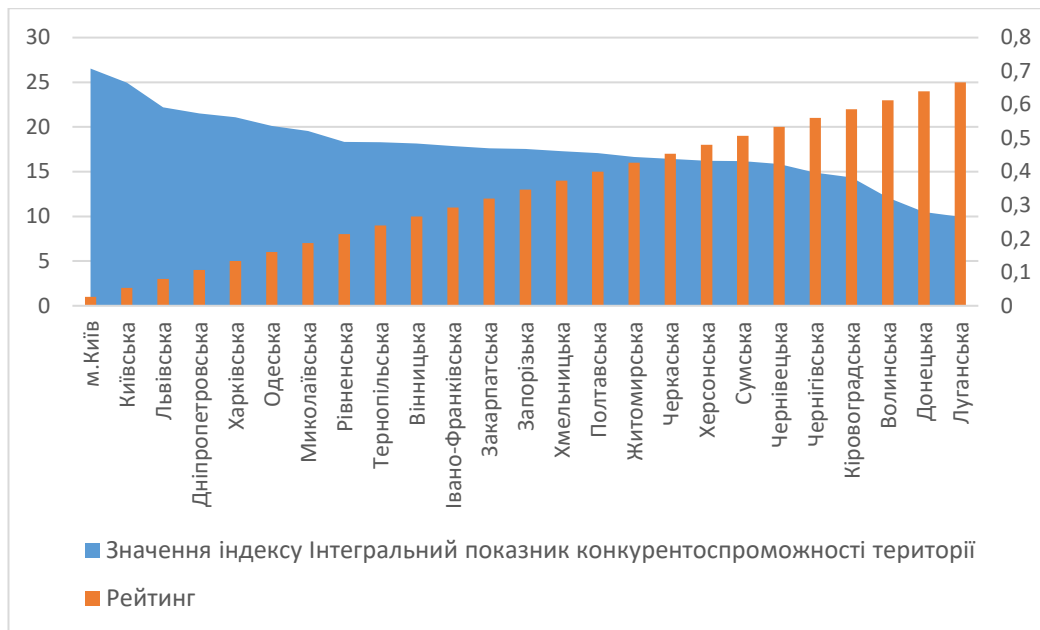

Рис. 3.7. Результати розрахунків Інтегрального індексу конкурентоспроможності території за регіонами України та відповідного Рейтингу регіонів, 2021 р. (значення Індексу – права шкала, значення Рейтингу – ліва шкала)

Джерело: розраховано автором

Кінцевий етап інтегрального оцінювання конкурентоспроможності регіонів вимагає переходу від шкали рангів до управлінських кластерів (груп). Такий перехід оцінок у групи необхідний для перетворення числового рейтингу в практичний інструмент регіональної та державної політики.

Результати проведеної кластеризації виявили 4 групи регіонів за Інтегральним індексом конкурентоспроможності території (крок 9 - таблиця 3.6).

У Кластер 1 з найнижчим рівнем Інтегрального показника увійшли Луганська, Донецька, Волинська, Кіровоградська та Чернігівська області.

У Кластер 2 з нижчим середнім рівнем Інтегрального показника увійшли Чернівецька, Сумська, Херсонська, Черкаська, Житомирська, Полтавська, Хмельницька, Запорізька, Закарпатська, Івано-Франківська, Вінницька, Тернопільська та Рівненська області.

У Кластер 3 з вищим середнім рівнем конкурентоспроможності увійшли Миколаївська, Одеська, Харківська, Дніпропетровська та Львівська області.

Найбільш конкурентоспроможними виявилася Київська область та місто Київ.

Таблиця 3.6

Результати кластеризації регіонів України за Інтегральним індексом конкурентоспроможності території, 2021 р.

Індекс	Рейтинги	Регіони	Кількість регіонів	Частка, %	Кластери
До 0,40	21-25	Луганська, Донецька, Волинська, Кіровоградська, Чернігівська	5	20,0	Кластер 1
0,40-0,50	8-20	Чернівецька, Сумська, Херсонська, Черкаська, Житомирська, Полтавська, Хмельницька, Запорізька, Закарпатська, Івано-Франківська, Вінницька, Тернопільська, Рівненська	13	52,0	Кластер 2
0,50-0,60	3-7	Миколаївська, Одеська, Харківська, Дніпропетровська, Львівська	5	20,0	Кластер 3
0,60 і більше	1-2	Київська, м.Київ	2	8,0	Кластер 4
Разом	x	x	25	100	

Джерело: розраховано автором

Проведення порівняльних розрахунків Інтегрального показника конкурентоспроможності території за регіонами України з 2023 роком ускладнено через те, що на час дії воєнного стану подання звітності до органів державної статистики респондентами здійснюється з урахуванням положень Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», тобто звітність подається до органів державної статистики протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період її неподання. Враховуючи дію Закону, формування органами державної статистики об'єктивної офіційної державної статистичної інформації щодо валового регіонального продукту за 2023 рік, інноваційної діяльності

підприємств області за 2021–2023 роки, а також чисельності населення (в усіх розрізах), починаючи з даних станом на 01.03.2023, припинено.

Під час дії воєнного стану органи державної статистики не проводять вибіркові обстеження населення (домогосподарств) і зокрема державного статистичного спостереження «Обстеження робочої сили», за результатами яких здійснюють оцінки про робочу силу, зайнятість і безробіття.

Таким чином, в розрізі регіонів за 2023 рік відсутня статистична інформація щодо частки інноваційно активних підприємств, індексу фізичного обсягу ВРП, рівня участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, рівня безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше за 2023 рік, демографічного навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки.

Враховуючи зазначене, автором пропонується адаптовану до умов воєнного стану методику розрахунку *Інтегрального індексу конкурентоспроможності території*, яка враховує показники *Рівня економічного відновлення території* – Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території області за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів; *Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території області*; *Рівня соціального розвитку території* - Навантаження на 1 вільне робоче місце; Кількість людей, які потребували соціальної підтримки; Кількість зареєстрованих ВПО; Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету; Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов; *Доступність публічних послуг* – Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді; Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкосмужової мережі Інтернет; Кількість лікарів загальної практики на 1 000 наявного населення *та Екологічної безпеки та збалансованого природокористування* – Темп зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу [Козир, 2025b].

Адаптована методика розрахунку субіндексів є такою:

1. Рівень економічного відновлення території:

$$EDTR = \overline{TDP} * w_{1i} + \overline{VFDP} * w_{1i} \quad (3.7)$$

\overline{TDP} – Стандартизована середня кількість проєктів розвитку, що реалізуються на території, *Standardized Average Number of Development Projects Implemented on the Territory*;

\overline{VFDP} – Стандартизований середній обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ, *Standardized Average of the Volume of Financing of Development Projects Implemented on the Territory*;

2. Рівень соціального розвитку території:

$$SDTR = \overline{NPCSP} w_{2i} + \overline{NPNSS} * w_{2i} + \overline{UNV} * w_{2i} + \overline{IDPN} w_{2i} \quad (3.8)$$

\overline{NPCSP} - Стандартизована середня кількості осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету, *Standardized Average Number of People Covered by Social programs and Services Financed from the Local Budget*;

\overline{NPNSS} – Стандартизована середня кількості людей, які потребували соціальної підтримки, *Standardized Average Number of People who Needed Social Support*;

\overline{UNV} – Стандартизована середня кількості безробітних на 1 вакансію, *Standardized Average of Number of Unemployed per 1 Vacancy*

\overline{IDPN} – Стандартизована середня кількості внутрішньо переміщених осіб, *Standardized Average of Internally Displaced Persons Number*.

3. Доступність публічних послуг:

$$APS = \overline{SCPAS} w_{3i} + \overline{ND} * w_{3i} \quad (3.10)$$

\overline{SCPAS} – Стандартизована середня частки ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді, *Standardized Average of Share of*

Centers for the Provision of Administrative Services that Have Introduced Electronic Provision of Administrative Services;

\overline{ND} – Стандартизована середня кількості лікарів загальної практики - сімейних лікарів на 1 000 наявного населення, *Standardized Average of the Number of Doctors.*

4. Екологічна безпека та збалансоване природокористування

$$ESBUN = \overline{EPGGR} \quad (3.11)$$

\overline{EPGGR} - Стандартизована середня темпів зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу, *Standardized Average of Growth/Decrease in Emissions of Pollutants and Greenhouse Gases from Stationary Emission Sources per Capita Rate;*

W_{ij} – вагові коефіцієнти і-синтетичного показника та j-аналітичного показника;

i – порядковий номер синтетичного показника;

j – порядковий номер аналітичного показника.

Такі регіональної статистики було отримано від Волинської ОДА, Дніпропетровської ОДА, Житомирської ОДА, Одеської ОДА, Полтавської ОДА, Сумської ОДА, Тернопільської ОДА, Хмельницької ОДА, Черкаської ОДВ та Чернігівської ОДА у відповідь на депутатське звернення (відповіді представлено у додатку Д). Ці області розглядаються як кейси кластерів 1, 2 та 3, до яких входять регіони з рівнем Інтегрального індексу конкурентоспроможності території менше 0,6, тобто які не можна віднести до регіонів-лідерів за підсумками 2021 року [Козир, 2025b].

Результати розрахунку аналітичних даних – складових Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій України у 2023 р. представлені у таблиці 1 Додатку Е.

Значення вагових коефіцієнтів було отримано за такими ж принципами, які використовувались в оцінці конкурентоспроможності регіонів у 2021 році.

Отримані вагові коефіцієнти наведено у таблиці 2 Додатку Е.

Результати стандартизації аналітичних показників розрахунку Інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності областей/міст України у 2023 р. та визначені напрями їх впливу на результат представлено у Додатку Ж.

Для порівняльних розрахунків було обрано регіони з перших трьох кластерів за підсумками 2021 року, потенціал конкурентоспроможності яких було реалізовано на недостатньому рівні – це Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська області.

Результати розрахунку субіндексу «Рівень економічного відновлення території» представлено у таблиці 1 додатку 3 та графічно на рисунку 3.8.

Слід відзначити, що Волинська область, яка за показниками економічного розвитку 2021 року займала останню сходинку рейтингу у 2023 році за показником економічного відновлення зайняла 3 позицію.

Дніпропетровська та Тернопільська області зберігали свої позиції лідерів за цим показником і у 2023 році.

Зберегли свої позиції: Одеська область, яка зайняла 4 позицію рейтингу 2023 року, фактично зберігала свою позицію по відношенню до 2021 року, та Чернігівська область (6 позиція рейтингу). Ці області у за показниками економічного розвитку у 2021 році входили до кластеру з найвищими середніми показниками [Козир, 2025b].

Порівняно кращими стали показники економічного відновлення у 2023 році Сумської області.

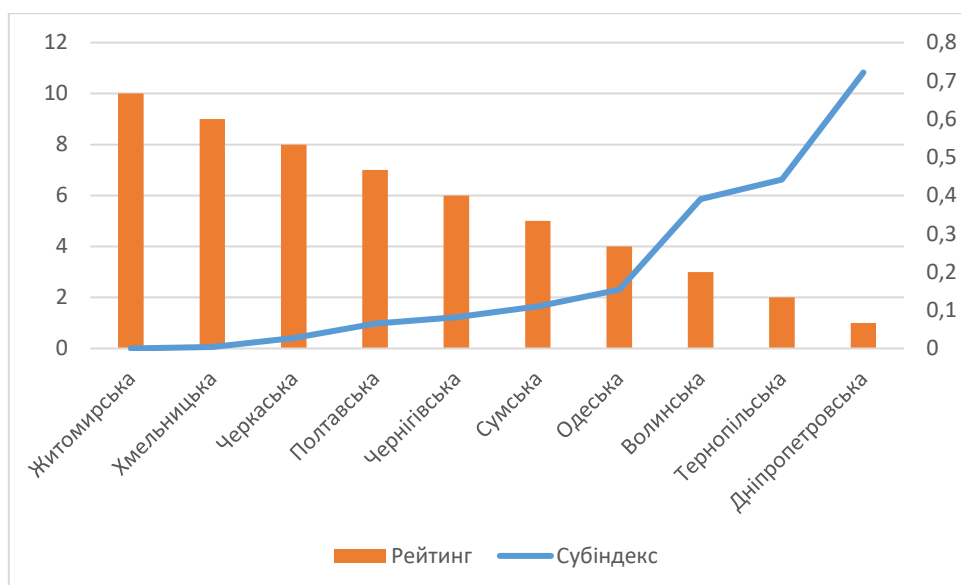

Рис. 3.8. Результати розрахунків Субіндексу «Рівень економічного відновлення території» та рейтинги регіонів, 2023 р.

Джерело: розраховано автором

Погіршилися порівняльні показники економічного відновлення Хмельницької та Черкаської області. Нижчу позицію рейтингу за показниками економічного відновлення у 2023 році зайняла Житомирська область.

Результати розрахунку субіндексу «Рівень соціального розвитку території» представлено у таблиці 2 додатку 3 та графічно на рисунку 3.9.

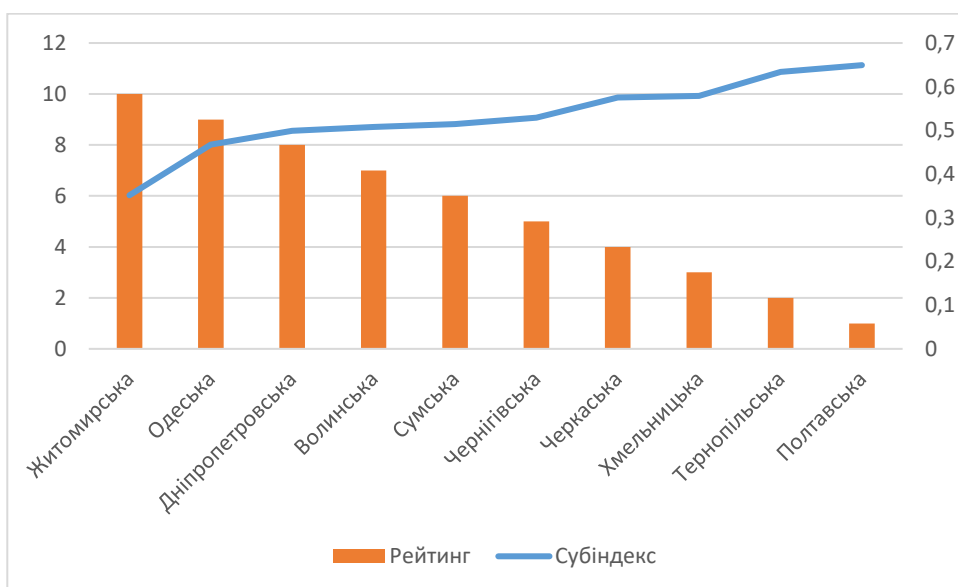

Рис. 3.9. Результати розрахунків Субіндексу «Рівень соціального розвитку території» та рейтинги регіонів, 2023 р.

Джерело: розраховано автором

Лідером рейтингу за показниками субіндексу соціального розвитку з досліджуваної сукупності у 2023 році стала Полтавська область (у рейтингу 2021 року вона входила до кластеру з найвищим середнім рівнем показників соціального розвитку).

Значно погіршилася ситуація з рівнем соціального розвитку в Дніпропетровській та Одеській областях, що пояснюється зростанням соціального навантаження в них через наслідки повномасштабного вторгнення. У рейтингу 2021 року Дніпропетровська область входила у кластер лідерів за показниками соціального розвитку, а Одеська область – у кластер з вищим середнім рівнем показників. У рейтингу 2023 року ці області зайняли передостанні місця. Житомирська область перемістилася з кластеру з нижчим середнім рівнем показників на останню позицію рейтингу. Погіршилися відносні показники соціального розвитку в Сумській області. Зберегли свої позиції, близькі до вищих середніх, Хмельницька та Черкаська області. Покращились відносні показники соціального розвитку в Чернігівській області [Козир, 2025b]. На фоні погіршення відносних показників соціального розвитку східних та південних областей, в яких більш відчутними є наслідки повномасштабного вторгнення, покращилися відносні позиції Тернопільської та Волинської областей.

Результати розрахунку субіндексу «Доступність публічних послуг» представлено у таблиці 3 додатку 3 та графічно на рисунку 3.10. Лідером у досліджуваній сукупності регіонів за цим показником у 2023 році стала Сумська область. Значно погіршили свої позиції за цим субіндексом Дніпропетровська, Чернігівська та Житомирська області. Покращилася ситуація з доступом до публічних послуг в Тернопільській та Черкаській областях. Зберегли позиції кращих середніх Полтавська та Хмельницька області.

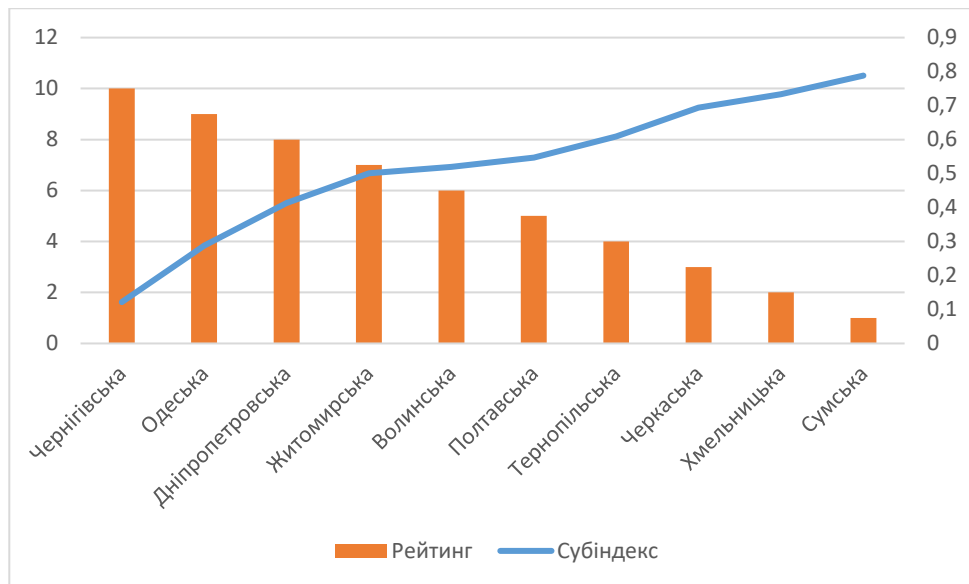

Рис. 3.10. Результати розрахунків Субіндексу «Доступність публічних послуг» та рейтинги регіонів, 2023 р.

Джерело: розраховано автором

Результати розрахунку субіндексу «Екологічна безпека та збалансоване природокористування» представлено у таблиці 4 додатку 3 та графічно на рисунку 3.11. Полтавська область за цим субіндексом перемістилася з кластеру з нижчими середніми показниками в лідери.

Покращилася ситуація в Житомирській області (друга позиція рейтингу 2023 року порівняно з позицією в кластері з вищими середніми показниками у 2021 році), Хмельницькій області (третя позиція в рейтингу 2023 року порівняно з позицією в кластері з нижчими середніми показниками у 2021 році). Зберегла свої позиції в рейтингу Тернопільська область на рівні лідерів-кращих середніх позицій. Погіршилася ситуація з екологічною безпекою в Черкаській, Сумській, Чернігівській та Дніпропетровській областях [Козир, 2025b].

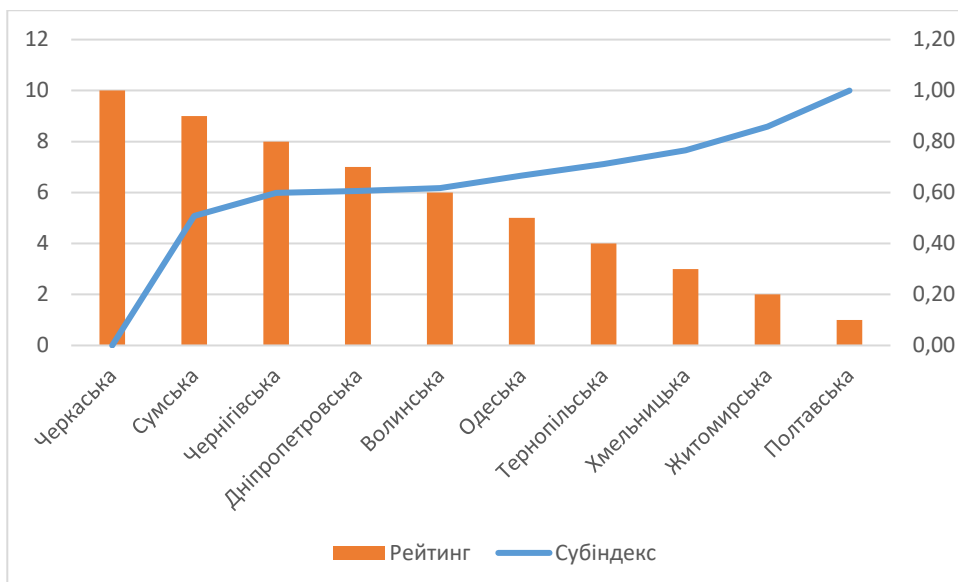

Рис. 3.11. Результати розрахунків Субіндексу «Екологічна безпека та збалансоване природокористування» та рейтинги регіонів, 2023 р.

Джерело: розроблено автором [Козир, 2025b].

Розрахунок Інтегрального індексу конкурентоспроможності території за регіонами України та відповідного Рейтингу регіонів у 2023 році за адаптованою до умов воєнного стану методикою розрахунку продемонстрував збереження лідируючих позицій конкурентоспроможного регіону Дніпропетровською областю.

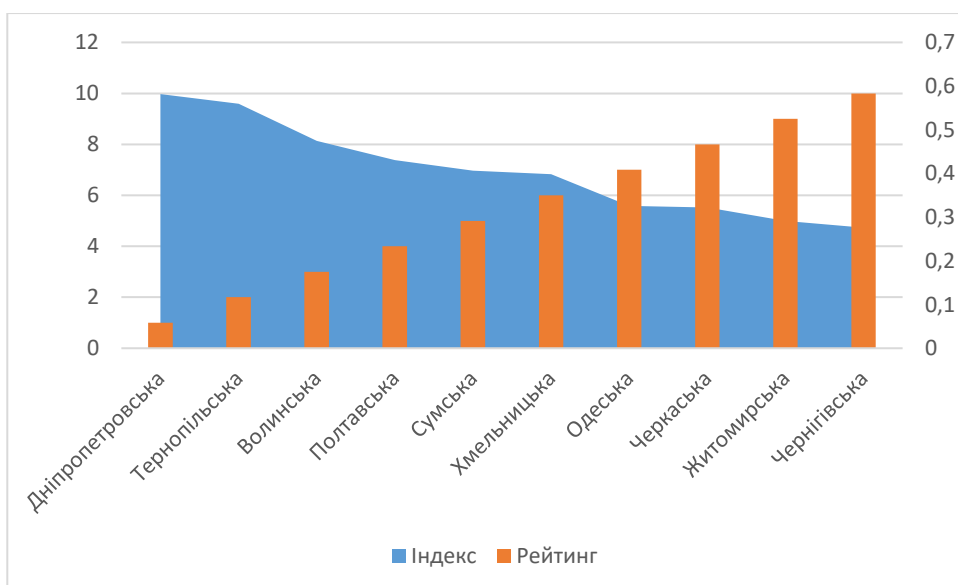

Рис. 3.12. Результати розрахунків Інтегрального індексу конкурентоспроможності території за регіонами України та відповідного Рейтингу регіонів, 2023 р. (значення Індексу – права шкала, значення Рейтингу – ліва шкала)

Джерело: розраховано автором [Козир, 2025b]

На тлі повномасштабного вторгнення з досліджуваної сукупності регіонів погіршилися показники конкурентоспроможності Одеської, Житомирської та Черкаської областей. Покращилися відносні позиції в рейтингу Тернопільської, Волинської та Полтавської областей. Найгірші позиції рейтингу конкурентоспроможності у Чернігівській області [Козир, 2025b]. Підсумовуючи проведене дослідження, слід відзначити, що не дивлячись на збереження конкурентних позицій Дніпропетровською областю по Інтегральному індексу, яке, першочергово, зумовлене збереженням позицій по субіндексу показників економічного розвитку/відновлення, в той же час у прифронтових і прикордонних регіонах спостерігалось суттєве зниження як загального інтегрального показника конкурентоспроможності території, так і його субіндексів, передусім, які характеризують зростання соціального напруження.

На тлі перерозподілу позицій в рейтингу на перші сходинки лідерів вийшли відносно безпечні регіони – Тернопільська та Волинська область, що пояснюється не тільки перерозподілом відносних показників, а і також покращенням рівня регіонального управління – значним зростанням кількості проєктів розвитку та обсягами фінансування, залученим у їх реалізацію. Покращилася ситуація на ринку праці в цих областях – на тлі переміщення бізнесу зросла кількість робочих місць, які забезпечили зниження показника кількості безробітних на 1 вакансію. Від 75 до 100% Центрів надання адміністративних послуг у цих регіонах запровадили надання послуг в електронному вигляді. На відносно стабільному рівні забезпечувались потреби в послугах з охорони здоров'я [Козир, 2025b].

Покращилися позиції в Інтегральному рейтингу Полтавської області, в першу чергу, за рахунок покращення показників екологічної безпеки – зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу. Для розвитку подальших досліджень інтерес представляє аналіз реалізації потенціалу конкурентоспроможності регіонів-

лідерів за рахунок залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, а також розробка практичних рекомендації щодо диверсифікації джерел фінансування відновлення та розвитку регіонів України в залежності від рівнів їх конкурентоспроможності та відповідно інвестиційної привабливості.

3.3. Асинхронність напрямів відновлення України в політиках конкурентоспроможності її територій

У період відновлення України, її території перебувають в умовах асинхронної конкуренції за: державні інвестиції та субвенції, міжнародну допомогу та донорські програми, бізнес і робочі місця, людський капітал (утримання й повернення), вплив на політичні рішення щодо пріоритетів відбудови. Тобто процес відновлення територій набуває форми змагання за повноцінне функціонування територій сьогодні та в майбутньому.

Асинхронність напрямів відновлення України означає, що регіони знаходяться в різних станах внаслідок війни і не можуть відновлюються одночасно з однаковою інтенсивністю та єдиним фокусом. Це потребує формування різнорівневих політик відновлення, в яких ключовими акцентами мають стати набуття/зміцнення суб'єктності та конкурентоспроможності територій.

З урахуванням проведеного в другому і третьому розділах аналізу соціально-економічних втрат територій внаслідок російської агресії під час Війни за Незалежність України з 2014 року, розробки та практичного застосування моделі політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення із розрахунком Інтегрального показника конкурентоспроможності українських регіонів, і відповідно до запропонованих автором у першому розділі дисертації типів територій, пропонуємо вважати *асинхронність напрямів відновлення України в політиках*

конкурентоспроможності її території стратегічним підходом державної регіональної політики в 2026-2027рр.

Для розробки такої політики варто взяти до уваги отримані автором результати у дослідженні. Порівняємо отримані у підрозділі 3.2. результати рейтингу досліджуваних регіонів України за Інтегральним показником конкурентоспроможності з рейтингом фактичної інвестиційної привабливості (за показником залучених Прямих іноземних інвестицій (інструментів участі в капіталі) в економіці регіонів України).

Таблиця 3.7

Кореляція Рейтингів регіонів за показником залучених Прямих іноземних інвестицій (ПІІ як інструментів участі в капіталі) та Інтегральним показником конкурентоспроможності територій (ІПКТ) станом на 31.12.2023 р.*

Регіон	Рейтинг регіону за припливом ПІІ, 2023 р.	Рейтинг регіону за ІПКТ, 2023 р.
Дніпропетровська	1	1
Полтавська	2	4
Одеська	3	7
Чернігівська	4	10
Черкаська	5	8
Хмельницька	6	6
Сумська	7	5
Житомирська	8	9
Волинська	9	3
Тернопільська	10	2

**Дані абсолютних значень показника не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про офіційну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.*

У результаті порівняльного аналізу рейтингу досліджуваних регіонів із рейтингом фактичного залучення прямих іноземних інвестицій можна отримати матрицю реалізації потенціалу конкурентоспроможності, що може бути покладена до основи напрацювання моделі державної регіональної політики в 2026-2027 рр. та стратегування розвитком громад на зазначений період.

Інвестиційна привабливість

Висока ↑ Низька	Високий рівень реалізації потенціалу конкурентоспроможності Дніпропетровська область, Полтавська область	Інвестиційна привабливість перевищує реальний потенціал конкурентоспроможності Одеська область, Чернігівська область, Черкаська область
	Недооцінений потенціал конкурентоспроможності Волинська область, Тернопільська область, Хмельницька область	Низький рівень потенціалу конкурентоспроможності/Низький рівень інвестиційної привабливості Житомирська область, Сумська область
	Висока	Низька

Конкурентоспроможність

Рис. 3.13. Матриця реалізації потенціалу конкурентоспроможності регіонів.

Джерело: складено автором на основі аналізу показників, представлених в 2 і 3 розділах дисертації

Проведений аналіз показав, що в групі областей з високим рівнем реалізації потенціалу конкурентоспроможності залишаються промислові регіони (з групи досліджуваних регіонів) – Дніпропетровська та Полтавська області. Зберегли інвестиційну привабливість регіони, які у 2023 році продемонстрували низький рівень конкурентоспроможності – Одеська, Чернігівська та Черкаська області. Парадоксально низький рівень інвестиційної привабливості демонструють тиллові регіони, зокрема Волинська, Тернопільська та Хмельницька області. Низький рівень потенціалу конкурентоспроможності та низький рівень інвестиційної привабливості демонструють Житомирська та Сумська області, що пояснюється тим, що перша область відноситься згідно з Класифікацією територій (Табл. 1.5) до деокупованих територій, друга – до прифронтових, де відбуваються постійні обстріли та проникнення ДРГ.

Слід відзначити, що у всіх регіонів спостерігається уповільнення процесу залучення як прямих іноземних інвестицій, так і внутрішніх інвестицій. Такі, тилові регіони, як Волинська, Тернопільська та Хмельницька області, потребують перезавантаження ОМС, боротьби з корупцією, повноцінної інтеграція ВПО з започаткуванням нових бізнесів і напрямів розвитку, міжкультурного діалогу, підвищення ефективності управління територією та реалізації потенціалу її конкурентоспроможності. Ресурсом реалізації потенціалу конкурентоспроможності та його підвищення можуть бути залучені іноземні та внутрішні інвестиції у релокований бізнес, залучення коштів міжнародних фондів і програм, зокрема для України, як країни-кандидата до ЄС, можлива участь у ініціативах за напрямками Interreg A та Interreg B; у програмі LIFE – фінансовому інструменті ЄС для захисту довкілля та клімату, який співфінансував понад 5 000 проєктів, що допомагають Європі стати зеленішою.

Внутрішнім ресурсом відновлення прифронтових (Дніпропетровська, Одеська, Чернігівська, Сумська області) та деокупованих (Житомирська область) територій має стати формування стратегії відновлення та активний профіль, backup plan (альтернативний план розвитку) і зміцнення мережевої кооперації та мобілізації ресурсів.

Фінансовим забезпеченням стратегії відновлення та розвитку цих областей має стати державна підтримка, а також кошти залучені зі спеціальних фондів міжнародної допомоги Україні, таких як інструменти Ukraine Facility. Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction and Reform Trust Fund (URTF) – Трастовий фонд допомоги, відновлення, реконструкції та реформ України (URTF) – швидка та гнучка платформа, яка дозволяє Світовому банку визначати пріоритети та спрямовувати фінансування на найнагальніші потреби розвитку, визначені урядом України. Фонд Східної Європи (East Europe Foundation) підтримує

ініціативи громад, спрямовані на сталий розвиток та децентралізацію енергосистем.

У пріоритеті проекти в прифронтових і постраждалих регіонах, де стабільне електропостачання є критично важливим. Благодійний фонд «Запорука відомий програмами підтримки медичних та соціальних установ. Фінансує встановлення сонячних панелей та резервних систем живлення для лікарень, щоб забезпечити безперебійну роботу обладнання. Міжнародний фонд «Відродження» (Open Society Foundations) надає гранти громадським організаціям і муніципалітетам, які впроваджують енергоефективні технології чи створюють власні енергетичні кооперативи. Програма GoLocal (програма Посольства Швейцарії в Україні) виділяє гранти на встановлення сонячних електростанцій, теплових насосів та резервних систем для шкіл, водоканалів та ЦНАПів. Програма EGAP (Switzerland + East Europe Foundation) фінансує цифрові та «розумні» рішення для громад, зокрема системи моніторингу, інтегровані з відновлюваними джерелами енергії.

Окремим ресурсом конкурентоздатності здатна стати *суб'єктність території* у контексті відновлення, що проявляється через свою здатність територіальної спільноти формулювати власну стратегію відбудови, мобілізувати внутрішні ресурси та встановлювати зовнішні партнерства, що здатні забезпечити конкурентоспроможність території у залученні фінансової, експертної, політичної та соціально-економічної підтримки.

Виходячи з запропонованих автором в першому розділі показників суб'єктності можна стверджувати, що саме вони зумовлюють фокус політик відновлення сьогодні (Табл. 3.7).

**Кореляція показників суб'єктності та асинхронності фокусу
політики відновлення територій України**

Показники суб'єктності території та їх прояв	Території	Фокус політик відновлення
<p>Інституційна спроможність. Територія здатна розробляти якісні проекти та управляти ними</p>	<p>Тилові – Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Закарпатська, Чернівецька, Волинська, Рівненська, Хмельницька, Вінницька, Полтавська, Кіровоградська</p>	<p>Перезавантаження ОМС, боротьба з корупцією, повноцінна інтеграція ВПО з започаткуванням нових бізнесів і напрямів розвитку, міжкультурний діалог, підвищення ефективності управління територією та реалізації потенціалу її конкурентоспроможності</p>
<p>Стратегія розвитку. Здатність самостійно визначати пріоритети розвитку. Привабливість через зрозумілість плану відновлення</p>	<p>Деокуповані – Київська (північні громади), Житомирська (північні території), Чернігівська (частково – північ), Харківська (значні території звільнено), Херсонська (правобережна частина)</p>	<p>Формування стратегії відновлення та активний профіль. Прифронтові – backup plan (альтернативний план розвитку) і зміцнювати мережеву кооперацію та ресурси мобілізації</p>
<p>Громадська активність. Довіра та участь людей створюють легітимність рішень та енергію для змін</p>	<p>Всі громади</p>	<p>Активні громадські ради, волонтерство, спільні ініціативи, високий % залученості людей до прийняття рішень</p>
<p>Мережі взаємодії (governance) і партнерства. Широке коло ефективних партнерств (донорів, бізнес, університети)</p>	<p>Всі громади</p>	<p>Входження до міжнародної мережі міст або програму URBACT, збільшення кількості успішних проектів та ефективних партнерств.</p>
<p>Ідентичність і виразна репутація. Впізнаваний образ території і системні промоції її особами з публічним позитивним іміджем</p>	<p>Всі громади. В першу чергу – деокуповані та релоковані через тимчасову окупацію територій</p>	<p>Напрацювання нових колективних смислів, релокація бізнесу і просування локальних брендів, потужна комунікаційна політика із сильними образами і впізнаваними спікерами - інфлюенсерами.</p>

Джерело: складено автором

Враховуючи різні стартові умови територій і динаміку розвитку в умовах війни, автор припускає, що :

- 1) прифронтові та сильно постраждалі деокуповані території можуть відставати у розвитку від тилкових, що знижує їхню

конкурентоспроможність, проте, за умов потужної суб'єктності, прифронтові та деокуповані можуть випереджувати тилові в частині партнерських мереж, грантових історій та впізнаваності бренду;

2) тилові території, можуть швидше залучати інвестиції та відновлювати економіку, проте їх інституційна спроможність та легітимність лідерів громад може вимагати перезавантаження, ставати дисфункцією на шляху перспективного розвитку;

3) тимчасово окуповані території, за умов релокації їх ключових менеджерів і ресурсів, здатні демонструвати крайні кейси (від асиміляції до формування нової політичної сили з широким впливом), в залежності від їх суб'єктності та підтримки крупним бізнесом;

4) мешканці деокупованих (а іноді й релокованих) громад здатні демонструвати посттравматичний розвиток з низкою успішних проєктів (відновлення економіки або релокованих бізнесів і закладів освіти) проти посттравматичних синдромів мешканців тилкових і прифронтових громад;

5) чим більше тривалою буде Війна за Незалежність України, тим більше зростатиме асинхронність, формуючи ризики у формі зростання регіональної нерівності, загострення соціальної напруги та політичних конфліктів, нової міграції населення з прифронтових і прикордонних територій.

Для подолання ризиків асинхронності відновлюваних політик і зміцнення конкурентоспроможності територій:

- *держава* повинна орієнтуватися на регіональні потреби, бути гнучкою в підходах надання субсидій і пільг для відновлення, визначити один центр прийняття рішень і створення державної регіональної політики відновлення та сприяти інвестиціям та партнерствам, враховуючи різну швидкість відновлення;

- *тилові території*, які прихистили ВПО і релоковані бізнеси та державні підприємства, мають створювати умови для «локальної

конкурентоспроможності» через інфраструктурні проєкти, цифровізацію, освіту, відкриття нових сфер діяльності тощо;

- *деокуповані території та релоковані* громади (через тимчасову окупацію) мають акумулювати всі існуючі ресурси на зміцнення своєї суб'єктності та впізнаваності для більших шансів на інвестиції, залучення нових фахівців і створення нових ніш економіки, повернення своїх резидентів і розбудови довгострокових стратегічних партнерств;

- *прифронтові території* можуть сконцентруватися на двох політиках – формування плану швидкої мобілізації та підготовки населення до евакуації на випадок загострення війни та створення воєнних хабів для консультації партнерів України з питань оборони та військової підготовки, військової освіти для керівників, оперативної співпраці з безпекових питань, цивільно-військової підготовки в межах офіційних угод з Міністерством оборони України.

Асинхронність політики відновлення територій – це не лише виклик, але й стратегічна можливість для формування гнучкої та ефективної політики конкурентоспроможності. Держава може використовувати цю асиметрію для тестування різних моделей відновлення; стимулювання локальної ініціативи та інновацій; зменшення регіональних диспропорцій у довгостроковій перспективі, формувати нових лідерів в регіонах та сприяти оновленню політичної еліти України.

Модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України багатоскладова, нижче покроково розглянемо її логіку.

1) Стартова умова формування моделі та реалізації політики конкурентоспроможності території в умовах відновлення і розвитку України це типологія території. На рис. 3.14 позначимо тип території як T_i

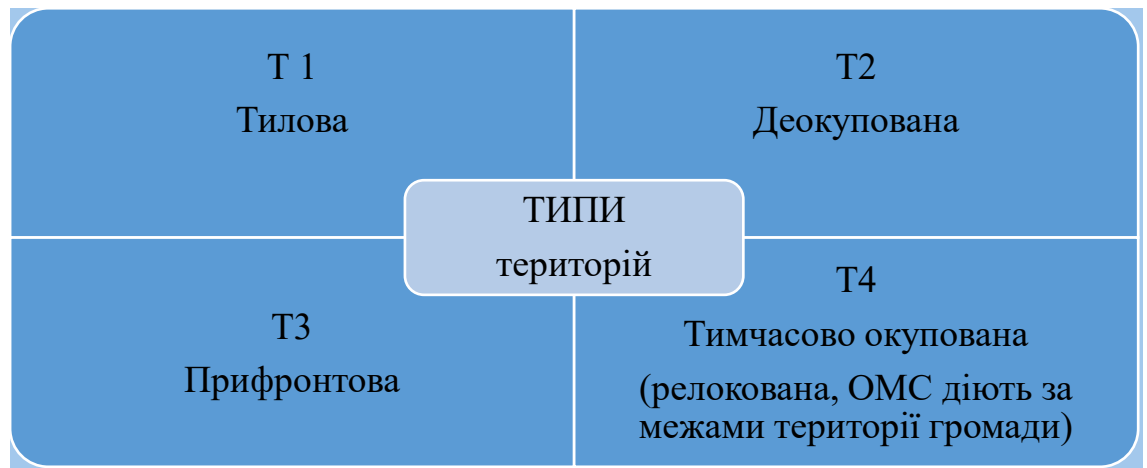

Рис. 3.14. Типи територій як старт моделі політики конкурентоспроможності території в умовах відновлення України
Джерело: складено автором

2) *Загальна логіка алгоритму формування та реалізації політики має таку структуру:*

2.1. Визначення типу території.

2.2. Аудит стану на етапі формування та реалізації політики конкурентоспроможності.

2.3. Запуск відповідного фрейму відновлення.

2.4. Перехід між етапами без умов (gate-conditions), часто за логікою асинхронного нашарування фреймів і одночасної реалізації програм у різних сферах відновлення.

2.5. Моніторинг і коригування політики

3). *Універсальні етапи політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України (позначимо етапи як E_k) у табл. 3.8.*

Етапи моделі політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України

Код	Етап	Зміст
E ₀	Стартова безпека	Встановлення контролю України над територією та розгортання системи безпеки та оборони її кордонів.
E ₁	Інституціоналізація процесів	Формування / легітимізація інститутів влади та самоврядування, створення команди для реалізації політики з розумінням кожним своєї ролі й функцій.
E ₂	Аудит втрат і наявного потенціалу	Виявлення, аналіз, оцінка та обрахунок втрат матеріального/нематеріального майна, бізнесу, людського капіталу. Формування програм розвитку потенціалу.
E ₃	Відновлення критично важливих структур	Забезпечення життєво важливих потреб (критична інфраструктура (енергетика, водопостачання, охорона здоров'я, транспорт, комунікації, фінансова система, продовольча безпека, промислова складова), пункти незламності, система безпеки, відновлення документів).
E ₄	Функціональне відновлення	Врядування, економіка, сервіси, освіта, медицина, міжнародний вектор розвитку.
E ₅	Розвитковий фрейм	Модернізація вцілілого, зміцнення показників конкурентоспроможності та інвестиційного клімату, оновлення профілю, стратегування і визначення пріоритетів розвитку на найближчий період.
E ₆	Трансформаційне лідерство	Створення нової системи відносин у громаді з пріоритетами на посилення суб'єктності, стратегічне партнерство, нові спеціалізації та вихід на високі ринки.

Джерело: складено автором

4). *Асинхронність алгоритмів реалізації етапів політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України* зумовлена типами територій і станом втрат, тому може відбуватися так:

4.1. *Тилова громада*. Мета: утримати стійкість + визначити послідовні кроки з орієнтацією на сталий розвиток і суб'єктність на високих ринках.

Алгоритм T₁ : E₀ (за необхідності) → E₁ (масштабування управлінських спроможностей) → E₂ (за наявності втрат) → E₃ (адаптація інфраструктури під ВПО і релоковані підприємства,

кроскультурний діалог) → E5 (індустріальні парки, освітні хаби) → E6 (експорт управлінських рішень і міжнародна суб'єктність). Особливість: безперервність процесу, відсутність «нульової точки» тп пришвидшений темп.

4.2. *Деокупована громада*. Мета: швидке повернення функціональності при залученні інвестицій і людських ресурсів, можливо, з якісно новими візійними індикаторами розвитку.

Алгоритм T₂ : E0 (розмінування, контроль і безпека) → E1 (встановлення легітимної влади) → E2 ⇔ E3 (паралельні процеси аудиту і відновлення) → E4 (запуск малого і середнього бізнесу) → E5 + E6 (розвиток в системі нового партнерства та інтеграцією відповідно до спільних цілей). Особливість: висока роль держави / інших донорів на ранніх етапах.

4.3. *Прифронтова громада*. Мета: збереження суб'єктності, мобілізація та готовність до релокації за необхідності.

Алгоритм T₃ : E0 (налагоджена система оповіщень та інформування щодо альтернативних каналів комунікації) → E1 (робота військових/цивільних адміністрацій) → E2 (системна фіксація втрат) ⇔ E3 (дорожня карта евакуації при консолідуючій ролі адміністрацій) ⇔ E4 (підтримка функціонування в умовах війни, гнучкі політичні рішення) → E5 (проєктування майбутнього відновлення та збір фактів для формування та провадження політики пам'яті). Особливість: функціонування на лінії фронту з паралельним планом евакуації людей та проєктування відновлення «в уявному режимі».

4.4. *Тимчасово окупована (релокована) громада*. Мета: збереження управлінського ядра та ідентичності громади.

Алгоритм T₄ : (E1 → E2 → E5)* → E1 (підтримка державою адміністрації та кадрів) → E2 (дистанційний аудит втрат за можливості) ⇔ E3 (встановлення зв'язку з ВПО зі своєї громади, відновлення діяльності релокованих підприємств) → E4 (інтеграція ВПО до громад за місцем проживання при консолідуючій ролі релокованих адміністрацій) ⇔ E5 (створення та обговорення стратегії повернення) ⇔ E6 (міжмуніципальні партнерства).

* виконання поза територією. Особливість: розрив простору, але не суб'єктності. Повний цикл після повернення. Є загроза асиміляції.

5). *Умови переходу між етапами* можуть бути як послідовними (для тилкових громад, за принципом Gate Conditions), так і асинхронними, коли певні етапи імплементуються одночасно (частіше в практиках деокупованих, релокованих і прифронтових громад). Асинхронність відновлення зумовлена не лише рівнем руйнувань, а насамперед моментом входу громади в алгоритм відновлення та її здатністю не втратити суб'єктність до цього моменту.

6). *Ключовими суб'єктами в процесі відновлення* є держава, громада (ОМС, бізнес та інституції громадянського суспільства) та донори. Базовий принцип розподілу ролей в реалізації політики конкурентоспроможності та відновлення. У моделі асинхронного відновлення діє правило змінного лідерства:

- Держава домінує на ранніх етапах, де фокус – безпека та влада.
- Донори каталізують середні та розвиткові етапи.
- Громада (ОМС, бізнес та інституції громадянського суспільства) забезпечує легітимність, контроль і сталість на всіх етапах.

7). *Ролі та функції політичних акторів.*

Завершальний елемент моделі – розподіл ролей на різних етапах, а також змістовне наповнення цих ролей, функціональне лідерство, якого вкрай потребує політика відновлення (табл. 3.9)

Таблиця 3.9

Ролі та зміст моделі політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України

Етап	Політичні актори (ключові ролі і функції)	Зміст. Особливості політичного лідерства
Е ₀ Стартова безпека	Держава (безпека, розмінування, ВЦА, режим доступу) Донори (технічна і матеріальна допомога) Громада (фіксація порушень, гуманітарний доступ)	Контроль території, мінімізація ризиків при домінуючій ролі держави. Функціональне державоцентричне Лідерство.
Е ₁ Інституціоналізація процесів	Держава (відновлення органів влади, нова нормативна рамка) Донори (підтримка інституцій, навчання управлінців) Громада (громадський контроль, відновлення довіри)	Відновлення управління і врядування, легітимізація влади, кадрова політика. Ризик: формальне Лідерство. Криза легітимності.
Е ₂ Аудит втрат і наявного потенціалу	Держава (стандарті оцінки, державні реєстри) Донори (методології, цифрові інструменти) Громада (верифікація даних, включення громади)	Оцінка збитків, спроможностей, конкурентних сфер і кадрів. Зачатки проактивного Лідерства громади. Чим активніша громада, тим менше викривлень з боку держави.
Е ₃ Відновлення критично важливих структур	Держава (фінансування, швидкі інфраструктурні рішення) Донори (emergency funding, швидкі гранти) Громада (адресна допомога, робота з вразливими групами)	Базові сервіси, життєзабезпечення при домінуванні впливу того, хто фінансує відновлення (держави/донорів) Ризик зовнішнього управління і втрата суб'єктності.
Е ₄ Функціональне відновлення	Держава (регуляторна політика, податкові стимули) Донори (інвестиційні інструменти, гарантії) Громада (локальні ініціативи, кооперація)	економіка, освіта, медицина, малий і середній бізнес. Зміщення центру впливу від держави до партнерства Адаптаційне Лідерство
Е ₅ Розвитковий фрейм	Держава (узгодження з національними програмами і стратегіями) Донори (інвестиційні інструменти, гарантії) Громада (співтворення стратегій, участь у плануванні, проактивність)	Модернізація, стратегічні проекти. Фасилітаційне Лідерство
Е ₆ Трансформаційне лідерство	Держава	Конкурентна трансформація, нові спеціалізації, експорт

	(зовнішня економічна політика, дипломатія, брендинг) Донори (long-term investment) Громада (суб'єктність, якісні трансформації, фінансова стабільність, контроль асинхронності розвитку, ESG- принципи)	спроможностей, створення нової системи відносин. Трансформаційне Лідерство.
--	---	---

Джерело: складено автором

Асинхронність відновлення визначається не лише різницею в руйнуваннях, а й здатністю акторів змінювати ролі залежно від етапу, не конкуруючи, а доповнюючи одне одного. Самоорганізація громади та лідерство її ключових акторів – запорука ефективної реалізації політики конкурентоспроможності територій – стратегічно важливого складника державної регіональної політики та розвитку відновлення України в 2026–2027рр.

Висновки до третього розділу

Компаративний аналіз результатів розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій (регіонів України) до початку повномасштабного вторгнення та через рік після початку війни продемонстрував суттєві зрушення у позиціях рейтингу конкурентоспроможності. На тлі окупації частини територій, соціально-економічних наслідків війни, руйнувань енергетичної, промислової, транспортної інфраструктури, ланцюгів постачання в промисловому виробництві, безпечних умов для життєдіяльності та ведення економічної діяльності, гуманітарних втрат, погіршення демографічної та екологічної ситуації прифронтові та прикордонні східні, південні та північні регіони України зазнали суттєве зниження позицій своєї конкурентоспроможності, а отже потенціалу для залучення бізнесу та збереження людського потенціалу.

Водночас в умовах перерозподілу рейтингових позицій до групи лідерів увійшли відносно безпечні регіони заходу України. У деяких випадках це зумовлено не лише змінами у відносних показниках, а й підвищенням якості регіонального управління, зростанням кількості проєктів розвитку та обсягів фінансування, залучених для їх реалізації. У зазначених регіонах також спостерігається позитивна динаміка на ринку праці: внаслідок релокації бізнесу зростає кількість робочих місць, що сприяло зниженню навантаження безробітних на одну вакансію. Крім того, від 75 до 100% центрів надання адміністративних послуг забезпечили впровадження електронного формату обслуговування, а рівень доступності медичних послуг залишився відносно стабільним.

Проведений в подальшому компаративний аналіз рейтингу конкурентоспроможності досліджуваних регіонів із рейтингом фактичного залучення прямих іноземних інвестицій дав можливість отримати матрицю реалізації потенціалу конкурентоспроможності та розподілити досліджувані регіони на чотири групи: 1) регіони з високим рівнем реалізації потенціалу конкурентоспроможності, 2) регіони, в яких інвестиційна привабливість перевищує реальний потенціал конкурентоспроможності, 3) регіони з недооціненим потенціалом конкурентоспроможності, 4) регіони, які мають як низький рівень потенціалу конкурентоспроможності, так і низький рівень інвестиційної привабливості. Все це свідчить про необхідність розробки асинхронних напрямів відновлення України в політиках конкурентоспроможності її територій.

Ресурсом реалізації потенціалу конкурентоспроможності та його підвищення для західних регіонів можуть стати залучені іноземні та внутрішні інвестиції у релокований бізнес, залучення коштів міжнародних фондів і програм, зокрема для України, як країни-кандидата до ЄС, можлива участь в ініціативах за напрямками Interreg A та Interreg B, а також програмі LIFE та програмах структурних фондів ЄС. Внутрішнім ресурсом відновлення прифронтових і деокупованих територій має стати формування стратегії

відновлення та активний профіль, backup plan (альтернативний план розвитку), зміцнення мережевої кооперації та мобілізації ресурсів державної підтримки, а також коштів, залучених зі спеціальних фондів міжнародної допомоги Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації вдосконалено теоретико-методологічні засади та доведена доцільність використання міждисциплінарного інструментарію для вивчення та формування політики конкурентоспроможності територій як складового процесу державної регіональної політики відновлення України.

Політика конкурентоспроможності територій в умовах відновлення України в ході Війни за Незалежність та після перемоги має стати пріоритетним вектором державної регіональної політики, що сприяла б зміцненню суб'єктності міст, регіонів, громад. З цією метою потрібно сформуванню та послідовно провадити систему цілеспрямованих дій органів державної влади та місцевого самоврядування, інституцій громадянського суспільства та бізнесу, міжнародних організацій та неінституційних партнерів задля реалізації потенціалу територій і набуття статусу проактивного політичного актора в процесах перерозподілу ресурсів, залучення інвестицій, повернення й утримання людського капіталу України, отримання нових можливостей її територіями на високих ринках.

Дисертація є цілісною науковою працею автора, в якій:

1. Систематизовано та вдосконалено теоретико-методологічні засади дослідження політики формування та розвитку конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України. Цією роботою вперше розроблено концептуальні теоретико-методологічні підходи з використанням міждисциплінарного інструментарію на основі авторського комплексу взаємодоповнюючих політологічних та економічних підходів (брендинг територій, теорія політичної суб'єктності, інституціоналізм, мережеве врядування (корпоративізм), теорії конкурентоспроможності регіонального розвитку, ком'юнітарний підхід і фреймовий вимір відновлення), зокрема визначення методики алгоритму розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій, який дозволяє:

- побудувати Рейтинг конкурентоспроможності територій;

- визначити кластери розподілу територій за значенням Інтегрального індексу конкурентоспроможності;
- запропонувати типологію територій відповідно до їх рівня конкурентоспроможності та напрацювати науково-практичні рекомендації щодо напрямів державної регіональної політики;
- сконструювати модель політики конкурентоспроможності територій з алгоритмами її реалізації, ролями, функціями ключових акторів процесу та трансформації типів політичного лідерства та суб'єктності громад.

2. Уточнено зміст ключових категорій дослідження шляхом вивчення та узагальнення попередніх науково-практичних розвідок і авторського розуміння.

2.1. Термін *«конкурентоспроможність території»* розуміємо як здатність і можливість території (міста, громади, регіону) шляхом конкретних цілеспрямованих політичних рішень і дій, з урахуванням факторів війни, продукувати показники інституційної спроможності, привабливого інвестиційного клімату, конкурентоспроможні товарів і послуг, високий рівень соціального захисту з одночасним підвищенням рівня життя резидентів території, її ефективним соціально-економічним розвитком та просуванням позитивного іміджу у внутрішньому та зовнішньому комунікативному просторах.

«Напрями політики конкурентоспроможності територій» в контексті відновлення називаємо: інституційну спроможність громад, відновлення базової інфраструктури території, створення нових економічних ніш замість втрачених, зміцнення якості життя та людського капіталу території, активна промоція територій на внутрішніх і міжнародних ринках.

«Асинхронність політики конкурентоспроможності територій» означає, що регіони знаходяться в різних станах у наслідок війни і не можуть відновлюються одночасно з однаковою інтенсивністю та єдиним фокусом. У роботі *асинхронність політики конкурентоспроможності територій*

визнано стратегічним підходом державної регіональної політики в 2026–2027 рр.

2.2. Запропоновані *показники суб'єктності території*: інституційна спроможність; здатність самостійно визначати пріоритети розвитку та наявність стратегії розвитку/відновлення; громадська активність (високий % залучених людей до процесів прийняття рішень); мережі взаємодії (governance) та партнерства для розвитку/відновлення; проявлена ідентичність і виразна репутація (reputational salience). Доведено, що суб'єктність території може стати важливим активом її конкурентоспроможності, що є похідною політики відновлення України. Зроблено висновок, що *конкурентоспроможність* формується в процесі реагування території (міста, громади, регіону) на втрати через:

- здатність утримувати та повертати людський капітал;
- швидкість перезапуску економічної діяльності;
- привабливість для інвестицій, донорів, талантів із інших територій;
- інноваційність управлінських рішень;
- атмосферу спільної мети, колективних смислів і наративів, міжособистої довіри.

Регіони з вищою самоорганізацією трансформують втрати в імпульс до оновлення, натомість інші – закріплюють залежність від зовнішньої допомоги, що додає асинхронності державній регіональній політиці в напрямі відновлення та розвитку.

2.3. Удосконалено систематизацію підходів до визначення поняття «конкурентоспроможність території» за такими ознаками як здатність території забезпечувати: виробництво висококонкурентоспроможних товарів; високий рівень життя населення та конкурентоспроможність вироблених продуктів на високо конкурентних ринках; ефективне використання конкурентних переваг задля досягнення економічного зростання, що вимірюється валовим регіональним продуктом на душу населення; комплексний результат територіальної політики у сфері вирішення

економічних, соціальних та екологічних проблем, спрямованої на забезпечення комфортних умов для життя населення та ведення бізнесу.

3. З'ясовано *пріоритети, особливості інституціоналізації та ресурсне забезпечення процесу відновлення України* через дослідження відповідних дій уряду, державних програм і векторів державної регіональної політики в зазначеному контексті. Доведено, що політика відновлення як напрям державної регіональної політики України, орієнтована лише на «масштаб руйнувань», здатна відтворювати нерівності та посилювати асинхронність розвитку локальних територій. Вона повинна інвестувати в інституційну спроможність і самоорганізацію громад, вирівнювати асинхронність та плекати суб'єктність, сприяти зміцненню конкурентоспроможності на високих ринках. Ключовими фреймами реалізації політики відновлення України мають стати:

- відновлення базової інфраструктури та забезпечення доступу до житла, транспорту, енергетики, водопостачання – як передумова повернення населення та діяльності бізнесу;

- створення нових економічних ніш замість втрачених, серед яких – перехід до «зеленої» енергетики, переробної промисловості, логістичних хабів, креативних кластерів тощо;

- посилення локального самоврядування та інституційної спроможності громад, здатність території самостійно планувати, приймати рішення, будувати партнерства;

- якість життя та людський капітал, який важливо повернути і дати людям причину залишитися: безпека, освіта, медицина, культурна й соціальна інфраструктура;

- позиціонування територій на внутрішніх і міжнародних ринках з єдиною цілісною програмою національного брендингу України, яка б містила чіткі наративи та цінності, образи та аргументацію унікальності.

4. Окреслено соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України, серед яких структурні зміни, що відбулися у розподілі валового внутрішнього продукту за регіонами, у рівнях співвідношення наявного доходу населення в регіонах України в розрахунку на одну особу до середньо національного рівня; суттєве падіння якості життя населення, гуманітарні втрати та критичні зміни у соціальному капіталі України.

Проведений аналіз змін у рівнях співвідношення наявного доходу населення в регіонах України у розрахунку на одну особу до середньо національного рівня у довоєнний та повоєнний періоди дає можливість зробити висновок про збереження високого рівня стратифікації регіонів України за рівнем доходів на душу населення.

Від початку збройної агресії Росії та внаслідок окупації частини східних регіонів України, де зосереджувалися ключові промислові підприємства, що формували значну частку експортного потенціалу держави, простежується тенденція різкого скорочення експорту товарів і послуг.

Найглибше падіння витрат населення на кінцеве споживання зафіксовано у 2015 та 2022 роках, що безпосередньо корелює з ескалацією військових дій та економічною нестабільністю. Отримана динаміка підтвердила вразливість соціально-економічної системи України до воєнних ризиків і необхідність формування стійких механізмів відновлення та підтримки внутрішнього попиту.

Російська збройна агресія призвела до значних гуманітарних втрат і критичних змін у соціальному капіталі України. Війна спричинила численні людські жертви серед цивільного населення, масову внутрішню та зовнішню міграцію, значне скорочення економічно активного населення та зміну віково-статевої структури населення, що негативно впливає на демографічний і трудовий потенціал держави. Внутрішньо переміщені особи стали новою соціально вразливою категорією населення з початку вторгнення РФ в Україну, що спричиняє суттєве навантаження на соціальну сферу держави та зумовлює

необхідність комплексної гуманітарної допомоги та системної політики щодо реінтеграції та підтримки постраждалих верств населення.

Доведено, що міжнародна фінансова допомога з початку повномасштабного вторгнення залишалася ключовим джерелом підтримки державного бюджету України, забезпечуючи фінансування першочергових соціальних, гуманітарних та інших невійськових видатків. Висока залежність державного фінансування від міжнародної підтримки демонструє стратегічну важливість подальшого залучення пільгового фінансування для відновлення та стабілізації економіки, а також забезпечення функціонування соціально значущих сфер.

5. Доведена доцільність використання міждисциплінарного інструментарію в дослідженні конкурентоспроможності територій та напрацюванні відповідної політики.

5.1. У дослідженні розвивається *методологічна синергія міждисциплінарних підходів* до вивчення предмету дослідження, що дозволило виявити кореляцію між показниками суб'єктності території та її конкурентоспроможністю, здійснити аналіз регіонів України в періоди до війни і під час воєнних дій (2013-2014, 2021, 2022–2023рр.) та запропонувати шляхи розвитку, вважаючи ключовими характеристиками рівень готовності країни до відновлення, рівень конкурентоспроможності регіонів і набуття ними суб'єктності в умовах війни; *узагальнений перелік індикаторів оцінки готовності країн до відновлення на основі методик Всесвітнього економічного форуму* за пріоритетами: забезпечення ефективного функціонування громадських установ на принципах good governance та довгострокового бачення і довіри в обслуговуванні громадян; відновлення та модернізація інфраструктури для прискорення енергетичного переходу та розширення доступу до електрики та ІКТ громадян; прогресивне оподаткування, трансформація змісту освіти та розширення інвестицій в необхідні навички для робочих місць і «ринків майбутнього»; переосмислення законів про працю і соціальний захист для нової економіки та нових потреб

робочої сили; стимулювання розвитку бізнесу, сприяння різноманітності, справедливості та інклюзії задля підвищення креативності.

5.2. У роботі продемонстровано доцільність використання міждисциплінарного дослідницького інструментарію – методика розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій як зваженої середньої п'яти синтетичних показників / індексів:

- Рівня економічного розвитку території (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизований середній Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, Стандартизований середній обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в економіку території, Стандартизована середня кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення, Стандартизована середня кількість проєктів розвитку, що реалізуються на території, Стандартизований середній обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізуються на території регіону/міста/ОТГ, Стандартизована середня частки інноваційно активних підприємств);

- Рівня соціального розвитку території (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизований середній рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, Стандартизований середній рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, Стандартизована середня кількості безробітних на 1 вакансію, Стандартизована середня кількості внутрішньо переміщених осіб);

- Стану демографічної ситуації (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизована середня співвідношення прибулих і вибулих, Стандартизоване середнє демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років);

- Доступності публічних послуг (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизована середня кількості ЦНАП, Стандартизована середня забезпеченості домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств), Стандартизована середня кількості лікарів загальної практики - сімейних лікарів) та

- Екологічної безпеки та збалансованого природокористування (як зваженої середньої таких аналітичних показників, як Стандартизована середня темпів зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу, Стандартизована середня викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел). Методика визначення Інтегрального показника конкурентоспроможності регіонів передбачає обґрунтоване визначення значимості (ваг) індикаторів та субіндексів за методом Фішберна.

Авторська методика розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності регіонів була адаптована до умов воєнного стану, що дозволяє виявити й оцінити соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України та динаміку соціально-економічного розвитку регіонів в умовах Війни за Незалежність України, а також визначити напрями ресурсного забезпечення реалізації політики відновлення та розвитку конкурентоспроможності регіонів України.

6. На основі використання міждисциплінарних інструментів аналізу показників розвитку регіонів України, запропоновано:

6.1. класифікацію територій України (тилові, прифронтові, деокуповані і тимчасово окуповані/релоковані) та продемонстровано, що кожний тип має специфіку фокусу управління і врядування та ключові ресурси конкурентоздатності в умовах реалізації політики відновлення під час війни;

6.2. науково-практичні рекомендації щодо напрямів відновлення територій як складника державної регіональної політики України з урахуванням необхідності асинхронного підходу до механізмів забезпечення їх впровадження в залежності від рівня конкурентоспроможності території та її типу. Наприклад, прифронтові та сильно постраждалі деокуповані території можуть відставати у розвитку від тиливих, що знижує їхню конкурентоспроможність, проте, за умов виразної суб'єктності, навпаки можуть випереджувати тиллові в частині партнерських мереж, грантових історій та впізнаваності бренду (Маріуполь, Нікополь, Ірпінь, Буча). Тиллові

території, можуть швидше залучати інвестиції та відновлювати економіку, проте їх інституційна спроможність та легітимність лідерів громад може вимагати перезавантаження і ставати дисфункцією на шляху перспективного розвитку. Тимчасово окуповані території, за умов релокації їх ключових менеджерів і ресурсів, здатні демонструвати крайні кейси (від асиміляції до формування нової політичної сили з широким впливом), в залежності від їх суб'єктності та підтримки великим бізнесом. Мешканці деокупованих (а іноді й релокованих) громад здатні демонструвати посттравматичний розвиток із низкою успішних проєктів (відновлення економіки або релокованих бізнесів і закладів освіти) проти посттравматичних синдромів мешканців тилкових і прифронтових громад. Чим більш тривалою буде Війна за Незалежність України, тим більш зростатиме асинхронність, формуючи ризики у формі зростання регіональної нерівності, загострення соціальної напруги та політичних конфліктів, нової міграції населення з прифронтових і прикордонних територій. Для подолання ризиків асинхронності відновлюваних політик і зміцнення конкурентоспроможності територій:

- держава повинна орієнтуватися на регіональні потреби, бути гнучкою в своїх підходах надання субсидій і пільг для відновлення, визначити один центр прийняття рішень і створення державної регіональної політики відновлення та сприяти інвестиціям і партнерствам, враховуючи різну швидкість відновлення;

- тиллові території, які прихистили ВПО і релоковані бізнеси та державні підприємства, мають створювати умови для «локальної конкурентоспроможності» через інфраструктурні проєкти, цифровізацію, освіту, відкриття нових сфер діяльності тощо;

- деокуповані території та релоковані громади (через тимчасову окупацію) мають акумулювати всі існуючі ресурси на зміцнення своєї суб'єктності та впізнаваності для більших шансів на інвестиції, залучення нових фахівців і створення нових ніш економіки, повернення своїх резидентів і розбудови довгострокових стратегічних партнерств;

- прифронтові території можуть сконцентруватися на двох політиках – формування плану швидкої мобілізації та підготовки населення до евакуації на випадок загострення війни, створенні воєнних хабів для консультації партнерів України з питань оборони та військової підготовки, військової освіти для керівників, оперативної співпраці з безпекових питань, цивільно-військової підготовки в межах офіційних угод з Міністерством оборони України.

7. У дисертації доведена наукова гіпотеза, що була сформульована автором на початку дослідження: підтверджено, що асинхронність результатів відновлення регіонів України може бути зумовлена не лише масштабами воєнних втрат, а різним рівнем інституційної та громадянської самоорганізації територій, що є визначальною в кореляції впливу втрат і конкурентоспроможності територій. Авторську логіку підкріплюють такі тези:

7.1. Обсяг воєнних втрат і збитків не є визначальним чинником гальмування розвитку території. Різні типи втрат (людські, інфраструктурні, економічні, соціальні, інституційні) можуть по-різному впливати на стартові умови та реалізацію політики відновлення, але самі по собі не визначають темп і якість відновлення. Важливим індикатором відновлення є інституційна спроможність і рівень самоорганізації громади. Кейси Маріуполя і Мелітополя, Бучі та Ірпеня можуть слугувати прикладом незламності та адаптивності в умовах релокації та доводять, що однакові за масштабом втрати можуть породжувати різні траєкторії розвитку, що робить політику відновлення асинхронним процесом, де фрейми здатні втілюватися одночасно і бути різними за часом реалізації в різних суб'єктів. І навпаки.

7.2. Самоорганізація території – ключова (антецедентна) змінна гіпотези, що зумовлює кореляцію між втратами і результатами відновлення. Чим вище рівень самоорганізації території (громадянська активність, спроможність місцевого самоврядування, горизонтальні мережі, довіра, волонтерські та бізнес-коаліції) тим нижче транзакційні витрати відновлення, ефективніше процес мобілізації ресурсів, вище адаптивність до нестабільного

розвитку (у т.ч. фінансування) та надійніше стратегічне партнерство. У цих змінах визначальною є самоорганізація території. Чим вище рівень самоорганізації території (громадянська активність, спроможність місцевого самоврядування, горизонтальні мережі, довіра, волонтерські та бізнес-коаліції), тим нижче транзакційні витрати відновлення, ефективніше процес мобілізації ресурсів, вище адаптивність до нестабільного розвитку (у т.ч. фінансування) та надійніше стратегічне партнерство. Таку тезу доводять сьогодні як маленькі громади, так і більші за обсягом території – деокуповані громади Миколаївської, Херсонської області, Харків.

7.3. Конкурентоспроможність локальних територій – похідний ефект політики відновлення України, що формується не «після» відновлення, а в процесі реагування на втрати через: здатність утримувати та повертати людський капітал; швидкість перезапуску економічної діяльності; привабливість для інвестицій, донорів, талантів; інноваційність управлінських рішень і атмосферу колективної довіри. Регіони з вищою самоорганізацією трансформують втрати в імпульс до оновлення, інші ж закріплюють залежність від зовнішньої допомоги, що додає асинхронності державній регіональній політиці в напрямі відновлення та розвитку.

7.4. У дисертації доведено, що процес імплементації державних програм відновлення України є об'єктивно асинхронним. Асинхронність як системний результат імплементації державних програм відновлення може мати прояв у:

- часі (швидкість фреймів);
- структурі (які галузі відновлюються);
- якості та пріоритетах (сталий розвиток, тимчасове відновлення, деокупація, інтеграція внаслідок релокації);
- траєкторіях (зростання, стагнація, деградація, асиміляція).

Асинхронність розвитку територій потребує формування різнорівневих політик відновлення, в яких ключовими акцентами мають стати набуття/зміцнення суб'єктності та конкурентоспроможності територій. Асинхронність політики відновлення територій – це не лише виклик, але й

стратегічна можливість для формування гнучкої та ефективної політики конкурентоспроможності. Держава може використовувати цю асиметрію для тестування різних моделей відновлення; стимулювання локальної ініціативи та інновацій; зменшення регіональних диспропорцій у довгостроковій перспективі, формувати нових лідерів у регіонах і сприяти оновленню політичної еліти України.

7.5. На основі логіки дослідження та емпіричної бази даних, автором розроблено модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України та обґрунтована асинхронність її реалізації. Ключовими суб'єктами політики відновлення визнано державу, громаду (ОМС, бізнес, інституції громадянського суспільства), донорів. Виведено базовий принцип розподілу ролей у реалізації політики конкурентоспроможності та відновлення. Доведено, що на різних етапах відновлення та набуття конкурентоспроможності території змінюються ролі та функції ключових політичних акторів процесу – держави, донорів і самої громади. У моделі асинхронного відновлення діє правило змінного лідерства: держава домінує на ранніх етапах, де фокус трансформацій спрямований на безпеку та контроль території; донори каталізують середні та розвиткові етапи, а громада (ОМС, бізнес та інституції громадянського суспільства) забезпечує легітимність, контроль і сталість на всіх етапах.

Перспективами подальших досліджень є розробка механізмів активізації інвестиційної привабливості регіонів-лідерів та удосконалення моделей управління регіональним розвитком у повоєнний період. Також для розвитку подальших досліджень інтерес представляє аналіз реалізації потенціалу конкурентоспроможності регіонів-лідерів за рахунок коригування державної регіональної політики відновлення та залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, а також розробка практичних рекомендації щодо диверсифікації джерел фінансування відновлення та розвитку регіонів України в залежності від типу громад і рівнів їх конкурентоспроможності (в т.ч. інвестиційної привабливості).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азархіна, О. (2022). Цифровізація – базова умова для відновлення країни після війни. *Офіційний сайт Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України*. <https://mtu.gov.ua/news/33907.html>
2. Академічний тлумачний словник. <http://sum.in.ua/>
3. Артьомов, І. (2018). Сучасні концепції міжнародних відносин та безпекові фактори зовнішньої політики України. *Геополітика України: історія і сучасність*. Випуск 2 (21). С. 56–77.
4. Бобровська, О.Ю., Савостенко, Т.О., Польська, І.Е. та інші. (2013). *Забезпечення конкурентоспроможності регіонів у контексті активізації економічного розвитку*: монографія за заг. ред. О.Ю. Бобровської. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ. 48 с.
5. В Україні близько 10 мільйонів людей мають ризик психічних розладів – ВООЗ. (2024). *Укрінформ*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3904969-v-ukraini-blizko-10-miljoniv-ludej-maut-rizik-psihicnih-rozladiv-vooz.html>
6. Валовий регіональний продукт. (н.д.). *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. <https://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Ведернікова, І. (2023). Мінрегіон – на сніданок, комітет – на обід, країна – на вечерю. *Дзеркало тижня*. <https://zn.ua/ukr/internal/minrehion-na-snidanok-komitet-na-obid-krajina-na-vecherju.html>
8. Воляннюк, О., Гуменюк, І. (2025). Полікриза та відновлення громад: переосмислення європейських досвідів для України. *Регіональні студії. ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 43/. С. 24–29. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.43.3>
9. Гайду, С.В. (2022). Економічна функція держави під час війни. *Праці XXII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем:*

глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (2 грудня 2022 р., м. Вінниця). Том 1. Ред. кол. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. С. 111–115.

10. Дембіцький, С., Злобіна, О., Костенко, Н. та ін. (2022). *Українське суспільство в умовах війни*: колективна монографія за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України. 410 с.

11. Демографічна та соціальна статистика: Ринок праці: Зайнятість та безробіття. (н.д.). *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. <https://www.ukrstat.gov.ua/>

12. Державна регіональна політика: стан справ на травень 2024 року. (2024). *Портал «Децентралізація»*. <https://decentralization.ua/news/18126>

13. Державна служба статистики України: Економічна статистика. (н.д.). *Державна служба статистики України: офіційний сайт*. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cit.htm

14. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади: Постанова КМУ від 17.12.2022 р. № 1400. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1400-2022-%D0%BF#Text>

15. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Постанова КМУ від 02.12.2022 р. № 1343. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1343-2022-%D0%BF#Text>

16. Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: Постанова КМУ від 04 серпня 2023 р. № 817. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-%D0%BF#n10>

17. Дорожня карта децентралізації: реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади. (2024). *Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України*.

<https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/doroznia-karta-decentralizacii.pdf>

18. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. (2023). *ICAP «Єднання»*. Київ. 235 с. https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf

19. Доходи населення по регіонах України. (н.д.). *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/gdn/dvn/dn_reg2021.xlsx

20. Друкер, П. (2020). *Виклики для менеджменту XXI століття*. К.: КМ-БУКС. 240 с.

21. Євсюкова, О.В. (2023). Відновлення та розвиток територіальних громад в Україні: проблематика та процесуальна специфіка. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. № 4 (82). С. 110–118. URL: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.4.19>

22. Задоя, О.А., Магдич, А.С., Новіков, А.М. (2024). Конкурентоспроможність України: суть та основні чинники. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 3, No. 4. Pp. 69–78. doi: 10.46299/j.isjmef.20240304.07.

23. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад. (2020). *Відомості Верховної Ради України*. № 35, ст.259.

24. Запатріна, І. В., Шатковська, А. О. (2023). Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. *Проект USAID «Економічна підтримка України»*. 86 с. https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Doslidzhennia_Dosvid-pisliavoiennoho-vidnovlennia-mist.pdf

25. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 рік. (2023). *Україна – Європа*. 128 с. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-mizh-Ukrayinoyu-ta-YEvropejskym-Soyuzom-za-2023-rik.pdf>

26. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на листопад 2024 року. (2025). *KSE*. https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf
27. Іванова, І. М., Толстанов, О. К. (2021). Шляхи соціально-економічного розвитку регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. № 19. С. 102–109. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.19.102
28. Іванова, Н. С. (2017) Диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Вип. 6(128). С. 29–32. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_6_9
29. Інструмент «Ukraine Facility». (2025). *Підтримка відновлення та відбудови України на шляху до членства в ЄС*. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_uk
30. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2023 рік. (2023). *Міністерство фінансів України*. https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582
31. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2024 рік. (2024). *Міністерство фінансів України*. https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698
32. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. (2022). *Міністерство фінансів України*. https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538
33. Кизим, М. О., Козирева, О. В., Хаустова, В. Є. (2017). Еволюція регіональної політики в Європейському Союзі. *Науковий вісник Полісся*. № 4. С. 189–200.
34. Кльоба, С. М. (2019). Оцінка способів та інструментів у підвищенні конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Стратегія економічного розвитку України*. Вип. 44. С. 81–90.

35. Кобеля-Звір, М. Я. (2024). Грантова програма URBACT для України в умовах євроінтеграційних процесів. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. (10). С. 11–16. <https://doi.org/10.32782/tourismhospsee-10-2>
36. Кобильник, В. (2024). Порівняльний підхід до аналізу регіональних політик. *Вісник НТУУ КПІ. Політологія. Соціологія. Право*. 2 (62). С. 37–42. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.2\(62\).310966](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.2(62).310966)
37. Козир, С. В. (2025a). Соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України. *Empirio*. Том 2, № Special Issue (2025). С. 3–17. DOI: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.3-17>
38. Козир, С. В. (2025b). Конкурентоспроможність регіонів у політиці відновлення України. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, 22(38). С. 126–137. DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.38.12>
39. Козир, С. В. (2024a). Програми комплексного відновлення територій в умовах російсько-української війни: політико-правовий вимір. *Політикус*. № 5. С. 59–66. http://politicus.od.ua/5_2024/11.pdf.
40. Козир, С. В. (2024b). Інституційні засади реалізації державної політики відновлення України під час війни. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Випуск 56. Р. 210–222. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/56_2024/26.pdf. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.24>
41. Козир, С. В. (2024c). Формування системи індикаторів оцінки потенціалу майбутнього відновлення України. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Т. 16. Спецвипуск (34). С. 43–49. <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1192>. DOI: <https://doi.org/10.15421/352406>
42. Козир, С. В. (2023). Території як суб'єкт глобальної конкуренції. *Політичне життя*. №3. С. 10–20. <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14289>.

43. Коліушко, І. (2022). Національна рада з відновлення України від наслідків війни та плани реформування влади (частина 1). *Kyiv Post. Ukraine`s global voice*. <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/3826>
44. Кубах, Т.Г. (2013). Теоретичні аспекти конкурентоспроможності території. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: зб. наук. праць. Суми: УАБС НБУ. С. 57–59.
45. Лібанова, Е.М. (2024). «Воєнна міграція» з України: проблеми та перспективи розвитку. *Український географічний журнал*. Випуск 4 (128). С. 3–11.
46. Лукеря, Т. (2023). Що зараз відбувається з державною політикою відновлення громад і які питання треба врахувати. *Портал «Децентралізація»*. <https://decentralization.ua/news/17127>
47. Мамонтова, Е. В. (2007). Політичний брендинг як технологія соціального управління: український досвід. *Університетські наукові записки*. №1 (21). С. 240–244.
48. Мейсон, Р. (2000). *Конкурентоспроможність підприємства*. Київ: Знання. 360 с.
49. Методика розроблення Програми комплексного відновлення території територіальної громади (2023). Київ. 24 с. <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43837.pdf>
50. Нагорняк, Т. (2013). *Брендинг території як державна та регіональна політика*: монографія. Донецьк: Видавництво «Ноулідж». С. 13–15.
51. Нагорняк, Т. (2013а). *Брендинг територій у сучасній політиці*: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 37 с.
52. Нагорняк, Т. Л. (2022). Публічний імідж України в умовах невизначеності. *Політичне життя*. № 1. С. 77–86.
53. Налагодження співпраці між Агентством відновлення та місцевим самоврядуванням має критичне значення для старту проєктів України. (2023).

- Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України.*
<https://www.facebook.com/agency.for.restoration/posts/613777234114224>
54. Наумкіна, С., Дорошенко, Я. (2024). Повоєнне відновлення України та забезпечення сталого розвитку крізь призму бачення організацій громадянського суспільства. *Політикус : наук. журнал.* № 6. С. 30–34. DOI https://doi.org/10.24195/2414_9616.2024-6.5
55. Нечай, О.О., Мальцева, Г.П. (2014). Особливості конкурентоспроможності українських товарів. *Інвестиції: практика та досвід.* № 8. С. 117–119. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2014_8_26.
56. ООН: В Україні торік загинула найбільша кількість цивільних від початку повномасштабної війни. (2026). *Укрінформ.*
<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/4079795-oon-v-ukraini-torik-zaginula-najbilsa-kilkist-civilnih-vid-pocatku-povnomasstabnoi-vijni.html>
57. Перепелиця, Г. (2002). Теоретичні аспекти міждержавних відносин. *Політика і час.* № 4. http://lib.mdpu.org.ua/e-book/politologiya/eBook/modul_2/tema18.htm
58. Подзізей, О. О. (2023). *Організаційно-економічні засади відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів України : дис. ... д-ра філософії : 051 «Економіка».* Луцьк. 371 с.
59. Подзізей, О., Шматковська, Т. (2023). Теоретичні засади відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів. *Галицький економічний вісник.* № 3 (82). С. 12–18.
<https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/82/1160.pdf>
60. Польовий, М.А., Нагорняк, Т.Л., Наталіна, Н.О. (2021). Політична суб'єктність в умовах формування нового світопорядку. *Політологічний вісник КНУ імені Тараса Шевченка: збірник наукових праць.* С. 218–240.
61. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності : Закон України від 12.05.2022. № 2254-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України.*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text>

62. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022. № 2259-IX. (2022). *Офіційний сайт Верховної Ради України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

63. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

64. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 05 серпня 2020 р. № 695. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

65. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад: Постанова КМУ від 18 липня 2023 р. № 731. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>

66. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них: Постанова КМУ від 14 жовтня 2022 р. №1159. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-п#Text>

67. Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. (2022). *Офіційний сайт Президента України.* <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

68. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

69. Програма «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE). (2024). *Портал Децентралізація*. <https://decentralization.ua/donors/dobre>
70. Реформа децентралізації: дорожня карта: Міжнародна конференція онлайн-трансляція (2023). *Портал «Децентралізація»*. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. <https://decentralization.gov.ua/news/17358>
71. Розробка ПКВ: досвід Програми USAID DOBRE за рік. (2024). Київ. 14 с. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/44061.pdf>
72. Романко, О. (2019). *Сучасне управління конкурентоспроможністю: регіональний аспект*: монографія. Івано-Франківськ: Територія друку. 380 с.
73. Свириденко назвала головні фактори для повернення українців з-за кордону. (2025). *Укрінформ*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3778410-sviridenko-nazvala-golovni-faktori-dla-povernenna-ukrainciv-zza-kordonu.html>
74. Селюченко, Н.Є., Кічор, В.П. (2021). Сегментація та рейтингування регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку. *Інфраструктура ринку*. Вип. 55. С. 157–165. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct55-26>
75. *Стратегії сталого розвитку територій в умовах посткризового відновлення* (2021). під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В. В., д.ю.н., проф. Устименка В. А. К.: Інтерсервіс. 382 с.
76. Стратегічна зустріч членів Правління Всеукраїнської Асоціації ОТГ зі Шведською асоціацією місцевих влад та регіонів (SALAR): перспективи співпраці та майбутньої відбудови України. (2023). *Всеукраїнська асоціація ОТГ*. <https://hromady.org/strategichna-zustrich-chleniv-pravlinnya-vseukraïnskoï-asociacii-otg-zi-shvedskoju-asociaciyeyu-miscevix-vlad-ta-regioniv-salar-perspektivi-spivpraci-ta-majbutnoï-vidbudovi-ukra/>

77. Стратегічне планування, розвиток регіонів та місцеве самоврядування у 2024 році: основні досягнення та плани (2024). *Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України*. <https://mtu.gov.ua/content/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku.html>
78. Структура. (н.д.) *Офіційний сайт Міністерства відновлення України*. <https://mtu.gov.ua/content/struktura-ministerstva.html>
79. Тетяк, Ю. (2024). Державна регіональна політика: стан справ на травень 2024 року. *Інститут громадянського суспільства*. <https://www.csi.org.ua/news/derzhavna-regionalna-polityka-stan-sprav-na-traven-2024-roku/>
80. Ткачук, А., Третяк, Ю. (2022). Про відновлення та регіональний розвиток після війни. *Інститут громадянського суспільства*. <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/>
81. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. (н.д.). *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/tsztt/arh_tsztt2025_u.html
82. Турський, І.В. (2017). Економетричний підхід до кластеризації регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. Вип. 14(2). С. 147–152.
83. У країнах Європи наразі перебуває майже 8 млн українських біженців – ООН. (2023). *Громадська організація «Український центр захисту прав людини»*. <https://surl.lu/qpdryj>
84. Українська Платформа Донорів. (н.д.). <https://ukrainedorplatform.com/uk/about-ua/>
85. Хамініч, С.Ю. (2006). Методика інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства. *Економіст*. № 10. С. 59–61.

86. Шляхтун, П.П. (2002). Політологія (теорія та історія політичної науки). К.: Либідь. 576 с.
87. Штомпка, П. (2022). *Соціальний капітал. Теорія міжособистісного простору*. Київ: Дух і літера. 400 с.
88. Шуляк, О. (2024). Комплексне відновлення громад та регіонів: із чого почати. *Укрінформ*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3821039-kompleksne-vidnovlenna-gromad-ta-regioniv-iz-cogo-pocati.htm>
89. Шуляк, О. (2024а). Чотири переваги розробки Програми комплексного відновлення постраждалих регіонів та громад. *Build Portal*. <https://budport.com.ua/news/28188-chotiri-perevagi-rozrobki-programi-kompleksnogo-vidnovlennya-postrazhdalih-regioniv-ta-gromad>
90. Шумпетер, Й. (2011). *Теорія економічного розвитку*. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. К.: Видавництво НаУКМА. 244 с.
91. Ярошенко, І.В., Семигуліна, І.Б. (2016). Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів. *Бізнес Інформ*. № 7. С. 28–39. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_7_5
92. About Knight Soul of the Community. (2023). *Knight Foundation*. <https://knightfoundation.org/sotc/about-knight-soul-community>
93. Aiginger, K. (2006). Competitiveness: From a Dangerous Obsession to a Welfare Creating Ability with Positive Externalities. *Journal of Industry, Competition and Trade*. 6. Pp. 161–177.
94. Anholt, S. (2007). *Competitive identity. The new brand management for nations, cities and regions*. New York: Palgrave Macmillan. 513 p.
95. Beccatini, G., Bellandi, M., Dei O., Gabi and Sforzi, Fabio (2003). *From Industrial Districts to Local Development: An Itinerary of Research*. Cheltenham: Edward Elgar.
96. Branston, J. R., Rubini, L., Sugden, R. and Wilson, J. R. (2006). The Healthy Development of Economies: A Strategic Framework for Competitiveness in the Health Industry. *Review of Social Economy*. LXIV: 3. Pp. 301–329.

97. Bristow, G. (2005). Everyone's a 'Winner': Problematizing the Discourse of Regional Competitiveness. *Journal of Economic Geography*. 5. Pp. 285–304.
98. Camagni, R. (1991). Technological change, uncertainty and innovation networks: towards a dynamic theory of economic space. In Camagni, R. (ed.) *Innovation networks: spatial perspectives*, Belhaven-Printer (London).
99. Camagni, R. (2002). On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? *Urban Studies*. 39 (13). Pp. 2395–2411.
100. Cheshire, P. and Gordon, R. (1998). Territorial Competition: some lessons for policy. *The Annals of Regional Science*. 32. Pp. 321–346.
101. Cowling, K. (2006). Prosperity, Depression and Modern Capitalism. *Kyklos*. 59: 3. Pp. 369–381.
102. Davies, H. and Ellis, P. (2000). Porter's Competitive Advantage of Nations: Time for a Final Judgement? *Journal of Management Studies*. 37: 8. Pp. 1189–1214.
103. Di T., Rafael and MacCulloch, R. (2008). Gross National Happiness as an Answer to the Easterlin Paradox. *Journal of Development Economics*, 86:1. Pp. 22–42.
104. Dinnie, K. (2008). *Nation branding: Concepts, Issues, Practice*. 1st Edition. Linacre House, Jordan Hill, Oxford. 289 p.
105. Dinnie, K. (2001). *City branding theory and cases*. New York: Palgrave Macmillan. 235 p.
106. Economist Intelligence Unit. (2022). *Country Report Ukraine Outlook for 2022-26*. <http://www.eiu.com>
107. European Commission (1999) Sixth Periodic Report on the Social and Economic. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_99_61
108. Fagerberg, J. (1996). Technology and competitiveness. *Oxford Review of Economic Policy* 12-3. Pp. 39–51.
109. Field, J. (2017). *Social Capital*. 3rd ed. New York : Routledge. 165 p.

110. Filo, C. (2008). Indicators of territorial competitiveness. *International conference of Territorial Intelligence "Information, Indicators and Tools"*. Pécs, Hungary. p. halshs-00794668.
111. Frey, B. and Stutzer, A. (2002). The Economics of Happiness. *World Economics*. 3: 1. Pp. 1–17.
112. Harvey, D. (2001). *Spaces of Capital: Towards a Critical Geography*, Routledge (New York).
113. Hryniv, L.S. Khodyko, D.I. (2013). Target-based environmental programming for the Carpathian region: the potential contribution of the Visegrad Group. *European Offroads of Social Science*. N 1. Pp. 14–32.
114. Kearney (2024). *The 2024 Cities Report*. <https://www.kenarney.com/service/national-transformations-institute/gcr/2024-full-report>
115. Kearney (2025). *2025 Global Cities Report: Accelerating through volatility*. <https://www.kenarney.com/service/national-transformations-institute/gcr/2025-full-report>
116. Kotler, F., Haider, P., & Rein, I. (1993). *Marketing places*. New York. Free press. 417 p.
117. Krugman, P. (1994). Competitiveness: a dangerous obsession. *Foreign Affairs*. 74-2. Pp. 28–44.
118. Lall, S. (2001). *Competitiveness, Technology and Skills*, Cheltenham: Edward Elgar.
119. Layard, R. (2006). Happiness and Public Policy: A Challenge to the Profession. *The Economic Journal*, 116: March. Pp. 24–33.
120. Lever, F. and Turok, I. (1999). Competitive Cities: Introduction to the review. *Urban Studies* 36. Pp. 791–793.
121. Lovering, J. (1999). Theory lead by policy: the inadequacies of the New Regionalism. *International Journal of Urban and Regional Research*. 23. Pp. 379–396.

122. Lucas, R. E. (2003). Macroeconomic Priorities. *American Economic Review*, 93. Pp. 1–14.
123. Malecki, E. (2000). Knowledge and regional competitiveness. *Erdkunde* 54. Pp. 334–351.
124. Malecki, E. (2004). Jockeying for Position: What it means and Why It Matters to Regional Development Policy when Places compete. *Regional Studies* 38-9. Pp. 1101–1120.
125. McFetridge, D. (1995). Competitiveness: Concepts and measures. *Occasional paper – 5*. Industry Canada.
126. Natalina, N. (2022). Democracy and Institutional Political Subjectness: Comparative Study for Europe and Central Asia. *Przegląd Politologiczny*. № 3. Pp. 17–34. DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/pp.2022.27.3.2>
127. OECD (1992). *Technology and the Economy: The Key Relationships*, Paris: OECD.
128. OECD (1996) *Industrial Competitiveness*, OECD publications (Paris).
129. OECD (1999) *The OECD Territorial Reviews: a conceptual framework*. Territorial Development Service, DTTC, November. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-territorial-reviews_19900759.html
130. OECD. (2023). *Assessing the Impact of Russia's War against Ukraine on Eastern Partner Countries*, OECD Publishing. Paris. <https://doi.org/10.1787/946a936c-en>.
131. Ohmae, K. (1995). *The End of the Nation State: The Rise of Regional Economies*. London: HarperCollins.
132. Oriekhova, T. (2024). Strategic focus on European integration for post-war economic recovery of Ukraine. *Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine*. Monograph edited by: Anatolii Zadoia, Leonid Kistersky. 2024. URL: <https://cambridgescholars.com/product/978-1-0364-1285-2/>
133. Pitelis, Ch. (2003). Supply-side Strategy for Productivity, Competitiveness and Convergence for the EU and the CEECs in Marinova, S. T. and

Marinow, M. A. (eds.). *Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe*, Aldershot: Ashgate.

134. Porter, M. (1990). The competitive advantage of Nations. *Harvard Business Review*. Harvard. Pp. 73–91.

135. Porter, M. (1995). The Competitive Advantage of the Inner City. *Harvard Business Review*. 73: 3. Pp. 55–71.

136. Porter, M. (1999). Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*. November-December. Pp. 77–90.

137. Porter, M. (2000). Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy. *Economic Development Quarterly*. 14-1. Pp. 15–34.

138. Prescott, E. C. (2004). Why do Americans Work so much more than Europeans? *Federal Reserve Bank of Minneapolis*, Research Department. 321 p.

139. Radice, H. (2000). Responses to Globalisation: A Critique of Progressive Nationalism. *New Political Economy*. 5: 1. Pp. 5–19.

140. Reinert, E. (1995). Competitiveness and its predecessors -a 500-year-cross-national perspective. *Structural Change and Economic Dynamics*. 6. Pp. 25–47.

141. Sack, R. (1983). Annals of the Association of American Geographers. *Human Territoriality: A Theory*. Vol. 73, No. 1. Pp. 55–74. <https://www.jstor.org/stable/2569346>

142. Schoenberger, E. (1998). Discourse and Practice in Human Geography. *Progress in Human Geography*. 22: 1. Pp. 1–14.

143. Scott, Allen J. (1998). *Regions and the World Economy: The Coming Shape of Global Production, Competition and Political Order*. Oxford: Oxford University Press.

144. Seers, D. (1969). The Meaning of Development. *International Development Review*. 11: 4. Pp. 2–6.

145. Shotar, M. M. (2005). The attractiveness of Qatar to foreign direct investment, 1980 – 2002. *Applied Econometrics and International Development*. Vol. 5(3). Pp. 117–132.
146. Social Capital: A Discussion Paper. (2002). *Performance and Innovation Unit April*. London, 81 p. <https://ntouk.files.wordpress.com/2020/07/socialcapital.pdf>
147. Storper, M. (1997). *The regional world: territorial development in a global economy*. Guilford Press (New York).
148. Sudgen, Roger and Wilson, James R. (2005). Economic Globalisation: Dialectics, Conceptualisation and Choice. *Contributions to Political Economy*. 24. Pp. 13–32.
149. The Heritage Foundation (2023). *The 2023 Index of Economic Freedom*. <https://www.heritage.org/index/download>
150. UNDP (2018) *Human Development Indices and Indicators. Statistical Update*. <https://hdr.undp.org/content/statistical-update-2018>
151. UNDP (2019) *Human Development Report 2019*. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2019.pdf>
152. UNDP (2020) *Human Development Report 2020*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2020>
153. UNDP (2024) *Human Development Report 2023-2024*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>
154. Working together all over the world with one goal. (n.d.). *ZOA: from relief to recovery*. <https://www.zoa-international.com/about>
155. World Bank (1999). *World Development Report 1999/2000*, Oxford: Oxford University Press. 227 p.
156. World Bank Group (2023). Ukraine Rapid Damage And Needs Assessment. *The World Bank, The Government of Ukraine, The European Union, The United Nations*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

157. World Bank Open Data. (н.д.). *World Bank*.
<https://data.worldbank.org/indicator>
158. World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*, Annex to United Nations General Assembly Document A/42/427 – Development and International Co-operation: Environment, August.
159. World Economic Forum. (2014). *The Global Competitiveness Report, 2013-2014* yy. 569 p.
160. World Economic Forum. (2015). *The Global Competitiveness Report, 2014-2015* yy. 565 p. https://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf
161. World Economic Forum. (2016). *The Global Competitiveness Report, 2015-2016* yy. 403 p. https://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf
162. World Economic Forum. (2017). *The Global Competitiveness Report, 2016-2017* yy. 400 p. <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2017/>
163. World Economic Forum. (2018). *The Global Competitiveness Report, 2017-2018* yy. 393 p. <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2018/>
164. World Economic Forum. (2019). *The Global Competitiveness Report, 2019* y. 666 p. <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2019/>
165. World Economic Forum. (2020). *The Global Competitiveness Report: How Countries are Performing on the Road to Recovery*. Special edition. 95 p. <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2020/>
166. Yap, J. (2004). A Note on the Competitiveness Debate. *Discussion Paper Studies Series*. No 2004-39. Philippine Institute for Development Studies.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Відомості про використання результатів досліджень
та їх впровадження
КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
 з питань організації державної влади, місцевого
 самоврядування, регіонального розвитку та
 містобудування

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

Результати дисертаційного дослідження Козиря Сергія В'ячеславовича на тему: «Політика конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України» на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія», зокрема авторська методика оцінювання конкурентоспроможності територій, можуть бути використані в роботі Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані під час підготовки та опрацювання законодавчих ініціатив, аналітичних матеріалів, рекомендацій і пропозицій Комітету, спрямованих на вдосконалення державної політики у сфері місцевого самоврядування, регіонального розвитку, відновлення територіальних громад і регіонів України.

Матеріали роботи можуть бути використані в подальшій законопроектній роботі Комітету при формуванні комплексного бачення механізмів підвищення конкурентоспроможності територій, визначенні пріоритетів державної підтримки та розробленні стратегічних документів у сфері повоєнного відновлення та сталого розвитку України.

Голова Комітету

О.ШУЛЯК

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
 Підписувач: Шуляк Олена Олексіївна
 Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000023142C09034BD400
 Дійсний до: 08.05.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
 04-23/12-2026/2464 від 06.01.2026

2100448

УКРАЇНА
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

21036, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 7, тел. (0432) 66-14-38, факс (0432) 53-09-59
<http://www.vin.gov.ua> E-mail: ums@vin.gov.ua

77.М. 2025
на №

№
від

1745/0-1

До Спеціалізованої вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Козиря Сергій Вячеславовича
на тему

**«ПОЛІТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІЙ
У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»,**

поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
052 Політологія

Соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України демонструють потребу у формуванні нових підходів до методики оцінювання конкурентоспроможності українських регіонів. Відбудова економіки України вимагатиме диференційованого підходу до залучення фінансових ресурсів у відновлення базових умов життєдіяльності та ведення бізнесу у регіонах, а також залучення інвестицій у реалізацію наявного потенціалу конкурентоспроможності територій.

Даною довідкою підтверджується, що запропоновану в дисертаційній роботі Сергія Козиря на тему «Політика конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України» авторську методику розрахунку Інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності територій, що дозволяє виявити і оцінити соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України та динаміку соціально-економічного розвитку регіонів в умовах Війни за Незалежність України, а також визначити напрями ресурсного забезпечення реалізації політики відновлення та розвитку конкурентоспроможності регіонів України, було впроваджено у практичній діяльності Департаменту міжнародного співробітництва та економічного розвитку Вінницької обласної військової адміністрації під час розробки заходів з реалізації Стратегії збалансованого розвитку Вінницької області на період до 2027 року.

Директор Департаменту

Ігор ЦЕХАНОВСЬКИЙ

**ЗОЛОТОНІСЬКА МІСЬКА РАДА
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ**

вул. Садовий проїзд, 8, м. Золотоноша, Черкаська обл., 19702, тел./факс (04737) 2-38-42
E-mail: mvk@zolo.gov.ua, веб-сайт: zolo.gov.ua код ЄДРПОУ 04060849

П.І.Д. ДОС № 3419

На № _____ від _____

До Спеціалізованої вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Козиря Сергій Вячеславовича

на тему

**«ПОЛІТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІЙ
У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»,**

**поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
052 Політологія**

Соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України демонструють потребу у формуванні нових підходів до методики оцінювання конкурентоспроможності українських регіонів. Відбудова економіки України вимагатиме диференційованого підходу до залучення фінансових ресурсів у відновлення базових умов життєдіяльності та ведення бізнесу у регіонах, а також залучення інвестицій у реалізацію наявного потенціалу конкурентоспроможності територій.

Даною довідкою підтверджується, що запропоновану в дисертаційній роботі Сергія Козиря на тему «Політика конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України» авторську методику розрахунку Інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності територій, що дозволяє виявити і оцінити соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України та динаміку соціально-економічного розвитку регіонів в умовах Війни за Незалежність України, а також визначити напрями ресурсного забезпечення реалізації політики відновлення та розвитку конкурентоспроможності регіонів України, було впроваджено у практичній діяльності Відділу прогнозування та розвитку громади виконавчого комітету Золотоніської міської ради під час розробки заходів з реалізації Стратегії розвитку Золотоніської територіальної громади на 2022-2027 роки.

Секретар ради

Наталія СЬОМАК

ДОДАТОК Б

Дані для розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій

Таблиця 1.

Аналітичні дані для розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій (областей/міст) України, 2021 р.

Області/міста України	Рівень економічного розвитку території						Рівень соціального розвитку території				Стан демографічної ситуації		Доступність публічних послуг			Екологічна безпека та збалансоване природокористування		
	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту, у цінах попереднього року, %	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, грн	Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення	Кількість проєктів розвитку	Фінансування проєктів розвитку, млн. грн.	Питома вага інноваційно активних підприємств 2020-2022	Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, %	Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, %	Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	Кількість ВПО, тис. осіб	Співвідношення прибулих та вибулих	Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років	Кількість ЦНАП	Забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств)	Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар	Темп зростання /зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т	Витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Вінницька	105,6	11190,1	66	16	134,8	13,5	54,4	11	4	9,8	0,8687	697	38	48	828	102,6	79,3	408110,4
Волинська	92,5	11470	61	11	88,4	8,1	50,2	12,7	7	12	0,9663	682	34	65	426	110,6	5,6	384245,7
Дніпропетровська	102,6	25187,9	98	40	272,2	12,6	55,8	8,8	2	12,9	0,9907	695	68	36	1 232	101,8	537,6	17163082,9
Донецька	103,3	7985,8	22	30	562	4,3	49,3	15,3	3	13,8	0,7409	753	36	36	508	100	744,1	2839653,7
Житомирська	104,4	9667,1	59	14	100,5	7,8	54,2	11,2	6	14,8	0,9260	691	50	56	494	101,9	11,9	293061,8
Закарпатська	101,9	7380,1	53	12	80,4	9,6	54,4	11,1	5	15,4	1,0251	648	28	48	643	85,6	2,8	321201,5
Запорізька	104,5	12738	93	18	129,5	9,9	55,2	11	4	16,5	0,8746	700	35	47	635	96,7	148,2	3467119,1
Івано-Франківська	101,4	9072,6	57	23	99,8	15,3	53,4	8,5	6	16,8	1,0552	647	36	37	540	123,5	172,4	875906,6

Київська	101,7	24796,8	113	13	134,8	10,9	54,6	7,2	3	17,2	2,1047	683	43	76	675	88,8	59,3	1776730,4
Кіровоградська	105,8	9584,2	91	12	66,7	10,5	52,4	13,2	2	18,3	0,7583	707	33	36	255	105,4	11,1	451246,9
Луганська	101	2133,6	16	15	48	3,8	57	15,9	6	19	0,6289	753	25	36	143	99,5	35,1	491908,6
Львівська	106,7	12748,7	85	22	213,5	12,4	53,8	7,7	4	21	1,0307	654	39	60	1 206	99,9	75,4	1459305,9
Миколаївська	108,7	11038,7	104	12	97,9	12,2	56,2	11,3	3	21,5	0,8157	682	32	68	365	110,2	12,2	1233737,4
Одеська	106,2	10282,1	101	13	160	9	54,1	7,2	6	22,1	1,2635	680	45	33	891	84,7	35,9	720054,6
Полтавська	100,2	20711,3	82	20	85,9	9,1	53,8	12,4	2	22,6	1,0144	676	48	50	600	115,9	52,4	1272759,3
Рівненська	102,3	18766	54	15	83	12,6	56	9,5	6	31,5	0,9214	688	40	50	501	92,9	9,4	724214,4
Сумська	99,1	10125	59	12	72,5	13,9	54,1	10,1	5	35	0,8477	687	34	50	356	88,6	18,3	883069,7
Тернопільська	106,7	10421,7	50	12	81,9	15,9	51,2	11,9	5	42	1,0595	653	33	53	512	88,2	8,3	56330,1
Харківська	101,1	9477,1	99	20	228,1	9,5	56,2	6,7	5	65,4	1,1243	643	49	44	688	78,8	73,4	3299428,9
Херсонська	103,6	14504,8	77	15	78,8	1,1	56,5	11,7	3	68	0,8081	690	32	65	236	97,2	17,1	425207,2
Хмельницька	105,7	10960,1	62	16	98,7	10,4	53,2	10,2	4	71,9	0,9921	704	42	56	556	117,5	21,1	456559
Черкаська	104,8	10549,9	79	16	68	10,1	53,7	10,1	4	129,5	0,9124	698	44	37	429	93,9	47,6	286636,4
Чернівецька	103,1	4817,4	46	13	60,6	11,2	56,4	9,1	13	288,7	1,0592	647	22	24	400	95,6	1,7	220883,8
Чернігівська	102,4	10728,6	64	15	52,8	13,3	54,4	12,3	4	509,8	0,8843	727	33	65	330	111,8	23	497193,7
м.Київ	104	70194,7	337	24	256,1	9,2	59,7	7,1	8	102,6	1,1321	652	16	84	918	152,5	38,8	4797274,1

Таблиця 2.

Розрахунок вагових коефіцієнтів змінних Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій України, 2021 р.

		Рівень важливості показника	Wi -вага групи	Індикатори	Рівень важливості показника в групі	Wi -вага індикатора в межах групи	Wi -вага індикатора
1	2	3	4	5	6	7	8
1	<i>Рівень економічного розвитку території</i>	1	0,333333333	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту, у цінах попереднього року, %	1	0,285714286	0,095238095
				Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, грн	2	0,238095238	0,079365079
				Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення	4	0,142857143	0,047619048
				Кількість проектів розвитку	6	0,047619048	0,015873016
				Фінансування проектів розвитку, млн. грн.	5	0,095238095	0,031746032
				Питома вага інноваційно активних підприємств 2020-2022	3	0,19047619	0,063492063
2	<i>Рівень соціального розвитку території</i>	2	0,266666667	Рівень участі населення в робочій	1	0,400000	0,106666667

				сили у віці 15 років і старше, %			
				Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, %	2	0,300000	0,08
				Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	3	0,200000	0,053333333
				Кількість ВПО, тис. осіб	4	0,100000	0,026666667
3	<i>Стан демографічної ситуації</i>	3	0,2	Співвідношення прибулих та вибулих	1	0,666666667	0,133333333
				Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років	2	0,333333333	0,066666667
4	<i>Доступність публічних послуг</i>	4	0,133333333	Кількість ЦНАП	3	0,166666667	0,022222222
				Забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств)	1	0,5	0,066666667
				Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар	2	0,333333333	0,044444444
5	<i>Екологічна безпека та збалансоване природокористування</i>	5	0,066666667	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	1	0,5	0,033333333

		Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т	2	0,333333333	0,022222222
		Витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	3	0,166666667	0,011111111

Результати стандартизації аналітичних показників розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій (областей/міст) України, 2021 р.

	Рівень економічного розвитку території						Рівень соціального розвитку території				Стан демографічної ситуації		Доступність публічних послуг			Екологічна безпека та збалансоване природокористування			Інтегральна оцінка
	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту, у цінах попереднього року, %	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, грн	Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1000 осіб наявно го населення	Кількість проєктів розвитку, млн. грн.	Фінансування проєктів розвитку, млн. грн.	Питома вага інноваційно активних підприємств 2020-2022	Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, %	Рівень безробіття населення (за методом МОП) у віці 15 років і старше, %	Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	Кількість ВПО, тис. осіб	Співвідношення прибулих та вибулих	Демографічне навантаження населення у віці 16–59 років	Кількість ЦНАП	Забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств)	Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т	Витрати на охорону навколишнього середовища, тис. грн	
	стимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор	дестимулятор	дестимулятор	дестимулятор	стимулятор	дестимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор	дестимулятор	дестимулятор	стимулятор	
Вага індикатора	0,095	0,079	0,048	0,016	0,032	0,063	0,107	0,080	0,053	0,027	0,133	0,067	0,022	0,067	0,044	0,033	0,022	0,011	x
Вінницька	0,809	0,133	0,156	0,172	0,169	0,838	0,490	0,533	0,818	1,000	0,163	0,509	0,423	0,400	0,629	0,677	0,895	0,021	0,484
Волинська	0,000	0,137	0,141	0,000	0,079	0,473	0,087	0,348	0,545	0,996	0,229	0,645	0,346	0,683	0,260	0,569	0,995	0,019	0,322
Дніпропетровська	0,623	0,339	0,254	1,000	0,436	0,777	0,625	0,772	1,000	0,994	0,245	0,527	1,000	0,200	1,000	0,688	0,278	1,000	0,574
Донецька	0,667	0,086	0,021	0,655	1,000	0,216	0,000	0,065	0,909	0,992	0,076	0,000	0,385	0,200	0,335	0,712	0,000	0,163	0,280
Житомирська	0,735	0,111	0,135	0,103	0,102	0,453	0,471	0,511	0,636	0,990	0,201	0,564	0,654	0,533	0,322	0,687	0,986	0,014	0,444
Закарпатська	0,580	0,077	0,114	0,034	0,063	0,574	0,490	0,522	0,727	0,989	0,268	0,955	0,231	0,400	0,459	0,908	0,999	0,015	0,469
Запорізька	0,741	0,156	0,239	0,241	0,159	0,595	0,567	0,533	0,818	0,987	0,167	0,482	0,365	0,383	0,452	0,757	0,803	0,199	0,467

Івано-Франківська	0,549	0,102	0,129	0,414	0,101	0,959	0,394	0,804	0,636	0,986	0,289	0,964	0,385	0,217	0,365	0,393	0,770	0,048	0,477
Київська	0,568	0,333	0,302	0,069	0,169	0,662	0,510	0,946	0,909	0,985	1,000	0,636	0,519	0,867	0,489	0,864	0,922	0,101	0,665
Кіровоградська	0,821	0,109	0,235	0,034	0,036	0,635	0,298	0,293	1,000	0,983	0,088	0,418	0,327	0,200	0,103	0,639	0,987	0,023	0,383
Луганська	0,525	0,000	0,000	0,138	0,000	0,182	0,740	0,000	0,636	0,982	0,000	0,000	0,173	0,200	0,000	0,719	0,955	0,025	0,265
Львівська	0,877	0,156	0,215	0,379	0,322	0,764	0,433	0,891	0,818	0,978	0,272	0,900	0,442	0,600	0,976	0,714	0,901	0,082	0,592
Миколаївська	1,000	0,131	0,275	0,034	0,097	0,750	0,663	0,500	0,909	0,977	0,127	0,645	0,308	0,733	0,204	0,574	0,986	0,069	0,522
Одеська	0,846	0,120	0,266	0,069	0,218	0,534	0,462	0,946	0,636	0,975	0,430	0,664	0,558	0,150	0,687	0,920	0,954	0,039	0,536
Полтавська	0,475	0,273	0,207	0,310	0,074	0,541	0,433	0,380	1,000	0,974	0,261	0,700	0,615	0,433	0,420	0,497	0,932	0,071	0,455
Рівненська	0,605	0,244	0,118	0,138	0,068	0,777	0,644	0,696	0,636	0,957	0,198	0,591	0,462	0,433	0,329	0,809	0,990	0,039	0,489
Сумська	0,407	0,117	0,133	0,034	0,048	0,865	0,462	0,630	0,727	0,950	0,148	0,600	0,346	0,433	0,196	0,867	0,978	0,048	0,431
Тернопільська	0,877	0,122	0,106	0,034	0,066	1,000	0,183	0,435	0,727	0,936	0,292	0,909	0,327	0,483	0,339	0,872	0,991	0,000	0,488
Харківська	0,531	0,108	0,257	0,310	0,350	0,568	0,663	1,000	0,727	0,889	0,336	1,000	0,635	0,333	0,500	1,000	0,903	0,190	0,562
Херсонська	0,685	0,182	0,191	0,138	0,060	0,000	0,692	0,457	0,909	0,884	0,121	0,573	0,308	0,683	0,085	0,750	0,979	0,022	0,433
Хмельницька	0,815	0,130	0,144	0,172	0,099	0,628	0,375	0,620	0,818	0,876	0,246	0,445	0,500	0,533	0,379	0,475	0,974	0,023	0,461
Черкаська	0,759	0,124	0,196	0,172	0,039	0,608	0,423	0,630	0,818	0,761	0,192	0,500	0,538	0,217	0,263	0,795	0,938	0,013	0,438
Чернівецька	0,654	0,039	0,093	0,069	0,025	0,682	0,683	0,739	0,000	0,442	0,292	0,964	0,115	0,000	0,236	0,772	1,000	0,010	0,423
Чернігівська	0,611	0,126	0,149	0,138	0,009	0,824	0,490	0,391	0,818	0,000	0,173	0,236	0,327	0,683	0,172	0,552	0,971	0,026	0,397
м.Київ	0,710	1,000	1,000	0,448	0,405	0,547	1,000	0,957	0,455	0,814	0,341	0,918	0,000	1,000	0,712	0,000	0,950	0,277	0,708

ДОДАТОК Г

Результати розрахунку субіндексів

Таблиця 1.

Результати розрахунку субіндексу «Рівень економічного розвитку території»

		Рівень економічного розвитку території					Субіндекс економічного розвитку	Рейтинг
	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту, у цінах попереднього року, %	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, грн	Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення	Кількість проектів розвитку	Фінансування проектів розвитку, млн. грн.	Питома вага інноваційно активних підприємств 2020-2022		
Вага індикатора в межах групи	стимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор	стимулятор		
	0,285714286	0,238095238	0,142857143	0,04761905	0,095238095	0,19047619		
Вінницька	0,808641975	0,133064261	0,156083123	0,17241379	0,168871595	0,837837838	0,46890147	6
Волинська	0	0,137176743	0,141069096	0	0,078599222	0,472972973	0,150389588	25
Дніпропетровська	0,62345679	0,338729465	0,254286824	1	0,43618677	0,777027027	0,532272866	2
Донецька	0,666666667	0,085984505	0,020587418	0,65517241	1	0,216216216	0,381510574	16
Житомирська	0,734567901	0,110687309	0,13462554	0,10344828	0,102140078	0,452702703	0,356345705	18
Закарпатська	0,580246914	0,077085148	0,114491984	0,03448276	0,063035019	0,574324324	0,317534918	22
Запорізька	0,740740741	0,155807062	0,239407665	0,24137931	0,158560311	0,594594595	0,422789574	9
Івано-Франківська	0,549382716	0,10195251	0,129155116	0,4137931	0,10077821	0,959459459	0,411748169	12
Київська	0,567901235	0,332983158	0,301689164	0,06896552	0,168871595	0,662162162	0,430130859	8
Кіровоградська	0,820987654	0,109469286	0,235293517	0,03448276	0,036381323	0,635135135	0,420330421	11
Луганська	0,524691358	0	0	0,13793103	0	0,182432432	0,191228996	24

Львівська	0,87654321	0,155964273	0,215230689	0,37931034	0,321984436	0,763513514	0,512481236	3
Миколаївська	1	0,13083979	0,275136093	0,03448276	0,097081712	0,75	0,509916829	4
Одеська	0,845679012	0,119723307	0,266331703	0,06896552	0,217898833	0,533783784	0,433884954	7
Полтавська	0,475308642	0,272956211	0,207272205	0,31034483	0,073735409	0,540540541	0,355163206	19
Рівненська	0,604938272	0,24437454	0,117863491	0,13793103	0,068093385	0,777027027	0,408919939	13
Сумська	0,407407407	0,117415087	0,133000841	0,03448276	0,04766537	0,864864865	0,33427597	21
Тернопільська	0,87654321	0,121774406	0,106109816	0,03448276	0,065953307	1	0,492992862	5
Харківська	0,530864198	0,1078957	0,257355034	0,31034483	0,350389105	0,567567568	0,370386766	17
Херсонська	0,685185185	0,18176609	0,191337421	0,13793103	0,059922179	0	0,278653772	23
Хмельницька	0,814814815	0,129684945	0,144064744	0,17241379	0,098638132	0,628378378	0,421557686	10
Черкаська	0,759259259	0,123658007	0,196011058	0,17241379	0,038910506	0,608108108	0,402121238	14
Чернівецька	0,654320988	0,039432216	0,093037642	0,06896552	0,024513619	0,682432432	0,345234401	20
Чернігівська	0,611111111	0,126283589	0,149490419	0,13793103	0,009338521	0,824324324	0,390498155	15
м.Київ	0,709876543	1	1	0,44827586	0,404863813	0,547297297	0,747926283	1

Таблиця 2

Результати розрахунку субіндексу «Рівень соціального розвитку території»

Рівень соціального розвитку території					Субіндекс соціального розвитку	Рейтинг
	Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, %	Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, %	Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	Кількість ВПО, тис. осіб		
	стимулятор	дестимулятор	дестимулятор	дестимулятор		
Вага індикатора	0,4	0,3	0,2	0,1		
Вінницька	0,490384615	0,532608696	0,818181818	1	0,619572818	12
Волинська	0,086538462	0,347826087	0,545454545	0,9956	0,34761412	24
Дніпропетровська	0,625	0,77173913	1	0,9938	0,780901739	3
Донецька	0	0,065217391	0,909090909	0,992	0,300583399	25
Житомирська	0,471153846	0,510869565	0,636363636	0,99	0,567995135	18
Закарпатська	0,490384615	0,52173913	0,727272727	0,9888	0,597010131	15
Запорізька	0,567307692	0,532608696	0,818181818	0,9866	0,649002049	10
Івано-Франківська	0,394230769	0,804347826	0,636363636	0,986	0,624869383	11
Київська	0,509615385	0,945652174	0,909090909	0,9852	0,767879988	4
Кіровоградська	0,298076923	0,293478261	1	0,983	0,505574247	21
Луганська	0,740384615	0	0,636363636	0,9816	0,521586573	20
Львівська	0,432692308	0,891304348	0,818181818	0,9776	0,701864591	5
Миколаївська	0,663461538	0,5	0,909090909	0,9766	0,694862797	6
Одеська	0,461538462	0,945652174	0,636363636	0,9754	0,693123764	7
Полтавська	0,432692308	0,380434783	1	0,9744	0,584647358	17
Рівненська	0,644230769	0,695652174	0,636363636	0,9566	0,689320687	8
Сумська	0,461538462	0,630434783	0,727272727	0,9496	0,614160365	13
Тернопільська	0,182692308	0,434782609	0,727272727	0,9356	0,442526251	23

Харківська	0,663461538	1	0,727272727	0,8888	0,799719161	2
Херсонська	0,692307692	0,456521739	0,909090909	0,8836	0,68405778	9
Хмельницька	0,375	0,619565217	0,818181818	0,8758	0,587085929	16
Черкаська	0,423076923	0,630434783	0,818181818	0,7606	0,598057568	14
Чернівецька	0,682692308	0,739130435	0	0,4422	0,539036054	19
Чернігівська	0,490384615	0,391304348	0,818181818	0	0,477181514	22
м.Київ	1	0,956521739	0,454545455	0,8144	0,859305613	1

Результати розрахунку субіндексу «Стан демографічної ситуації»

	Стан демографічної ситуації		Субіндекс	Рейтинг
	Співвідношення прибулих та вибулих	Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років		
	стимулятор	дестимулятор		
Вага індикатора	0,666666667	0,333333333		
Вінницька	0,162537813	0,509090909	0,278055511	19
Волинська	0,228677597	0,645454545	0,367603246	11
Дніпропетровська	0,245169014	0,527272727	0,339203585	12
Донецька	0,075898201	0	0,050598801	24
Житомирська	0,201342945	0,563636364	0,322107418	14
Закарпатська	0,268480261	0,954545455	0,497168659	8
Запорізька	0,166518664	0,481818182	0,271618503	21
Івано-Франківська	0,288856294	0,963636364	0,513782984	5
Київська	1	0,636363636	0,878787879	1
Кіровоградська	0,087727967	0,418181818	0,197879251	22
Луганська	0	0	0	25
Львівська	0,272300665	0,9	0,481533777	9
Миколаївська	0,126609814	0,645454545	0,299558058	16
Одеська	0,430013821	0,663636364	0,507888002	6
Полтавська	0,261266119	0,7	0,407510746	10
Рівненська	0,198239963	0,590909091	0,329129672	13
Сумська	0,148293696	0,6	0,298862464	17
Тернопільська	0,291776061	0,909090909	0,497547677	7

Харківська	0,335701722	1	0,557134481	2
Херсонська	0,121443975	0,572727273	0,271871741	20
Хмельницька	0,246130158	0,445454545	0,312571621	15
Черкаська	0,192088246	0,5	0,294725497	18
Чернівецька	0,291582661	0,963636364	0,515600562	4
Чернігівська	0,173070867	0,236363636	0,194168457	23
м.Київ	0,340954235	0,918181818	0,53336343	3

Результати розрахунку субіндексу «Доступність публічних послуг»

	Доступність публічних послуг			Субіндекс	Рейтинг
	Кількість ЦНАП	Забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до мережі Інтернет (на 100 домогосподарств)	Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар		
		стимулятор	стимулятор		
Вага індикатора	0,166666667	0,5	0,333333333		
Вінницька	0,423076923	0,4	0,629017447	0,480185303	8
Волинська	0,346153846	0,683333333	0,259871442	0,485982788	5
Дніпропетровська	1	0,2	1	0,6	4
Донецька	0,384615385	0,2	0,335169881	0,275825858	22
Житомирська	0,653846154	0,533333333	0,32231405	0,483079042	7
Закарпатська	0,230769231	0,4	0,459136823	0,391507146	18
Запорізька	0,365384615	0,383333333	0,451790634	0,40316098	16
Івано-Франківська	0,384615385	0,216666667	0,364554637	0,29395411	20
Київська	0,519230769	0,866666667	0,488521579	0,682712321	3
Кіровоградська	0,326923077	0,2	0,102846648	0,188769396	23
Луганська	0,173076923	0,2	0	0,128846154	24
Львівська	0,442307692	0,6	0,976124885	0,69909291	2
Миколаївська	0,307692308	0,733333333	0,203856749	0,485900968	6
Одеська	0,557692308	0,15	0,686868687	0,396904947	17
Полтавська	0,615384615	0,433333333	0,419651056	0,459114455	10
Рівненська	0,461538462	0,433333333	0,328741965	0,403170399	15
Сумська	0,346153846	0,433333333	0,195592287	0,339556403	19
Тернопільська	0,326923077	0,483333333	0,338842975	0,409101505	14
Харківська	0,634615385	0,333333333	0,500459137	0,43925561	12
Херсонська	0,307692308	0,683333333	0,085399449	0,421415201	13

Хмельницька	0,5	0,533333333	0,379247016	0,476415672	9
Черкаська	0,538461538	0,216666667	0,262626263	0,285619011	21
Чернівецька	0,115384615	0	0,235996327	0,097896212	25
Чернігівська	0,326923077	0,683333333	0,171717172	0,453392903	11
м.Київ	0	1	0,711662075	0,737220692	1

Результати розрахунку субіндексу «Екологічна безпека та збалансоване природокористування»

		Екологічна безпека та збалансоване природокористування			Субіндекс	Рейтинг
	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т	Витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн			
	дестимулятор	дестимулятор	стимулятор			
Вага індикатора	0,5	0,333333333	0,166666667			
Вінницька	0,677069199	0,895474138	0,020563827	0,64045328	16	
Волинська	0,568521031	0,994746767	0,019168781	0,61903757	18	
Дніпропетровська	0,687924016	0,27815194	1	0,60334599	20	
Донецька	0,712347354	0	0,16270321	0,38329088	24	
Житомирська	0,686567164	0,986260776	0,013838494	0,67434359	13	
Закарпатська	0,907734057	0,998518319	0,015483441	0,78928704	2	
Запорізька	0,757123474	0,802667026	0,199382609	0,67934785	12	
Івано-Франківська	0,39348711	0,770070043	0,047909531	0,46141849	23	
Київська	0,86431479	0,922413793	0,10056849	0,75639007	6	
Кіровоградська	0,639077341	0,987338362	0,023085433	0,65249903	15	
Луганська	0,719131615	0,955010776	0,025462372	0,68214646	11	
Львівська	0,713704206	0,900727371	0,082012981	0,67076339	14	
Миколаївська	0,57394844	0,985856681	0,068827048	0,62706429	17	
Одеська	0,919945726	0,95393319	0,038798977	0,78441709	3	
Полтавська	0,49660787	0,931707974	0,07110813	0,57072461	21	
Рівненська	0,808683853	0,989628233	0,039042144	0,74072503	7	

Сумська	0,867028494	0,977640086	0,04832826	0,76744899	4
Тернопільська	0,872455902	0,991109914	0	0,76659792	5
Харківська	1	0,903421336	0,189580035	0,83273712	1
Херсонська	0,750339213	0,979256466	0,021563245	0,7051823	10
Хмельницька	0,474898236	0,973868534	0,02339596	0,56597129	22
Черкаська	0,795115332	0,938173491	0,013462888	0,71252598	9
Чернівецька	0,772048847	1	0,009619225	0,72096096	8
Чернігівська	0,552238806	0,971309267	0,02577132	0,60418438	19
м.Київ	0	0,95002694	0,277138745	0,36286544	25

ДОДАТОК Д
Відповіді адміністрацій на депутатські звернення

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

майдан Київський, 9, м. Луцьк, 43027, тел. (0332) 778 217, факс (0332) 778 153, e-mail: post@voladm.gov.ua,
код ЄДРПОУ 13366926

від _____ № _____

на № 442д9/6-2025/128572 від 03.06.2025

Народному депутатові України

Сергію КОЗИРЮ

Шановний Сергію В'ячеславовичу!

Обласна військова адміністрація розглянула Ваше депутатське звернення щодо отримання інформації та показників регіональної статистики, про що повідомляє таке.

Відповідно до Закону України «Про офіційну статистику» органи державної статистики здійснюють збирання, оброблення й поширення офіційної державної статистичної інформації згідно з переліком робіт, періодичністю, в розрізі та в терміни, передбачені планом державних статистичних спостережень на відповідний рік, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Водночас зазначаємо, що на час дії воєнного стану подання звітності до органів державної статистики респондентами здійснюється з урахуванням положень Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» (далі – Закон), тобто звітність подається до органів державної статистики протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період її неподання.

Враховуючи дію Закону, формування органами державної статистики об'єктивної офіційної державної статистичної інформації щодо валового регіонального продукту за 2023 рік, інноваційної діяльності підприємств в області за 2021–2023 роки, а також чисельності населення (в усіх розрізах), починаючи з даних станом на 01.03.2023, припинено.

Під час дії воєнного стану органи державної статистики не проводять вибіркові обстеження населення (домогосподарств) і зокрема державного статистичного спостереження «Обстеження робочої сили», за результатами яких здійснюють оцінки про робочу силу, зайнятість та безробіття.

Інформування буде відновлено після припинення воєнного стану.

Таким чином, в області відсутня інформація щодо частки інноваційно активних підприємств за 2021 та 2023 роки, індексу фізичного обсягу ВРП, рівня участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, рівня безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше за 2023 рік.

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000E25F3A001178DB00
Підписувач Рудницький Іван Львович
Дійсний з 13.11.2024 9:18:51 по 13.11.2026 9:18:51

№ 4456/49/2-25 від 13.06.2025

демографічного навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки станом на 1 січня 2024 року.

Враховуючи зазначене, надаємо запитувану наявну інформацію.

За 2021 рік:

1. Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території області за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів, – 1 145.

2. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території області, – 2 004,7 млн гривень.

3. Навантаження на 1 вільне робоче місце – 7.

4. Частка інноваційно активних підприємств – інформація відсутня.

5. Станом на 1 січня 2022 року демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років становило 682 особи та 15–64 роки – 487 осіб.

6. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки, – 164 994.

7. Кількість зареєстрованих ВПО – 3 199.

8. Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді, – 100 %. Усі 42 ЦНАПи застосовували Дія.QR, генерування COVID-сертифікатів через мобільний застосунок та портал Дія, працівники ЦНАПів зареєстровані на Платформі Центрів Дія, крім того, надавались онлайн-консультації щодо отримання адміністративних послуг у ЦНАПах.

9. Частка домогосподарств, що мала доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет, – 63 %.

10. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету, – 55 043.

11. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов, – 0,35 %.

12. Темп зростання викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу – 1,09.

За 2023 рік:

1. Індекс фізичного обсягу ВРП – інформація відсутня.

2. Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1 000 осіб наявного населення – 6,28.

3. Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території області за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів, – 605.

4. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території області, – 1 452,7 млн гривень.

5. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше – інформація відсутня.

6. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше – інформація відсутня.

7. Навантаження на 1 вільне робоче місце – 2.

8. Співвідношення прибулих та вибулих – 4:3.

9. Частка інноваційно активних підприємств – інформація відсутня.

10. Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по області станом на 1 січня 2024 року – інформація відсутня.

11. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки, – 155 325.

12. Кількість зареєстрованих ВПО – 47 539.

13. Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді, – 100 %. У 2023 році всі ЦНАПи області продовжували надавати адміністративні послуги в електронному вигляді, підтримуючи тенденцію до цифровізації, розпочату в попередні роки, через Єдиний державний портал електронних послуг «Дія», мобільний застосунок «Дія» та інші інтегровані інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування, перевага яких у зручності та швидкості отримання послуги, поліпшенні якості послуг, зекономленні часу та коштів громадян.

14. Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmугової мережі Інтернет, – 65 %.

15. Кількість лікарів загальної практики на 1 000 наявного населення – 0,42.

16. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету, – 57 941.

17. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов, – 0,43 %.

18. Темп зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу – 1,085.

З повагою
начальник

Іван РУДНИЦЬКИЙ

ІНФОРМАЦІЯ
щодо показників регіональної статистики

За 2021 рік:

До пункту 1. Кількість проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону.

У 2021 році за рахунок коштів бюджету розвитку обласного бюджету на майже 600 об'єктах здійснювались заходи з будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури.

До пункту 2. Обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону

За даними Головного управління Державної казначейської служби України у Дніпропетровській області за 2021 рік видатки бюджету розвитку місцевих бюджетів області (з урахування міжбюджетних трансфертів та залучених кредитних коштів) освоєно у сумі 13 821,6 млн.грн.

До пункту 3. Навантаження на 1 вільне робоче місце
Навантаження на 1 вільне робоче місце – 5 осіб (дані Державної служби зайнятості);

До пункту 4. Частку інноваційно активних підприємств
- інформацію з даного питання не оприлюднено¹;

До пункту 5. Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по регіону на 1 січня 2022 року

Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по
Дніпропетровській області на 1 січня 2022 року (за даними Держстату України)

	На 1000 осіб постійного населення у віці 16–59 років		На 1000 осіб постійного населення у віці 15–64 роки			
	загальне навантаження	у тому числі особами у віці	загальне навантаження	у тому числі особами у віці		
		0–15 років		60 років і старше	0–14 років	65 років і старше
	695	274	421	486	224	262

До пункту 6. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки

У 2021 році потреба у соціальних послугах становила:

- догляд вдома – 40516 осіб;
- догляд стаціонарний – 2235 осіб;
- денний догляд – 7188 осіб;
- підтримане проживання – 573 особи;
- паліативний догляд – 1125 осіб;

- влаштування до сімейних форм виховання – 3303 особи;
- соціальна адаптація – 16180 осіб;
- соціальна інтеграція та реінтеграція – 1088 осіб;
- абілітація – 1258 осіб;
- соціальна реабілітація – 5913 осіб;
- соціально-психологічна реабілітація – 1271 особа;
- надання притулку – 1675 осіб;
- кризове та екстрене втручання – 1729 осіб;
- консультування – 38350 осіб;
- соціальний супровід/патронаж – 10692 особи;
- супровід при працевлаштуванні на робочому місці – 282 особи;
- представництво інтересів – 9163 особи;
- посередництво (медіація) – 3467 осіб;
- соціальна профілактика – 22845 осіб.

В залежності від індивідуальних потреб одна людина могла мати потреби у декількох соціальних послугах.

Визначення потреб осіб у соціальних послугах проводилось відповідно до наказу Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 № 28 “Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади у соціальних послугах” зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07.02.2014 за № 253/25030, який був чинний на початок 2021 року.

Протягом 2021 року надавачами соціальних послуг територіальних громад області соціальними послугами охоплено 19972 сімей/осіб вразливих категорій населення, в яких виховується 29689 дітей. Соціальним супроводом/супроводженням охоплено 2941 сім'я/особа.

Соціальні послуги з приводу жорстокого поводження та насильства отримали 6455 сімей/осіб, з них 451 нововиявлена сім'я. Соціальним супроводом охоплено 204 сім'ї.

До пункту 7. Кількість зареєстрованих ВПО
Кількість зареєстрованих ВПО – 21688 осіб.

До пункту 8. Частку ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді

100 % центрів надання адміністративних послуг Дніпропетровської області запровадили надання адміністративні послуги в електронному вигляді.

* Відповідно до пункту 2 частин 1 статті 1 Закону України “Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг” електронна публічна послуга – послуга, що надається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, у тому числі адміністративна послуга (у тому числі в автоматичному режимі), яка надається з використанням інформаційно-

телекомунікаційних систем на підставі заяви (звернення, запиту), поданої в електронній формі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (у тому числі з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг), або без подання такої заяви (звернення, запиту).

До пункту 9. Частку домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет.

За даними Державної служби статистики України (вибіркове опитування домогосподарств, станом на січень 2022 року) частка домогосподарств, які мають доступ до послуг Інтернету вдома в Дніпропетровській області становить 90,5 %, у тому числі в міській місцевості 92,4 %, у сільській місцевості 79,9 %.

До пункту 10. Кількість осіб, охоплених соц. програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету

Кількість осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, охоплених соціальними послугами за рахунок коштів місцевих бюджетів становила 60504 особи. Регіональною соціальною програмою запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в Дніпропетровській області на період до 2025 року та Регіональною цільовою соціальною програмою розвитку сімейної та гендерної політики у Дніпропетровській області на 2012-2022 роки фінансування заходів за кошти місцевих бюджетів не передбачено.

До пункту 11. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов
Інформація з даного питання відсутня.

До пункту 12. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу
Темп зростання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел склав 1,89%. (За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області).

За 2023 рік:

До пункту 1. Індекс фізичного обсягу ВРП

У 2021 році індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту (ВРП) у розрахунку на одну особу, у цінах до попереднього року становив 101,9%, надалі цей показник не оприлюднюється².

До пункту 2. Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1000 осіб наявного населення

У зв'язку з призупиненням оприлюднення статистичної інформації зі статистики населення на період дії воєнного стану розрахунки не здійснюються².

До пункту 3. Кількість проектів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад

У 2023 році на території Дніпропетровської області за рахунок коштів обласного бюджету реалізовувалось більше 100 інфраструктурних проектів.

До пункту 4. Обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад

За даними Головного управління Державної казначейської служби України у Дніпропетровській області за 2023 рік видатки бюджету розвитку місцевих бюджетів області (з урахування міжбюджетних трансфертів та залучених кредитних коштів) освоєно у сумі 16 851,8 млн.грн.

До пункту 5. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, у %

Рівень участі населення в робочій силі у 2021 році склав 55,8% (у % до населення відповідного віку) надалі цей показник не оприлюднюється².

До пункту 6. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, у %

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у 2021 році склав 8,8% до робочої сили відповідного віку, надалі цей показник не оприлюднюється².

До пункту 7. Навантаження на 1 вільне робоче місце
Навантаження на 1 вільне робоче місце – 2 особи (дані Державної служби зайнятості).

До пункту 8. Співвідношення прибулих та вибулих
Інформацію з даного питання не оприлюднено².

До пункту 9 Частка інноваційно активних підприємств
Інформацію з даного питання не оприлюднено².

До пункту 10. Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по регіонах на 1 січня 2024 року
Інформацію з даного питання не оприлюднено².

До пункту 11. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки

У 2023 році потреба у соціальних послугах становила:

- догляд вдома – 34472 особи;
- догляд стаціонарний – 4545 осіб;
- денний догляд – 4875 осіб;
- підтримане проживання – 171 особа;
- паліативний догляд – 116 осіб;
- влаштування до сімейних форм виховання – 3205 осіб;
- соціальна адаптація – 6336 осіб;
- соціальна інтеграція та реінтеграція – 787 осіб;
- абілітація – 29 осіб;

- соціальна реабілітація – 3334 особи;
- соціально-психологічна реабілітація – 582 особи;
- надання притулку – 1059 осіб;
- кризове та екстрене втручання – 922 особи;
- консультування – 17990 осіб;
- соціальний супровід/патронаж – 6792 особи;
- супровід при працевлаштуванні на робочому місці – 36 осіб;
- представництво інтересів – 4909 осіб;
- посередництво (медіація) – 565 осіб;
- соціальна профілактика – 2739 осіб.

В залежності від індивідуальних потреб одна людина могла мати потреби у декількох соціальних послугах.

Визначення потреб осіб у соціальних послугах проводилось відповідно до наказу Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 № 28 “Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади у соціальних послугах” зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07.02.2014 за № 253/25030, який був чинний на початок 2023 року.

Протягом 2023 року надавачами соціальних послуг територіальних громад області соціальними послугами охоплено 2953 сімей/осіб, постраждалих від домашнього та гендерно зумовленого насильства.

До пункту 12. Кількість зареєстрованих ВПО
Кількість зареєстрованих ВПО – 364899 осіб.

До пункту 13 Частку ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді

100 % центрів надання адміністративних послуг Дніпропетровської області запровадили надання адміністративні послуги в електронному вигляді.

* Відповідно до пункту 2 частин 1 статті 1 Закону України “Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг” електронна публічна послуга – послуга, що надається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, у тому числі адміністративна послуга (у тому числі в автоматичному режимі), яка надається з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем на підставі заяви (звернення, запиту), поданої в електронній формі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (у тому числі з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг), або без подання такої заяви (звернення, запиту).

До пункту 14. Частку домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет
Інформацію з даного питання не оприлюднено²

До пункту 15. Кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення

Кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення складає 0,38 фізичних осіб.

До пункту 16. Кількість осіб, охоплених соц. програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету

Кількість осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, охоплених соціальними послугами за рахунок коштів місцевих бюджетів становила 58774 особи. Регіональною соціальною програмою запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в Дніпропетровській області на період до 2025 року, Регіональною цільовою соціальною програмою розвитку сімейної та гендерної політики у Дніпропетровській області на 2023-2027 роки і Регіональною цільовою соціальною програмою протидії торгівлі людьми в Дніпропетровській області на період до 2025 року фінансування заходів за кошти місцевих бюджетів не передбачено.

До пункту 17 Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов

Інформація з даного питання відсутня.

До пункту 18. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу

Інформацію з даного питання не оприлюднено²

¹Періодичність проведення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства змінена з "річної" на "один раз на два роки", починаючи з 2015 року. Звіт за формою державних статистичних спостережень № 1-інновація, відповідно до календаря подання форм державних статистичних спостережень та фінансової звітності на 2022 рік мав податися до 09.03.2022 року. Частина респондентів, які згідно з Методологічними положеннями ДСС "Інноваційна діяльність підприємств" (доступні на офіційному вебсайті Державної служби статистики за посиланням: <https://www.ukrstat.gov.ua/norm doc/2024/253/253.pdf>) були залучені до участі в них, скористалася цим правом і не подали звіти, що унеможливило формування органами державної статистики об'єктивної якісної статистичної інформації.

²Інформація не оприлюднюється Головним управлінням статистики у Дніпропетровській області з урахуванням ситуації, що склалася у зв'язку з військовою агресією, буде оприлюднена після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності у період дії воєнного стану (підпункт 1 пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» (зі змінами).

³ Додаток надається в електронній формі

Директор департаменту
економічного розвитку
обласної військової
адміністрації

 Яна ХУДЕНКО

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

майдан імені С. П. Корольова, 1, м. Житомир, 10014, тел. (0412) 47-08-57, факс 47-11-09,
www.oda.zht.gov.ua, e-mail:ztadm@apoda.zht.gov.ua, код ЄДРПОУ 00022489

Від _____ 20 ____ № _____ На _____ від _____

Народному депутату України
Сергію КОЗИРЮ

Про надання інформації

Шановний Сергію В'ячеславовичу!

На Ваш лист від 03.06.2025 № 442д9/6-2025/128572 надсилаємо наявну інформацію щодо показників регіональної статистики.

Додаток: на 2 арк. в 1 прим.

З повагою

Начальник

Віталій БУНЕЧКО

Ірина Шелчук
(0412) 47-38-83

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА (ВІЙСЬКОВА) АДМІНІСТРАЦІЯ
3229/2-25/08 від 11.06.2025 14:19:09

0.86

Інформація щодо показників регіональної статистики
(Житомирська область)

2021 рік

№	Назва показника	Значення показника
1	Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території регіону	29 проєктів
2	Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території регіону	176,9 млн грн
3	Навантаження на 1 вільне робоче місце	9 осіб
4	Частка інноваційно активних підприємств, % до загальної кількості підприємств	5,2% (обстеження інноваційної діяльності підприємств за період 2018-2020 років, дані за наступні періоди відсутні)
5	Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по регіону на 1 січня 2022 року	691 особа (на 01.01.2022) 493 особи (на 01.01.2022)
6	Кількість людей, які потребували соціальної підтримки	16040 осіб
7	Кількість зареєстрованих ВПО	7254 осіб
8	Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді	91 %
9	Частка домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет у розрахунку на 100 домогосподарств	46 домогосподарств
10	Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету	*
11	Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов	На квартирному обліку перебувало 14934 сім'ї та одиниці, з яких одержали житло та поліпшили житлові умови 71 (0,48 %)
12	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	101,9%

2023 рік

№	Назва показника	Значення показника
1	Індекс фізичного обсягу ВРП	104,4% (дані за 2021 рік)
2	Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1000 осіб наявного населення	5,9 (дані за 2021 рік)
3	Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад	У 2023 році проєкти розвитку не реалізувалися
4	Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад	Фінансування проєктів розвитку не проводилося
5	Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, у %	54,2 % (дані за 2021 рік)
6	Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, у %;	11,2 % (дані за 2021 рік)

7	Навантаження на 1 вільне робоче місце	5 осіб
8	Співвідношення прибулих та вибулих	0,93% (дані за 2021 рік)
9	Частку інноваційно активних підприємств	Дані відсутні
10	Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по регіонах на 1 січня 2024 року	Дані відсутні
11	Кількість людей, які потребували соціальної підтримки	35,8 тис осіб (на 01.01.2024)
12	Кількість зареєстрованих ВПО	87183 особи
13	Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді	95 %
14	Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкосмугової мережі Інтернет	56 домогосподарств
15	Кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення	0,42 %
16	Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету	*
17	Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов	На квартирному обліку перебувало 10450 сімей та однаків, з яких одержали житло та поліпшили житлові умови 135 (1,29 %).
18	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	76,6%

* – інформація по показниках № 10 за 2021 рік та № 16 за 2023 рік «Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету» буде надіслана після надходження до обласної військової адміністрації показників від усіх 66 територіальних громад області.

Додаток
до листа обласної державної
(військової) адміністрації
від « ____ » _____ 2025
№ _____

Інформація
щодо показників регіональної статистики

За 2021 рік:

1. Кількість проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону – 650 од.
2. Обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону - 599,4 млн грн.
3. Навантаження на 1 вільне робоче місце – 6 осіб;
4. *Частка інноваційно активних підприємств;
5. Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років та 15-64 роки по регіону на 1 січня 2022 року – 680 та 492 особи;
6. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки - 326382 особи;
7. Кількість зареєстрованих ВПО – 40,1 тис .осіб;
8. Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді - 12,2%;
9. **Частка домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет;
10. Кількість осіб, охоплених соц. програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету- 6959 осіб;
11. **Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов:
12. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу:

Назва забруднюючих речовин і парникових газів	2021 р. (у % до 2020 р.)
Всього	84,2
у тому числі	
метали та їх сполуки	85,1
з них	
свинець	57,1
мідь	49,5
нікель	95,9
хром	78,9
цинк	87,8
арсен	47,5

метан	83,6
неметанові леткі органічні сполуки	91,9
оксид вуглецю	94,9
діоксид та інші сполуки сірки	75,6
з них	
діоксид сірки	74,7
сполуки азоту	82,0
з них	
діоксид азоту	106,1
оксид азоту	96,4
аміак	53,2
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	81,8
стійкі органічні забруднювачі	-
з них	
поліароматичні вуглеводні (ПАВ)	-
інші	82,8
Крім того, діоксид вуглецю, млн.т	89,2

За 2023 рік:

- *Індекс фізичного обсягу ВРП;
- Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1000 осіб наявного населення – 8,0 од.;
- Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 250 од.;
- Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 396,2 млн. грн.;
- *Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, у %;
- *Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, у %;
- Навантаження на 1 вільне робоче місце – 3 особи;
- *Співвідношення прибулих та вибулих;
- *Частка інноваційно активних підприємств;
- *Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років та 15-64 роки по регіонах на 1 січня 2024 року;
- Кількість людей, які потребували соціальної підтримки – 105400 осіб;
- Кількість зареєстрованих ВПО – 22,7 тис. осіб;
- Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді – 15,0%;
- **Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет;
- Кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення – 0,458;
- Кількість осіб, охоплених соц. програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету – 6228 осіб;
- **Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов;
- Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових

газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу:

Назва забруднюючих речовин і парникових газів	2023 р. (у % до 2022 р.)
Всього	102,1
у тому числі	
метали та їх сполуки	61,9
з них	
свинець	100,0
мідь	95,3
нікель	90,4
хром	77,0
цинк	2,6
арсен	72,2
метан	102,3
неметанові леткі органічні сполуки	107,9
оксид вуглецю	94,1
діоксид та інші сполуки сірки	86,5
з них	
діоксид сірки	84,9
сполуки азоту	89,0
з них	
діоксид азоту	86,5
оксид азоту	160,9
аміак	95,8
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	118,0
стійкі органічні забруднювачі	-
з них	
поліароматичні вуглеводні (ПАВ)	-
Крім того, викиди діоксиду вуглецю, млн.т	103,9

*інформація щодо показників не оприлюднюється органами державної статистики відповідно до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» з 2022 року

** - показники не обраховуються органами державної статистики

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. Соборності, 45, м.Полтава, 36014, тел. (+38 0532) 56-02-90
E-mail: oda@adm-pl.gov.ua, Web: http://www.adm-pl.gov.ua, код ЄДРПОУ 00022591

12.06.2025 № 8609/401-57

На № _____ від _____

Народному депутату України
С.В.КОЗИРЮ

Про надання інформації

Шановний пане Сергію!

У відповідь на Ваше звернення від 03.06.2025 № 442д9/6-2025/128572 щодо надання статистичних показників за 2021 та 2023 роки в межах компетенції Полтавської обласної військової адміністрації (далі – облвійськадміністрація) повідомляємо наступне.

За 2021 рік:

1. Кількість реалізованих проєктів розвитку – 15. У тому числі в межах Програми розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини на період до 2027 року, затвердженої рішенням першого пленарного засідання четвертої сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 23 лютого 2021 року № 117 (зі змінами), (далі – Програма) реалізовано заходи, які дозволили створити 19 постійних і 40 сезонних робочих місць. 22 сімейні ферми отримали можливість скористатися підтримкою в межах Програми.

2. Обсяг фінансування (державний бюджет) – 276,1 млн грн. У межах зазначеного обсягу на фінансування заходів Програми було використано 5,1 млн грн.

3. Навантаження на 1 вільне робоче місце – така інформація за 2021 та 2023 роки до облвійськадміністрації не надходила. Формування відповідного показника здійснюється Державною службою зайнятості України, яка є центральним органом виконавчої влади.

4. Частка інноваційно активних промислових підприємств – 32 (за даними 2019 року).

5. Демографічне навантаження:

16–59 років – 676 осіб на 1000 постійного населення;

15–64 років – 474 особи на 1000 постійного населення.

6. Кількість осіб, які потребували соціальної підтримки, – 348.

7. Кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) – 22 636 (станом на 01.01.2022).

8. Частка ЦНАП з е-послугами – інформація відсутня; облік таких даних ведеться на рівні центрального органу виконавчої влади (Міністерство цифрової трансформації України).

9. Частка домогосподарств з фіксованим доступом до мережі „Інтернет” – інформація відсутня; на обласному рівні облік не ведеться.

10. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами (місцевий бюджет) – 348 осіб.

11. Рівень забезпечення житлом – інформація відсутня; державне статистичне спостереження (форма № 4-житлофонд) скасовано наказом Державної служби статистики України від 11.08.2015 № 185 „Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Державного комітету статистики України від 07 липня 2009 року № 235 „Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики нерухомості” (далі – Наказ).

12. Викиди на 1 особу – 38,77 кг (116,7% порівняно з 2020 роком).

За 2023 рік:

1. Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту – 100,2% (останні статистичні дані за 2021 рік).

2. Кількість малих підприємств – 9 647. Кількість середніх підприємств – 561.

3. Кількість проєктів розвитку в територіальних громадах (далі – ТГ) – 41. У сфері агропромислового розвитку проведено координацію роботи зі створення регіонального кластеру „Агропромисловість 4.0” та впровадження цифрових технологій. Внесено зміни до Програми щодо впровадження інновацій в аграрному секторі, зокрема планується створення Центру підготовки операторів безпілотних літальних апаратів на базі Центру впровадження Індустрії 4.0 Полтавського державного аграрного університету. Створено інформаційну базу інноваторів Індустрії 4.0, яка включає 118 підприємств.

4. Обсяг фінансування в ТГ (державний бюджет) – 1 079,9 млн грн. Зокрема частину коштів спрямовано на реалізацію ініціатив цифровізації агросектору в межах регіональної Програми.

5. Рівень участі населення у робочій силі (15+) – інформація відсутня; дані статистики на регіональному рівні не надходили.

6. Рівень безробіття (Міжнародна організація праці, 15+) – 12,4% (дані за 2021 рік).

7. Навантаження на 1 вільне робоче місце – така інформація за 2021 та 2023 роки до облвійськادміністрації не надходила. Формування відповідного показника здійснюється Державною службою зайнятості України, яка є центральним органом виконавчої влади.

8. Співвідношення прибулих / вибулих – інформація відсутня; детальні дані перебувають у віданні органів державної статистики.

9. Частка інноваційно активних підприємств – 32 (дані за 2019 рік).

10. Демографічне навантаження:

16–59 років – 676; 15–64 років – 474 (дані за 2021 рік).

11. Кількість осіб, які потребували соціальної підтримки – 7 295.

12. Кількість зареєстрованих ВПО – 218 216 (станом на 01.01.2023); 197 676 (станом на 31.12.2023).

13. Частка ЦНАП з е-послугами – інформація відсутня; облік таких даних ведеться на рівні центрального органу виконавчої влади (Міністерство цифрової трансформації України).

14. Частка домогосподарств з фіксованим доступом до мережі „Інтернет” – інформація відсутня; на обласному рівні облік не ведеться.

15. Кількість лікарів загальної практики на 1000 населення – 0,43 (або 4,3 на 10 000 осіб).

16. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами (місцевий бюджет) – 7 295.

17. Рівень забезпечення житлом – інформація відсутня; державне статистичне спостереження (форма № 4-житлофонд) скасовано Наказом.

18. Викиди на 1 особу – 22,43 кг (57,8% порівняно з 2021 роком).

Додатково повідомляємо, що окремі запитовані показники не обліковуються або не формуються на рівні облвійськкадміністрації, оскільки відповідні функції покладено на центральні органи виконавчої влади (зокрема Міністерство цифрової трансформації України, Державну службу статистики України тощо).

З повагою

Тимчасово виконувач обов'язків начальника
обласної військової адміністрації

Володимир КОГУТ

**СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
СУМСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ**

майдан Незалежності, 2, м. Суми, 40700, тел. (0542) 78-27-77, факс 78-27-55

E-mail: mail@sm.gov.ua web: www.sm.gov.ua Код ЄДРПОУ 14005581

№ _____

На № 442д9/6-2025/128572 від 03.06.2025

Народному депутату України

Сергію КОЗИРЮ

**Про запит народного
депутата України**

Шановний Сергію В'ячеславовичу!

На Ваше звернення від 03.06.2025 № 442д9/6-2025/128572 повідомляємо, що згідно з Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» передбачено відтермінування подання звітності на період воєнного стану та упродовж трьох місяців після його завершення. Беручи до уваги зазначене і зважаючи на відсутність частини звітів, інформація щодо індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту, інноваційної діяльності підприємств по регіонах, починаючи з даних за 2021 р., не оприлюднюється через невідповідність критеріям якості офіційної державної статистичної інформації.

Стосовно даних щодо чисельності населення повідомляємо.

Джерелом інформації для розрахунків чисельності населення є адміністративні дані про державну реєстрацію актів цивільного стану (народжень/смертей), які надають територіальні органи Міністерства юстиції України, та інформація про декларування/реєстрацію і зняття із задекларованого/зарєстрованого місця проживання, яку надають органи реєстрації (виконавчі органи сільських, селищних або міських рад, сільські голови). Дані формуються з урахуванням міжрегіонального обміну між територіальними органами Держстату.

Відповідно до положень пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» та постанови Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 р. № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» органи державної статистики втратили можливість отримувати в повному обсязі необхідні адміністративні дані.

Ураховуючи наведене, інформація щодо демографічного навантаження на населення Сумської області станом на 01 січня 2024 року є попередньою

(неповною) і надається лише для службового користування. Дані не можуть бути оприлюднені, а їх аналіз має бути здійснений з обережністю.

З цієї ж причини не є можливим розрахунок кількості підприємств малого та середнього бізнесу на 1 тис. наявного населення та демографічного навантаження по регіонах України.

Згідно з Законом України «Про офіційну статистику» органи державної статистики здійснюють виробництво та поширення офіційної державної статистичної інформації відповідно до статистичної методології, згідно з переліком робіт, періодичністю, у розрізі та в терміни, що передбачені планом державних статистичних спостережень (далі – план). Розробка даних щодо навантаження на 1 вільне робоче місце планом не передбачена.

Щодо частки інноваційно активних підприємств повідомляємо.

Державне статистичне спостереження за формою № 2-інновація «Обстеження інноваційної діяльності підприємств» проводиться раз на два роки.

За останньою наявною офіційною статистичною інформацією частка інноваційно активних підприємств за 2018–2020 рр. становила 12,3 %. Згідно з планом термін оприлюднення даних щодо інноваційної діяльності підприємств за регіонами за 2022-2024 рр. – 29.07.2025 р. (попередні дані), 21.10.2025 р. (остаточні дані). У зв'язку з воєнним станом термін оприлюднення може бути змінений.

Починаючи з березня 2022 р., після введення воєнного стану в Україні обстеження домогосподарств не проводяться, тому показники щодо рівня участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, рівня безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше в Сумській області за 2023 р. відсутні.

Водночас надаємо наявну інформацію відповідно до Вашого запиту:

За 2021 рік:

1. За інформацією територіальних громад на території Сумської області реалізовувалось 304 проєкти розвитку.

2. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізовувалися на території області, становить 435038,644 тис. гривень.

3. Станом на 01 січня 2022 року, у середньому по області, на одне вільне робоче місце претендувало 8 безробітних.

4. Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років на 01 січня 2022 року (на 1000 осіб постійного населення у віці 16-59 років) – 687; у віці 15-64 роки на 01 січня 2022 року (на 1000 осіб постійного населення у віці 15-64 роки) – 471.

5. У 2021 році державні соціальні допомоги різних видів отримали майже 58,5 тисяч осіб різних категорій.

Станом на 01 січня 2022 року державна допомога сім'ям з дітьми виплачена 23224 особам.

Державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям одержували 6869 сімей області, в яких виховувалися 12946 дітей, у тому числі – 1427 багатодітних сімей, у яких виховувалися 5206 дітей.

Допомога на 4597 дітей, які виховувалися у багатодітних сім'ях, призначена 3530 особам.

Допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» виплачена 461 дитині-вихованцю, 173 батькам-вихователям та прийомним батькам.

Допомогу на дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, отримали 164 особи.

Допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю виплачена 12139 особам.

Соціальна допомога на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя та грошового забезпечення патронатному вихователю призначена 6 особам на 17 дітей.

Компенсацію послуги «муніципальна няня» у грудні 2021 року одержала 271 сім'я області.

Щомісячну грошову допомогу особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею отримали 2160 осіб.

Виплату одноразової грошової допомоги на дітей з багатодітних малозабезпечених сімей для підготовки до навчального року в сумі 2 тисячі гривень на кожну дитину, яка станом на 01 серпня 2021 року має вік 6-18 років (включно) отримали 1781 батьків на 4639 дітей.

Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю виплачена 4240 особам, допомога на догляд – 3811 особам.

Тимчасова державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату, призначена 964 особам.

Допомогу по догляду за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку, отримували 1541 особа.

Компенсаційні виплати фізичним особам, які надають соціальні послуги, що виплачувалися за рахунок коштів місцевого бюджету, нараховані 993 особам.

З початку року видано породіллям 1534 «пакунки малюка» та виплачено компенсацію одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» 4099 особам.

З початком опалювального періоду 2021-2022 років кількість отримувачів житлових субсидій становить майже 130 тисяч.

Субсидія на тверде паливо за 2021 рік виплачена майже 13 тисячам домогосподарств.

Щомісячну адресну допомогу особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-

комунальних послуг, отримали 2355 осіб. Інші види державних соціальних допомог призначено 643 внутрішньо переміщеним особам.

6. З початку введення в дію воєнного стану (на 24.02.2022) обліковано 11223 внутрішньо переміщених осіб, із них: 1956 дітей, 737 осіб з інвалідністю, 4194 пенсіонерів.

7. Центри надання адміністративних послуг у Сумській області (ЦНАП) мають 100 % частку надання адміністративних послуг в електронному вигляді.

8. За інформацією, наданою районними державними адміністраціями – районними військовими адміністраціями, соціальними програми та послугами, що фінансуються за рахунок коштів місцевого бюджету територіальних громад Сумської області у 2021 році, охоплено 1085494 особи на загальну суму 2,32 млн гривень.

9. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу в порівнянні з попереднім періодом – 88,78%.

За 2023 рік:

1. За інформацією територіальних громад на території Сумської області реалізовувалось 152 проєкти.

2. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території області, становить 661196,867 тис. гривень.

3. У середньому по області на одне вільне робоче місце претендували 6 безробітних.

4. Демографічне навантаження на населення у віці 15-64 роки на 01 січня 2024 року (на 1000 осіб постійного населення у віці 15-64 роки) – 477.

5. У 2023 році державні соціальні допомоги різних видів отримали майже 56,1 тисяч осіб різних категорій.

Станом на 01 січня 2024 року державна допомога сім'ям з дітьми виплачена 18063 особам.

Державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям одержували 8443 сім'ї області, в яких виховувались 11476 дітей, у тому числі 1167 багатодітних сімей, де виховувалися 4217 дітей.

Допомога на 4282 дітей, які виховувалися у багатодітних сім'ях, призначена 3185 особам.

Допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» виплачується 451 дитині-вихованцю, 169 батькам-вихователям та прийомним батькам.

Допомогу на дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, отримали 459 осіб.

Допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю виплачена 12525 особам.

Соціальна допомога на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя та грошового забезпечення патронатному вихователю призначена 7 особам на 10 дітей.

Компенсацію послуги «муніципальна няня» у грудні 2023 року одержали 23 сім'ї області.

Щомісячну грошову допомогу особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею отримали 2168 осіб.

Державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю отримали 4065 осіб, а також допомогу на догляд отримали 4633 особи.

Тимчасова державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату, призначена 302 особам.

Допомогу по догляду за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку, отримувало 670 осіб.

Компенсаційна виплата фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, нарахована 2235 особам.

Натуральну допомогу «пакунок малюка» надано 1183 породіллям та виплачено компенсацію одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» 3006 батькам.

Допомогу на проживання отримували 49 тисяч внутрішньо переміщених осіб.

6. Станом на 01 січня 2024 року в області зареєстровано 90461 внутрішньо переміщена особа, із них 22905 дітей, 4053 особи з інвалідністю, 17112 пенсіонерів.

7. Центри надання адміністративних послуг у Сумській області (ЦНАП) мають 100 % частку надання адміністративних послуг в електронному вигляді;

8. Забезпеченість населення області лікарями загальної практики – сімейної медицини становила 0,6 на тисячу наявного населення.

9. За інформацією, наданою районними державними адміністраціями – районними військовими адміністраціями, соціальними програми та послугами, що фінансуються за рахунок коштів місцевого бюджету територіальних громад Сумської області, у 2023 році охоплено 1028418 осіб на загальну суму 6,77 млн. гривень.

10. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу в порівнянні з попереднім періодом – 123,22%.

З повагою

**Голова обласної державної
адміністрації – начальник обласної
військової адміністрації**

Олег ГРИГОРОВ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. М.Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, тел.: (0352) 52-07-88, факс: 52-31-92
E-mail: oda@te.gov.ua Web: <https://www.oda.te.gov.ua> Код згідно з ЄДРПОУ 00022622

від _____ № _____ На № 442д9/6-2025/128572 від 3.06.2025

**Народному депутату України
Сергію КОЗИРІ**

Щодо надання інформації

Шановний пане депутате!

На Ваше депутатське звернення щодо надання інформації про формування державної політики збереження та розвитку людського капіталу у рамках роботи робочої групи Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, надаємо наявну інформацію.

За 2021 рік:

1. Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території регіону – 145*;
2. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території регіону – 9,9 млрд гривень*;
3. Навантаження на 1 вільне робоче місце – в середньому по області претендувало 17 зареєстрованих безробітних (на вакансії, які подані роботодавцями в службу зайнятості, оскільки не всі роботодавці подають інформацію про вакансії);
4. Частка кількості інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств – 18,4 %;

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

№ 01-6065/36 від 11.06.2025

Сертифікат 3FAA9288358EC0030400000070D63900032DD800

Підписувач Негода Віталій Андрійович

Дійсний з 26.08.2024 16:09:13 по 26.08.2026 16:09:13

5. Демографічне навантаження на 1000 осіб постійного населення станом на 1 січня 2022 року у віці 16–59 років становило 653 особи, у віці 15–64 роки – 455 осіб;

6. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки – у 2021 році на обліку в управліннях соціального захисту населення області перебувало 54404 особи, які потребували та отримували соціальні виплати від держави, з них:

24879 одержувачів допомоги сім'ям з дітьми;

5692 малозабезпечені сім'ї;

124 одержувачі тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів;

6070 одержувачів державної допомоги на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях;

15231 особа з інвалідністю з дитинства та дитина з інвалідністю;

2408 осіб, які проживають разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу.

Крім того, 90861 сім'я отримувала субсидії на житлово-комунальні послуги.

7. Кількість зареєстрованих ВПО – станом на 1 січня 2022 року в управліннях соціального захисту населення області перебувало на обліку 2193 особи, які вимушено переміщені з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції;

8. Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді – 50 % ;

9. Частка домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет – 81,9 % ;

10. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету:

рішенням Тернопільської обласної ради від 11 листопада 2020 року № 1741 в області затверджена комплексна програма соціальної підтримки малозахищених верств населення „Турбота” на 2021-2025 роки, в рамках якої за рахунок коштів обласного бюджету в 2021 році було забезпечено надання одноразової матеріальної допомоги 792 особам;

рішенням Тернопільської обласної ради від 28 листопада 2019 року № 1506 була затверджена обласна програма „Ветеран” на 2020-2024 роки, в рамках якої за рахунок коштів обласного бюджету в 2021 році було забезпечено надання одноразової матеріальної допомоги 333 особам;

кількість осіб, охоплених соціальними послугами в громадах області, у 2021 році становила 28457 осіб;

11. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов**;

12. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу в 2021 році становив 88,2 % до 2020 року.

За 2023 рік:

1. Індекс фізичного обсягу ВРП***;
2. Кількість діючих середніх підприємств у 2023 році склала 283 одиниці, малих підприємств – 4496 одиниць (у тому числі мікропідприємств – 3742 одиниці);
3. Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 521*;
4. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 3,9 млрд гривень*;
5. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, у %***;
6. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, у %***;
7. Навантаження на 1 вільне робоче місце – чисельність претендентів на 1 вакансію становила 2 особи (не всі роботодавці подають інформацію про вакансії);
8. Співвідношення прибулих та вибулих*** ;
9. Частка кількості інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств – 17,2 % (дані попередні);
10. Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по регіонах на 1 січня 2024 року*** ;
11. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки – у 2023 році на обліку в управліннях соціального захисту населення області перебувало 51624 особи, які потребували та отримували соціальні виплати від держави, з них:
 - 20395 одержувачів допомоги сім'ям з дітьми;
 - 6181 малозабезпечена сім'я;
 - 261 одержувач тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів;
 - 5807 одержувачів державної допомоги на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях;
 - 16337 осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю;
 - 2643 особи, які проживають разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу;
12. Кількість зареєстрованих ВПО – станом на 1 січня 2024 року за даними Єдиної інформаційної бази даних внутрішньо переміщених осіб на обліку в територіальних громадах області перебувало 72848 внутрішньо переміщених осіб;
13. Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді – 75 %;
14. Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmугової мережі Інтернет – 87 % ;
15. Кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення – 0,49 лікаря;

16. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету:

рішенням Тернопільської обласної ради від 11 листопада 2020 року № 1741 в області затверджена комплексна програма соціальної підтримки малозахисених верств населення „Турбота” на 2021-2025 роки, в рамках якої за рахунок коштів обласного бюджету в 2023 році було забезпечено надання одноразової матеріальної допомоги 954 особам;

рішенням обласної ради від 28 листопада 2019 року № 1506 була затверджена обласна програма „Ветеран” на 2020-2024 роки, в рамках якої за рахунок коштів обласного бюджету в 2023 році було забезпечено надання одноразової матеріальної допомоги 166 особам;

кількість осіб, охоплених соціальними послугами в громадах області, у 2023 році становила 32641 особу;

17. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов**;

18. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів у 2023 році становив 95,7 % до 2022 року (дані можуть бути уточнені).

*В рамках виконання у 2021 році плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Тернопільської області на 2021-2027 роки

**Згідно з наказом Державної служби статистики України від 20.10.2015 № 303 „Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Державного комітету статистики України від 21 липня 2008 року № 248 „Про затвердження Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 4-житлофонд (річна) „Квартирна черга та надання житлових приміщень” (зі змінами)” з 2015 року скасовано Державне статистичне спостереження за формою № 4 житлофонд (річна) „Квартирна черга та надання житлових приміщень”. Також, за інформацією Міністерства розвитку громад та територій України, зупинене надання послуг з адміністрування Єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов (далі – Реєстр), його центральну підсистему автоматизованої системи вимкнено, інформація про громадян не вноситься до Реєстру та не надається з нього.

***Відповідно до Закону України „Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни” статистична та фінансова звітність може подаватися респондентами до органів державної статистики протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності. Враховуючи це, органи державної статистики у період дії воєнного стану призупиняють надання статистичної інформації і поновлять діяльність після завершення встановленого законом терміну для подання відповідної статистичної звітності та її опрацювання.

З повагою

Начальник військової адміністрації

В’ячеслав НЕГОДА

Людмила Обізюк 52 24 43

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

Майдан Незалежності, 2, м. Хмельницький, 29005,
тел./факс (0382) 76-50-24, E-mail: regadm@adm-lm.gov.ua. Код ЄДРПОУ 22985083

№ _____

Народному депутату України
Сергію КОЗИРУ

Шановний Сергію В'ячеславовичу!

В обласній військовій адміністрації розглянуто Ваш запит від 03.06.2025 року № 442д9/6-2025/128572 щодо показників регіональної статистики в рамках роботи робочої групи ТСК щодо формування державної політики збереження та розвитку людського капіталу та повідомляємо наступне.

За 2021 рік:

1, 2. Кількість проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону, та обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону:

За рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку – 9 проектів з обсягом фінансування даних коштів в сумі 187281,026 тис. грн та співфінансування з місцевих бюджетів – 61697,877 тис. гривень.

Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій (загальний та спеціальний фонди) та залишків коштів даної субвенції, що утворилися на початок 2021 року – 176 проектів та заходів з обсягом освоєних коштів субвенції в сумі 142708,917 тис. гривень.

Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію інфраструктурних проектів та розвиток об'єктів соціально-культурної сфери – 5 проектів та заходів з обсягом освоєних коштів субвенції в сумі 82102,123 тис. гривень.

Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток спортивної інфраструктури – 1 проект з обсягом освоєних коштів субвенції в сумі 102955,84 тис. гривень.

За рахунок власних коштів закладів охорони здоров'я та місцевих бюджетів – 6 приймальних відділень з обсягом освоєних коштів в сумі 20087,34 тис. гривень.

ДОКУМЕНТ СЕД
Хмельницька ОДА
55/25-38-5314/2025 від 13.06.2025

Підписувач Юр'єв Володимир Васильович
Сертифікат 3FAA9288358EC0030400000963435006439DC00
Дійсний з 03.12.2024 14:50:11 по 03.12.2026 14:50:11

3. Навантаження на 1 вільне робоче місце:

Навантаження на одне вільне робоче місце за інформацією служби зайнятості у 2021 році становило 2 особи.

4. Частка інноваційно активних підприємств:

Частка інноваційно активних промислових підприємств за 2019 рік становила 6,6%. Статистичні дані за 2021 рік відсутні.

5. Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років та 15-64 роки по регіону на 1 січня 2022 року:

Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років по Хмельницькій області у 2021 році становило 704 особи на 1000 осіб, показник щодо демографічного навантаження у віці 15-64 роки органами статистики не розраховується.

6. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки:

Протягом 2021 року в області державні допомоги одержували 88 тис. сімей/осіб.

У 2021 році державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям по області нараховано на суму 412,7 млн. гривень. У грудні 2021 року даний вид допомоги одержували 6566 сімей, у тому числі 2063 багатодітні сім'ї.

Державну допомогу сім'ям з дітьми протягом 2021 року нараховано на загальну суму 574 275,3 тис. гривень. У грудні 2021 року допомогу одержували 33 875 сімей.

Протягом 2021 року нараховано допомоги на дітей, які виховуються в багатодітних сім'ях, на суму 165 271,4 тис. гривень. Отримували такий вид допомоги 7 140 сімей.

Тимчасову державну допомогу дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме, протягом року нараховано на суму 4 597,5 тис. гривень. У грудні 2021 року одержували такий вид допомоги 263 особи.

Станом на 01.01.2022 року державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю отримували 20 866 осіб, яким нараховано 587 468,42 тис. гривень.

Звернулось за призначенням грошової допомоги на догляд за особами з інвалідністю I-II групи внаслідок психічного розладу 6577 осіб, призначено допомогу 6495 особам. У грудні 2021 року отримували допомогу 3898 осіб. Станом на 01.01.2022 нараховано такої допомоги на суму 115 477,8 тис. гривень.

До реєстру одержувачів субсидій у грошовій готівковій формі за грудень 2021 року включено 105,2 тис. домогосподарств, по яких сума для виплати субсидій на оплату житлово-комунальних послуг склала 193,5 млн. гривень.

Станом на 01.01.2022 року у Єдиному державному автоматизованому реєстрі осіб, які мають право на пільги, на обліку перебувало 248,8 тис. осіб.

7. Кількість зареєстрованих ВПО:

Станом на 01.01.2022 року зареєстровано 6500 ВПО.

8. Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді:

Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді, за 2021 рік складає 100%.

9. Частка домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет:

Інформація відсутня.

10. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету:

Надано соціальні послуги 49873 особам з числа громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, осіб та сімей які перебувають в складних життєвих обставинах.

Соціальне обслуговування громадян здійснюється державними та комунальними соціальними закладами. В області функціонують 27 будинків-інтернатів для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю.

Соціальні послуги особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі внутрішньо переміщеним особам, надають 14 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), 17 центрів надання соціальних послуг, 1 відділ з питань соціальної політики Чемеровецької селищної ради.

В рамках виконання Обласної комплексної програми соціального захисту населення на 2021-2025 роки у 2021 році за рахунок коштів обласного бюджету вирішено питання надання матеріальної допомоги для 3516 громадян, допомоги на дороговартісне лікування для 1133 громадян, на що використано 7373,0 тис. гривень.

На виконання заходів Програми соціальної підтримки учасників АТО/ООС з обласного бюджету у 2021 році виділено кошти:

- 372 учасникам АТО/ООС та їхнім дітям, які здобувають освіту у закладах вищої освіти Хмельницької області приватної форми власності, виплачено 2,5 млн гривень;

- на виплату одноразової матеріальної допомоги у розмірі 50,0 тис. грн на сім'ю 3 військовослужбовцям, які повернулися з полону.

В рамках Обласної програми оздоровлення та відпочинку дітей у 2021 році з коштів обласного бюджету виділено 5229,9 тис. гривень для оздоровлення та відпочинку 932 дитини пільгових категорій населення.

11. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов:

У 2021 році на квартирній черзі перебувало 17,82 тис. сімей.

Одержали житло протягом року 0,068 тис. сімей, що становить 0,49 % до кількості сімей та однаків, які перебували у черзі на кінець попереднього року.

12. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу:

Протягом 2021 року в атмосферу надійшло 21,1 тис. т забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення. У розрахунку на 1 км² території області припадає 1,02 т викинутих в атмосферу забруднюючих речовин, а на одну особу 17,04 кілограми.

За 2023 рік:

**Відповідно до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи мають право подавати статистичну та фінансову звітність протягом трьох місяців після припинення дії воєнного стану або стану війни, що наразі унеможливило проведення статистичних розрахунків у повному обсязі. Під час дії воєнного стану інформація по більшості показників органами статистики не оприлюднюється.*

1. Індекс фізичного обсягу ВРП:

Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у цінах попереднього року за 2021 рік становив 105,7% (останні наявні статистичні дані).

2. Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1000 осіб наявного населення:

Кількість підприємств малого бізнесу на 1000 осіб наявного населення у 2021 році становила 0,35 од, кількість підприємств середнього бізнесу на 1000 осіб наявного населення у 2021 році становила 5,9 од. (останні наявні статистичні дані).

3, 4. Кількість проектів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад та обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад:

За кошти субвенції, передбаченої у державному бюджеті для реалізації проектів і заходів з проектування, відновлення, будівництва, модернізації, облаштування, ремонту об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства, інших об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність населення, – 2 проекти з обсягом освоєних коштів субвенції в сумі 44243,448 тис. грн та співфінансування з місцевого та обласного бюджетів – 11106,478 тис. гривень.

За рахунок коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії – 1 проект з обсягом освоєних коштів у сумі 3553,92 тис. грн та співфінансування з місцевого бюджету – 207,723 тис. гривень.

5. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, у %:

Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше у 2021 році становив 53,2% (останні наявні статистичні дані).

6. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, у %:

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше у 2021 році становив 10,2% (останні наявні статистичні дані).

7. Навантаження на 1 вільне робоче місце:

Навантаження на одне вільне робоче місце за інформацією служби зайнятості у 2023 році становило 2 особи.

8. Співвідношення прибулих та вибулих:

Інформація відсутня.

9. Частка інноваційно активних підприємств:

Останні наявні статистичні дані за 2019 рік: частка інноваційно активних промислових підприємств за 2019 рік становила 6,6%.

10. Демографічне навантаження на населення у віці 16–59 років та 15–64 роки по регіонах на 1 січня 2024 року:

За інформацією Головного управління статистики у Хмельницькій області під час дії воєнного стану показники щодо демографічної ситуації не обліковуються.

11. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки:

У 2023 році соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям по області держували 6588 сімей, у тому числі 1529 багатодітних сімей, виплачено 402,7 млн гривень.

Державну допомогу сім'ям з дітьми за 2023 рік виплачено 26791 сім'ям на загальну суму 503,5 млн гривень.

Державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю отримували 21556 осіб, яким нараховано 739,7 млн гривень.

За 2023 рік нараховано різних видів державної допомоги на суму 2316,8 млн гривень. У грудні 2023 року державні допомоги отримали 78,4 тисяч сімей/осіб.

За 2023 рік комунальними установами соціального захисту населення та надання соціальних послуг надано послуги 97194 особам з числа громадян похилого віку, особам з інвалідністю, особам та сім'ям, які перебувають в складних життєвих обставинах. На платній основі надано послуги 17105 особам, отримали послуги із встановленням диференційованої плати – 2694 особи.

Соціальне обслуговування громадян здійснюється державними та комунальними соціальними закладами області.

В області функціонують 27 будинків-інтернатів для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, в яких отримують послуги 2330 громадян, в тому числі 620 внутрішньо переміщених осіб. Протягом звітного року до інтернатних закладів влаштовано 272 особи, які перебували у складних життєвих обставинах.

Соціальні послуги особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі внутрішньо переміщеним особам, надають 13 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), 40 центрів надання соціальних послуг, 6 відділів з питань надання соціальних послуг та 5 центрів соціальних служб, які функціонують при діючих комунальних установах відповідних територіальних рад.

Також в області функціонують 9 реабілітаційних установ системи соціального захисту населення (центри комплексної реабілітації) та 5 відділів соціальної реабілітації дітей/осіб.

12. Кількість зареєстрованих ВПО:

Станом на 29.12.2023 року за даними Єдиної інформаційної бази даних внутрішньо переміщених осіб обліковано близько 130 тисяч ВПО.

Проживало в області 74247 осіб з числа ВПО.

13. Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді:

Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді, за 2023 рік складає 100%.

14. Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет:

Інформація відсутня.

15. Кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення:

Станом на 2023 рік кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення складала 0,05. Всього фізичних осіб-лікарів загальної практики сімейної медицини області - 535 осіб.

16. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету:

Наказом Хмельницької обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 546/2022-н затверджено Цільову програму забезпечення перебування внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб у закладах соціального захисту населення, що є об'єктами спільної власності територіальних громад Хмельницької області.

В інтернатних установах області станом на кінець 2023 року проживало 620 осіб з числа внутрішньо переміщених осіб та на реалізацію даної Програми у 2023 році з коштів обласного бюджету було виділено 72 501,3 тис. гривень.

Загальна кількість ВПО, охоплених соціальними послугами, становила 21221 особа.

В рамках Обласної програми оздоровлення та відпочинку дітей у 2023 році з коштів обласного бюджету виділено 6795,2 тис. гривень для оздоровлення та відпочинку 600 дітей пільгових категорій населення.

З коштів обласного бюджету здійснено виплату одноразової матеріальної допомоги 3500 малозабезпеченим громадянам на вирішення матеріально-побутових проблем у сумі 5331,7 тис. гривень.

На виплату грошової допомоги громадянам, які потребують дороговартісного лікування, у 2023 році з обласного бюджету виділено 6900,0 тис. гривень, грошова допомога виплачена 1319 особам.

17. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов:

Протягом 2023 року на квартирній черзі перебувало 21,437 тис. сімей.

Одержали житло протягом року 0,041 тис. сімей, що становить 0,063 % до кількості сімей та однаків, які перебували у черзі на кінець попереднього року.

Станом на 01.01.2023 року на квартирній черзі перебувало 19,195 тис. сімей.

На кінець 2023 року – 21,437 тис. сімей.

18. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу:

Протягом 2023 року в атмосферу надійшло 18,801 тис. т забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення. У розрахунку на 1 км² території області припадає 0,91 т викинутих в атмосферу забруднюючих речовин, а на одну особу 15,2 кілограми.

З повагою
заступник начальника обласної
військової адміністрації

Володимир ЮР'ЄВ

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

бульвар Шевченка, 185, м. Черкаси, 18001, тел. (0472) 37-33-33, 33-73-13
E-mail: cancelar@ck.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 00022668

№ _____

На № 442д9/6-2025/128572 від 03.06.2025

Народному депутату України

Сергію КОЗИРУ

Про результати розгляду
звернення

Шановний Сергію В'ячеславовичу!

Черкаською обласною військовою адміністрацією, в межах повноважень, розглянуто Ваше звернення від 03.06.2025 № 442д9/6-2025/128572 щодо показників регіональної статистики, про що повідомляємо наступне.

За 2021 рік:

1. Кількість значних проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону – 40 проектів (завершено реалізацію).
2. Обсяг фінансування значних проектів розвитку, що реалізувалися на території регіону – 362,3 млн грн (40 завершених проектів).
3. Навантаження на 1 вільне робоче місце – 24 особи.
4. Частка інноваційно активних підприємств: інформація відсутня*.
5. Демографічне навантаження на населення у віці 16 – 59 років та 15 – 64 роки по регіону (на 1 000 осіб) на 1 січня 2022 року.
У віці 16 – 59 років: загальне навантаження – 698, в т.ч. особами у віці 0-15 – 247, 60 і старші – 451.
У віці 15 – 64 років: загальне навантаження – 489, в т.ч. особами у віці 0-14 – 202, 65 і старші – 287.
6. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки – 46 216 осіб потребували соціальних послуг.
7. Кількість зареєстрованих ВПО – 10 866 осіб.
8. Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді.

У 2021 році в Черкаській області створено 61 ЦНАП, зокрема, у 15 ЦНАП можна було замовити електронні послуги, а саме витяг з Державного земельного кадастру. Тому, частка ЦНАП Черкаської області,

Черкаська обласна державна адміністрація
01/01-08/7269/01/01-08/15525 від 13.06.2025

які запровадили надання адміністративних послуг в електронному вигляді у 2021 році, становила 25 %.

9. Частка домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет. У 2021 році частка зазначених домогосподарств становить 76,5 %.

10. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету – 44 490 осіб отримали соціальні послуги.

11. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов.

У 2021 році у черзі перебувало 12 642 сім'ї, одержали житло протягом року 23 сім'ї.

Крім того, на 2021 рік області спрямовано субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на проектні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, підтримку малих групових будинків та забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа. У результаті проведеної роботи за кошти зазначеної субвенції житло придбавалося 37 особами у 2022 році.

12. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу: інформація відсутня*.

За 2023 рік:

1. Індекс фізичного обсягу ВРП, у цінах до попереднього року, % (попередні дані) – 105,8 %.

2. Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10 000 осіб наявного населення: інформація відсутня*.

Довідково: кількість діючих малих підприємств – 7 755 (з них мікро – 6601), середніх підприємств – 473.

3. Кількість значних проектів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 15 проектів (завершено реалізацію).

4. Обсяг фінансування значних проектів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 235,6 млн грн (15 завершених проектів).

5. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше, у %: інформація відсутня**.

6. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше, у %: інформація відсутня**.

7. Навантаження на 1 вільне робоче місце – 4 особи.

8. Співвідношення прибулих та вибулих: інформація відсутня*.

9. Частку інноваційно активних підприємств: інформація відсутня*.

10. Демографічне навантаження на населення у віці 16 – 59 років та 15 – 64 роки по регіонах на 1 січня 2024 року: інформація відсутня*.

11. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки – 55 215 осіб потребували соціальних послуг.

12. Кількість зареєстрованих ВПО – 145 866 осіб.

13. Частку ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді.

У 2023 році в Черкаській області було створено 65 ЦНАП, зокрема, у 54 ЦНАП можна було замовити електронні послуги, а саме – витяг з Державного земельного кадастру. Тому, частка ЦНАП Черкаської області, які запровадили надання адміністративних послуг в електронному вигляді у 2023 році, становила 83 %.

14. Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет: інформація відсутня**.

15. Кількість лікарів загальної практики на 1 000 наявного населення.

Станом на 01.01.2024 лікарів загальної практики – сімейної медицини всього 453 особи, що становить 0,39 особи на 1 тисячу населення.

16. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету – 51 161 особа отримала соціальні послуги.

17. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов.

У 2023 році у черзі перебувало 12 462 сімей, одержали житло протягом року 53 сім'ї.

Крім того, у рамках проекту „Адреса дитинства“, ініційованого Фондацією Олени Зеленської, в Монастирищенській територіальній громаді збудовано житло для дитячого будинку сімейного типу з Херсонської області, у Черкаській територіальній громаді розпочато будівництво житла для дитячого будинку сімейного типу з Донецької області (завершено у травні 2024 року).

Ватутінською міською територіальною громадою забезпечено житлом (однокімнатна квартира) з комунальної власності міста 1 особу із числа дітей, позбавлених батьківського піклування.

2 особи із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, придбали житло за рахунок державної субвенції 2021 року.

18. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу: інформація відсутня*.

*Статистична інформація щодо частки інноваційно активних підприємств за 2021 та 2023 роки, кількості підприємств малого та середнього бізнесу на 10 тис. осіб наявного населення, кількості прибулих та вибулих, демографічного навантаження на населення у віці 16 – 59 років та 15 – 64 роки, темпу зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу за 2023 рік буде оприлюднена після завершення встановленого Законом України „Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни“ терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

**Стосовно рівня участі населення в робочій силі, рівня безробіття (за методологією МОП) та частки домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет за 2023 рік повідомляємо, що вибіркові обстеження населення (домогосподарств), зокрема, державні

статистичні спостереження „Обстеження робочої сили“ та „Обстеження умов життя домогосподарств“, за 2022 – 2024 роки під час воєнного стану органи державної статистики не проводили.

З повагою

Начальник

Ігор ТАБУРЕЦЬ

Роман Карманнік
Ольга Толопа (0472) 37 51 51
Ольга Заболотня (0472) 37 31 91

УКРАЇНА

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. Шевченка, 7, м. Чернігів, 14000, тел./факс: (0462) 67-50-71, e-mail: post@regadm.gov.ua, сайт: www.cg.gov.ua,
код згідно з ЄДРПОУ 00022674

№ _____

На № 442д/9/6-2025/128572 від 03.06.2025

Народному депутату України
Сергію КОЗИРУ

*Про показники
регіональної статистики*

Шановний пане Сергію!

За результатами розгляду Вашого листа стосовно надання показників регіональної статистики з метою їх використання у рамках роботи Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, повідомляємо.

За 2021 рік:

1. Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території регіону – 186.
2. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території регіону – 389 205,326 тис. гривень.
3. Навантаження на 1 вільне робоче місце (станом на 01.01.2022) – 14 осіб.
4. Частка інноваційно активних підприємств – статистичні дані за 2021 рік відсутні (останні статистичні дані за 2019 рік – 8,7%).
5. Демографічне навантаження на населення (на 1 січня 2022 року):
 - у віці 16 – 59 років – 727 осіб;
 - у віці 15 – 64 роки – 505 осіб.
6. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки – станом на 01.01.2022 в області державну допомогу отримувало 54108 осіб, кількість отримувачів допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам – 3344.
7. Кількість зареєстрованих ВПО (станом на 01.01.2022) – 7388 осіб.
8. Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді – 48%.
9. Частка домогосподарств, що мали доступ до фіксованої широкосмугової мережі Інтернет – 65,7%.

Підписав: Чаус В'ячеслав Анатолійович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000085A63200BA44D300
Дійсний: з 08.04.2024 10:58:37 по 08.04.2026 10:58:37
Дата підпису: 12.06.2025

№ 01-01-14/6340-
вих
12.06.2025

10. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету – 4043 особи.

11. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребувало покращення житлових умов – дані відсутні.

12. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу – 111,8%.

За 2023 рік:

1. Індекс фізичного обсягу ВРП – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані за 2021 рік – 102,4%).

2. Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 10000 осіб наявного населення – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані за 2020 рік – 64).

3. Кількість проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 79.

4. Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізувалися на території об'єднаних громад – 969 378,992 тис. гривень.

5. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані за 2021 рік – 54,4 %).

6. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15 років і старше – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані за 2021 рік – 12,3%).

7. Навантаження на 1 вільне робоче місце (станом на 01.01.2024) – 3 особи.

8. Співвідношення прибулих та вибулих – статистичні дані за 2023 рік відсутні. Міграційне скорочення відповідно до останніх статистичних даних за 2021 рік склало 1449 осіб (прибулих – 11073, вибулих – 12522).

9. Частка інноваційно активних підприємств – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані за 2019 рік – 8,7%).

10. Демографічне навантаження на населення – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані на 1 січня 2022 року: демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років – 727 осіб; у віці 15-64 роки – 505 осіб).

11. Кількість людей, які потребували соціальної підтримки – станом на 01.01.2024 в області державну допомогу отримувало 49556 осіб, кількість отримувачів допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам – 19808.

12. Кількість зареєстрованих ВПО (станом на 29.12.2023) – 69459 осіб.

13. Частка ЦНАП, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді – 46%.

14. Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmової мережі Інтернет – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані за 2021 рік – 65,7%).

15. Кількість лікарів загальної практики на 1000 наявного населення – забезпеченість лікарів загальної практики - сімейних лікарів на 1000 населення складає 0,35 на 1000 населення.

16. Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету – 5647 осіб.

17. Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов – дані відсутні.

18. Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу – статистичні дані за 2023 рік відсутні (останні статистичні дані: 2021 рік до 2020 року – 111,8%).

Начальник

В'ячеслав ЧАУС

ДОДАТОК Е
Розрахунки Інтегрального показника

Таблиця 1

**Аналітичні дані для розрахунку Інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності областей/міст України,
2023 р.**

Регіони	Рівень економічного відновлення території		Рівень соціального розвитку території				Доступність публічних послуг		Екологічна безпека
	Кількість проектів розвитку, що реалізуються на території	Обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізуються на території, млн. грн	Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету	Кількість людей, які потребували соціальної підтримки	Кількість ВПО, тис. осіб	Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді	Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар на 1 000 наявного населення	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу
Волинська	605,00	1452,70	57941,00	155325,00	47539,00	2,00	1,00	0,42	1,09
Дніпропетровська	100,00	16851,00	58774,00	93464,00	364899,00	2,00	1,00	0,38	1,10
Житомирська	0,00	0,00	35800,00	35800,00	87183,00	5,00	0,95	0,42	0,77
Одеська	250,00	396,20	6228,00	105400,00	22700,00	3,00	0,15	0,46	1,02
Полтавська	41,00	1079,00	7295,00	7295,00	197676,00	2,00	1,00	0,43	0,58
Сумська	152,00	661,00	1028418,00	56000,00	90461,00	6,00	0,46	0,60	1,23
Тернопільська	521,00	3900,00	33761,00	51624,00	72848,00	2,00	0,75	0,49	0,96
Хмельницька	3,00	59,11	27260,00	78400,00	130000,00	2,00	1,00	0,50	0,89
Черкаська	37,00	169,80	18659	16055,00	81140,00	3,00	0,90	0,50	1,90
Чернігівська	79,00	969,38	5647,00	49556,00	69459,00	3,00	0,46	0,35	1,11

Таблиця 2

Розрахунок вагових коефіцієнтів змінних Інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності регіонів України, 2023 р.

	Групи показників	Рівень важливості показника	Wi -вага групи	Індикатори	Рівень важливості показника в групі	Wi -вага індикатора в межах групи	Wi -вага індикатора
1	Рівень економічного відновлення території	1	0,4	Кількість проектів розвитку, що реалізуються на території	2	0,333333333	0,133333333
				Обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізуються на території, млн. грн.	1	0,666666667	0,266666667
2	Рівень соціального розвитку території	2	0,3	Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету	2	0,3	0,09
				Кількість людей, які потребували соціальної підтримки	3	0,2	0,06
				Кількість ВПО, тис. осіб	4	0,1	0,03
				Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	1	0,4	0,12
3	Доступність та якість послуг	3	0,2	Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді	2	0,333333333	0,066666667
				Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар на 1 000 наявного населення	1	0,666666667	0,133333333
4	Екологічна безпека	4	0,1	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	1		0,1

ДОДАТОК Ж

Таблиця

Результати стандартизації аналітичних показників розрахунку Інтегрального індексу конкурентоспроможності територій (областей/міст України), 2023 р.

Регіони	Рівень економічного відновлення території		Рівень соціального розвитку території				Доступність публічних послуг		Екологічна безпека	Інтегральний індекс
	Кількість проєктів розвитку, що реалізуються на території	Обсяг фінансування проєктів розвитку, що реалізуються на території, млн. грн	Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету	Кількість людей, які потребували соціальної підтримки	Кількість ВПО, тис. осіб	Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді	Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар на 1 000 наявного населення	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	
	Стимулятор	Стимулятор	Стимулятор	Дестимулятор	Дестимулятор	Дестимулятор	Стимулятор	Стимулятор	Дестимулятор	
	0,133333333	0,266666667	0,09	0,06	0,03	0,12	0,066666667	0,133333333	0,1	
Волинська	1,00	0,09	0,05	0,00	0,93	1,00	1,00	0,28	0,62	0,474488783
Дніпропетровська	0,17	1,00	0,05	0,42	0,00	1,00	1,00	0,12	0,61	0,581726639
Житомирська	0,00	0,00	0,03	0,81	0,81	0,25	0,94	0,28	0,86	0,29143402
Одеська	0,41	0,02	0,00	0,34	1,00	0,75	0,00	0,43	0,67	0,32591983
Полтавська	0,07	0,06	0,00	1,00	0,49	1,00	1,00	0,32	1,00	0,430249467
Сумська	0,25	0,04	1,00	0,67	0,80	0,00	0,36	1,00	0,51	0,406681807
Тернопільська	0,86	0,23	0,03	0,70	0,85	1,00	0,71	0,56	0,71	0,559585916
Хмельницька	0,00	0,00	0,02	0,52	0,69	1,00	1,00	0,60	0,77	0,39845292
Черкаська	0,06	0,01	0,01	0,94	0,83	0,75	0,88	0,60	0,00	0,322135921
Чернігівська	0,13	0,06	0,00	0,71	0,86	0,75	0,36	0,00	0,60	0,275684447

ДОДАТОК И
Результати розрахунку субіндексів

Таблиця 1

Результати розрахунку субіндексу «Рівень економічного відновлення території»

Області	Рівень економічного відновлення території		Субіндекс
	Кількість проектів розвитку, що реалізуються на території	Обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізуються на території, млн. грн	
	Стимулятор	Стимулятор	
	0,333333333	0,666666667	
Волинська	1,00	0,09	0,390805689
Дніпропетровська	0,17	1,00	0,721763085
Житомирська	0,00	0,00	0
Одеська	0,41	0,02	0,153415685
Полтавська	0,07	0,06	0,065277404
Сумська	0,25	0,04	0,109897329
Тернопільська	0,86	0,23	0,441345855
Хмельницька	0,00	0,00	0,003991389
Черкаська	0,06	0,01	0,027103377
Чернігівська	0,13	0,06	0,081877208

Результати розрахунку субіндексу «Рівень соціального розвитку території»

Області	Рівень соціального розвитку території				субіндекс
	Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансувалися за кошти місцевого бюджету	Кількість людей, які потребували соціальної підтримки	Кількість ВПО, тис. осіб	Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб	
	Стимулятор	Дестимулятор	Дестимулятор	Дестимулятор	
	0,3	0,2	0,1	0,4	
Волинська	0,05	0,00	0,93	1,00	0,508080276
Дніпропетровська	0,05	0,42	0,00	1,00	0,499162258
Житомирська	0,03	0,81	0,81	0,25	0,351488324
Одеська	0,00	0,34	1,00	0,75	0,467622963
Полтавська	0,00	1,00	0,49	1,00	0,649350572
Сумська	1,00	0,67	0,80	0,00	0,514394135
Тернопільська	0,03	0,70	0,85	1,00	0,633699876
Хмельницька	0,02	0,52	0,69	1,00	0,578915154
Черкаська	0,01	0,94	0,83	0,75	0,574903469
Чернігівська	0,00	0,71	0,86	0,75	0,529237843

Таблиця 3

Результати розрахунку субіндексу «Доступність публічних послуг»

Області	Доступність публічних послуг		Субіндекс
	Частка ЦНАПів, які запровадили надання адмінпослуг в електронному вигляді	Кількість лікарів загальної практики - сімейний лікар на 1 000 наявного населення	
	Стимулятор	Стимулятор	
	0,3333333333	0,6666666667	
Волинська	1,00	0,28	0,52
Дніпропетровська	1,00	0,12	0,413333333
Житомирська	0,94	0,28	0,50039216
Одеська	0,00	0,43	0,288
Полтавська	1,00	0,32	0,546666667
Сумська	0,36	1,00	0,78823529
Тернопільська	0,71	0,56	0,60862745
Хмельницька	1,00	0,60	0,733333333
Черкаська	0,88	0,60	0,69411765
Чернігівська	0,36	0,00	0,12156863

Результати розрахунку субіндексу «Екологічна безпека та збалансоване природокористування»

Області	Екологічна безпека та збалансоване природокористування	Рейтинг
	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів на одну особу	
	Дестимулятор	
Черкаська	0,00	10
Сумська	0,51	9
Чернігівська	0,60	8
Дніпропетровська	0,61	7
Волинська	0,62	6
Одеська	0,67	5
Тернопільська	0,71	4
Хмельницька	0,77	3
Житомирська	0,86	2
Полтавська	1,00	1

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

**Наукові праці, в яких опубліковані
основні наукові результати дисертації:**

Козир, С. В. (2025). Соціально-економічні наслідки російської збройної агресії проти України. *Empirio*. Том 2, № Special Issue (2025). С. 3–17. DOI: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.3-17>

Козир, С. В. (2025). Конкуреноспроможність регіонів у політиці відновлення України. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, 22(38). С. 126–137. DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.38.12>

Козир, С. В. (2024). Програми комплексного відновлення територій в умовах російсько-української війни: політико-правовий вимір. *Політикус*. № 5. С. 59–66. http://politicus.od.ua/5_2024/11.pdf. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-5.9>

Козир, С. В. (2024). Інституційні засади реалізації державної політики відновлення України під час війни. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Випуск 56. Р. 210–222. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/56_2024/26.pdf. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.24>

Козир, С. В. (2024). Формування системи індикаторів оцінки потенціалу майбутнього відновлення України. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Т. 16. Спецвипуск (34). С. 43–49. <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1192>. DOI: <https://doi.org/10.15421/352406>

Козир, С. В. (2023). Території як суб'єкт глобальної конкуренції. *Політичне життя*. №3. С. 10–20. <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14289>. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3.2>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

Козир, С. В. (2025). Модель політики конкурентоспроможності територій у процесі відновлення України. *Праці XXV міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: Глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання»* (27.11.2025 р., м. Вінниця). Том II. Ред. Кол. Орехова Т. В. та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. С. 225–228.

Козир, С. В., Нагорняк, Т. Л. (2024). Галузеві та інтегральні показники у формуванні стратегії конкурентоспроможності територіальних громад та регіонів. *Перспективи розвитку територій: теорія і практика. Поствоєнне відновлення* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14-15 листопада 2024 р.). Харків. С. 24–27.

Козир С. В., Гайду С. В. (2023). Політичні та економічні чинники відновлення України. *Праці XXIII Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих учених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці»* (21 квітня 2023 р., м. Вінниця). Ред. кол. Т.1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, С. 75–79.

Козир, С. В. (2022). Концептуалізація системи виміру конкурентоспроможності територій. *Праці XXII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання»* (2 грудня 2022 р., м. Вінниця). Том 1. Ред. кол. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. С. 129–133.

Відомості про апробацію результатів дисертації:

Апробація результатів дослідження відбувалася на засіданнях кафедри міждисциплінарної освіти. Результати дослідження доповідалися на звітних семінарах аспірантів, наукових конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів:

1. XXII міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (Вінниця, 02.12.2022 р., форма участі – доповідь);

2. XXIII всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих учених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (Вінниця, 21.04.2023 р., форма участі – доповідь);

3. VIII міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку територій: теорія і практика. Поствоєнне відновлення» (Харків, 14–15.11.2024 р., форма участі – доповідь);

4. XXV міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: Глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (Вінниця, 27.11.2025 р., форма участі – доповідь).

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ

створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 06:38:32 28.03.2026

Назва файлу з підписом: Дисертація С.В.Козиря.pdf

Розмір файлу з підписом: 7.1 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Дисертація С.В.Козиря.pdf

Розмір файлу без підпису: 7.1 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Козир Сергій В'ячеславович

П.І.Б.: Козир Сергій В'ячеславович

Країна: Україна

РНОКПП: 3085201632

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 06:38:13 28.03.2026

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг

Серійний номер: 382367105294AF97040000001C4E0E00D66FBA04

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.03.12 13:00